

Харківський національний
економічний університет

**Управління
розвитком**

Збірник наукових робіт

№ **10** (131) 2012

видається щомісячно

Харків · ХНЕУ · 2012

Засновник і видавець ХНЕУ.
Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 16779–5351 ПР. від 21.05.2010 р.

Затверджено на засіданні
вченої ради університету,
протокол № 8 від 24.04.2012 р.

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. — докт. екон. наук, професор (головний редактор)

Афанасьєв М. В. — канд. екон. наук, професор ХНЕУ

Внукова Н. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Гришова В. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Дікань Л. В. — канд. екон. наук, професор ХНЕУ

Дорошнін М. С. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Дорохов О. В. — канд. техн. наук, доцент ХНЕУ

Іванов Ю. Б. — докт. екон. наук, професор

Науково-дослідного центру індустріальних
проблем розвитку НАН України

Кизим М. О. — докт. екон. наук, професор

Науково-дослідного центру індустріальних
проблем розвитку НАН України

Клебанова Т. С. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Козьменко О. В. — докт. екон. наук, професор

Української академії банківської справи
Національного банку України

Криворотов В. В. — докт. екон. наук, професор

Уральського федерального університета
імені першого Президента Росії Б. Н. Ельцина

Левикін В. М. — докт. техн. наук, професор

Харківського національного університету
радіоелектроніки

Лутай Л. А. — докт. екон. наук, професор

Донецького національного університету економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

Малярєв Л. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Назарова Г. В. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Орлов П. А. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Пилипенко А. А. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

(заступник головного редактора)

Попов О. Є. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Пушкар О. І. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Сєдова Л. М. — відповідальний секретар

Чернов В. Г. — докт. екон. наук, професор
Владимирського державного університета (Росія)

Чухрай Н. І. — докт. екон. наук, професор
Національного університету "Львівська політехніка"

Ястремська О. М. — докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Chauchat Jean-Hugues — Professeur (HdR)

de l'Université Lumière Lyon2

Chen Wei — PhD, Professor, Hebei University
of Science and Technology (China)

Gang Fan — Dr., Professor, Graduate School of Chinese
Academy of Social Sciences; Director of China's National
Economic Research Institute (China)

Hofshtabler Hannes — Professor, Upper Austria

University of Applied Sciences (Austria)

Hollner Helmut — FH-Prof. DL Dr Techn University
of Applied Sciences FH "Technikum Wienn" (Austria)

Kalashnikov Vitaliy — Economy Doctor (ED), Assistant
Professor, Universidad Autonoma de Nuevo Leon (Mexico)

Ohrimenco Serghei — Dr. Sc. (Econ.), Professor, Academy
of Economic Studies (Moldova)

Pucher Robert — FH-Prof. DL Dr Techn, University
of Applied Sciences FH "Technikum Wienn" (Austria)

Sarkisyan Agop — PhD, D.A., Tsenov Academy
of Economics (Bulgaria)

Solarz Jan Krzysztof — Prof. nadzw.dr hab. Akademia
finansów, Warszawa

Vulanovic Milos — PhD, Assistant Professor of Finance,
Western New England University (USA)

Wackowski Kazimierz — Prof. nzw. dr hab.
Politechnika Warszawska

Поштова адреса

ЗАСНОВНИКА І ВИДАВЦЯ:

61166, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Головний редактор **Пономаренко В. С.**

Конт. телефон: (057)702-03-04

Поштова адреса редакції:

61166, Україна, м. Харків,

пров. Інженерний, 1а, 1 під'їзд

Зав. редакції **Сєдова Л. М.** (057)758-77-05

Редакція (057)758-77-04

Редактори: **Замазій О. Є., Бутенко В. О.,
Новицька Л. М., Пушкар І. П.,
Семенова І. М., Шейнова Т. Ю.**

Комп'ютерна верстка — **Сосненко Л. С.**

E-mail: vydav@ksue.edu.ua

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про публікацію статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

Підписано до друку 18.05.2012 р.

Формат 84×108 1/16. Папір MultiCopy.

Ум.-друк. арк. 22,0. Обл.-виг. арк. 27,72. Зам. № 336.

Ціна договірна.

Видавець і виготівник — видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.

© Харківський національний
економічний університет, 2012.

© Видавництво ХНЕУ,
дизайн обкладинки, 2012.

ВИКОРИСТАННЯ БАЗ ДАНИХ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ РОБОТИ ЗАЛІЗНИЧНИХ КАС

Анотація. Розглянуто питання, пов'язані з своєчасним ухваленням правильного рішення при обслуговуванні пасажиропотоків на основі великих об'ємів постійно оновлюваної інформації.

Аннотация. Рассмотрены вопросы, связанные со своевременным принятием правильного решения при обслуживании пассажиропотоков на основе больших объемов постоянно обновляющейся информации.

Annotation. The questions on acceptance of the correct decision on the service of the passenger traffic on the basis of the large amounts of constantly updated information are considered.

Ключові слова: система управління базами даних, форма, звіт, запит, аналіз, інтерфейс.

Дослідження використання баз даних для автоматизації роботи кас актуальне, оскільки в сучасному суспільстві, побудованому на використанні прогресивних технологій, й досі можемо спостерігати біля кас таке явище, як черги. У чергах пасажирів втрачають свій час, тому що касири, які їх обслуговують, працюють непродуктивно.

На жаль, під час обслуговування клієнтів касирам доводиться власноруч вводити великий об'єм інформації, такої, як номер потяга, вид вагона, тип пільги (якщо така є) тощо, що займає значний проміжок часу. За рахунок такого нераціонального використання часу виникають черги, пасажирів часто залишаються незадоволеними через рівень обслуговування. Автором запропоновано вирішити проблему поліпшення обслуговування пасажирів за рахунок використання баз даних, а саме прикладного програмного забезпечення Ms Access та розробленої у її середовищі бази даних, налаштованої на діяльність та функціонування залізничних кас. При цьому ця база даних може бути легко налаштована під потреби будь-якого виду транспорту, оскільки побудована на основі загальних принципів ціноутворення та формування вартості проїзду.

Сучасне інформаційне забезпечення залізничних кас є необхідною умовою для підвищення ефективності обслуговування пасажирів, усунення черги та забезпечення якісного інформування пасажирів. При розрахунку вартості квитка необхідно враховувати багато факторів, таких, як: дата придбання квитка, тип потяга, тип вагона, категорія пільговиків, пункт прибуття тощо. Тобто касир при обслуговуванні клієнта має знати останню оновлену інформацію з конкретного питання. Для цього йому необхідно дуже швидко переглянути великий масив інформації.

Не зважаючи на ряд нововведень уряду та управління Укрзалізниці (продаж квитків он-лайн, встановлення терміналів), використання застарілого програмного забезпечення не вирішує існуючих нині проблем. У той час як розроблене автором рішення дозволяє заощадити час на заповненні квитків за рахунок вибору необхідної інформації із списків, а не ручного вводу. При цьому касирам не треба запам'ятовувати, які зміни сталися в системі ціноутворення на квитки, оскільки при одnorазовому внесенні оновленої інформації в таблиці бази даних – змінюються всі залежні таблиці.

Про цьому програмне забезпечення Microsoft Office широківідоме та фінансово доступне як для великих компаній (наприклад, Укрзалізниця), так і для середніх та малих підприємств (у разі переорієнтування і застосування розробленої мною бази даних для продажу квитків для автобусів міжміського перевезення). Це ставить запропоноване автором рішення у вигідні позиції порівняно з існуючими.

У той же час запропонований автором інтерфейс бази даних не потребує особливих навиків від користувачів. Він інтуїтивно зрозумілий та звичний для сприйняття. Головна форма містить кнопки-посилання на допоміжні форми та зворотні кнопки, які допомагають швидко переходити від однієї форми до іншої. При цьому така база даних не потребує регулярного програмного обслуговування та налагодження, що додатково економить кошти та час.

Використання систем управління базами даних (СУБД) у процесі діяльності обслуговування клієнтів касирами залізничних кас значно прискорює роботу, дозволяє швидко обробляти та аналізувати великий об'єм інформації, а також підсумовувати та аналізувати результати діяльності продажу квитків [1].

Предметною областю для запропонованої бази даних є залізнична каса, яка займається наданням послуг щодо продажу квитків на потяги в різних напрямках. З допомогою засобів СУБД MS Access розроблено зручні форми, які надають можливість касирам швидко і якісно надавати інформацію про потяги та вартість квитків, тобто реалізувати сам процес продажу квитків (рис. 1) [2].

Билет1

Код_продаж: 1

Касса: 2

Код_смены: 2

Кассир: Смирнова Раиса Петровна

Дата_продажи: 27.02.2011

Дата_отправления: 07.03.2011

№_поезда: 113

Тип_вагона: Плацкарт

Пункт_отправления: Люботин

Пункт_прибытия: Ужгород

Категория_льготников: Студенты_П

Цена: 79.00р.

Печать

Запись: 1 из 24

Рис. 1. Интерфейс формы "Билет"

База даних передбачає, що її безпосередніми користувачами будуть продавці квитків на поїзди, тобто касири. Вони кожен день працюють з базою даних, вводять дані про продаж квитків та доповнюють її інформацією про заброньовані квитки, кількість місць які залишились тощо. Також цією базою даних користуватиметься головний касир, який буде підбивати підсумки про продажі за кожен день та за певний період роботи кас, а також робітник Укрзалізниці, який аналізуватиме роботу касирів та пріоритетні напрямки слідування, види вагонів, час придбання квитків тощо, що дозволяє значно підвищити ефективність роботи з обслуговування пасажирів.

Розроблена БД спрямована на вирішення таких головних завдань:

1. Розрахунок вартості квитка.
2. Облік діяльності залізничної каси в різних розрізах.
3. Аналіз діяльності залізничної каси в різних розрізах.

Ці завдання реалізуються на таких етапах:

1. Розрахунок вартості кожного індивідуального квитка.
2. Облік усіх продажів по всіх касах.
3. Проведення аналізу господарської діяльності кас з можливістю прогнозування динаміки прибутку.
4. Наявність повної довідкової інформації про номер поїзда та його маршрут, вид вагона, категорії пільговиків.
5. Отримання звітів про продажі за необхідними поїздами або конкретним касиром.
6. Робота ведеться в єдиній базі даних.

Зручний інтерфейс бази даних не викликає труднощів у користувачів, дозволяє швидко орієнтуватися у всіх необхідних формах та звітах (рис. 2). Все це позитивно позначиться на швидкості роботи і, відповідно, на задоволенні потреб пасажирів.

Главная кнопочная форма

Залізниця

Учет

Анализ

Справочники

Выход

Рис. 2. Кнопочна форма

Використання створеної бази даних і засобів СУБД Ms Access для аналізу інформації, яка надається кожен день, дозволяє поповнювати та зберігати інформацію про продажі квитків, аналізувати результати роботи кас, що робить можливим прогнозування майбутніх продажів, виділення пріоритетних маршрутів, а також надання вагонів, які більше користуються попитом.

У доповнення до перерахованих вище переваг можна додати малу вартість і простоту налаштування програмного забезпечення під вирішення суто конкретних завдань малого та середнього бізнесу (наприклад, під потреби маршрутних автобусів і тролейбусів, трамваїв, які використовують у межах міста. У такому випадку перед нами стоїть навіть простіше завдання – не треба розраховувати вартість квитка, виходячи з дати замовлення та категорії вагона, враховуються тільки пільги). Ці переваги розробленої автором бази даних допоможуть підвищити ефективність роботи з обслуговування пасажирів та повною мірою задовольнити потреби клієнтів.

Наук. керівн. Поморцева О. Є.

Література: Коннолли Т. Базы данных: проектирование, реализация и сопровождение. Теория и практика / Т. Коннолли, К. Бегг, А. Страчан ; пер. с англ. – 2-е изд. – М. : Издательский дом "Вильямс", 2001. – 1120 с. Дженнингс Р. Использование Microsoft Office Access 2003 / Дженнингс Р. – М. : Изд. Дом "Вильямс", 2005. – 1312 с.

УДК 336.71:005.334

Дудниченко Е. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЕННОСТИ КЛАССИФИКАЦИИ БАНКОВСКИХ РИСКОВ. МЕТОДЫ ИХ ОЦЕНКИ

Аннотация. Раскрыты основные подходы к классификации банковских рисков. Проведена сравнительная характеристика методов их оценки.

Анотація. Розкрито основні підходи до класифікації банківських ризиків. Проведено порівняльну характеристику методів їх оцінки.

Annotation. The basic approaches to classification of bank risks are exposed. Comparative description of methods of their estimation is conducted.

Ключевые слова: коммерческий банк, банковский риск, методы оценки рисков.

В условиях кризиса проблема профессионального управления банковскими рисками оперативный учет факторов риска приобретают первостепенное значение для коммерческих банков. В связи с этим весьма актуальным выглядит проблема эффективного управления банковскими рисками.

Так, создание системы управления рисками – жизненная необходимость в деятельности любого банка. Главной целью деятельности коммерческого банка является прибыль. Однако все усилия банка по достижению данной цели легко могут быть сведены на нет. При этом может оказаться, что банк рискует не просто размером прибыли, а собственным выживанием. В результате пострадает не только банк, но его клиенты и собственники. Поэтому управление рисками – важная и неотъемлемая часть стратегии любого банка.

Исследованиям проблем классификации и управления банковскими рисками посвящены работы таких специалистов: Антиповой О. Н. [1], Кабушкина С. Н. [2], Никоновой И. А. [3], Витлинского В. В. [4], Супрунович Е. Б. [5].

Целью исследования является раскрытие основных подходов к классификации банковских рисков, методов оценки и управления ими.

Основными задачами исследования есть: определение сущности банковских рисков, характеристика видов банковских рисков, а также их особенностей, оценка основных методов управления рисками.

Объект исследования – банковские риски.

В соответствии с объектом предметом исследования являются классификация банковских рисков, методы их оценки.

В процессе своей деятельности банки сталкиваются с совокупностью различных видов рисков, отличающихся между собой местом и временем возникновения, внешними и внутренними фа-

кторами, влияющими на их уровень, и, следовательно, на способы их анализа и методы их описания. Все виды рисков взаимосвязаны и оказывают воздействие на деятельность банка. Многие финансовые операции связаны с существенным финансовым риском. Они требуют оценить степень риска и определить его величину. Под риском принято понимать вероятность, а точнее угрозу потери банком своих ресурсов, недополучения доходов или произведения дополнительных расходов в результате осуществления определенных финансовых операций [1, с. 17].

Таким образом, необходимость оценивать экономические риски, адекватно отображать их в управленческой информации и учитывать в процессе принятия решений может считаться общепризнанной. Очевидно, что игнорирование рисков может привести к их возрастанию.

В научной и практической деятельности исследования сущности риска продолжаются. Экономические риски – это сложное, многогранное явление [5, с. 156].

Экономические риски в той или иной мере присущи деятельности всех субъектов рыночных отношений. В банковской сфере их влияние особенно значительно. Таких экономических рисков, как кредитный, валютный, процентный, рыночный, инфляционный, риск ликвидности, не может избежать ни одно банковское учреждение [2, с. 25].

Банковский бизнес по своей сути довольно рискован и является разновидностью предпринимательской деятельности. Риски присущи большинству банковских операций. Полностью избавиться от рисков невозможно. Ими следует сознательно управлять, учитывая то, что все виды рисков взаимосвязаны и их уровень постоянно изменяется под влиянием динамического окружения.

В банковской деятельности управление рисками традиционно рассматривается как ключевой элемент менеджмента. Учитывая то, что банковский бизнес является одним из самых рискованных, в большинстве развитых стран именно банки работали над усовершенствованием инструментария и поиска новых подходов к решению проблем снижения рискованности деятельности. В банковской науке много исследований посвящено изучению рискованных сфер, поиску эффективных методов анализа, контроля, оценки и мониторинга рисков, созданию адекватных систем управления [4, с. 48].

Многогранность такого явления, как экономические риски, создает основу для разнообразных подходов к их классификации. Учитывая широту охвата рисками разнообразнейших сфер человеческого жизни, это явление можно охарактеризовать с разных точек зрения и в зависимости от положенного в основу классификационного признака выделить разные группы экономических рисков [3, с. 87].

Классификация рисков приведена в табл. 1.

Таблица 1

Классификация банковских рисков

Классификационный признак	Класс	Вид	Характеристика
По источникам возникновения [1, с. 24]	Внутренние	кредитные риски; процентные риски; валютные риски; рыночные риски; риски финансовых услуг	Непосредственно связаны с деятельностью конкретного банка и чем шире круг его клиентов, связей, финансовых операций, услуг, тем больше внутренних рисков
	Внешние	конкурентные риски; политические риски; социальные риски; экономические риски; отраслевые риски	Для их оценивания применяются в основном логические методы анализа. Управление такими рисками затруднено и чаще невозможно
По возможности предвидения [2, с. 28]	Прогнозируемые	инфляционные риски; процентные риски; кредитные риски; риски курсовых потерь	Риски, которые связаны с циклическим развитием экономики, сменой стадий конъюнктуры финансового риска, предсказуемым развитием конкуренции
	Непрогнозируемые	риски форс-мажорных групп; законодательные риски	В данную группу входят те виды банковских рисков, которые отличаются непредсказуемостью проявления
По сфере возникновения [6, с. 26]	Финансовые	риски процентной ставки; кредитные риски; риски ликвидности; валютные риски; риски использования заемного капитала	Данные риски определяются вероятностью денежных потерь в связи с непредвиденными изменениями в объемах, доходности, стоимости и структуре активов и пассивов банка
	Функциональные	технологические риски; риски злоупотреблений; документальные риски; операционные риски; стратегические риски; риски транзакции	Возникают вследствие невозможности осуществления своевременного и полного контроля над финансово-хозяйственной деятельностью

Следовательно, управление рисками в коммерческих банках является одним из важнейших инструментов повышения их конкурентоспособности в условиях ожесточающейся конкуренции.

Качественное управление риском повышает шансы коммерческого банка добиться успехов в долгосрочной перспективе. Деятельность по управлению рисками называется политикой риска. Под политикой риска принимается совокупность различных мероприятий, имеющих целью снизить опасность ошибочного принятия решения. Для более эффективного достижения данной цели необходимо провести сравнительную характеристику методов оценки рисков (табл. 2).

Таблица 2

Сравнительная характеристика методов оценки рисков

Метод	Характеристика	Преимущества	Недостатки
Аналитический метод [4, с. 51]	Предполагает анализ зон риска с установлением оптимального риска для каждого вида банковской операции и их совокупности в целом	Позволяет более подробно проанализировать риски не только по отдельным операциям, но по банку в целом	Для использования данного метода расходуются большие затраты времени
Статистический метод [4, с. 52]	Суть этого метода состоит в анализе статистических данных за возможно больший период времени	Данный метод позволяет изучить статистику потерь и прибылей, имевших место при принятии решений, установить величину и частоту получения экономической отдачи, составить прогноз будущего поведения на рынке	Недостатком являются большие затраты времени на его проведение из-за большого объема информации
Метод экспертных оценок [4, с. 52]	Основывается на базе изучения оценок, произведенных экспертами, и включает составление обобщающих экспертных оценок	Позволяет более точно провести оценку рисков, потому как привлечены специалисты извне	Данному методу присущ человеческий фактор – существует вероятность допущения ошибок
Комплексный метод [6, с. 27]	Основывается на совокупной оценке риска конкретного коммерческого банка	Позволяет более эффективно использовать ресурсы, распределять ответственность, улучшать результаты работы	Не учитывает оценку риска по отдельным операциям банка

Знать о возможном наступлении риска необходимо, но недостаточно. Важно установить, как влияет на результаты деятельности конкретный вид риска и каковы его последствия.

Выявление риска может осуществляться различными способами:

анализ объективных факторов (вероятностный анализ исследования операций);

анализ субъективных факторов (интуитивное предсказание тенденции поведения рынка) [2, с. 25].

В настоящее время лишь незначительный процент руководителей способен учитывать риск с применением математических методов.

Эффективность процесса управления риском во многом зависит от быстроты реакции на изменение условий рынка, экономической ситуации в целом, финансового состояния коммерческого банка. Особое значение в решении рискованных задач играет интуиция, которая представляет собой способность находить правильное решение.

В процессе управления риском следует учитывать следующие правила: нельзя рисковать больше, чем это может позволить собственный капитал, всегда нужно помнить о возможных последствиях риска, нельзя рисковать многим ради малого, положительное решение, связанное с риском, принимается лишь при отсутствии сомнений, всегда существует несколько решений рискованных задач [2, с. 26].

Таким образом, управление банковскими рисками является весьма сложным процессом, требующим тщательной подготовки, высокой квалификации и ответственного подхода к оценке реальных последствий наступления рискованной ситуации.

Можно сделать вывод, что в банковской деятельности объектом аналитических исследований выступают, прежде всего, финансовые риски. Задачи, которые возникают в процессе формирования методологических основ комплексного анализа банковской деятельности, на взгляд автора, состоят в следующем: идентификация рисков с помощью логических методов анализа, формирование системы аналитических показателей рискованности, количественное оценивание рисков, обоснование уровней допустимых рисков, аналитическое обеспечение реализации процесса минимизации рисков.

Направление дальнейших исследований, на взгляд автора, может заключаться в попытке решения перечисленных задач применительно к конкретному банку.

Научн. рук. Мишин А. Ю.

Литература: 1. Антипова О. Н. Регулирование рыночных рисков / Антипова О. Н. // Банковское дело. – 2010. – № 4. – С. 17–25. 2. Кабушкин С. Н. Методы управления банковским кредитным риском / Кабушкин С. Н. // Веснік Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта. – 2009. – № 5. – С. 25–30. 3. Кредитный риск коммерческого банка : навч. посібн. / Вітлінський В. В., Пернарівський О. В., Наконечний Я. С. та ін. ; за ред. В. В. Вітлінського. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2008. – 251 с. 4. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком / Вітлінський В. В., Верченко П. І. – К. : КНЕУ, 2009. – 292 с. 5. Никонова И. А. Стратегия и стоимость коммерческого банка / Никонова И. А., Шамгунов Р. Н. – СПб. : Альпина Бизнес Букс, 2009. – 304 с. 6. Супрунович Е. Управление кредитным риском / Супрунович Е. // Банківський веснік. – 2008. – № 25. – С. 25–31.

Журавлёва К. К.

УДК 005.963

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАСТАВНИЧЕСТВА И КОУЧИНГА В ПРОЦЕССЕ ТРУДОВОЙ АДАПТАЦИИ

Аннотация. Проанализировано сущность процесса трудовой адаптации, а также использование в нем таких инструментов, как наставничество и коучинг.

Анотація. Проаналізовано суть процесу трудової адаптації, а також використання в ньому таких інструментів, як наставництво та коучинг.

Annotation. The nature of labor adjustment process, as well as using it in tools such as mentoring and coaching has been analyzed.

Ключевые слова: трудовая адаптация, наставничество, коучинг, коуч.

В современных условиях хозяйствования основой любой организации и главным ее богатством являются люди. Именно они создают материальные и духовные ценности, приводят в действие все виды ресурсов. Для того чтобы организация стабильно работала, успешно развивалась, необходимо, чтобы человек как основной ресурс был включен в систему профессиональных и социально-психологических отношений конкретной трудовой организации. Достичь этого можно с помощью методов трудовой адаптации.

Актуальность данной темы связана с тем, что процесс перехода на новую должность или новую работу достаточно сложный переход в жизни любого человека, поэтому на предприятия должна быть эффективно налажена система трудовой адаптации.

Понятие "адаптация" происходит от лат. *adapto* – приспособляю. Оно заимствовано из биологии и означает приспособление к окружающей среде. Трудовая адаптация – это социальный процесс освоения личностью новой трудовой ситуации, в котором личность и трудовая среда оказывают активное воздействие друг на друга и являются адаптивно-адаптирующими системами. Поступая на работу, человеку необходимо усваивать новые для него социальные роли, ценности, нормы, уметь согласовывать свою индивидуальную позицию с целями и задачами организации (трудового коллектива), тем самым подчиняя свое поведение служебным предписаниям данного предприятия или учреждения [1, с. 122].

Вопросами в области трудовой адаптации занимались такие ученые, как: Базаров Т. Ю., М. Джонсон, Егоршин А. П., Еремин Б. Л., Кибанов А. Я., Мордовин С. К. и другие [1 – 3].

Целью статьи является исследование сущности таких инструментов трудовой адаптации, как коучинг и наставничество.

Адаптированность человека к конкретной трудовой среде проявляется в его реальном поведении, в конкретных показателях трудовой деятельности: эффективности труда, усвоении социальной информации и ее практической реализации, росте всех видов активности, удовлетворенности различными сторонами трудовой деятельности.

© Журавлёва К. К., 2012

Грамотно и аккуратно проводимая программа адаптации способна не только сократить количество временных и финансовых затрат организации, увеличить ценность рабочего места, но и положительно влиять на поддержание командного духа, создавая тем самым предпосылки для успешной системы наставничества, приемничества, обучения персонала и повышения квалификации, то есть деятельности компании в целом. Самое главное, система адаптации обеспечивает обратную связь с работниками [4, с. 38].

Рассмотрим следующие подходы к понятию "трудовая адаптация": по мнению Апперова Д. А. : "трудовая адаптация работника – это процесс активного, взаимного приспособления работника и организации, основывающийся на постепенной вработываемости сотрудника в новые профессиональные, социальные и организационно-экономические условия труда"; Егоршин А. П. выделяет два термина при рассмотрении данного вопроса: "адаптация персонала" и "адаптация работника". По мнению исследователя, адаптация персонала – это процесс приспособления коллектива к изменяющимся условиям внешней и внутренней среды организации [3, с. 213].

Адаптация работника – это приспособление индивидуума рабочему месту и трудовому коллективу [3, с. 213].

Система адаптации персонала – это не только пакет документов, регламентирующих порядок мероприятий по адаптации нового сотрудника. Это, прежде всего люди, которые эти мероприятия осуществляют, и те, кто непосредственно помогает новому сотруднику войти в курс дела, и те, кто этот процесс организует и контролирует. И, конечно же, это инструменты, которые они используют в своей работе.

По мнению автора, система трудовой адаптации – это комплекс взаимосвязанных элементов внутренней и внешней среды, который определяется уровнем подготовки персонала, задействованного в процессе трудовой адаптации работников в организации; нормативными документами, регламентирующими порядок проведения адаптационных мероприятий для новых сотрудников, а также методами и инструментами, которые они используют в своей работе.

Неоценимыми инструментами адаптации персонала служат наставничество и коучинг. Коучинг и наставничество, несмотря на наличие общих элементов, существенно между собой различаются [5, с. 15].

В отличие от наставничества коучинг направлен не столько на непосредственное обучение, сколько на то, чтобы максимально полно раскрыть потенциал нового сотрудника и добиться от него полной отдачи в работе. Коучинг базируется на признании того, что каждый человек обладает гораздо большими способностями, чем они обычно проявляют. И коуч или менеджер, владеющий навыками коучинга, в своей работе опирается не столько на текущие показатели сотрудника, сколько на его потенциал, который стремится раскрыть на благо компании. Он не столько дает указания и инструктирует, сколько задает вопросы. Вопросы, задаваемые коучем по определенной схеме (как их еще называют, "эффективные вопросы") позволяют новичку по-новому посмотреть на свою работу и на свои возможности. С другой стороны, руководителю коучинг прекрасно показывает реальный профессиональный уровень нового сотрудника на данный момент и позволяет спланировать свою работу по его развитию. С новичком может работать штатный коуч или же менеджер (чаще всего непосредственный руководитель), владеющий навыками коучинга. В отдельных случаях целесообразно привлечение внешних коучей [5, с. 16].

У коучинга есть еще одно неоспоримое преимущество – экономия времени. Речь идет не только о сокращении времени, необходимого для полноценной адаптации нового сотрудника, но и о времени, требующемся для непосредственного управления персоналом. Сам процесс коучинга времени требует совсем немного. Вполне достаточно постоянно осознавать и использовать основополагающие принципы коучинга во время своего взаимодействия с новым сотрудником. В любом случае, это занимает гораздо меньше времени, чем инструкции и указания. А эффективность такого подхода значительно выше.

Коучинг можно использовать для решения вполне конкретной задачи, в данном случае – для эффективной адаптации персонала. Но гораздо лучше, если коучинг принят в компании как основной стиль управления, стиль отношений между сотрудниками, стиль корпоративного мышления и поступков. В этом случае атмосфера коучинга позволяет наиболее полно раскрыться потенциалу каждого сотрудника, не возникает проблем с мотивацией персонала, адаптация новых сотрудников проходит легко и естественно, повышается продуктивность работы каждого отдельного сотрудника, рабочих групп и команд. Но, к сожалению, коучинг как стиль управления встречается пока нечасто. Но применение элементов коучинга в управлении персоналом дает неизменно хороший результат [5, с. 17].

Наставничество более традиционно, оно уже не раз доказывало свою эффективность, за ним опыт многих поколений. Коучинг – сравнительно молодое явление в украинском бизнесе, но явление чрезвычайно перспективное. Коучинг – это на сегодняшний день один из эффективных инструментов управления персоналом и наиболее эффективный стиль управления. Следует признать, что наставничество и коучинг различны по своей сути. Но при этом они никоим образом не исключают друг друга. Скорее наоборот, они прекрасно могут друг друга дополнять. Вопрос лишь в том, что в большей мере соответствует принятой в компании корпоративной культуре. Конечно, коучинг, как и наставничество, можно применять в качестве самостоятельного инструмента. Но при их грамотном сочетании эффект будет неизмеримо выше [5, с. 14].

Хорошая организация должна максимально эффективно использовать потенциал своих работников, создавая все условия для наиболее полной отдачи сотрудников на работе и для интенсивного развития их потенциала.

Если в результате адаптационного процесса, организация в кратчайшие сроки получает высокомотивированных сотрудников, работающих на стабильный результат, то процесс адаптации сотрудников в данной организации действительно эффективен.

Научн. рук. Доровской А. Ф.

Литература: 1. Кибанов А. Управление персонала организации: отбор и оценка при найме, адаптация : учебн. пособ. для вузов / Кибанов А. Я., Дуракова И. Б. – М. : Изд. "Экзамен", 2006. – С. 144. 2. Джонсон М. Битва за персонал / Джонсон М. – СПб. : Питер, 2005. 3. Егоршин А. П. Основы управления персоналом : учебн. пособ. для вузов / Егоршин А. П. – М. : ИНФРА-М, 2006. 4. Позова С. Этапы подбора / Позова С. // Управление персоналом. – 2009. – № 9. – С. 35–38. 5. Грайченко В. От новичка к коллеге: четыре шага к адаптации / Грайченко В., Пашигорова О. // Управление персоналом. – 2010. – № 12. – С. 14–17.

Шевчук А. В.

УДК 330.59:331.215.4

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ОЦІНКА ЯКОСТІ ТРУДОВОГО ЖИТТЯ

Анотація. Проаналізовано характеристики якості трудового життя; запропоновано систематизований перелік характеристик якості трудового життя на рівні підприємства, окремого працівника та держави.

Аннотация. Проанализированы характеристики качества трудовой жизни; предложены систематизированный перечень характеристик качества трудовой жизни на уровне предприятия, отдельного работника и государства.

Annotation. The characteristics of labour life quality are analysed; the systematized list of the characteristics of labour life quality at a level of an enterprise, a separate worker and state is offered.

Ключові слова: рівень життя, якість життя населення, характеристики якості трудового життя, продуктивність праці.

Економічний розвиток України визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення, а також якістю трудового життя працівників вітчизняних підприємств. Для України в сучасних умовах розвитку потрібні значні зміни у сфері соціального захисту населення, тому що соціальний захист є основним завданням соціальної політики держави і ставить за мету забезпечення добробуту та прав та гарантій людини у сфері рівня і якості життя. А вже сьогодні в Україні поглиблюється соціальне розшарування, яке призводить до розбалансування можливостей задоволення основних соціальних потреб населення. Досі продовжують залишатися низькими рівень та якість життя працівників вітчизняних підприємств. Тому метою статті є дослідження сучасного рівня та якості життя, визначення основних напрямів покращення економічної ситуації в Україні. Сьогодні зміни розвитку сучасного українського суспільства вимагають позитивних зрушень у розвитку національної економіки та пошуку ефективних методів підвищення рівня та якості життя населення.

Рівень життя населення – це кількісна і якісна характеристики ступеня досягнення компонент життя людини, а якість життя – якісна характеристика ієрархії значення задоволення його складових компонентів [1].

Різні аспекти рівня та якості життя населення досліджувалися вітчизняними і закордонними вченими. Махсма М. Б., Пилипенко С. М., Горобинська М. В., Піддубна Л. І., Рожко В. І., Писаренко Г. О., Титар О. В., Узунов Ф. В., Пономаренко В. С., Кизим М. О. та інші займалися вивченням даного питання [1 – 5]. Проте потребують подальшого дослідження питання визначення та конкретизації проблем рівня і якості життя українського населення. Існує ряд питань, котрі потребують неабиякої уваги, а саме: побудова узагальнюючого критерію оцінки рівня і якості життя населення; покращення якості трудового потенціалу підприємства як основного показника економічного зростання країни та ін.

Гідний рівень якості життя всіх категорій населення потребує запровадження та дотримання високих соціальних стандартів, що є однією з основних функцій соціального захисту населення.

Рівень життя постійно змінюється і залежить від стану економіки. На сьогодні визначальним чинником, що впливає на рівень життя українського населення, є економічна ситуація, що склалася в Україні сьогодні. Системний аналіз цієї ситуації дає змогу зрозуміти реальну масшта-

© Шевчук А. В., 2012

бність макроекономічних диспропорцій, що виникли внаслідок інфляційних потрясінь, і які в умовах кризової стагнації економіки призвели до значних втрат життєвого рівня населення України.

Рівень життя населення визначається, з одного боку, складом і величиною потреб у різних життєвих благах (продукти харчування, одяг, житло, транспорт, різні комунальні і побутові послуги, освіта, медичне обслуговування, культурно-просвітні заходи і т. д.), з іншого – можливістю їхнього задоволення, виходячи з пропозицій на ринку товарів і послуг, реальних доходів людей, їхньої заробітної плати. У свою чергу, і розмір реальної заробітної плати, і рівень життя населення визначаються ступенем ефективності виробництва на основі використання досягнень науково-технічного прогресу, масштабом розвитку і якістю сфери послуг, освітнім і культурним рівнем населення [1].

Розглядаючи якість трудового життя на підприємстві, слід зазначити, що основою трудового потенціалу людини є його потенціал як особистості. Відповідно потенціал держави, регіону, підприємства формується на основі потенціалу населення країни. Виходячи із цього, можна оцінювати якість життя населення; якість трудового потенціалу країни (регіону); якість професійно-кваліфікаційних груп і якість трудового потенціалу окремого працівника [2].

Для того щоб проаналізувати якість трудового життя працівників, автором запропоновано систематизований перелік його характеристик (таблиця).

Таблиця

Характеристики якості трудового життя

Характеристики трудового життя	Об'єкти аналізу й відповідні їм показники		
	людина	підприємство	суспільство
Здоров'я	Працездатність. Час відсутності на роботі через хворобу	Втрати робочого часу через хвороби й травми. Витрати на забезпечення здоров'я персоналу	Середня тривалість життя. Витрати на охорону здоров'я. Смертність за віком
Можливість реалізації творчого потенціалу	Можливість розвивати творчі здібності. Можливість професійного зростання і самовираження	Кількість винаходів, патентів, раціоналізаторських пропозицій, нових виробів на одного працюючого. Заповзятливість. Ототожнення мети працівника з метою підприємства	Доходи від авторських прав. Кількість патентів і міжнародних премій на одного жителя країни
Освіта	Знання. Можливість отримати другу вищу освіту	Витрати на підвищення кваліфікації персоналу, на проведення тренінгів, стажування	Ступінь розвитку трудового потенціалу населення. Частка витрат на освіту в держбюджеті
Соціально-психологічний клімат у колективі	Конкуренція в колективі. Рівень конфліктності. Продуктивність праці	Професійна адаптація. Число конфліктів. Наявність, відсутність випадків виробничого саботажу, страйків	Показники задоволеності життям та працею. Страйковий рух. Витрати на соціальний захист працівників
Умови праці та задоволеність трудовою діяльністю	Дотримання необхідних умов праці. Організація трудових процесів. Мотивація працівників	Плинність кадрів. Заходи щодо нормування робочого дня, місця. Витрати на інструктажі та перепідготовку кадрів	Рівень матеріального добробуту населення. Витрати на забезпечення гідних умов праці

Аналізуючи подані в таблиці характеристики, можна зробити висновок, що розвиток персоналу, підприємства і населення в цілому можливий при безпосередньому врахуванні здоров'я людини, освіти, творчого потенціалу, активності, соціально-психологічного клімату на підприємстві та ін. Тому, на думку автора, пропонується уточнена система показників якості трудового життя працівників вітчизняних підприємств (таблиця), згідно з якими необхідно звернути увагу на вдосконалення умов праці на підприємстві, підготовку та перепідготовку кадрів, а також інших заходів, що дозволить покращити не лише якість населення країни, але й дозволить підвищити продуктивність праці на підприємстві, підняти рівень економічного розвитку.

Отже, розглянувши ситуацію якості трудового життя населення України, можна сказати, що сучасна держава може стійко розвиватися тільки за умови, якщо її економічна політика спрямована на поліпшення рівня і якості життя громадян, розширення їх можливостей формувати власне майбутнє.

Для цього необхідно не тільки збільшувати доходи населення, а й поліпшувати багато інших компонентів рівня і якості життя населення: створювати реальну рівність для здобуття освіти і працевлаштування; забезпечувати рівні можливості для чоловіків та жінок; високий рівень медичного обслуговування; якісне харчування й ін.

Європейська орієнтація України потребує прискореного розвитку економіки та значного підвищення рівня життя населення. Лише за таких умов можна очікувати досягнення необхідних соціальних стандартів, розвиток трудового потенціалу населення, а отже, ефективне використання трудових ресурсів і піднесення економіки України на новий кращий рівень.

Науковим результатом даного дослідження є систематизація переліку характеристик якості трудового життя на рівні підприємства, окремого працівника та держави.

Перспективою подальших наукових досліджень у даному напрямі є розробка системи показників оцінки якості трудового життя працівників вітчизняних підприємств.

Наук. керівн. Бірюк С. О.

Література: 1. Махсма М. Б. Економіка праці та соціально-трудові відносини / Махсма М. Б. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003, –188 с. 2. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посібн. / С. М. Пилипенко, М. В. Горобинська, Л. І. Піддубна та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 296 с. 3. Центр перспективних соціальних досліджень. – Режим доступу : <http://cpsr.org.ua/index.php>. 4. Пономаренко В. С. Рівень і якість життя населення України : монографія / Пономаренко В. С., Кизим М. О., Узунов Ф. В. – Х. : Видавничий Дім "ІНЖЕК", 2003. – 226 с. 5. Узунов Ф. В. Методика оцінки рівня та якості життя населення / Узунов Ф. В. // Управління розвитком. – Х. : ХДЕУ, 2004. – № 1. – С. 39–47.

Беженарь О. А.

УДК 005.956.2

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

АУТПЛЕЙСМЕНТ КАК МЕТОД ВЫСВОБОЖДЕНИЯ ПЕРСОНАЛА

Аннотация. Рассмотрена сущность метода аутплейсмента как метода высвобождения персонала. Выделены преимущества применения аутплейсмента как для предприятия, так и для работника.

Анотація. Розглянуто сутність методу аутплейсменту як методу вивільнення персоналу. Виділено переваги застосування аутплейсменту як для підприємства, так і для працівника.

Annotation. The essence of outplacement as a method of staff release has been explored. The benefits of outplacement for both the enterprise and the employee are marked out.

Ключевые слова: аутплейсмент, высвобождение персонала, профессиональная поддержка, трудоустройство.

Сегодня в условиях посткризисного состояния экономик большинства стран мира деятельность предприятий характеризуется нестабильностью и неопределенностью. Одним из последствий ухудшения финансового состояния предприятия является потребность в высвобождении персонала.

Высвобождение персонала – это вид управленческой деятельности, предусматривающий комплекс мероприятий по соблюдению правовых норм и организационно-психологической поддержки со стороны администрации при увольнении работников. Это заключительный этап в процессе формирования персонала организации [1, с. 578].

Высвобождение персонала является вынужденной мерой, когда уже не целесообразно проводить переподготовку персонала, удерживать работника на гибком рабочем графике (сокращение продолжительности рабочего дня), в этом случае можно прибегнуть к методу аутплейсмента. Данный метод на сегодняшний день является особенно актуальным, так как он позволит предприятию сохранить свою хорошую деловую репутацию и не испортить свой бренд в таких сложных ситуациях, как высвобождение персонала.

Исследованием данной проблемы занимались такие ученые: Л. Балабанова, Кибанов А. Я., Д. Клим, А. Коняева, Одегов Ю. Г., О. Сардак и многие другие. В тоже время, учитывая сложившуюся ситуацию в мире, данный вопрос приобретает новую актуальность.

В связи с этим целью данной статьи является рассмотрение необходимости использования аутплейсмента предприятиями, которым необходимо сократить сотрудника для соблюдения моральных, социальных и правовых корпоративных норм.

В табл. 1 представлены различные подходы к определению понятия "аутплейсмент".

Определение понятия "аутплейсмент"

Авторы	Определение
Л. Балабанова, О. Сардак [2, с. 370]	это совокупность методов, с помощью которых кадровые службы осуществляют заинтересованным лицам, которые увольняются, помощь в трудоустройстве за счет предприятия в оптимальный срок и при наиболее благоприятных условиях
Клим Д. [3, с. 15–18]	это программа профессиональной поддержки консультантами людей, вынужденных покинуть компанию в результате сокращения или увольнения либо переходящих к следующему карьерному этапу [3]
И. Ключев [4]	это комплекс кадровых процедур и профессиональных консультаций, направленных на сопровождение персонала в процессе высвобождения (в том числе ориентация на рынке труда, психологическая поддержка) с целью трудоустройства
А. Коняева [5]	это комплекс мер, направленных на сглаживание негативных последствий увольнения сотрудников, включающих в себя психологическую поддержку и консультирование уволенных сотрудников, помощь им в дальнейшем трудоустройстве за счет средств бывшего работодателя
А. Иванова [6]	система мер по корректному увольнению сотрудников и оптимизации численности персонала. Такую услугу предлагают кадровые и рекрутинговые агентства. Аутплейсмент позволяет работодателю проявить социальную ответственность об увольняемом сотруднике

Таким образом, учитывая рассмотренные подходы, можно предложить следующие определение аутплейсмента – это совокупность всевозможных мероприятий, направленных на сглаживание негативных последствий (материальных и психических) для высвобожденного или уволенного сотрудника за счет средств бывшего работодателя, включая его дальнейшее трудоустройство.

Пакеты предоставляемого аутплейсмента могут варьироваться в зависимости от финансовых возможностей предприятия. Они могут содержать различные услуги:

психологическая поддержка и разработка стратегии продвижения кандидата на рынке: консультация штатных психологов, разработка и составление оптимального резюме, тренинг по прохождению интервью и собеседований в компаниях – потенциальных работодателях (выработка тактики разговора с будущим работодателем и с персоналом кадровых агентств). Также определение спектра вакансий, которые совместимы с профессиональными и личными качествами кандидата, в которых стоит пройти профессиональную переподготовку с целью повышения собственной конкурентоспособности как работника;

продвижение кандидата: разработка индивидуального плана поиска работы, составление базы данных потенциально интересных для дальнейшего трудоустройства компаний, исходя их общей оценки рынка, разработка маркетинговой программы продвижения кандидата, в рамках которой он получает возможность не просто найти работу, а оценить свои возможности и профессиональные навыки, продолжить карьерный рост [7].

В табл. 2 представлены преимущества аутплейсмента для предприятия и уволенного работника.

Таблица 2

Преимущества аутплейсмента

Выгоды для предприятия	Выгоды для высвобожденного работника
возможность сгладить социальную напряженность в трудовом коллективе, возникающую при сокращении кого-либо из персонала	позволяет легче пережить сложный этап сокращения
сохранение лояльности персонала	информирование о положении дел на рынке трудовых ресурсов
инвестиция в бренд "работодателя мечты"	помощь в составлении резюме
появляется шанс, что нужный нам сотрудник не уйдет к конкуренту	тестирование, консультации психолога по определению наиболее подходящих специальностей
работодатель получает сведения о дальнейшей трудовой биографии сокращаемого сотрудника	подготовка к собеседованию с потенциальным работодателем
работодатель получает сведения о дальнейшей трудовой биографии сокращаемого сотрудника	продвижение работника в интересующие его фирмы
возможность дальнейшего сотрудничества с теми, кто был ранее сокращен	возможность дальнейшего трудоустройства
уменьшить риск юридических осложнений	возможность карьерного роста

Говоря о преимуществах аутплейсмента, следует рассмотреть и его недостатки. Они представлены на рисунке.

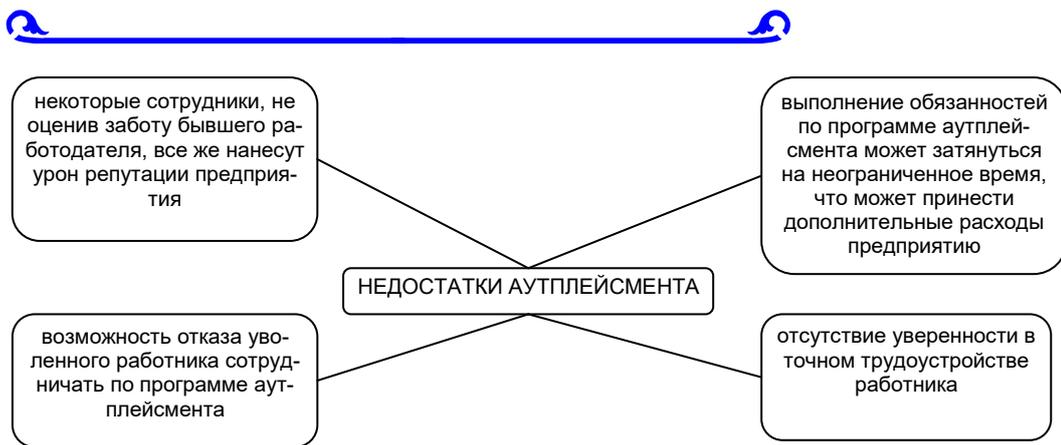

Рис. Недостатки метода "аутплейсмент"

Можно выделить следующие виды аутплейсмента:

открытый;
закрытый;
массовый.

При открытом аутплейсменте работники знают о том, что их увольняют, а работодатель посредством кадровой службы компании или посредника оказывает им помощь в дальнейшем трудоустройстве.

При закрытом аутплейсменте работник о готовящемся увольнении не знает. Как правило, речь идет о высокооплачиваемых сотрудниках: топ-менеджерах и руководящих работниках, открытый конфликт с которыми для работодателя весьма нежелателен, ведь они могут уйти в фирму конкурента, разгласить коммерческие тайны, увести ведущих клиентов за собой. Обычно в трудовом договоре таких работников прописана существенная компенсация при увольнении, на которую можно безбедно существовать до полугода. Чтобы обезопасить себя от перечисленных рисков, предприятие заключает и готовит список интересных предложений для уволенного сотрудника, обговаривая также список организаций – конкурентов, которые не будут рассматриваться в качестве работодателя. Задача – сделать так, чтобы сотрудник уволился сам. Для этого используются технологии хедхантинга: сотрудника "переманивают" в другие компании, список которых согласовывается с нынешним работодателем во избежание ухода этого сотрудника к прямым конкурентам.

Массовый аутплейсмент может применяться при реорганизации компании, закрытии определенного направления. В таком случае численность сотрудников, нуждающихся в новой работе, может насчитывать тысячи. Это длительная программа, применяемая большими корпорациями и промышленными холдингами, которая может длиться от нескольких месяцев до года и включать в себя множество этапов. В том числе, например, карьерное консультирование, тренинги, психологическую помощь, помощь при составлении резюме, сопроводительных и рекомендательных писем и т. д. В этом случае компания гарантированно избежит множества обязательных при увольнении компенсационных выплат и возможных судебных исков "по восстановлению в должности", а это существенная экономия средств [6].

Таким образом, сегодня в условиях посткризисного общества человеческие ресурсы предприятия являются одним из наиболее ценных, в связи с чем они требуют особого внимания и осторожного, обдуманного подхода, а также постоянного мониторинга атмосферы внутри коллектива. Высвобождение персонала может нанести серьезный урон предприятию (ухудшение экономического состояния предприятия, психологические напряжения среди сотрудников и, как следствие, нежелательный рост текучести кадров, а также увольнение ценных кадров по собственному желанию), поэтому контроль за этим процессом должен быть перманентным. В данном случае метод аутплейсмента является незаменимым, он позволит укрепить лояльность сотрудников к предприятию, улучшить психологический климат коллектива, снизить текучесть кадров и сохранить положительную репутацию предприятия.

Научн. рук. Лаптев В. И.

Литература: 1. Егоршин А. П. Управление персоналом : учебник для вузов / Егоршин А. П. – 4-е изд., испр. – Н. Новгород : НИМБ, 2003. – 720 с. 2. Балабанова Л. В. Организация праці менеджера : підручник / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – К. : Професіонал, 2007. – 416 с. 3. Клим Д. Аутплейсмент как красивое расставание / Клим Д. // Я – первый. – 2010. – № 1–2. – С. 15–18. 4. Методика работы с негативной эмоциональной волной в ситуации высвобождения персонала [Электронный ресурс] / Д. Клим, А. Авраменко. – Режим доступа : <http://www.kadrovik.ru/modules.php?op=modload&name=News&file>. 5. Аутплейсмент как инструмент управления процессом высвобождения персонала / Коняева А. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.staffexpert.ru/up/article/?article_id=333. 6. Аутплейсмент: как корректно уволить сотрудника и сохранить имидж компании? / Иванова А. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://212.34.47.45/article/n48819>. 7. Управление массовым высвобождением персонала [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://arkadacentre.ru/upravOsvobogPers.htm>.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МАРКЕТИНГУ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто формування системи маркетингу персоналу на підприємстві. Розроблено алгоритм послідовності етапів формування системи маркетингу персоналу. Розглянуто послідовність дослідження персоналу.

Аннотация. Рассмотрено формирование системы маркетинга персонала на предприятии. Разработан алгоритм последовательности этапов формирования системы маркетинга персонала. Рассмотрена последовательность исследования персонала.

Annotation. The article deals with the formation of marketing staff at an enterprise. The algorithm sequence of steps of forming a system of marketing personnel has been worked out. We consider the sequence of personnel research.

Ключові слова: персонал, маркетинг персоналу, кадрова політика, система маркетингу персоналу, імідж роботодавця.

У сучасних умовах господарювання пошук нових підходів підвищення ефективності використання та управління персоналом стає головною конкурентною перевагою підприємства. Сучасні концепції управління персоналом ґрунтуються на визнанні зростаючої ролі особистості працівника, на знанні його мотиваційних установок, вмінні їх формувати і направляти на досягнення завдань, що стоять перед організацією. У зв'язку з цим в управлінні персоналом використання маркетингового інструментарію є своєчасним і обґрунтованим. Однак на даний момент у практиці вітчизняних підприємств такий підхід майже не застосовується. Причиною цього є недостатня висвітленість у наукових працях вітчизняних і зарубіжних економістів теоретико-методологічних аспектів досліджуваного питання та відсутність механізмів адаптації закордонного досвіду до процесу формування системи маркетингу персоналу на вітчизняних підприємствах [1].

Питання маркетингу персоналу розглядаються у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема А. Кібанова [2], Т. Савенкової [3], Л. Комісарової [4], Л. Калашникова [5], О. Мартиненко [6] та ін.

Метою статті є формування системи маркетингу персоналу на підприємстві.

Формування ефективної кадрової політики можливо лише при практичному застосуванні маркетингових підходів, що втілюється у формуванні системи маркетингу персоналу. Застосування системи маркетингу персоналу забезпечує реалізацію основних принципів кадрової політики підприємства. Необхідність практичного впровадження системи маркетингу персоналу обумовлена низкою чинників, найбільш вагомими з яких є: дефіцит висококваліфікованих фахівців; зміна критеріїв вибору місця роботи персоналом; посилення конкуренції серед роботодавців на ринку праці; поява необхідності формування іміджу роботодавця.

Систему маркетингу персоналу визначено як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою етапів, націлених на досягнення і взаємоузгодження інтересів персоналу та роботодавця із урахуванням впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства.

Формування системи маркетингу персоналу передбачає регулярне проведення аналізу ринку праці, вивчення рівня попиту та пропозиції робочої сили; аналіз внутрішнього трудового потенціалу та рівня його використання; визначення мотивів існуючого персоналу; створення ефективних служб управління персоналом; застосування нових технологій з управління персоналом; формування ринкових стратегій управління персоналом.

На думку автора, процедура реалізації маркетингу персоналу може бути представлена етапами, що наведені на рис. 1.

Розглянемо алгоритм створення системи маркетингу персоналу:

1. Постановка і структуризація мети маркетингу персоналу. Постановка мети є логічним початком процесу управління, сукупність проміжних цілей дозволяє організувати управління, досягнення головної мети в розрізі всіх факторів, що впливають. Ступінь відповідності меті має слугувати критерієм оцінки стану всіх елементів системи управління.

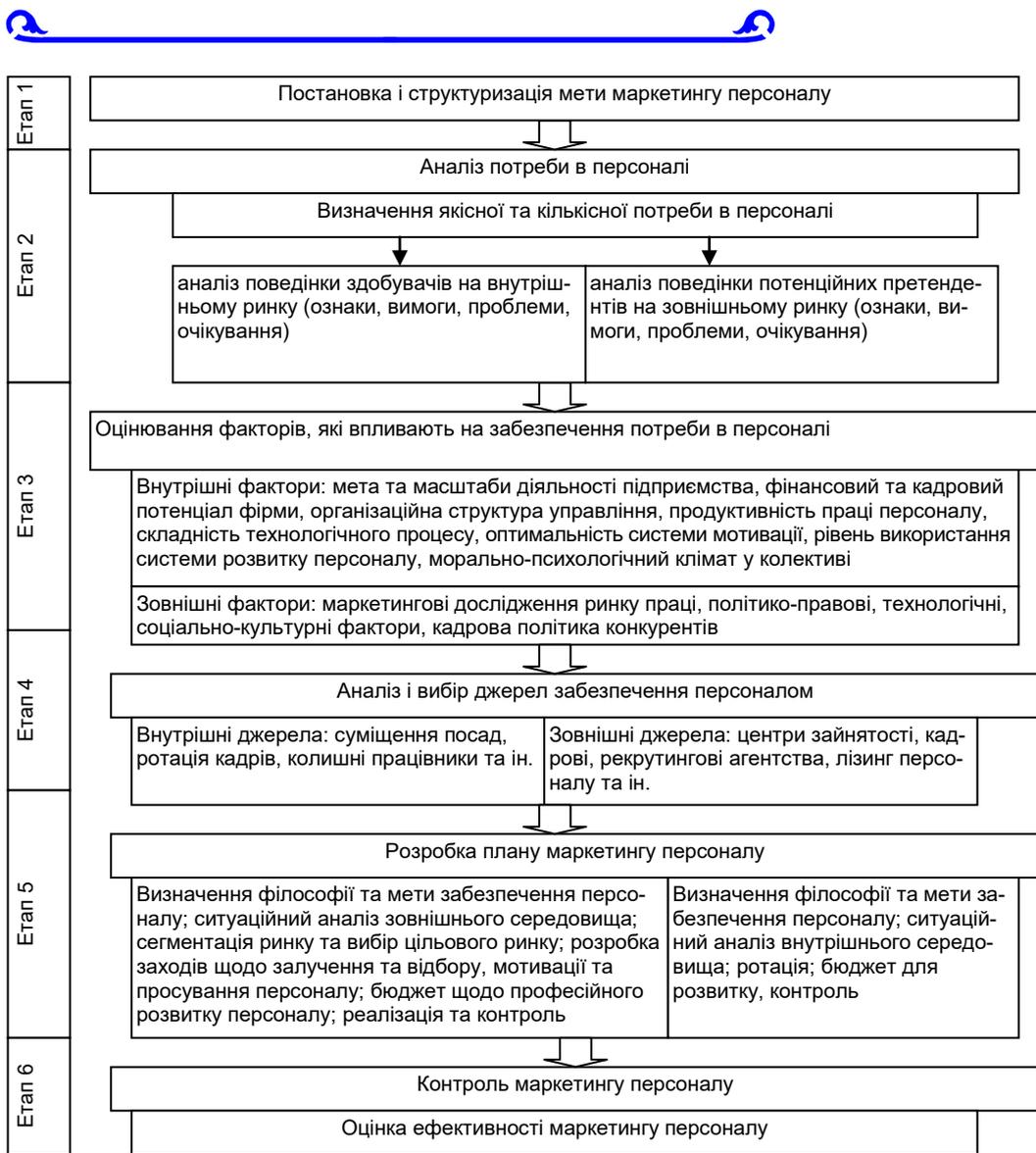

Рис. 1. Алгоритм формування системи маркетингу персоналу

2. Аналіз потреби в персоналі. На цьому етапі потрібно визначити якісну та кількісну потреби в персоналі та провести аналіз поведінки претендентів на зовнішньому і внутрішньому ринках праці за допомогою дослідження персоналу. При визначенні методів аналізу в дослідженні поведінки носія здібності до праці на зовнішньому і внутрішньому ринку необхідно, насамперед, визначити основні чинники, що впливають на визначення його рішення з приводу вибору робочого місця (рис. 2) [7].

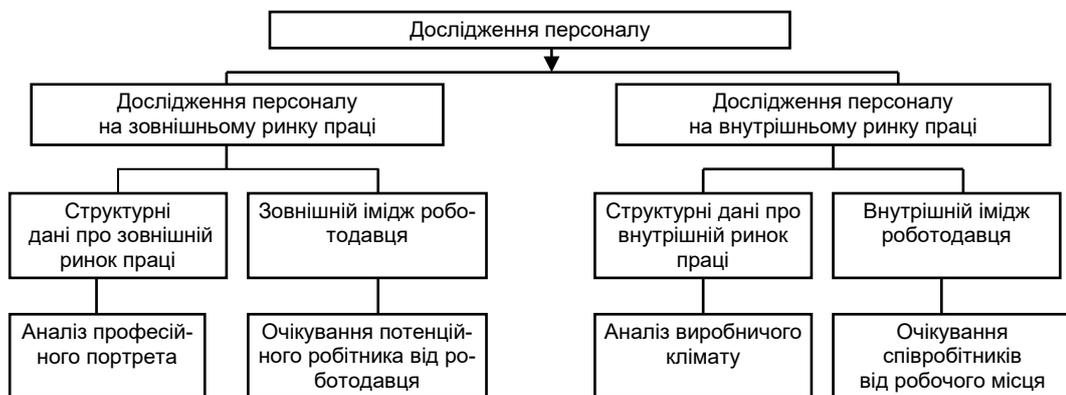

Рис. 2. Дослідження персоналу на ринку праці

Дослідження персоналу на внутрішньому ринку праці здійснюється за допомогою оцінки наявних кадрів, визначається необхідна чисельність працівників, їхній професійний і кваліфікаційний склад за допомогою виробничої програми, норми виробітку, запланованого підвищення продуктивності праці і структури робіт, а також ефективного навантаження працівників.

3. Оцінювання факторів, які впливають на забезпечення потреби в персоналі, що сприяє вибору джерел забезпечення персоналом та формування плану маркетингу персоналу. Зовнішні фактори – це фактори, які підприємство не може контролювати, але повинне враховувати для визначення якісної та кількісної потреби в персоналі. Внутрішні фактори є контрольованими підприємством. Докладно процес оцінювання впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на підприємство наведено у другому пункті [8].

4. Аналіз і вибір джерел забезпечення персоналом. На цьому етапі потрібно проаналізувати джерела покриття персоналу, та визначити, які джерела покриття персоналу підприємство більш використовує – зовнішні чи внутрішні.

5. Розробка плану маркетингу персоналу. На цьому етапі проводиться розробка плану маркетингу персоналу як для внутрішніх, так і для зовнішніх клієнтів.

6. Контроль. Це останній етап алгоритму формування системи маркетингу персоналу, на якому здійснюється оцінка ефективності маркетингу персоналу. За підсумками дослідження виносяться рішення щодо вдосконалення роботи з персоналом, закріплюються у відповідних організаційно-розпорядчих та функціонально-технологічних документах (наказах, розпорядженнях, положеннях, інструкціях, регламентах) для подальшої їх реалізації на конкретних ділянках робіт (структурних підрозділах, робочих місцях).

Отже, створення ефективної системи маркетингу персоналу сприяє досягненню головної мети кадрової політики на підприємстві. Запропонована система маркетингу персоналу координує та направляє в єдине русло функції маркетингу та управління персоналом.

Наук. керівн. Іванова О. Ю.

Література: 1. Держак Н. О. Особливості управління внутрішнім маркетингом на підприємстві / Н. О. Держак, В. С. Кім // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії : наук. збірник ДДМА. – 2009. – № 2(16). 2. Управление персоналом организации : учебник / под ред. А. Я. Кибанова. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 512 с. 3. Савенкова Т. Маркетинг персоналу в інноваційно-інвестиційній середовищі / Т. Савенкова // Проблеми теорії й практики Управління. – 2006. – № 11. – С. 108–116. 4. Комісарова Т. А. Круглий стіл "Маркетинг персоналу / внутрішній маркетинг як ресурс підвищення ефективності праці в ситуації кризи" [Електронний ресурс] / Т. А. Комісарова. – Режим доступу : <http://www.hse.ru>. 5. Калашникова Л. Маркетинг персоналу / Л. Калашникова // Служба кадрів і персонал. – 2006. – № 8. – С. 63–65. 6. Мартиненко О. Маркетинг персоналу: теоретичний і методичний аспекти / О. Мартиненко // Управління персоналом. – 2007. – № 8. – С. 74–80. 7. Dittmann E. Personalmarketing / Dittmann E. – Wiesbaden : Deutscher Universitäts Verlag, 1993. 8. Савченко В. А. Управління розвитком персоналу : навч. посібн. / Савченко В. А. – К. : КНЕУ, 2002. – 351 с.

УДК 005.952.2:005.51

Комар Л. Ю.

Студент 2 року магістратури
факультету економіки і права ХНЕУ

РОЗРОБКА МЕТОДИКИ ПЛАНУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ

Анотація. Розглянуто сутність планування персоналу, розроблено методику планування персоналу, виділено вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на процес планування.

Аннотация. Рассмотрена сущность планирования персонала, разработана методика планирования персонала, выделено влияние внешних и внутренних факторов на процесс планирования.

Annotation. Essence of planning of personnel is considered in the article, the method of planning of personnel is developed, influence of external and internal factors on the process of planning is selected.

Ключові слова: планування персоналу, методика планування персоналу, фактори планування персоналу, напрями планування персоналу.

© Комар Л. Ю., 2012

В основі конкурентоспроможності вітчизняних підприємств знаходиться людський потенціал, який необхідно розвивати. Тому питання планування персоналу в сучасних умовах набувають важливості.

Ефективне планування людських ресурсів необхідно як засіб оптимізації використання персоналу, удосконалення процесу найму на роботу, організації професійного навчання, створення основи для розвитку інших програм управління персоналом, скорочення загальних витрат на персонал.

Метою даної статті є розробка методики планування персоналу з урахуванням існуючої ситуації на підприємстві та економіці в цілому, яка дозволить заздалегідь передбачувати і планувати різноманітні заходи стосовно її трудових ресурсів, а саме – планування чисельності, структури, навчання, мотивації, підбору, адаптації, управління кар'єрою та ін.

Серед авторів, які у своїх роботах займалися питаннями планування персоналу, можна виділити таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як А. Колот, І. Корпецький, І. Попова, М. Семікіна, В. Сухарський, С. Шекшня, Г. Щьокін та ін.

Так, наочна схема запропонованої методики представлена на рис. 1.

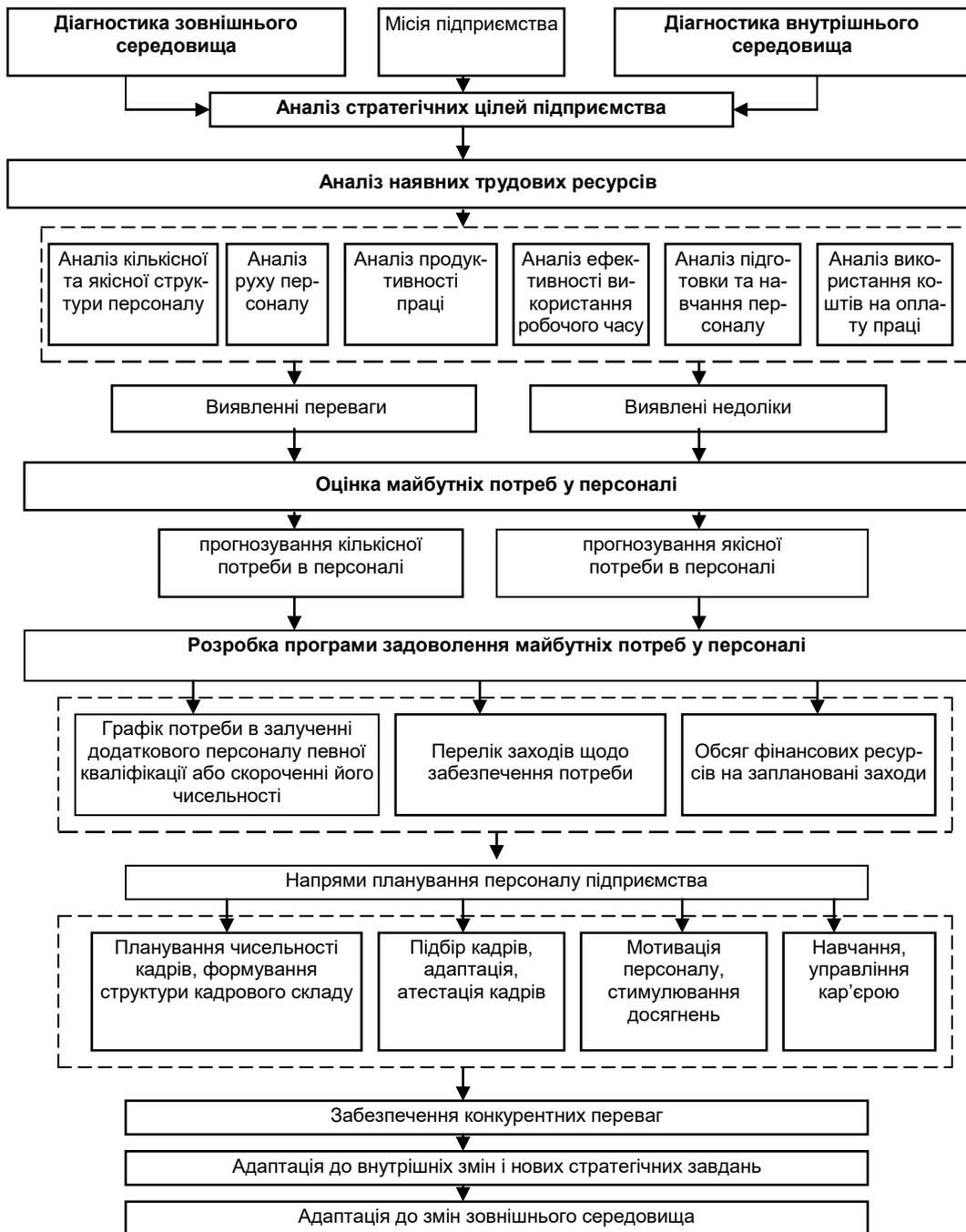

Рис. 1. Методика планування персоналу на підприємстві

Перший етап – аналіз стратегічних цілей підприємства.

Процес планування праці є складовою частиною плану підприємства. На відміну від планування матеріально-речових факторів виробництва планування персоналу є найбільш складним. Це обумовлено тим, що кожний член трудового колективу має свої індивідуальні особливості, риси характеру, свої потенційні трудові можливості. Трудовий колектив як об'єкт планування не можна розглядати як визначену кількість працівників, що мають певні якісні характеристики, тому трудовий колектив у цілому оцінити дуже проблематично.

Основою для планування персоналу підприємства є визначені обсяги виробництва товарів, робіт, послуг за номенклатурою, асортиментом (і в першу чергу, стосовно нової продукції, для виробництва якої можуть бути потрібні працівники з професіями і рівнем кваліфікації, відсутні на підприємстві чи існуючі в обмеженій кількості); інвестиційний план та ін.

Тому в першу чергу планування персоналу залежить від стратегічних цілей і завдань підприємства, для реалізації яких необхідні людські ресурси.

Цілі підприємства представляються у вигляді довгострокового стратегічного завдання, складається бізнес-план. Чим конкретніше організаційна мета, тим легше визначити потреби в робочій силі, необхідній їй для її реалізації.

Специфічні вихідні вимоги у вигляді набору характеристик, якими повинні володіти службовці, повинні бути визначені виходячи з цілей підприємства в цілому.

Процес устанавлення цілей починається з твердження глобального стратегічного завдання або місії, яка визначає майбутнє підприємства. Усі інші цілі формулюються на її основі. Вона використовується, щоб встановити короткострокові (поточні) цілі. Короткострокові цілі в основному мають часовий графік і можуть бути виражені в кількісних характеристиках. Дивізійні та відомчі цілі є похідними з короткострокових цілей підприємства. Цей спосіб називається каскадним підходом до встановлення цілей [1].

У результаті, на даному етапі, перш за все, вищим керівництвом за пропозиціями лінійних керівників устанавлюються головні завдання, які стоять перед підприємством. Служба управління персоналом також бере в цьому участь і на ранніх стадіях може впливати на їх корегування.

Так, після встановлення цілей та завдань підприємства підприємства в цілому службою управління персоналом (СУП) здійснюються такі заходи:

- устанавлюються цілі кадрового планування;
- виявляється обсяг та об'єм кадрового планування;
- устанавлюються строки кадрового планування;
- визначаються організаційні підрозділи;
- обираються групи співробітників;
- плануються кадрові витрати.

СУП пропонує, узгоджує, підтверджує стратегічні плани по роботі з персоналом і несе відповідальність за їх реалізацію. Лінійні керівники беруть участь в узгодженні планів по роботі з персоналом і їх виконанні після погодження.

Кожне підприємство є відкритою соціальною системою на управління персоналом, у тому числі і його планування впливають як внутрішні, так і зовнішні чинники. На цьому етапі здійснюється аналіз існуючих факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства та їх вплив на персонал підприємства. Це потрібно для того, щоб під час планування були максимально враховані існуючі загрози та можливості.

Фактори внутрішнього середовища, які так чи інакше впливають на процес планування персоналу, наведені на рис. 2.

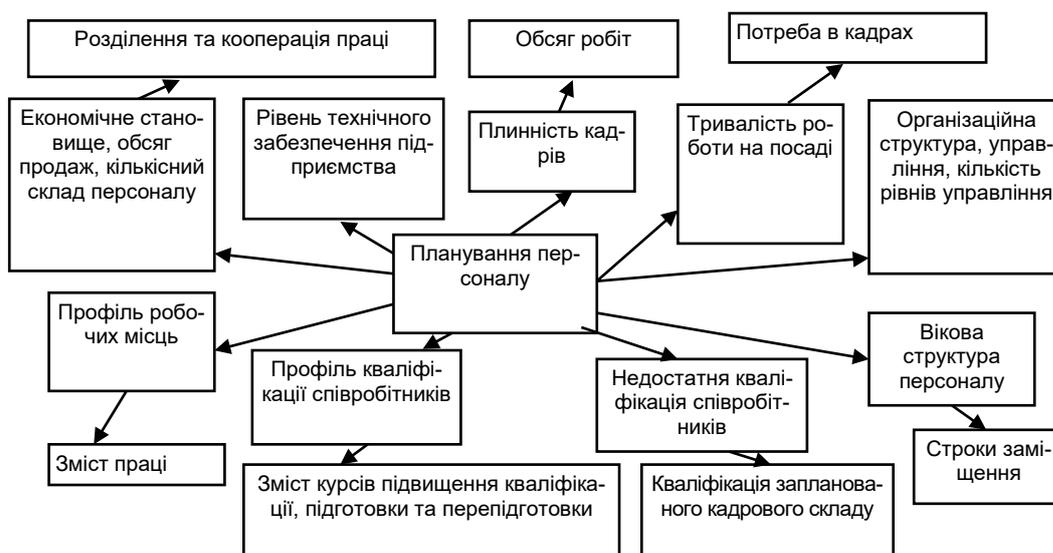

Рис. 2. Вплив факторів внутрішнього середовища

Окрім внутрішніх чинників, які впливають на процес планування на підприємстві, на цьому етапі також аналізуються існуючі зовнішні чинники, які визначають питання господарського і фінансового становища підприємства, конкуренцію на ринках, державне регулювання, вплив довкілля і т. д. Приклад діючих взаємозв'язків підприємства і шляхів впливу на персонал показаний на рис. 3.

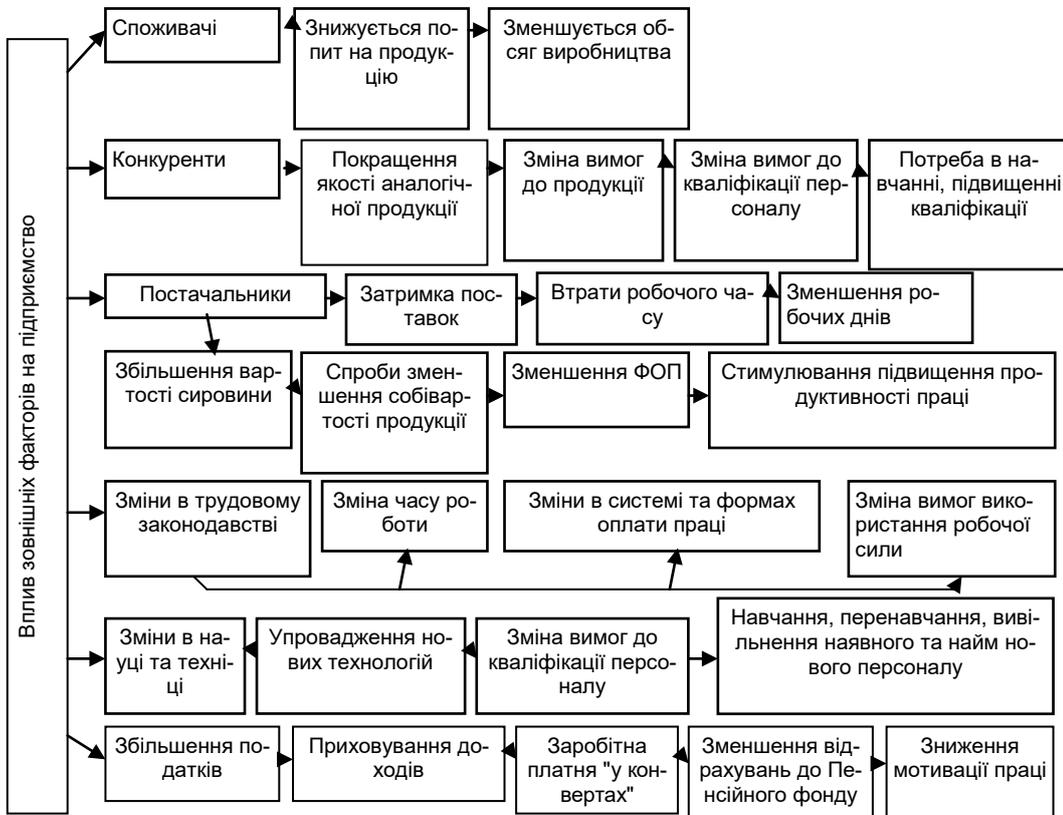

Рис. 3. Вплив зовнішніх факторів на планування персоналу підприємства

Для здійснення ефективного планування персоналу необхідно постійно відслідковувати зміни, які відбуваються як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищах, щоб у керівництва підприємства була своєчасна нагода використати можливості та попередити чи повернути на свою користь загрози.

Наступний крок – це аналіз наявного персоналу.

Оцінка наявного персоналу будується на основі інформації про наявність трудових ресурсів, який міститься в базі даних підприємства.

Аналіз наявних трудових ресурсів ведеться на момент оцінки в кількісному і якісному аспектах. Кількісний аналіз чисельності персоналу здійснюється в розрізі підрозділів та окремих посад.

Якісний аналіз ведеться з урахуванням розроблених на підприємстві професіограм, а також характеристик працівників, які обіймають ці посади (кваліфікація, звички, найбільш важливі особові характеристики і т. д.).

На цьому етапі лінійні керівники здійснюють аналіз кількісного і якісного складу працівників і подають цю інформацію разом з пропозиціями до служби управління персоналом. СУП детально вивчає цю інформацію і робить висновки щодо наявного персоналу, виявляє його переваги та недоліки.

Наступним етапом є оцінка майбутніх потреб у персоналі – прогнозуваннями чисельності персоналу, необхідного для реалізації стратегії розвитку підприємства.

Планова потреба в трудових ресурсах визначається на запланований об'єм діяльності, обумовлений вибраною стратегією розвитку (з урахуванням розширення або скорочення об'єму діяльності, його структурної перебудови, змін у вмісті роботи і так далі). Джерелами інформації є бізнес-план, плани стратегічного розвитку підприємства. Якісна потреба в персоналі на запланований об'єм діяльності визначається за категоріями, професіями, спеціалізаціями, рівнем кваліфікації, індивідуальним вимогам, висунутим до працівника кожною посадою [2].

Параметри виробничої програми і організаційна структура (які повинні забезпечити реалізацію господарської стратегії) визначають необхідну кількість робочої сили (на основі розрахунку об'єму трудових витрат за кожним видом діяльності, соціальних зобов'язань і т. д.) і її якість (рівень знань, досвіду, навичок). Вимоги до конкретних робітників місцям постійно уточнюються на основі аналізу робіт, функцій, посадових інструкцій. Розробляється як загальна потреба в робочій силі, так і потреба за окремими ключовими посадами і спеціальностями.

Планування персоналу ґрунтується на інформації, яка міститься у планах матеріально-технічного постачання, фінансовому, інвестиційному, виробничому, збутовому та організаційному планах, а також штатному розписі.

У штатному розписі формулюється потреба підприємства у людських ресурсах з урахуванням бюджетних обмежень, адже кадрове планування тісно пов'язане із плануванням витрат на структуру та потенціал персоналу, а отже, воно тісно пов'язане із загальною системою фінансування підприємства.

Попередньою умовою планування потреби в персоналі мають бути аналіз і проектування робочих місць. Аналіз робочого місця дасть змогу визначити: час, необхідний для виконання основних виробничих операцій; операції, які необхідно ввести для виробничого процесу; організацію робочого місця; доцільний режим роботи; особисті характеристики, необхідні робітникам для виконання виробничої операції; використання інформації, отриманої в результаті аналізу робочого місця, для розроблення програми управління персоналом.

На цьому етапі розробляється прогноз чисельності персоналу відповідно до стратегічних і короткострокових планів підприємства. При цьому визначається попит на робочу силу на даному підприємстві.

Після того як ситуація стосовно наявного персоналу і майбутньої потреби повністю проаналізована, слід переходити до наступного кроку, а саме до планування заходів щодо підтримки, посилення сильних сторін та усунення слабких місць. Для цього розробляється програма задоволення майбутніх потреб у персоналі.

У програму забезпечення трудовими ресурсами доцільно включити три розділи. Перший розділ є графіком потреби в залученні додаткового персоналу певної кваліфікації або скороченні його чисельності. Другий розділ включає перелік заходів щодо забезпечення потреби. Третій розділ відображає об'єм фінансових ресурсів, необхідний для реалізації запланованих заходів, а також обґрунтування ефективності цих витрат [3].

Кінцевим результатом процесу планування персоналу підприємства буде виявлення його основних напрямів, а саме:

- планування чисельності кадрів, формування структури кадрового складу;
- підбір кадрів, адаптація, атестація кадрів;
- навчання, управління діловою кар'єрою;
- мотивація персоналу, стимулювання спонукатися співробітника ефективно працювати на підприємстві, прагнути до максимальної самовіддачі на роботі.

Отже, кадрове планування сьогодні стає важливим елементом кадрової політики, допомагає при визначенні її завдань, стратегій та цілей, орієнтованих на майбутнє, сприяє їхньому виконанню через відповідні заходи.

Наук. керівн. Іванова О. Ю.

Література: 1. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2002. – 450 с. 2. Шекшня С. В. Управління персоналом сучасної організації : управлін.-практ. посібн. / С. В. Шекшня. – М. : Інтел-Синтез, 2006. – 352 с. 3. Балабанова Л. В. Управління персоналом : підручник / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 468 с. 4. Сухарський В. С. Менеджмент: теорія, методологія, практика : монографія / В. С. Сухарський. – Тернопіль : Астон, 2002. – 416 с. 5. Щокін Г. В. Теорія кадрової політики : монографія / Г. В. Щокін. – К. : МАУП, 1997. – 162 с.

УДК 336.71: 339.137: 658.3

Вовк К. Я.

Студент 1 року магістратури
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В БАНКУ

Анотація. Розглянуто сутність корпоративної культури. Визначено особливості організації корпоративної культури банку. Розкрито принципи та завдання корпоративної культури банку. Визначено напрями підвищення корпоративної культури в банку.

Аннотация. Рассмотрена сущность корпоративной культуры. Определены особенности организации корпоративной культуры банка. Раскрыты принципы и задачи корпоративной культуры банка. Определены направления повышения корпоративной культуры в банке.

© Вовк К. Я., 2012

Annotation. Essence of corporate culture is considered in the article. The features of organization of corporate culture of bank are determined. Principles and tasks of corporate culture of a bank are exposed. Directions of increase of corporate culture in a bank are defined.

Ключові слова: корпоративна культура, принципи, заведення корпоративної культури, організація корпоративної культури.

Сучасні умови ведення банківського бізнесу, які характеризуються зростанням конкуренції на пріоритетних сегментах ринку банківських послуг, вимагають зміни парадигми управління банківською діяльністю та формування корпоративної культури, адекватної потребам ринку та орієнтованої на задоволення вимог клієнтів. За цих обставин актуальним питанням є систематизація, стандартизація корпоративної культури та проведення комплексу заходів, спрямованих на підвищення якості обслуговування клієнтів і впровадження корпоративних стандартів на практиці.

Метою даної роботи є визначення особливостей організації корпоративної культури у банківській установі.

Дослідженню особливостей формування корпоративної культури присвячені роботи таких зарубіжних та вітчизняних вчених: Е. Шейна, Д. Валового, І. Владимирової, Є. Іменітова, У. Бреддіка, В. Співака, Т. Незнакової, А. Кирилова, Г. Хофштеда, М. Дороніної тощо. Незважаючи на значну кількість публікацій у цій сфері, сьогодні відсутній єдиний теоретичний базис формування корпоративної культури в цілому та у банківських установах зокрема, що потребує подальших досліджень.

У сучасних умовах корпоративну культуру нарівні з ефективністю діяльності визначають як ключовий фактор, що впливає на рівень конкурентоспроможності банківських установ. Аналіз діючої практики управління в банківських установах свідчить, що банки в цілому обізнані з принципами корпоративного управління, але не володіють достатньою мотивацією або ресурсами для покращення тих питань корпоративного управління, що не охоплюються вимогами законодавства. Більшість банків розцінюють статус корпоративного управління в банківському секторі як слаборозвинений і вважають за потрібне внесення відповідних змін до законодавства [1].

Створення сучасної інтегрованої системи управління персоналом на цей час вважається однією з основних умов реалізації стратегії банківської установи. При цьому саме корпоративна культура багато в чому визначає, якими будуть структура організації, її основні бізнес-процеси, системи підбору, мотивації, розвитку, винагороди персоналу тощо [2].

Переорієнтація філософії роботи банків виключно на клієнтів як стратегічного напрямку, у першу чергу, потребує перегляду структури організації, що обумовлює необхідність зміни методів управління і, як наслідок, зміни поведінки співробітників. Традиційно оптимальна організаційна структура дозволяє вирішити такі завдання: визначення ступеня централізації процесів управління; здійснення організаційного обособлення (департаменталізація); знаходження оптимального рівня керованості; розподіл праці; раціональна організація комунікацій і координація; правильний розподіл повноважень та відповідальності між частинами організаційної структури [3].

Крім того, в основу формування ефективної, орієнтованої на клієнта корпоративної культури, можуть бути покладені принципи, визначені у роботі [4]:

створення атмосфери взаємної довіри й поваги між усіма учасниками корпоративних відносин; суворе дотримання загальноприйнятих стандартів ділової етики при здійсненні щоденної діяльності, у тому числі поважне ставлення до своїх конкурентів, недопущення незаконних форм боротьби, використання тільки коректних методів, що відповідають корпоративній етиці;

забезпечення рівного відношення до всіх акціонерів;

своєчасне й достовірне розкриття інформації про діяльність банку перед учасниками корпоративних відносин;

створення всебічної й діючої системи контролю за здійсненням найбільш істотних угод банку;

постійне вдосконалювання стандартів корпоративної поведінки.

Аналіз економічної літератури та практики ведення банківського бізнесу дозволив визначити також напрями підвищення корпоративної культури в банку: розробка загальноприйнятих стандартів ділової етики та поведінки співробітників; урахування прав усіх акціонерів банку; спрямування на формування ефективної організаційної структури, що пов'язано зі зміною методів управління й, як наслідок, зміною поведінки співробітників; визначення системи мотивації співробітників; створення позитивного соціально-психологічного клімату всередині банку та умови, що дозволяють кожному співробітнику підвищити рівень професійної підготовки тощо; забезпечення зовнішньої адаптації та внутрішньої інтеграції персоналу; створення позитивного клімату всередині організації та орієнтація на встановлення довгострокових взаємовідносин із клієнтами та підвищення довіри до установи в цілому. Принципи корпоративної культури, стандарти ділової етики та поведінки співробітників мають бути закріплені в спеціальному документі – Корпоративному кодексі.

Наук. керівн. Лаптев В. І.

Література: 1. Дослідження корпоративного управління в банківському секторі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ifc.org/ifcext/ubcg.nsf/AttachmentsByTitle/SurveyCGBanks2004UA.pdf/\\$FILE/SurveyCGBanks2004UA.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/ubcg.nsf/AttachmentsByTitle/SurveyCGBanks2004UA.pdf/$FILE/SurveyCGBanks2004UA.pdf). 2. Ведущий портал о кадровом менеджменте. – Режим доступа : <http://www.hrm.ru/diagnostika-korporativnojj-kultur>. 3. Владыко С. Организационная структура коммерческого банка / С. Владыко // Банкаўскі веснік. – 2006. – № 3. – С. 29–36. 4. Особенности корпоративной культуры банков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://corpculture.ru/content/osobennosti-korporativnoji-kultury-bankov>.

ТЕХНОЛОГИИ ЭФФЕКТИВНОГО ПОДБОРА ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация. Рассмотрена проблема эффективного подбора персонала, исследованы различные технологии в сфере подбора персонала, процесс планирования потребности в кадрах.

Анотація. Розглянуто проблему ефективного підбору персоналу, досліджено різноманітні технології у сфері підбору персоналу, процес планування потреби у кадрах.

Annotation. The problem of effective selection of the personnel is considered, various technologies in the sphere of selection of the personnel, process of planning of a requirement for workers are investigated.

Ключевые слова: подбор персонала, технологии, эффективные методы.

В современных условиях становления рыночной экономики на территории Украины, развития ожесточённой конкуренции между производителями товаров и услуг большое внимание уделяется всеми субъектами хозяйствования процессу подбора персонала, так как от этого зависит дальнейшая эффективность и результативность работы любого предприятия.

Актуальность этой темы подтверждается требованиями современности, а также различными разработками, методиками и технологиями подбора персонала. Изучением этой проблемы занимались такие учёные, как: Ю. Герзанич [1], С. Иванова [2], А. Кибанов [3], О. Крушельницкая [4], Т. Михалык [5], С. Мордовин [6] и др.

Многие исследователи изучали процесс подбора персонала, анализировали различные методики и предлагали авторские разработки технологий рекрутинга. Но всегда оставался проблемным вопрос о том, какие из методик являются наиболее эффективными и действенными на практике.

Целью данной статьи является анализ существующих технологий подбора персонала, а также выявление из их совокупности тех, с помощью которых можно наиболее эффективно оценить и подобрать персонал, требуемый предприятию.

Следует начать с того, что подбор персонала всегда начинается с планирования потребности организации в персонале. Система процесса планирования потребности в персонале представлена на рисунке [6, с. 118–131].

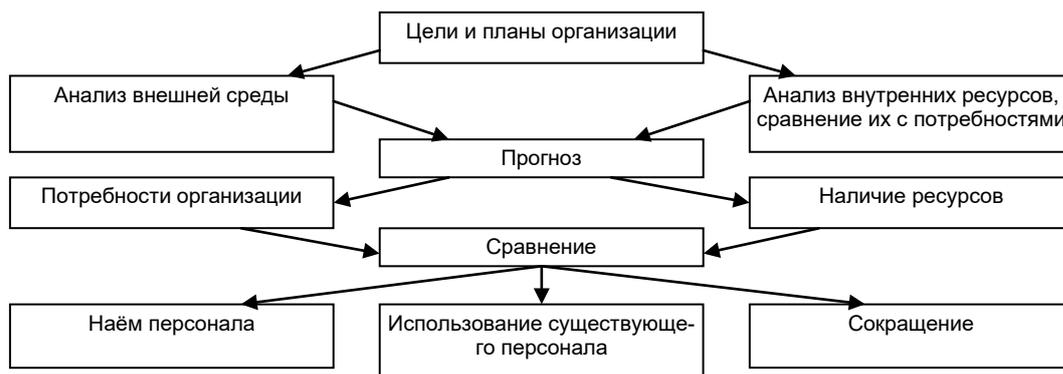

Рис. Система процесса планирования потребности в персонале предприятия

Результатом процесса планирования потребности в персонале должна выступать оптимизация численности работников. Все действия предприятия по оптимизации численности сводятся к следующему:

- сокращение работников или их набор со стороны;
- функциональная адаптация собственных сотрудников к переменчивым условиям производства путём использования нестандартных режимов рабочего времени;
- организационные перемещения работников (ротация);
- переобучение и повышение квалификации;

лизинг персонала (временный наём рабочей силы через соответствующие организации) [4, с. 83–96].

В случае, когда планирование показывает необходимость найма новых сотрудников, возникает вопрос, каким методом следует воспользоваться для наиболее эффективного подбора необходимых работников. Менеджерами разрабатываются системы подбора, которые применимы в конкретных видах деятельности фирмы.

Отбор кандидатов на вакантную должность производится из числа претендентов на вакантную должность с помощью оценки деловых качеств кандидатов. При этом используются специальные методики, которые охватывают следующие группы качеств: общественно-гражданская зрелость; отношение к труду; уровень знаний и опыт работы; организаторские способности; умение работать с людьми; умение работать с документами и информацией; умение своевременно принимать и реализовывать решения; способность увидеть и поддержать передовое, а также морально-этические черты характера [3, с. 320–321].

Научные исследования, связанные с оценкой пригодности различных методов отбора персонала для прогнозирования эффективности трудовой деятельности и обучения, ведутся постоянно на протяжении последних ста лет. С практической точки зрения наиболее важной характеристикой любого метода оценки и отбора персонала является его способность предсказывать успешность деятельности и обучения кандидатов [5].

Вывод о том, какую технологию подбора следует применить, определяется множеством факторов: вид деятельности предприятия, предъявляемые требования к кандидату на вакантную должность и прочее. При анализе технологий подбора следует отметить, что каждая из них имеет преимущества и недостатки.

К примеру, квалификационное тестирование имеет весомое ограничение. Их нельзя применять при оценке и отборе работников без опыта: кандидат не сможет их выполнить, если не работал ранее на аналогичной должности. Эта процедура имеет высокую стоимость, а также требует времени и усилий высококвалифицированных специалистов. Несомненным преимуществом является то, что в результате проведения такого тестирования очевидным становится: подходит или нет кандидат на вакантную должность [5].

В таблице представлены результаты изучения и сравнения нескольких методов оценки и отбора персонала А. Кибановым, которые показывают: какой из методов наиболее эффективен (!!), а какой из них чаще применяется (!) при отборе персонала. Приведены качества и характеристики, которые наиболее часто подлежат оценке [3, с. 324–325].

Таблица

Методы оценки и отбора персонала

Наименование оцениваемых качеств	Анализ анкетных данных	Психологическое тестирование	Оценочные деловые игры	Квалификационное тестирование	Проверка отзывов	Собеседование
1. Интеллект		!!	!!			!
2. Эрудиция (общая, экономическая и правовая)	!			!!		!
3. Профессиональные знания и навыки	!		!	!!	!	!
4. Организаторские способности и навыки	!		!!	!	!	!
5. Коммуникативные способности и навыки		!	!!			!!
6. Личностные способности (психологический портрет)		!!	!		!	!!
7. Здоровье и работоспособность	!		!		!	!
8. Внешний вид и манеры			!			!!
9. Мотивация (готовность и заинтересованность выполнять предлагаемую работу в данной организации)						!!

По данным, представленным в таблице, можно сказать, что наиболее эффективными методами являются собеседование и оценочные деловые игры. Также необходимо упомянуть о том, что эти технологии соответствуют многим направлениям деятельности и актуальны в применении для подбора персонала большинства профессий.

Для того чтобы подбор был более эффективным, следует интегрировать существующие технологии подбора персонала. Так, например, некоторым синтезом собеседования (интервью) и деловой игры является CASE-интервью, которое предполагает построение определённых ситуа-

ций и предложения интервьюируемому описать модель своего поведения или решение смоделированной ситуации [2, с. 57]. То есть CASES – это так называемое ситуационное интервью, которое помогает комплексно оценить качества соискателя. Следовательно необходимо изучить данный метод более подробно в дальнейших разработках.

Научн. рук. Назарова Г. В.

Литература: 1. Герзанич Ю. Поиск и подбор сотрудника кадровой службы / Ю. Герзанич, Н. Стеблецкая // Менеджер по персоналу. – 2011. – № 6. – С. 40–52. 2. Иванова С. Искусство подбора персонала: как оценить человека за час / С. Иванова. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2004. – 160 с. 3. Кибанов А. Управление персоналом организации : учебник / А. Кибанов. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 638 с. 4. Крушельницька О. Управління персоналом : навч. посібн. / О. Крушельницька. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Кондор, 2005. – 308 с. 5. Михалык Т. Эффективность использования различных методов при отборе персонала / Т. Михалык // Менеджер по персоналу. – 2010. – № 11. – С. 48–64. 6. Мордовин С. Управление персоналом: современная российская практика / С. Мордовин. Серия "Теория и практика менеджмента". – СПб. : Питер, 2003. – 288 с.

УДК 005.953.2

Маркарян Ю. Е.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ СИСТЕМИ ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто поняття і етапи підбору персоналу на підприємстві, а також виявлено переваги та недоліки системи підбору.

Аннотация. Рассмотрены понятие и этапы подбора персонала на предприятии, определены преимущества и недостатки системы подбора.

Annatation. The concept and stages of recruitment in the company are regarded and advantages and disadvantages of recruiting have been found.

Ключові слова: підбір персоналу, етапи, переваги, недоліки.

Якість трудових ресурсів підприємства тим вища, чим більша частка працівників, що забезпечують високу продуктивність праці, тобто персоналу високої кваліфікації. Тому в сучасних умовах значно зростає значимість та рівень вимог до підбору персоналу. Правильний підбір кадрів дає змогу здійснити принцип "кожна людина на певному місці і кожне місце – для певної людини". Людина забезпечує максимальну віддачу, якщо виконує посылну роботу, що відповідає її нахилам, здібностям, рівню загальної і спеціальної підготовки.

Підбір персоналу – це ряд дій, спрямованих на залучення кандидатів, які володіють якостями, необхідними для досягнення мети, що стоїть перед підприємством [1].

За останнє десятиліття з'явилося чимало наукових праць, присвячених різним аспектам організації роботи з кадрами, а саме праці Качан Є. П., Шушпанова Д. Г., О. Крушельницької, Д. Мельничука, Щьокін Г. В. та ін. У дослідженнях цих фахівців знайшли відображення сучасні тенденції у теорії й практиці керування персоналом за такими аспектами: кадрова політика, планування, прогнозування, маркетинг і розвиток персоналу, організація кадрових служб, нормування й оплата праці, його мотивація й ін. [1 – 3].

Метою дослідження є виявлення переваг і недоліків системи підбору персоналу на підприємстві.

При застосуванні системи підбору планується, що на підприємство винаймають персонал, який не потребує перенавчання, а це, у свою чергу, вивільнить кошти у розмірі близько 2 % від суми, що витрачається на навчання нових працівників за рік (окрім обов'язкових курсів з охорони праці, техніки безпеки та інші, що безпосередньо необхідні для роботи на новій посаді) [3].

Підбір персоналу можна розділити на 5 етапів (рисунок).

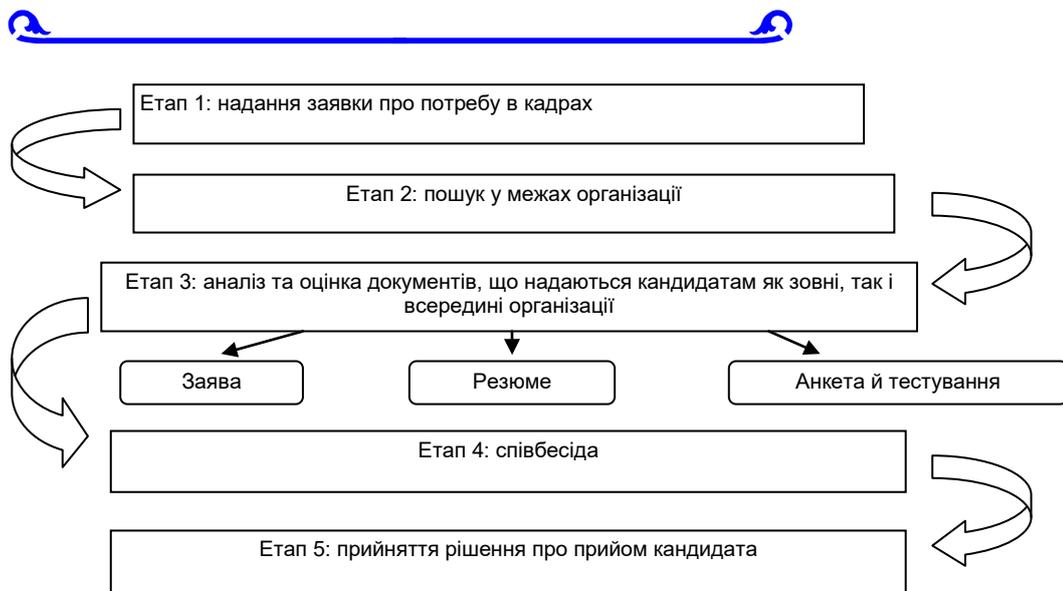

Рис. Етапи підбору персоналу

Таким чином, запровадження запропонованої схеми підбору персоналу дозволить:

- підвищити якість трудових ресурсів;
- знизити рівень плинності кадрів;
- зменшити рівень порушень трудової дисципліни серед нових працівників (прогули, непого- джені з керівництвом, запізнення, відсутність на робочому місці тощо);
- скоротити кількість браку та помилок, що допускаються новими працівниками;
- знизити витрати на підвищення кваліфікації та виключити зовсім витрати на перенавчання нових працівників;

сприяти поліпшенню психологічного клімату [4].

До переваг підбору персоналу відносяться:

- можливість просування, згуртованість на підприємстві, гарний клімат на виробництві;
- незначні витрати при наборі;
- знання виробництва;
- знання співробітників та їхніх можливостей;
- дотримання виробничого рівня винагород (при прийомі працівника з боку – підвищений оклад ринкової кон'юнктури);
- швидке заміщення посади;
- вільні місця для молоді.

До недоліків підбору персоналу відносяться:

- зменшення можливості вибору;
- високі витрати на підвищення кваліфікації;
- "виробнича сліпота" (тобто на своєму підприємстві недоліків не видно);
- розчарування серед колег;
- заміщення місць і підвищення на посаді тільки "заради миру і спокою"; не хочуть сказати "ні" співробітникам, який пропрацював тривалий час [5].

Недостатньо досконала система підбору персоналу стає на заваді формуванню висококваліфікованого, стабільного, із позитивним психологічним кліматом колективу. Можливо у цій проблемі допоможе удосконалення саме процедури пошуку, ділової оцінки та відбору кандидатів. Це надасть можливість уникнути випадків підбору "випадкових" кандидатів з недостатньою кваліфікацією чи несумісними з посадою особистими якостями, що безпосередньо вплине на якість та продуктивність виконуваної ними роботи.

Таким чином, висока ефективність щодо підбору нових працівників повинна забезпечуватися правильно обраними етапами, добре відпрацьованими процедурами та чіткими положеннями й інструкціями, що регламентують роботу в цій сфері.

Наук. керівн. Писаревська Г. І.

Література: 1. Качан Є. П. Управління трудовими ресурсами / Качан Є. П., Шушпанов Д. Г. – К. : Юридична книга, 2005. 2. Управління персоналом : навч. посібн. / за ред. О. Крушельницької, Д. Мельничука. – К. : Кондор, 2003. 3. Щекин Г. В. Основи кадрового менеджмента : учебник / Щекин Г. В. – 5-е изд. , стереотип. – К. : МАУП, 2005. 4. <http://library.if.ua/book/3/445.html>. 5. http://pidruchniki.com.ua/16011013/menedzhment-/organizatsiya_naboru_vidboru_personalu.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ПОНЯТИЯ "СОЦИАЛЬНО-ТРУДОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ"

Аннотація. Проаналізовані існуючі підходи до розкриття сутності соціально-трудо­вих відносин, уточнено визначення поняття "соціально-трудо­ві відносини".

Annotation. Existing approaches to disclosing the essence of sociolabor relations are analysed, concept definition "sociolabor relations" is specified.

Ключевые слова: социально-трудо­вые отношения, персонал, качество трудовой жизни, уровни социально-трудо­вых отношений, предприятие.

Социально-трудо­вые отношения являются базисным элементом системы общественных отношений и характеризуют отношения между людьми в процессе трудовой деятельности.

С течением времени все меньше и меньше люди ориентируется на традиционные ценности, то есть труд сейчас является источником богатства и дохода. Большинство населения интересуется заработной платой, но не сам процесс труда.

Поэтому часто сущность социально-трудо­вых отношений на предприятиях сводится к регулированию оплаты труда, что не соответствует действительности. Сущность социально-трудо­вых отношений рассматривается в трудах А. Жернакова, Кроноса О. И., Приступы Н. И., Ковалёва В. М., Махсмы М. Б., Кожановой Е. П., Есиновой Н. И. [1 – 7]. Существует множество определений социально-трудо­вых отношений, но они, по мнению автора, не раскрывают в полной мере сути социально-трудо­вых отношений (таблица).

Таблица

Определения понятия "социально-трудо­вые отношения"

Автор	Определение
1	2
А. Жернаков [1, с. 41–45]	Предлагает комплекс социально-трудо­вых отношений разделить на три уровня: первый – индивидуальные трудовые отношения между работником и работодателем (собственником предприятия или уполномоченным органом) по поводу непосредственного выполнения работы, трудовых обязанностей; второй – коллективные трудовые отношения по организации и оплате труда, условий труда, дополнительных (сверх законодательных) социальных гарантий, которые регулируются на уровне предприятий через коллективные договоры; третий – отношения по обеспечению занятости, социальных гарантий, уровня и качества жизни в экономике в целом и на уровне регионов, регулируемые на национальном и региональном уровнях через соответствующую систему соглашений. Социально-трудо­вые отношения – отношения, которые охватывают второй и третий уровни. Общественные отношения, которые возникают между сторонами трудового договора (контракта), коллективного договора и соглашений на региональном, отраслевом, национальном уровнях применительно к труду, его оплате, организации, социально-бытовым условиям, обеспечению занятости, уровню жизни, экономическому и социальному уровням развития регионов, страны в целом
Кронос О. И. [2]	Социально-трудо­вые отношения – отношения между людьми в процессе выполнения работы, и связанные с организацией труда, условиями труда, социальной защитой и регулируются системой соглашений на макро-, мезо-, и микроуровнях для достижения оптимальной производительности и эффективной деятельности субъектов хозяйствования
Приступа Н. И. [3, с. 21]	Социально-трудо­вые отношения – совокупность производственных и социальных отношений в обществе, которые характеризуют взаимодействие субъектов рынка труда в стране и регулируют уровень и качество жизни населения

1	2
Коллектив авторов под руководством Ковалёва В. М. [4, с. 45]	Социально-трудовые отношения – объективно существующее взаимодействие участников этих отношений в сфере труда, они регулируют качество трудовой жизни, отображают некоторые намерения и действия участников этих отношений
Махсма М. Б. [5, с. 167]	Социально-трудовые отношения – взаимозависимость и взаимодействие субъектов этих отношений, которая возникает в процессе труда и направлена на регулирование условий трудовой жизни
Коллектив авторов под руководством Кожановой Е. П. [6, с. 47]	Социально-трудовые отношения – отношения между работником, работодателем и государством в ходе использования труда и его результатов, направленные на удовлетворение социальных потребностей каждого из участников этих отношений
Есинова Н. И. [7, с. 76]	Социально-трудовые отношения – объективно существующая взаимозависимость и взаимодействие субъектов этих отношений в процессе труда, направленные на регулирование качества трудовой жизни. Социально-трудовые отношения субъектны, потому что отображают субъективно определенные намерения и действия участников этих отношений, обусловленные осознанной ими взаимной зависимостью

Так, А. Жернаков [1] говорит, что социально-трудовые отношения – отношения второго и третьего уровня, но он не учитывает, что это отношения и первого уровня, то есть отношения между работником и работодателем в процессе выполнения трудовой деятельности.

В определении Кроноса О. И. [2] отсутствуют системообразующие элементы социально-трудовых отношений, также социально-трудовые отношения нуждаются в целевых установках, которых нужно достичь при дальнейшем совершенствовании и развитии социально-трудовых отношений.

Приступа Н. И. [3] в определении понятия "социально-трудовые отношения" не учитывает, что социально-трудовые отношения могут быть индивидуальными и коллективными, что могут осуществляться на макро, микро, мезо и мегауровнях.

Определение термина "социально-трудовые отношения", предложенное коллективом авторов под руководством Ковалёва В. М. [4], не охватывает государственный (национальный) уровень социально-трудовых отношений, не указывает какие именно намерения и действия участников отображают социально-трудовые отношения.

В определении Махсмы М. Б. [5] отсутствует ссылка на уровни осуществления этих отношений, нет характеристики механизмов регулирования отношений, не указано на то, что отношения могут быть индивидуальными, коллективными и общественными.

Коллектив авторов под руководством Кожановой Е. П. [6] дает достаточно полное и лаконичное определение социально-трудовых отношений, но указывает, что социально-трудовые отношения направлены на удовлетворение только социальных потребностей.

Есинова Н. И. [7] дает определение социально-трудовых отношений, где указывает, что они направлены на регулирование только качества трудовой жизни.

По мнению автора, социально-трудовые отношения – совокупность взаимосвязанных между собой индивидуальных, коллективных отношений и отношения на макро-, мезо- и мегауровнях, возникающих в процессе трудовой деятельности, с целью обеспечения занятости, социальных гарантий, надлежащего уровня и качества жизни, оплаты труда, организации труда, управления трудовыми процессами, социального и трудового развития населения регионов и страны в целом. Социально-трудовые отношения нуждаются в дальнейшем развитии и целевых установках, которые можно и нужно достичь при дальнейшем совершенствовании регулирования этих отношений.

Научной новизной данного исследования является уточнение определения социально-трудовых отношений за счет более полного учета уровней и целей этих отношений, что позволит точно сформулировать предметы социально-трудовых отношений на различных их уровнях.

Перспективой дальнейших научных исследований в данном направлении является работа над уточнением принципов регулирования социально-трудовых отношений на различных их уровнях.

Научн. рук. Бирюк С. А.

Литература: 1. Жернаков А. Социально-трудовые отношения : понятия, субъекты, правовое регулирование / А. Жернаков // Право Украины. – 1999. – № 10. – С. 41–45. 2. Кронос О. И. Теоретико-методологические аспекты механизмов государственного регулирования заработной платы как одного из главных факторов социально-трудовых отношений / О. И. Кронос. – Донецк : ВИК, 2007. – 379 с. 3. Приступа Н. И. Регулирование социально-трудовых отношений на региональном рынке труда : автореф. дисс. ... канд. экон. наук / Приступа Н. И. – Х., 2004. – 21 с. 4. Ковалёв В. М. Экономика труда и социально-трудовые отношения : учебн. пособ. / Ковалёв В. М., Рыжиков В. С., Еськов О. Л. и др. ; под ред. В. М. Ковалёва. – К. : Центр учебной литературы, 2006. – 256 с. 5. Махсма М. Б. Экономика труда и социально-трудовые отношения : научн. пособ. / Махсма М. Б. – К. : Аттика, 2005. – 304с. 6. Кожанова Е. П. Экономика труда и социально-трудовые отношения : конспект лекций для студентов специальности 7.050109 всех форм обучения / Е. П. Кожанова, О. О. Титар, В. И. Белоколенко и др. ; под ред. Е. П. Кожановой. – Х. : Изд. ХНЭУ, 2004. – 284 с. 7. Есинова Н. И. Экономика труда и социально-трудовые отношения : учебн. пособ. / Есинова Н. И. – К. : Кондор, 2006. – 432 с.

Студент 3 курса
факультету економіки і права ХНЕУ

ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ НЕУДОВЛЕТВОРЕННОСТИ РАБОТНИКОМ КАЧЕСТВОМ ТРУДОВОЙ ЖИЗНИ

Аннотация. Рассмотрены существующие подходы к определению понятия "качество трудовой жизни", уточнена его сущность; выделены отрицательные последствия неудовлетворённости работников качеством трудовой жизни; систематизирован перечень причин неудовлетворённости работника качеством своей трудовой жизни.

Анотація. Розглянуто існуючі підходи щодо визначення поняття "якість трудового життя", уточнено його суть; виділено негативні наслідки незадоволення працівників якістю трудового життя; систематизовано перелік причин незадоволення працівника якістю свого трудового життя.

Annotation. The existing approaches to the concept "quality the labour life" determination have been considered, its essence is specified; the negative consequences of dissatisfaction of workers with quality of labour life are distinguished; the list of reasons of dissatisfaction of a worker by quality of the labour life is systematized.

Ключевые слова: трудовая жизнь, качество трудовой жизни работника, качество жизни, признаки качества трудовой жизни, элементы качества трудовой жизни.

Сейчас тема качества трудовой жизни (КТЖ) очень актуальна, поскольку, как показывают исследования, около 50 %, а иногда и больше работников не считают свою трудовую жизнь качественной, а последствия такой ситуации хорошими не бывают. В первую очередь последствия неудовлетворённости качеством своей трудовой жизни сказываются на здоровье и психическом состоянии персонала. Так же очевидно, что раздражительность, агрессивность, пессимизм сотрудников отражаются и на финансовых показателях.

Качество трудовой жизни большинством экономистов признается фактором и одновременно важным элементом качества жизни. Причины ухудшения и методы решения проблемы КТЖ сотрудников рассмотрены во многих работах психологов и экономистов. Например, таких, как: Бобков В. Н., Потуданская В. Ф., Савченко П. В., Слезингер Г. Э., Тучкова Н. А., Шлендер П. Э., Генкин, Гришнова и т. д. [1 – 5].

Целью данной статьи является выявление причин недооценки работниками своего КТЖ, разработка методов, способов улучшения КТЖ работников на предприятии.

Термин "КТЖ" в лексикон вошло достаточно давно. И по сегодняшний день ученые не могут прийти к единому мнению в определении исследуемого понятия.

Существует много подходов к определению этого понятия (табл. 1).

Таблица 1

Семантика понятия КТЖ

Автор	Определение
Платонов О. А., [1, с. 3–4].	общечеловеческое движение в сторону создания условий, препятствующих процессу отчуждения труда, восстановления целостности культуры, возвышения человека как самостоятельной творческой личности
Журавлев П. В. и Карташов С. А. [2, с. 124]	степень удовлетворения важных личных потребностей работника через деятельность в организации
Янковская В. И. [3, с. 40]	определенный комплекс факторов, характеризующих объективные параметры жизнедеятельности субъектов в труде
Маслова В. М. [4, с. 524]	основной показатель оценки социально-духовных отношений
Егоршин А. П. [5, с. 227]	интегральный показатель; всесторонне характеризующий экономическое развитие общества, уровень материального, медико-экологического и духовного благосостояния человека
Ньюстром Дж. В. и К. Дэвис [6]	уровень благоприятствования общего рабочего окружения организации

По мнению автора, наиболее удачным будет определение качества трудовой жизни как степени удовлетворённости работника своей трудовой жизнью, которая зависит, в первую очередь, от материальных, психофизиологических и от множества других индивидуальных для каждого работника факторов.

Для того чтобы определить, какая наблюдается атмосфера в коллективе, то есть довольны ли работники своим КТЖ, нужно воспользоваться рядом признаков, по которым косвенно можно судить об атмосфере в группе. Эти признаки отображены на рис. 1 [7].

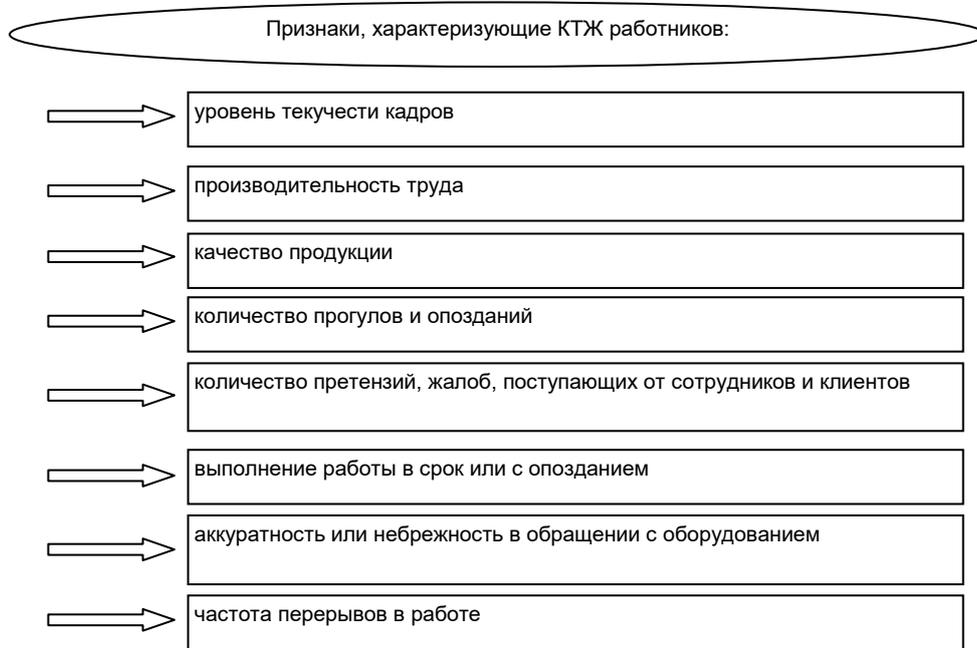

Рис. 1. Признаки, отображающие КТЖ работников

Отрицательные последствия неудовлетворённости качеством своей трудовой жизни работников для сотрудников и предприятия в целом отображены на рис. 2.

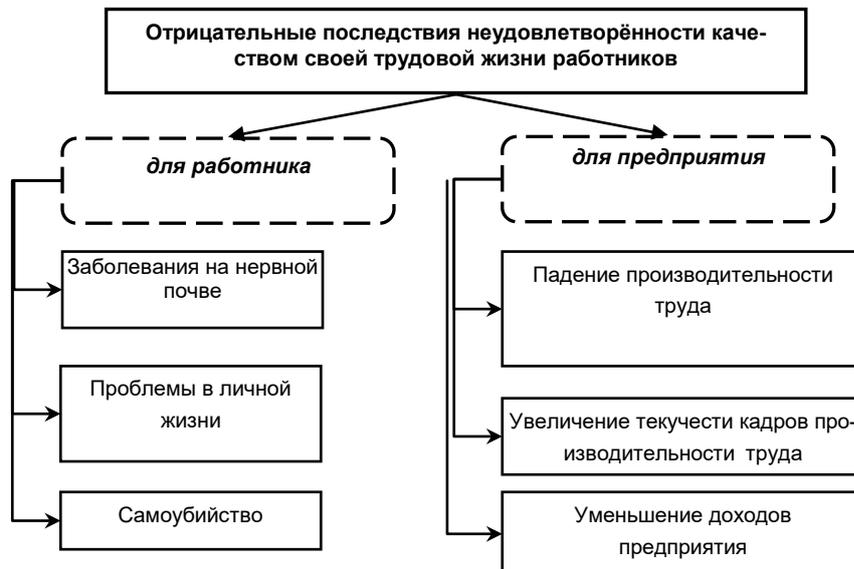

Рис. 2. Негативные последствия неудовлетворённости качеством своей трудовой жизни работников

Для того чтобы решать какую либо проблему, для начала нужно разобраться в причине её появления. В табл. 2 автором систематизированы причины неудовлетворённости работников качеством своей трудовой жизни, которые выделяют психологи и экономисты.

Причины неудовлетворённости работников качеством своей трудовой жизни

Психологические причины	Причины, выделяемые экономистами
Недружелюбные отношения в коллективе	Недостаточная оплата труда
Отсутствие интереса к работе	Несовершенная система создания норм труда
Постоянная конкуренция	Плохие условия труда
Эмоциональная перегруженность, связанная с излишней ответственностью и (или) риском для жизни	Несправедливое распределение нагрузок
Отсутствие взаимной коммуникации	Неправильная организации труда и, как следствие, большая перегрузка отдельных специалистов
Агрессивность коллектива	Монотонность работ
Моббинг	Расплывчатые границы ответственности и служебных обязанностей
Недооценка стараний со стороны начальства	Резко различающаяся мотивация у сотрудников
Давление со стороны начальства	Отсутствие системы кадрового продвижения и возможностей карьерного роста

Опираясь на вышеперечисленные причины, можно составить картину практических советов топ-менеджерам. Если говорить обобщенно, то руководители должны уделять больше внимания своим подчинённым, их психологическому состоянию, мотивации труда, честному распределению должностных обязанностей и премий, реализации программ продвижения по службе, обучению работников методам более эффективного общения и поведения в коллективе, совершенствованию организации труда и др. Существует ряд элементов, на которые руководители должны обращать внимание при попытках улучшить КТЖ своих работников [8]:

1. Работа должна быть интересной, то есть характеризоваться высшим уровнем организации и содержательности труда.
2. Работники должны получать справедливое вознаграждение за труд и признание своего труда.
3. Работа должна осуществляться в безопасных и здоровых условиях труда.
4. Надзор со стороны руководства должен быть минимальным, но осуществляться всегда, когда в нем возникает необходимость.
5. Обеспечение возможности использования работниками социально-бытовой инфраструктуры предприятия, включая бытовое и медицинское обслуживание.
6. Участие рабочих в принятии решений, затрагивающих их работу и интересы.
7. Обеспечение работнику гарантий работы (правовая защищенность), возможности профессионального роста и развития дружеских взаимоотношений с коллегами.

Подводя итог, нельзя еще раз не отметить, что уровень качества трудовой жизни напрямую влияет на состояние работника, его готовность трудиться, отдачу и эффективность результатов. По результатам исследований консалтинговых компаний, уровень материального поощрения за труд (оплаты труда) является наиболее важным фактором повышения эффективности труда. Однако, по мнению автора, нельзя не обращать внимание и на психофизиологическую составляющую комфорта работника, так как повышать заработную плату постоянно невозможно, премии увеличивать тоже, то удовлетворенность количеством денег со временем снижается и на первое место выходят показатели психологического климата организации и эмоциональной гармонии непосредственно работника.

Таким образом, научной новизной данного исследования является уточнение определения понятия "качество трудовой жизни", что позволило систематизировать причины неудовлетворённости работников качеством своей трудовой жизни.

Перспективой дальнейших научных исследований в данном направлении является разработка системы показателей, позволяющих объективно оценивать качество трудовой жизни работников отечественных предприятий.

Научн. рук. Мишина С. В.

Литература: 1. Платонов О. А. Повышение качества трудовой жизни: опыт США / О. А. Платонов. – М. : Рада, 1992. – 185 с. 2. Персонал. Словарь понятий и определений / П. В. Журавлев, С. А. Карташов и др. – М. : Экзамен, 1999. – 512 с. 3. Янковская В. И. Основные составляющие качества трудовой жизни / Янковская В. И. // Стандарты и качество. – 2003. – № 2. – С. 40–43. 4. Шлендер П. Э. Экономика и социология труда : учебник / Шлендер П. Э. ; под ред. Ю. П. Кокина. – М. : Юрист, 2004. – 592 с. 5. Егоршин А. П. Мотивация трудовой деятельности : учебн. пособ. / Егоршин А. П. – Н. Новгород : НИМБ, 2003. – 302 с. 6. Ньестром Дж. В. Организационное поведение. Поведение человека на рабочем месте / Ньестром Дж. В., Дэвис К. – СПб. : Питер, 2000. – 341 с. 7. Признаки, отображающие КТЖ работников [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.career-st.ru/specialist>. 8. Seashore St. E. The Future of Work: How It May Change and What It May Mean / Seashore St. E. // Industrial and Labor Relations Report. Fall. – 1975. – P. 14–16.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

НЕСТАНДАРТНАЯ МОТИВАЦИЯ ПЕРСОНАЛА НА ПРЕДПРИЯТИИ

Анотація. Розглянуто нестандартні методи мотивації працівників на українських фірмах, які впливають на ефективність праці працівників.

Annotation. Non-standard methods of motivation in the Ukrainian firms which influence efficiency of workers' work are considered in the article.

Annotation. Non-standard methods of motivation in the Ukrainian firms which influence efficiency of workers' work are considered in the article.

Ключевые слова: мотивация, нестандартные методы мотивации.

Мотивация – это совокупность внутренних и внешних движущих сил, которые побуждают человека к деятельности, определяют поведение, формы деятельности, направленность деятельности, ориентированную на достижение личных целей и целей организации [1]. Мотивирование должно соответствовать потребностям, интересам и способностям работника. В построении эффективной системы мотивации (как материальной, так и нематериальной) заинтересованы все участники трудовых отношений.

Вопросом мотивации занимались многие ученые, среди которых: Абрахам Маслоу, Анри Файоль, Фредерик Герцберг, Виктор Врум, Дэвида МакКлелланд, Лайман Портер, Эдвард Лоулер и др.

Поощрение персонала каким-нибудь оригинальным способом наряду с общепринятыми методами мотивации в украинских компаниях становится обычной практикой. Однако возникают некоторые проблемы при составлении системы мотивации персонала на предприятии. При правильном сочетании стандартной и нестандартной мотивации труда работник будет больше приносить прибыли предприятию, а так как на Украине сейчас экономика не стабильна, то предприятиям целесообразнее использовать нестандартные методы мотивации.

По данным исследования кадрового агентства АНКОР, растет количество сотрудников, увольняющихся с постоянной работы из-за плохой атмосферы в коллективе, потери интереса к выполняемым задачам и постоянных переработок [2]. По мнению автора статьи, покидают работу из-за подобных причин те сотрудники, чьи работодатели пренебрегают внедрением нестандартных видов мотивации. Бизнес-консультант Инна Абрамова считает, что нестандартная мотивация – это еще и своеобразный способ пиара для руководства, повод продемонстрировать своим сотрудникам заботу о них. В прошлом году в Екатеринбурге состоялся круглый стол HR-менеджеров и директоров по персоналу, темой которого был нестандартный подход к системе мотивации.

По результатам заседания за круглым столом HR-менеджеров были выделены следующие способы нестандартной мотивации:

- возможность создавать персональные проекты в рамках компании;
- персонализация успехов и достижений;
- планирование карьерного роста и условий труда менеджеров;
- соотнесение задач с типом личности управленца;
- тренинги по командообразованию, другие формы профессионального образования;
- знаки общественного признания: доски почета, государственные награды, почетные звания;
- негативная мотивация (создание искусственных стрессовых ситуаций);
- повышение значимости бренда компании в глазах ее сотрудников;
- культивирование чувства принадлежности к успешной компании [3].

Для того чтобы решить – являются ли эти методы нестандартными, рассмотрим несколько вариантов нестандартной мотивации, которые применяются на украинских предприятиях и за границей.

Одна из компаний Западной Украины приобрела пять квадроциклов. Этот транспорт предприятие предоставляет наиболее инициативным работникам компании для того, чтобы в течение двух недель ездить на работу или путешествовать по округе.

В компании "ВВН Украина" самым успешным по итогам полугодия сотрудникам отдела продаж, помимо денежной премии, предоставляется возможность три часа поиграть в боулинг или бильярд. Также такие работники ежемесячно награждаются недельной путевкой на двоих за границу или швейцарскими часами. Продавец, который внес больше всего предложений для развития

фирмы, на протяжении шести месяцев может не соблюдать в рабочее время деловой дресс-код и не отвечать на звонки руководства после 18:00.

Спорт является одним из приемов нестандартной мотивации в корпорации "Золотые ворота". Для сотрудников шьют форму, также они играют вместе в бильярд, занимаются стрельбой. По опросу персонала в этой компании получилось, что ведущим мотивом является профессиональный рост, потом благополучная атмосфера и только на третьем материальное обеспечение.

В компаниях "Макдональдс" и "МТС" развивают таланты своих сотрудников и поощряют их увлечения. "Макдональдс" проводит конкурсы на лучшего певца и оплачивает потом съемку клипа. "МТС" проводила конкурс на лучшее увлечение, потом путем голосования выбирали победителя и предоставляли необходимые для их хобби предметы.

"МТС" проводит акцию, в которой сотрудники, найдя погрешности (описки) в рекламе фирмы, получают поощрения. Таким образом, фирма защищает и себя от рекламы, которую могут неправильно понять, и удерживает сотрудников у себя на работе.

Ещё одним методом нестандартной мотивации является передача живой черепашки на месяц сотруднику, который показал худший результат. В течении этого месяца необходимо кормить её и ухаживать за ней.

Вот несколько известных нераспространенных методов поощрения сотрудников:

незапланированная выдача сертификатов (в парфюмерные магазины, в магазины товаров для дома, в салоны красоты, в рестораны);

награждение сотрудников поездками (туристические путевки за границу, выходные в спа-отеле, день в аквапарке и т. д.);

предоставление дополнительных days off (отгулов) за достижение каких-либо целей;

выделение бюджета на улучшение рабочего места на усмотрение отличившегося сотрудника (например, на покупку нового компьютерного оборудования, мебели, украшений);

фотосессия с семьей у профессионального фотографа;

подарки для детей сотрудников, в том числе поездки и экскурсии [3].

Поэтому для создания позитивного HR-бренда любой компании стоит внедрить несколько нестандартных мотивирующих инструментов.

По мнению автора статьи, нестандартная мотивация есть действенным методом удержания людей и иногда является более эффективной по сравнению со стандартной мотивацией, особенно это становится актуально, когда компания не может позволить себе увеличить зарплату сотрудникам.

В нестандартных формах мотивации преуспели японские компании. В японской компании сотрудникам предоставляли полудневный выходной в дни осенних и весенних распродаж, для возможности обойти магазины. В Японии в дни распродаж сотрудницы тайно от своих работодателей бегают по магазинам, а купленные вещи сдают в привокзальные камеры хранения, а затем возвращаются на работу. Решив легализовать подобные походы по магазинам, владелец компании смог заметно повысить лояльность у сотрудниц.

Руководительница другой японской маркетинговой компании, где большинство сотрудников – женщины, провела опрос среди работников, который показал, что большинству сотрудниц не хватает отгула по причине "разбитого сердца". Многие женщины, и не только японки, глубоко переживают расставание со своими "половинками". Этот факт тут же был включен в мотивационную программу компании. Женщине в возрасте до 24 лет, если в ее жизни наступает расставание с любимым человеком, предоставляется в качестве отгула один рабочий день, в возрасте от 25 до 29 лет – два дня, а после тридцати – три. Руководительница компании объяснила подобную градацию тем, что женщина в возрасте тридцати лет глубже переживает разрыв с мужчиной, чем молодая девушка [2].

Были проведены исследования по возможности внедрения этого метода на украинских предприятиях, и оказалось, что украинским сотрудницам лучше этот период проводить среди людей. Исходя из этого, автор статьи советует проводить опросы по возможным методам мотивации и внедрения их на практике.

Понятие нестандартной мотивации очень обширное, и вызывает споры, так как у каждого руководителя свои взгляды на мотивацию персонала, и он выберет тот метод, который в данной ситуации более необходим его работникам и компании. Изучение и внедрение системы нестандартной мотивации становится все более актуальным, поэтому следует проводить новые исследования в этом направлении и внедрять их в практику.

Научн. рук. Славгородская О. Ю.

Литература: 1. Менеджмент персоналу : навч. посібн. / В. М. Данюк, В. М. Петюх, С. О. Цимбалюк та ін. ; за заг. ред. В. М. Данюка, В. М. Петюха. – К. : КНЕУ, 2004. – 398 с. 2. Метод нестандартной мотивации удерживает сотрудника от увольнения [Электронный ресурс] / Евгения Решетникова // Российская бизнес-газета. – М., 2011. – № 814 (32). – С. 79. – Режим доступа : <http://www.rg.ru/2011/09/13/zanatost.html>. 3. Нестандартные мотивационные акции и инструменты, их позитивная роль в HR-брендинге [Электронный ресурс] / Вероника Гедгафова. – 2009. – Режим доступа : <http://www.trainings.ua/article/342.html>. 4. Жданов Алексей. Стандартное пособие по нестандартной мотивации / Алексей Жданов. – Екатеринбург, 2003. – № 25. – 404 с. 5. Сообщество кадровиков и специалистов по управлению персоналом, 2008. – Режим доступа : <http://www.hrliga.com>.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОЧОГО МІСЦЯ МЕНЕДЖЕРА З ПЕРСОНАЛУ

Анотація. Розглянуто поняття "робоче місце", "організація робочого місця" та "планування робочого місця"; з'ясовано проблеми нераціональної організації робочого місця менеджера з персоналу.

Аннотация. Рассмотрены понятия "рабочее место", "организация рабочего места" и "планировка рабочего места"; выяснены проблемы нерациональной организации рабочего места менеджера по персоналу.

Annotation. Concepts "workplace", "workplace organisation" and "a workplace lay-out" are considered; problems of irrational organisation of a manager on personnel workplace are found.

Ключові слова: організація, робоче місце, робітник, менеджер з персоналу, планування, працівник.

Робоче місце є одним із важливих елементів роботи на підприємстві. З робочим місцем пов'язані стомлюваність, напруга і безпека працівника. Адже людина проводить третину свого життя на роботі, тому правильна організація його робочого місця відіграє дуже важливу роль.

Актуальність даного дослідження полягає у тому, що без наукового обґрунтування організації робочого місця, зокрема менеджера з персоналу, значною мірою знижується продуктивність праці і залежно від того, як розв'язуватиметься це питання, залежить виробничий процес.

Метою даного дослідження є аналіз організації робочого місця менеджера з персоналу і усунення проблеми зниження продуктивності праці.

Робоче місце – це зона трудової діяльності одного або декількох виконавців, оснащена необхідними засобами для виконання виробничих завдань [1, с. 30].

Організація робочого місця – сукупність заходів щодо оснащення робочого місця засобами і предметами праці та їх розміщення у певному порядку [2, с. 47].

Мета раціонального розміщення персоналу полягає у тому, щоб зменшити час, необхідний для виконання роботи, усунути непотрібні переміщення службовців, забезпечити хороші умови праці та зменшити напругу і стомлюваність співробітників, найбільш економно використовувати площі і максимально підвищити продуктивність праці персоналу [2, с. 48].

Оснащення робочого місця складається з сукупності засобів, які необхідні для виробничого процесу. Правильне оснащення робочого місця, зокрема менеджера з кадрів, забезпечує найкращі результати робочого процесу. Для цього здійснюється найкомфортніше і раціональне планування робочого місця для зручності і свободи дій менеджера, економії часу, безпеки праці і т. д.

Раціональна організація робочих місць залежить від різних чинників. Ці чинники безпосередньо впливають на планування самого робочого місця працівника.

Під плануванням робочого місця розуміють найзручніше і ефективно просторове (у горизонтальній і вертикальній площинах) розміщення матеріальних елементів виробництва (устаткування, технологічного і організаційного оснащення, предметів праці й т. п.) для виконання виробничих трудових операцій [1, с. 35].

Робоче місце менеджера з персоналу повинно складатися з різного роду наборів технічних засобів, канцелярських обладнань. Також робоче місце повинне відповідати вимогам охорони праці і техніки безпеки. Освітлення, поза працівника, температура в кабінеті, інтер'єр приміщення (кабінету), рівень вогкості, шуму – все це безпосередньо впливає на працездатність працівника. Наприклад, пониження температури на 10 градусів значною мірою знижує працездатність і, разом з тим, продуктивність праці. Неправильна і незручна робоча поза може призвести до зниження продуктивності праці. Тому необхідно знати і враховувати всі нюанси, розробити й запровадити заходи щодо поліпшення продуктивності праці і працездатності працівника.

Менеджер з персоналу забезпечує планування і здійснення прийому працівників, їх звільнення, розподіл прийнятих робітників по робочих місцях, виконує роботу з управління діяльністю персоналу організації, а також несе відповідальність за планування і управління кадровими програмами.

Робота менеджера з персоналу полягає у такому:

- 1) бере участь в ухваленні рішень зі створення ефективної служби персоналу;

- 2) проводить співбесіди з кандидатами на посади, оцінює їх відповідність, кваліфікацію, досвід роботи;
- 3) зараховує на посаду працівників, які пройшли випробувальний термін;
- 4) переміщує за посадою і звільняє постійних працівників;
- 5) проводить і розробляє систему навчання персоналу;
- 6) веде кадрову документацію.

Виходячи з того, у чому полягає робота менеджера з персоналу, необхідно робоче місце оснастити так, щоб менеджер використовував свій робочий час доцільно. Усі технічні засоби для ручних і механізованих робіт (ручки, швидкозшивачі, ножиці і т. п.) повинні зберігатися у спеціальному місці на столі. Це заощадить небагато часу. Папки, якими часто користується менеджер протягом робочого дня, розташовуються у межах робочої зони співробітника. На робочому столі повинні знаходитися тільки ті предмети, які часто і постійно використовуються для вирішення завдань управління.

Приміщення повинне провітрюватися і регулярно прибиратися, оскільки це створить працівнику приємні умови роботи. Робочий стіл менеджера з персоналу краще розташовувати зліва або прямо від вікна, щоб створити хорошу освітленість на робочому місці. Максимального комфорту працівник одержить, якщо правильно підібрати за розміром і матеріалом його робочий стілець або крісло, оскільки це значно впливає на його стомлюваність, поставу та комфорт.

Аналізуючи організацію робочого місця менеджера з персоналу, можна зробити висновок, що для підвищення продуктивності праці слід поліпшити мікроклімат у робочому кабінеті, створити оптимальне світлове середовище, оснастити вентиляцією і кондиціонуванням, мінімізувати рівень шуму та інші заходи.

Менеджер з персоналу – незамінна особа в організації, від якості його роботи залежить документування, робота з різного роду інформацією. Тому раціональна організація робочого місця менеджера з кадрів має величезне значення у трудовій діяльності.

Наук. керієн. Білоконенко В. І.

Література: 1. Безопасность жизнедеятельности / под ред. Н. А. Белова. – М. : Знания, 2000. – 364 с. 2. Білоконенко В. І. Організація і нормування праці / Білоконенко В. І. – Х. : ХІБМ, 2005. – 210 с. 3. Егоршин А. П. Организация труда персонала : пособие / Егоршин А. П., Зайцев А. К. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 320 с. 4. Мешкова Л. Л. Организация и технология сферы : лекции к курсу / Мешкова Л. Л., Белоус И. И., Фролов Н. М. – Тамбов : Изд. Тамб. гос. техн. ун-та, 2002. – 168 с. 5. Подоровська М. М. Організація праці : конспект лекцій / Подоровська М. М. – 2-ге вид., стереотип. – К. : МАУП, 2004. – 112 с. 6. Научная организация и труда в машиностроении : учебник для студентов машиностроительных специальностей / С. М. Семенов, Н. А. Сироштан, А. А. Афанасьев и др. ; под общ. ред. С. М. Семенова. – М. : Машиностроение, 1991. – 240 с.

УДК 331.108.43

Стецюра Г. Ю.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

АТЕСТАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ: НЕТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ

Анотация. Розглянуто поняття атестації персоналу, досліджено нетрадиційні методи атестації персоналу.

Аннотация. Рассмотрено понятие аттестации персонала, исследованы нетрадиционные методы аттестации персонала.

Anotation. The article considers the concept of certification of personnel, alternative methods of certification of personnel are investigated.

Ключові слова: атестація персоналу, нетрадиційні методи, оцінка, мотивація.

На сьогодні тема атестації персоналу є дійсно актуальною. Адже керівництво великих компаній не може стежити за кожним працівником і, відповідно, не може судити про його професійні якості. Так, багато професійних працівників, які старанно і відповідально у встановлені терміни виконують роботу, можуть роками залишатися непоміченими і не отримувати підвищення і просуван-

ня службовими сходами, в той час як інші працівники можуть відсиджуватися за рахунок тих, хто виконує їх роботу. Саме для цього і проводиться атестація всього персоналу [1].

Метою статті є аналіз та узагальнення основних нетрадиційних (сучасних) методів атестації управлінського персоналу.

Атестація – це процедура визначення рівня, кваліфікації знань, практичних навиків, ділових якостей працівників і встановлення їх відповідності (не відповідності) робочим місцям, посадам, які вони займають, виявлення їх потенціальних можливостей [2]. Мета атестації – раціональне розміщення працівників, ефективне використання їх знань, навичок, умінь. За результатами атестації керівник організації має право приймати рішення щодо: підвищення (пониження) працівника в кваліфікаційній категорії; підвищення (пониження) посадового окладу; визначення винагород; вирішення підвищення кваліфікації, набуття нової спеціальності. Основне завдання атестації – не контроль виконання, а виявлення резервів підвищення рівня віддачі працівників [3].

За допомогою атестації можна підвищити як мотивацію кожного працівника, так і ефективність праці всієї організації. Однак атестація персоналу має свої особливості, мету проведення, етапи, які обов'язково необхідно враховувати при її підготовці та проведенні. Інакше атестація формалізується, і ті можливості, які з'являються при ефективній оцінці персоналу, вже не використовуються [3].

Атестаційна оцінка є складовою мотивації і може впливати на зміну поведінки працюючих. Загальна позитивна оцінка покращує результати роботи у 79 – 90 % випадків і одночасно сприяє формуванню завищеної самооцінки. Загальна негативна оцінка формує невпевненість у працівників, що не сприяє ефективності праці [1].

Багато сучасних українських компаній шукають нові підходи до оцінки персоналу, які більшою мірою відповідають реаліям сьогодення.

Питання нетрадиційних методів атестації персоналу відіграють значну роль у працях таких науковців, як Крушельницька О. В. [3], Савченко В. А. [2], Шекшня С. В. [4] та інші. У їх працях розглядаються основні нетрадиційні методи атестації персоналу, наводяться приклади їх застосування на практиці, описується досвід зарубіжних фірм, що застосовують ці методи.

У розвитку нетрадиційних методів виділяють декілька напрямів. По-перше, нові методи атестації персоналу розглядають робочу групу (підрозділ, бригаду, тимчасовий колектив) як основну одиницю організації, роблять акцент на оцінюванні працівника його колегами і здатність працювати в групі. Так, деякі компанії, що широко застосовують метод проектних тимчасових колективів, проводять атестацію його членів по завершенні проекту, а не регулярно через визначений період часу (раз на рік). По-друге, оцінка окремого працівника та групи працівників здійснюється з урахуванням виробничих результатів як структурного підрозділу, так і організації в цілому. По-третє, до уваги приймаються не тільки ефективне виконання теперішніх функцій працівника, а й його здатність до професійного розвитку та оволодіння новими знаннями, вміннями та практичними навичками. Рішення про підвищення заробітної плати можливе на основі оцінки ступеня оволодіння новими спеціальностями та методами праці [3].

Нетрадиційні методи атестації почали поширюватися не так давно – 10 – 15 років поспіль, через це їх часто називають експериментальними. Проте деякі з них вже знайшли широке застосування і міцно затвердилися у якості "стандартних" методів оцінки персоналу багатьох компаній. У літературних джерелах виділяють цілу систему методів, що використовуються для проведення атестації персоналу. Крушельницька О. В. виділяє такі методи, як метод стандартних оцінок, метод алфавітно-числової оцінки, оцінка за результатами, метод вимушеного вибору, метод оцінки на основі детального опису особистості, метод інтерв'ю, метод 360° [3]. Савченко В. А. виділяє такі методи атестації персоналу, як метод опису, метод вирішальної ситуації, оцінка методом комітетів, метод незалежних суддів, метод порівняння [2]. Шекшня С. В. для проведення атестації пропонує використовувати метод моделювання ситуації, метод оцінки за шкалою, метод ситуаційного інтерв'ю, метод оцінки нормативом роботи [4].

До недоліків нетрадиційних методів атестації персоналу слід віднести ту обставину, що розширення складу працівників, які оцінюють тих, хто проходить атестацію, може стати причиною конфліктів між працівником, його колегами або підлеглими, пов'язаних з його реакцією на оцінку ділових та особистих якостей. Тому ці методи атестації персоналу при їх застосуванні у вітчизняних організаціях повинні бути ретельно продумані фахівцями служби управління персоналу з таким розрахунком, щоб вони були адекватно сприйняті всіма працівниками організації, не погіршували соціально-психологічний клімат у трудовому колективі.

У процесі проведення атестації персоналу на зарубіжних підприємствах широкого поширення набуло застосування психологічних методів оцінки. Психологічні методи оцінки становлять своєрідну різновидність нетрадиційних методів атестації персоналу [4].

Практичні психологи, професійні консультанти служби управління персоналу організації за допомогою спеціальних тестів, співбесід, практичних занять, ділових ігор оцінюють наявність і ступінь розвитку в працівника професійно важливих якостей, необхідних для успішної роботи на конкретній посаді. На відміну від традиційної атестації персоналу в даному випадку оцінюються не результати (ефективність роботи на займаній посаді), а трудовий потенціал працівника, його психофізіологічні та соціально-психологічні особливості [4].

На думку Савченко В. А., психологічні методи атестації персоналу вимагають значних витрат коштів, це обмежує сферу їх застосування переважно великими підприємствами. Однак при використанні різних тестів з метою проведення атестації персоналу необхідно враховувати їх недосконалість. Розроблені на сьогодні тести дають уяву лише про окремі психофізіологічні і соціально-психологічні особливості людини. Вони не дають можливості здійснити оцінку особистості в цілому.

На основі застосування одного чи двох тестів не можна зробити вичерпний висновок про професійну придатність фахівця чи керівника до займаної ним посади. Тому психологічні оцінки працівників у процесі атестації персоналу повинні доповнювати експертні оцінки. При цьому бажаний збіг їх результатів. Тести повинні корегувати оцінку якостей та здібностей атестованого працівника, одержаних за допомогою практичних методів оцінки. Це, насамперед, стосується результатів оцінки, сформованих у процесі співбесіди керівника з працівником, аналізу автобіографічних даних та характеристик попередніх атестацій тощо [2].

Отже, атестація – це оцінка показників якості працівників. Періодичне оцінювання цих якостей дозволяє визначити, чи є цінним даний працівник для організації; обґрунтувати доцільність підвищення оплати праці; оцінити ефективність роботи служби персоналу в тих випадках, коли набір кадрів здійснювався без узгодження з майбутнім безпосереднім керівником [5].

Грамотно проведена атестація позитивно впливає на всі сторони діяльності керівників і фахівців. Робота, пов'язана з організацією та проведенням атестації, дозволяє більш глибоко вивчити кадри, поліпшити їх підбір, розстановку і використання. Атестація стимулює розвиток творчої активності та ініціативи працівників, що особливо важливо в сучасних умовах [6].

Як показує досвід, немає найкращого методу щодо проведення атестації персоналу, кожний із запропонованих методів повинен відображати завдання конкретної організації. Найкращий варіант – це поєднання декількох методів під час організації та проведення оцінювання персоналу.

Наук. керівн. Лебединська О. С.

Література: 1. Балабанова Л. В. Управління персоналом : навч. посібн. / Балабанова Л. В. – К. : Професіонал, 2006. – 511 с. 2. Савченко В. А. Управління розвитком персоналу : навч. посібн. / Савченко В. А. – К. : КНЕУ, 2002. – 351 с. 3. Крушельницька О. В. Управління персоналом : навч. посібн. / Крушельницька О. В., Мельничук Д. Н. – К. : Кондор, 2003. – 296 с. 4. Шекшня С. В. Управление персоналом современной организации : учеб.-практ. пособ. / Шекшня С. В. – М. : Бизнес-школа "Интел-Синтез", 2002. – 368 с. 5. Гэлловэй Л. Операционный менеджмент / Гэлловэй Л. – СПб. : Питер, 2001. – 320 с. 6. Савельева В. Управління персоналом : навч. посібн. / Савельева В. – К. : Професіонал, 2005. – 335 с.

УДК [331.211:658](477

Алексеева О. И.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ОПЛАТЫ ТРУДА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ УКРАИНЫ

Аннотация. Рассмотрены проблемы современной системы оплаты труда в Украине, которые влияют на эффективность работы персонала. Проанализированы особенности системы оплаты труда.

Анотація. Розглянуто проблеми сучасної системи оплати праці в Україні, які впливають на ефективність роботи персоналу. Проаналізовано особливості системи оплати праці.

Annotation. The problems of modern wage system in Ukraine, which affect the efficiency of staff have been considered. The features of the wage system have been analysed.

Ключевые слова: оплата труда, зарплата, предприятие, затраты, стимулирование.

Проблема организации оплаты труда на предприятиях Украины остается одной из наиболее острых на всех этапах развития нашего общества, так как от того, насколько системы взаимоотношений с персоналом по оплате труда адекватны современным требованиям, зависит социально-творческая активность персонала, а в конечном итоге – результаты финансово-экономической деятельности любой организации. В настоящее время актуальность названной проблемы возрастает на фоне социально-экономического кризиса в стране.

В настоящее время заработная плата не выполняет свои традиционные и естественные функции. Уровень заработной платы таков, что она не может принципиально воздействовать на потребительский спрос, регулировать его. Происходит дальнейшее усиление деформации доходов населения, снижающее мотивацию к труду, с одной стороны, (подобное положение дел обусло-

влено современным экономическим кризисом), а с другой – неспособностью отдельных предприятий приспосабливаться к рыночным условиям в вопросах организации оплаты труда.

Проблемами оплаты труда занимались отечественные и зарубежные ученые, такие, как: Колот А. П. Пономаренко В. С. М. Армстронг. Но к настоящему времени результаты исследований этих авторов не реализованы на практике, поэтому данная тема является актуальной.

Цель статьи – определение основных направлений решения проблем оплаты труда на предприятиях в Украине.

Не так давно Верховная Рада приняла к рассмотрению законопроект, который предусматривает введение почасовой оплаты труда. Существующие системы оплаты труда предусматривают пока только минимальную месячную оплату, однако бывают разные ситуации: часто люди работают неполный рабочий день, а договариваются с работодателем на какие-то конкретные часы.

Для объективной оценки трудовых затрат целесообразно использовать почасовую оплату, которая может действовать и во время финансового кризиса, как своеобразный выход из ситуации. Это позволит добиться снижения затрат на оплату труда.

Традиционная система оплаты труда, доставшаяся нам в наследство от плановой экономики – единственная, не претерпевшая каких бы то ни было кардинальных изменений со времен 1930-х годов [1].

Тарифно-окладная система безнадежно устарела и не отвечает реалиям сегодняшнего дня.

Ее направленность должна соответствовать тактике и стратегии управления предприятием.

Расстановка приоритетов между различными заданиями должна производиться не административными методами, а иметь объективный экономический характер. Система оплаты труда и стимулирующие выплаты должны быть тесно связаны с индивидуальными и коллективными результатами. Их величина должна быть для работника существенной и значимой. Рост заработной платы относительно роста производительности труда должен быть регулируемым в соответствии с задачами планирования.

В условиях рыночной экономики самым мощным стимулом к высокопроизводительному труду является заработная плата. Современные подходы к решению проблем зарплаты предполагают отказ от традиционных повременных систем оплаты по коэффициенту сложности и замену их оплатой на труд, состоящей из базовой ставки, дополнительных и стимулирующих выплат [2].

Сегодня большинство работников недовольны несправедливым распределением зарплаты, отсутствием ее связи с результатами труда, хаосом в соотношении зарплат специалистов разных подразделений, большой разницей в оплате труда однородных специалистов на предприятиях одного региона. Разработчики современных систем оплаты труда, такие, как Пятченко Л. Г., Шабанова Г. П., Кузьмина Н. А, едины в том, что:

1. Тарифно-окладная система безнадежно устарела и не отвечает реалиям сегодняшнего дня.

2. Направленность системы стимулирования должна соответствовать тактике и стратегии управления предприятием, его подразделениями и персоналом.

3. Стимулирующие выплаты должны быть тесно связаны с индивидуальными и коллективными результатами, а их величина должна быть для работника существенной и значимой.

4. Рост заработной платы относительно роста производительности труда (результативности продаж) должен быть регулируемым в соответствии с задачами планирования.

5. Система стимулирования должна признаваться работниками понятной и справедливой [3].

Законодательное регулирование почасовых гарантий труда позволит обеспечить защиту работникам, занятым на условиях неполного рабочего времени, а также тем, кто работает сверхурочно.

Таким образом, решение перечисленных проблем усовершенствования современной системы оплаты труда в Украине являются важными направлениями в повышении эффективности работы и высокой производительности труда. Первостепенными мерами в этом направлении, по мнению автора статьи, должны стать такие:

во-первых, повышение мотивации работников, что подразумевает пересмотр системы заработных плат.

во-вторых, расширение выплат стимулирующего характера, что увеличит заинтересованность работников в результатах своего труда.

в-третьих, оптимизация функций управления и исключение направления деятельности, которые дублируют друг друга.

Анализ состояния современной системы оплаты труда в Украине позволяет сделать вывод о том, что в нашей стране отсутствует эффективная система материального стимулирования. Современные подходы к решению проблемы оплаты труда предполагают отказ от традиционных повременных систем или оплаты по коэффициенту сложности и замену их оплатой труда, состоящей из базовой ставки и дополнительно стимулирующих выплат (в зависимости от индивидуальных результатов или эффективности работы компании).

Научн. рук. Доровской А. Ф.

Литература: 1. Антонов А. Н. Основы современной организации производства : учебник / А. Н. Антонов, Л. С. Морозова. – ДИС, 2004. – 134 с. 2. Саакян А. И. Управление персоналом в организации / А. И. Саакян. – СПб. : Питер, 2002. – 176 с. 3. Грузинов В. П. Экономика предприятия и предпринимательство / В. П. Грузинов. – М. : Софит, 2001. – 78 с. 4. Гонарчук В. А. Развитие предприятия / В. А. Гонарчук. – АУП, 2003. – 117 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ АУТСОРСИНГУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Розглянуто процес прийняття рішення про використання аутсорсингу як фактора впливу на економічний результат діяльності на українських підприємствах.

Аннотация. Рассмотрен процесс принятия решения про использование аутсорсинга как фактора влияния на экономический результат деятельности на украинский предприятиях.

Annotation. The process of making the decision to use outsourcing as a factor of influence on economic results of the Ukrainian enterprises has been regarded.

Ключові слова: аутсорсинг, аутсорсингові послуги, аутсорсер.

Економічний розвиток та пов'язана з цим конкуренція вимагає від підприємства високої гнучкості, прискорення темпів інноваційної діяльності, що, у свою чергу, вимагає від підприємства постійної зміни в ресурсному забезпеченні, організації підприємства та виробничій діяльності підприємства в цілому. Тобто сучасні умови функціонування підприємства характеризуються певними труднощами. Уникнути цього можуть лише ті підприємства, які ведуть свій бізнес максимально ефективним способом та досягають мінімізації своїх витрат при збереженні високої якості товарів і послуг. Одним із сучасних інструментів ведення бізнесу є аутсорсинг. І саме у підприємства виникає альтернатива виконувати певну функцію самостійно чи передати її на виконання зовнішній організації, яка спеціалізується на виконанні такого ж роду робіт.

Проблемами використання аутсорсингу займалися як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, а саме Б. Анкіна, Д. Берсін, Ж.-Л. Бравар, М. Донелланн, А. Івлева, С. Календжян, С. Клементс, А. Лазаренко, В. Лукченко, Д. Михайлова, Р. Морган, Дж. Хейвуд, Н. Чухрай та інші. Але питання ефективності використання аутсорсингу та аналіз процесу прийняття рішення про передачу функцій на аутсорсинг розглянуті не достатньо повністю.

Метою даної статті є аналіз факторів, що спонукають підприємство на передачу частини непрофільних на аутсорсинг функцій та обґрунтування процесу прийняття даного рішення.

За функціональним призначенням аутсорсинг може виступати як один з елементів стратегії економічного зростання за рахунок використання зовнішніх ресурсів. Тобто підприємство має можливість сконцентрувати свої сили на виконання основних функцій, а непрофільні функції для підприємства передати на виробництва зовнішнім контрагентам, які спеціалізуються на виконанні цих функцій.

Основними факторами, що спонукають підприємство до використання аутсорсингу, є потреба у зниженні витрат, підвищення гнучкості діяльності, зосередження на основних функціях діяльності, уникнення додаткових інвестицій, зниження певних ризиків тощо. Цього можна досягти за допомогою:

спрощення процесу виробничої діяльності, зменшення функцій (оскільки великому підприємству складно контролювати та досягти ефективної роботи всіх підрозділів: виробництва, логістики, маркетингу, бухгалтерії, IT-обслуговування тощо. А передавши непрофільні функції на аутсорсинг, підприємство не тільки отримає ефективний результат, але й матиме можливість скоротити витрати на оплату праці штатних робітників, що виконували ці функції);

заміни постійних витрат змінними (наприклад, передавши на виконання зовнішньої організації обслуговування комп'ютерної техніки, підприємство зменшує не тільки витрати на оплату праці, а й зменшує витрати, пов'язані з експлуатацією та оновленням техніки);

можливість отримувати послуги в той момент, коли у підприємства виникає така проблема (наприклад, непередбачені обставини, сезонність зростання обсягів виробництва);

скорочення витрат на науково-дослідні роботи за неперіоритетними напрямками діяльності;

зниження витрат на контролювання якості переданих на аутсорсинг бізнес-процесів;

використання досвіду чи інформаційної бази аутсорсера [4].

Аутсорсингові послуги можуть надавати як спеціалізовані аутсорсингові компанії, так і структурні підрозділи, що належать до певного виробничого об'єднання, які спеціалізуються на виконанні певних функцій.

Якщо проаналізувати процес прийняття рішення використання послуг аутсорсингу, то він проходить чотири етапи (рисунок) [5].

Рис. Процес прийняття рішення про використанні аутсорсингу

На першому етапі необхідно всебічно оцінювати можливості підприємства, знайти невикористані ресурси розвитку.

На другому етапі слід проаналізувати ситуацію на ринку, а також можливості постачальників, їх економічну ситуацію, оцінити результати їх роботи і їх репутацію тощо.

На третьому етапі необхідно порівняти внутрішні та зовнішні можливості для підготовки прийняття рішення, тобто порівняння собівартості бізнес-процесу власними силами (СВ) та можливі додаткові доходи (Дда) з сукупним поточними витратами (ПВа) і втратами (ВТРа) при купівлі даної послуги аутсорсера. Перехід на аутсорсинг є виправданим з економічної точки зору у разі нерівності:

$$СВ + Дда > ПВа + ВТРа.$$

Четвертий етап полягає в прийнятті рішення вищим керівництвом на основі співставлення позитивних та негативних результатів проведеного аналізу.

Тому перед прийняттям рішення про впровадженням аутсорсингу підприємство повинно мати перш за все економічне обґрунтування його ефективності, а отже, прорахувати можливі ризики та доходи від реалізації даного проекту [6].

Отже, перед прийняттям рішення про передачу функцій на виконання аутсорсингу необхідно проаналізувати фактори, що стали причиною для залучення зовнішніх ресурсів; необхідно мати економічне обґрунтування ефективності впровадження аутсорсингу, тобто врахувати вигоду (дохід) в результаті передачі функцій та ризиків. І тільки після цього необхідно вирішити: ефективно буде передавати функції на виконання аутсорсеру чи виконувати самостійно.

Наук. керівн. Кожанова Є. П.

Література: 1. Гаврилюк О. В. Ідентифікація аутсорсингу / Гаврилюк О. В. // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С. 139 – 153. 2. Зозульов О. Аутсорсинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації // Зозульов О. Економіка України. – 2009. – № 8. – С.16–24. 3. Дойл Д. П. Управление затратами: стратегическое руководство / Дойл Д. П. ; пер. с англ. Н. В. Козырь. – М. : Волтерс, 2006. – С. 7–8. 4. Шлєнскова Е. С. Аутсорсинг как ключевой фактор влияния на экономический результат субъектов хозяйствования сферы услуг / Шлєнскова Е. С. // Менеджмент. – 2007. – № 5. – С. 115–125. 5. Dolg S. J. Professor of Management and Director of Centre for Leadership and Changer Management, Warton School, University of Pensilvania. May 1998. Lateral Leadership for Organizations that are Outsourcing [Electronic resource] / Dolg S. J. – Access mode : <http://www.outsourcing-academics.com/>. 6. Quinn J. B. Strategic Outsourcing / Quinn J. B., Hilmer F. G. // The MacKinsey Quarterly. – 1995. – № 1. – P. 61. 7. Pardey P.G. and J. M. Alston. U.S. Agricultural Research in a Global Food Security Setting. Center for Strategic & International Studies. – Washington, 2010. 8. Melinda and Timothy M. Mahoney. Agricultural Productivity in Changing Rural Worlds. Center for Strategic & International Studies – Washington, 2010.

АМОРТИЗАЦІЙНІ ВІДРАХУВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Визначено взаємозв'язки та встановлено вплив амортизаційної політики на ефективність оновлення основних засобів підприємств. Обґрунтовано рекомендації з удосконалення амортизаційної політики в сучасних умовах.

Аннотация. Определены взаимосвязи и установлено влияние амортизационной политики на эффективность обновления основных средств предприятий. Обоснованы рекомендации по совершенствованию амортизационной политики в современных условиях.

Annotation. Interrelationships are defined and amortization policy influence on efficient renewal of enterprises capital assets is determined. Recommendations on the development of amortization policy in current situation are grounded.

Ключові слова: амортизаційні відрахування, амортизаційна політика, амортизація, знос, основні засоби.

Структурні та інституційні перетворення в економіці, що супроводжувалися розбалансуванням економічних відносин, зниженням платоспроможного попиту населення, спричинили різкий спад виробництва та погіршення якості основних засобів підприємств. Тому в контексті сучасних економічних і політичних процесів актуальне місце посідає активізація відтворення основних засобів, зокрема забезпечення ефективної реновації – своєчасного й повноцінного відшкодування та оновлення частин основних засобів на новій техніко-технологічній основі. Від вирішення проблеми відтворення і підвищення ефективності використання основних засобів залежить фінансовий стан підприємства та конкурентоспроможність його продукції на ринку.

Проблеми амортизаційної політики, її роль у процесі відтворення основного капіталу активно досліджують провідні вітчизняні економісти: Баб'як Н. Д., Безуглий А. А., Болховітінова О. Ю., Борисенко З. М., Виговська Н. Г., Галиця І. О., Герасимчук М. С., Городянська Л. В., Губарева І. О., Лук'яненко О. О., Лях Л. В., Орлов П. А., Пархоменко В. М., Саган Т. Л., Чумаченко М. Г., а також російські вчені: Александров В. В., Баранов Д. А., Кантор Л. М., Куренков Ю. В., Любимцев Ю. І., Павлов А. С., Сенчагов В. К. та ін.

Метою дослідження є визначення взаємозв'язків та встановлення впливу амортизаційної політики на ефективність оновлення основних засобів підприємства.

Завдання дослідження – теоретичне обґрунтування процесів відтворення основних засобів підприємств в умовах сучасної економіки з урахуванням останніх змін у правовому середовищі, визначення взаємозв'язків між амортизаційною політикою та ефективністю оновлення основних засобів, обґрунтування напрямів реформування амортизаційної політики підприємств.

Об'єкт дослідження становить процес відтворення основних засобів.

Предметом дослідження є амортизаційні відрахування як джерело відтворення основних засобів.

Основні фонди – це основа процесу виробництва на будь-якому підприємстві. Вони беруть безпосередню участь у процесі перетворення предмета праці в готову продукцію, слугують для створення нормальних умов здійснення виробничого процесу. Отже, відсутність основних фондів унеможливило виробництво продукції (робіт, послуг).

Але в умовах ринкових відносин для підприємства важливо не тільки забезпечити виробничий процес усіма необхідними основними фондами, але й своєчасно їх оновлювати.

Оцінювання ситуації, яка склалася на сьогодні в Україні, показує, що більша частина споруд, техніки та обладнання українських підприємств зношена фізично і застаріла морально й тому потребує заміни. За офіційними даними і експертними оцінками, більше 50 % основних засобів усіх підприємств країни є застарілими. Так, рівень спрацювання техніки, обладнання, транспортних засобів і інших активів становить 80 – 90 %. Вони вже не забезпечують ефективного та інтенсивного виробництва. А це призводить до великих виробничих витрат. Адже, застосовуючи морально застаріле обладнання, підприємства часто вимушені використовувати морально застарілі технології, які закладені під час створення цієї техніки.

У світовій практиці вирішальна роль у здійсненні процесу оновлення устаткування належить амортизаційним відрахуванням. Це пояснюється перевагою амортизаційних відрахувань порівняно з іншими джерелами інвестицій: за будь-якого фінансового стану підприємства амортизаційні відрахування мають місце і завжди залишаються у його розпорядженні.

Для відшкодування вартості зношеної частини основних фондів кожне промислове підприємство робить амортизаційні відрахування, тобто встановлює певну грошову компенсацію відповідно до розмірів фізичного спрацювання й техніко-економічного старіння.

Сучасний аналіз відтворення основних засобів та амортизаційної політики в Україні свідчить про те, що оновлення основних засобів не здійснюється на належному рівні. Причинами цього є відсутність стимулів до їх оновлення та недосконалість економічного механізму амортизації, що не сприяє налагодженню нормального процесу відтворення.

Залучені джерела інвестицій, такі, як кредити чи кошти іноземних інвесторів, у найближчий час залишатимуться неефективними для покращення технічного стану підприємства та його модернізації. Тому варто в першу чергу приділяти увагу розвитку механізму самофінансування відтворення основних фондів та вдосконаленню амортизаційної політики підприємства. Позитивними аспектами є такі: простота та швидкість залучення, висока віддача за критерієм прибутковості капіталу, який інвестується, істотне зниження ризику неплатоспроможності та банкрутства підприємства при їх використанні, повне збереження управління під контролем засновників підприємства.

Однак використання внутрішніх джерел відтворення основних засобів має і такі недоліки: обмежений обсяг залучення, що веде за собою скорочення можливостей розширення інвестиційної діяльності, та обмеження зовнішнього контролю за ефективністю використання власних інвестиційних ресурсів.

Сьогодні досить актуальною є проблема формування такої амортизаційної політики в Україні, яка б створювала сприятливі умови для стимулювання процесу оновлення основних засобів, сприяла зміцненню фінансової бази підприємств, їх інноваційній орієнтації і була інструментом поєднання підприємницьких і загальнодержавних економічних інтересів у сфері науково-технічного прогресу. Тому вирішенню цієї проблеми значну увагу приділяють як теоретики, так і практики.

О. Болховітінова досліджує напрями вдосконалення амортизаційної системи, враховуючи необхідність поліпшення методичної бази складання зведеного балансу фінансових ресурсів. Вона зазначає, що серед проблем, які в контексті сучасних економічних і політичних процесів є пріоритетними у сфері державного піклування, важливе місце посідає активація відтворення основного капіталу, зокрема ефективної реновації – своєчасного і повноцінного відшкодування та оновлення елементів основного капіталу на вищій технологічній основі [1, с. 81].

Амортизаційна політика поєднує в собі широке коло взаємопов'язаних питань, які характеризують економічну сутність амортизації, відображають управління амортизаційними відрахуваннями, впливають на зростання інвестиційної діяльності. Її основними складовими є визначення, класифікація, розподіл за групами, облік і вартісна оцінка основних засобів; порядок змін первинної та балансової вартості основних засобів та визначення їх справедливої вартості; методи, норми та порядок нарахування амортизації й використання амортизаційних відрахувань; практичне застосування окремих положень у разі зміни очікуваних економічних вигод від використання тих чи інших об'єктів основних засобів; створення реального ресурсу підприємств для відшкодування зносу їх основного капіталу і фінансування за рахунок амортизаційних відрахувань процесу відтворення.

Для відновлення відтворювальної функції амортизаційних відрахувань автор вважає за доцільне для нарахування амортизації в обов'язковому порядку визначити реальну залишкову вартість основних засобів. Здійснити це слід шляхом переоцінки, тобто доведення залишкової вартості до рівня справедливої, адже достовірною оцінка є запорукою нарахування реальних сум амортизаційних відрахувань, що мають, у свою чергу, забезпечити просте відтворення основних засобів.

На сьогодні переоцінка основних засобів є правом підприємства, а не його обов'язком, тому ніхто не може змусити підприємство зробити переоцінку, якщо воно вважає її недоцільною і навіть якщо розбіжності між залишковою і справедливою вартістю основних фондів досить суттєві для підприємства.

Методичні основи регулювання оцінки майна закріплені Законом України "Про оцінку майна, майнових прав і професійну оціночну діяльність в Україні", а також у нормативно-правових актах з оцінки майна, затверджених Кабінетом Міністрів України. Відповідно до П(С)БО 7, підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо залишкова вартість даного об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу, при цьому індекс переоцінки визначається діленням справедливої вартості об'єкта, який переоцінюється, на його залишкову вартість. Таким чином, стандартом в основу переоцінки об'єктів основних засобів покладено визначення їх ринкової вартості, тобто вартості, за яку можливе відчуження об'єкта оцінки на ринку аналогічного майна на дату оцінки за угодою, укладеною між покупцем і продавцем. Відповідно до Господарського кодексу України, амортизаційна політика повинна спрямовуватись на створення суб'єктами господарювання найсприятливіших та рівноцінних умов забезпечення процесу простого відтворення основних фондів переважно на якісно новій технологічній основі [2, с. 165].

Дана проблема виходить за рамки суто облікових питань. Кошти для відтворення основних засобів не з'явилися лише за рахунок амортизаційних нарахувань. Необхідно, щоб ця сума не лише була нарахована на папері, а ще й акумульована, наприклад, на окремому рахунку в банку. Лише за таких умов ми можемо говорити про створення амортизаційного фонду як джерела відтворення основних фондів.

Міністерством промислової політики спільно з Мінфіном, Мінекономіки та рядом інших міністерств та відомств було опрацьовано зміни до чинного законодавства з питань амортизаційної політики, наближення бухгалтерського обліку до податкового, де передбачено пооб'єкту податкову амортизацію, що дають змогу посилити ефективність контролю за порядком обчислення амортизації.

Після проведення реформи амортизаційної системи між податковим та бухгалтерським обліками виникли істотні розбіжності у методах нарахування амортизації. Якщо для цілей оподаткування амортизація нараховується на залишкову вартість основних засобів, то відповідно до П(С)БО 7 "Основні засоби" економічна амортизація може нараховуватись із застосуванням 5 методів: 1) прямолінійного; 2) зменшення залишкової вартості; 3) прискореного зменшення залишкової вартості; 4) кумулятивного; 5) виробничого [3]. Але після прийняття НКУ методи нарахування амортизації будуть змінені.

Згідно з Наказом "Про облікову політику та організацію бухгалтерського обліку" на підприємстві "УПЕК Трейдинг" нарахування амортизації на підприємстві до затвердження НКУ слід нараховувати кожного місяця із застосуванням методу зменшення залишкової вартості за нормами податкового обліку.

З метою відтворення у підприємств мотивації у нові основні фонди доцільно скасувати порядок їх включення до складу валових витрат. На суму витрат на поліпшення основних фондів має збільшуватись вартість основних фондів відповідної групи, і зазначені витрати мають амортизуватись у складі основних фондів. Подальша практика віднесення витрат на поліпшення основних фондів до складу валових витрат посилюватиме технологічне відставання української економіки [4, с. 95].

Для подолання відповідних негативних тенденцій в амортизаційній політиці доцільно переглянути підходи до формування груп основних фондів та встановлення для них норм амортизації. Спираючись на досвід розвинутих країн, пріоритет у нарахуванні амортизації в оподаткуванні має бути відданий сучасним засобам виробництва, таким, як автоматизовані лінії виробництва, енергозберігаюче устаткування, системи очищення та захисту навколишнього середовища тощо.

З метою активізації інвестиційних процесів в економіці України Указом Президента України від 7 березня 2001 р. № 169/2001 схвалено Концепцію амортизаційної політики, яка спрямована на підвищення фінансової заінтересованості суб'єктів господарювання у здійсненні інвестицій в основний капітал за рахунок коштів власних амортизаційних фондів. З цією метою пропонується:

надавати податкові знижки тільки тим суб'єктам господарювання, які мають документальне підтвердження інвестиційного використання коштів амортизаційного фонду;

запровадити для кожної групи основного капіталу економічно обґрунтовані індикативні норми для нарахування економічної амортизації та діапазони припустимих відхилень, у межах яких суб'єкти господарювання обирають конкретні норми економічної амортизації самостійно.

У результаті проведення цих заходів очікується поліпшення фінансових результатів господарювання суб'єктів господарської діяльності та формування бази даних для об'єктивної оцінки параметрів руху основного капіталу, необхідної для розробки прогнозів і програм економічного й соціального розвитку.

Варто зазначити, що необхідною умовою відтворення основних фондів є, передусім, розвиток та вдосконалення відтворювальної функції амортизації, для чого необхідно здійснювати переоцінку вартості основних засобів, що використовуються підприємством, необхідно опрацювати питання оптимізації норми ставок амортизації. Доцільне запровадження чіткішого державного регулювання використання амортизаційних коштів. Доречно звернути увагу на чітке формування інформаційних ресурсів щодо аналізу показників придатності основних засобів, що, безумовно, позитивно вплине на ефективність амортизаційної політики.

Як напрямки подальших досліджень варті уваги особливості управління витратами на відтворення основних фондів підприємства; економічна ефективність використання потенціалу основних засобів підприємств; ефективність використання основних засобів.

Наук. керівн. Тютюнник П. С.

Література: 1. Болховітінова Ю. А. Амортизація як елемент розрахунку зведеного балансу фінансових ресурсів (методологія прогнозних обчислень) / Ю. А. Болховітінова // Економіка і прогнозування : науково-аналітичний журнал. – 2005. – № 1. – С. 77–91. 2. Асмолова Г. Механізм регулювання відтворення основних засобів підприємства / Асмолова Г. // Економіст. – 2008. – № 7. – С. 165. 3. Про затвердження положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" : Наказ Мінфіну України від 27.04.2000 року № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua. 4. Парнюк В. О. Про головні напрями реформування амортизаційної політики / В. О. Парнюк // Фінанси України. – 2006. – № 9. – С. 93–104. 5. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22. – Ст.144, п. 10. 6. Любарська М. Є. Управління відтворенням основних фондів на підприємстві шляхом амортизації / М. Є. Любарська // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2009. – № 6. – С. 32–35. 7. Чорна І. О. Ефективність використання виробничих фондів та розробка пропозицій щодо її поліпшення / І. О. Чорна // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство. – 2009. – № 2. – С. 212–216.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АНАЛІЗ БАНКІВ УКРАЇНИ ЗА НАДІЙНІСТЮ ДЕПОЗИТНИХ ВНЕСКІВ

Анотація. Розглянуто діяльність Фонду гарантування внесків фізичних осіб та проаналізовано рейтинг банків України за рівнем надійності.

Аннотация. Рассмотрена деятельность Фонда гарантирования вложений физических лиц, а также проанализирован рейтинг банков Украины по степени надежности.

Annotation. Activity of Fund of guaranteeing physical persons payments is considered and rating of banks of Ukraine is analysed after the level of reliability.

Ключові слова: фінансово-кредитна установа, банк, економіка, Фонд гарантування внесків фізичних осіб.

На даному етапі розвитку української економіки фінансово-кредитна установа, інакше кажучи банк, займає одне з домінуючих положень у цій сфері. Однак це положення може бути як домінуючим, якщо банк успішно займається своєю діяльністю, а саме кредитуванням, депозитарієм, так і навпаки, якщо через ряд певних факторів та причин, внутрішніх чи зовнішніх, кредитну установу позбавляють ліцензії на діяльність. Банки чи не найбільше піддаються коливанням в економіці. Тому гострота проблеми банкрутства не втрачатиме своєї актуальності доти, доки економіка країни не стане стабільною. Тому зараз, на жаль, майже ніхто не застрахований від "прогорання" внесених депозитних коштів.

Мета дослідження – проаналізувати рейтинг банків за надійністю депозитних внесків та розглянути діяльність Фонду гарантування внесків фізичних осіб.

Об'єктом дослідження є діяльність банків, що функціонують в Україні на сьогоднішній день.

Предмет дослідження – процес повернення депозитних внесків, рейтинг банків за рівнем успішності.

Усе частіше і частіше по телебаченню, радіо, у газетах та інших джерелах отримання інформації можна почути та прочитати інформацію про те, що банків, які втратили ліцензію, стало більше. Однією з вагомих причин "відбирання" ліцензії у банків є нестабільна економічна ситуація країни та інфляція. Саме через неї "прогорають" величезні суми депозиту, які майже неможливо повернути, та кредиту, що видані клієнтам. Процес банкрутства банків протікає настільки швидко, що досить важко відразу зорієнтуватися в правильному напрямку особам, чії гроші зникають разом із банком.

Дана проблема на сьогоднішній день цікавить, напевно, чи не всіх вчених банківської справи. У кожному місті є свої інститути, університети, ради вчених, які зацікавлені у вивченні цього процесу.

Слід також звернути увагу на політику та законодавство цієї сфери, на жаль, не завжди держава на стороні вкладників. Яскравим прикладом є публікація сайту tc-bank.kiev.ua від 28 листопада 2011 року: "В парламенті України представили законопроект, що дозволяє приховувати від вкладників інформацію про можливу втрату їх заощаджень. Народні обранці, як завжди, досить дивно проявляють турботу про населення і про країну. Сьогодні у Верховній Раді зареєстрований проект, згідно з яким банк вважається проблемним у випадку, якщо він не зміг повернути гроші хоч би одному зі своїх вкладників. При цьому інформацію про те, що банк отримав статус "неблагонадійного", дозволили не розсекретувати!" [1].

Звісно, банку вигідніше не говорити про свою непрацездатність, тоді і паніки буде менше, бо інформація буде поширюватися з меншою швидкістю. Але це все лише питання часу. Банк під управлінням тимчасової адміністрації може вирішувати свої проблеми протягом півроку таємно від вкладників. Збереження банківських проблем, на думку депутатів, рятує фінансову установу від відтоку вкладів. Але при цьому знижується рівень довіри до банків. Наприкінці року населення бере позики (найчастіше на покупку нерухомості, техніки та електроніки, на ремонти і скління балконів), потрапляючи у фінансову кабалу через нестабільну економіку, так від клієнтів банку приховують той факт, що вони можуть і зовсім залишитися без грошей. Законопроект демонструє прогрес: банк порушив лише одну вимогу і відразу ж отримує куратора від НБУ і 180 днів на вирішення своїх проблем. Якщо фінансова установа не справляється з кризою, її визнають неплатоспроможною і передають у ведення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) [1].

Отже, на допомогу вкладникам ліквідованого банку приходить Фонд гарантування вкладів фізичних осіб – він відшкодує клієнтам їх збереження, але не більше 150 тис. грн. Відшкодуванню підлягають практично всі види депозитів і рахунків у гривні та валюті і нараховані відсотки. Хоча є деякі винятки. Якщо у клієнта декілька вкладів в одному банку, то він отримає одну виплату за загальною сумою всіх депозитів, але не більше 150 тис. грн. Вклади в доларах, євро і інших валютах виплачуються в перерахунку по офіційному курсу НБУ в день відкликання ліцензії і початку ліквідації банку. Інформацію про початок виплат Фонд публікує в газеті "Голос України" і на своєму офіційному сайті www.fg.org.ua, а також інформує вкладників по гарячій лінії. Для отримання виплати потрібно звернутися в один із вказаних в оголошенні Фонду банків-агентів з паспортом і ідентифікаційним кодом.

Фонд гарантує виплатити: усі види вкладів у гривні і валюті; поточні рахунки в гривні і валюті; гроші на пластикових картках; відсотки, нараховані за всіма подібними вкладами до дня введення ліквідатора.

Фонд не гарантує: термінові внески і поточні рахунки в банківських металах (золоті, срібні); внески, зроблені в тимчасовому для банку учаснику Фонду; поточні рахунки, які використовуються для ведення підприємницької діяльності; внески акціонерів з часткою в капіталі більше 10 %; внески членів наглядової ради, ревізійної комісії банку і аудиторів, що перевіряли банк; внески до 1 грн [2].

У кожній країні є свої відмінності в плані "повернення грошових вкладів". Так, наприклад, у Росії Державна корпорація "Агентство по страхуванню вкладів" (була створена в січні 2004 року після набирання чинності Федерального закону № 177 "Про страхування вкладів фізичних осіб в банках Російської Федерації") страхує вклади фізичних осіб, у тому числі термінові вклади і вклади до запитання (включаючи вклади в іноземній валюті, а також рахунки, які використовуються для розрахунків по пластикових банківських картках, наприклад для здобуття зарплати, пенсії або стипендії) [3].

Відомо, що в Україні функціонує велика кількість банків. У таблиці проведено рейтинг банків, які займають на сьогоднішній день домінуюче положення серед усіх інших банків. Даний рейтинг створено на основі даних за перше півріччя 2011 року.

Таблиця

Рейтинг банків за надійністю депозитних внесків [4]

№	Банк	Відповідність капіталу активам	Ліквідність	Ефективність діяльності банку	Рівень боргового навантаження	Сумарний рейтинг	Сумарний рейтинг*	Рейтинг на 1.01.11*	Рейтинг аналітиків на 15.05.11
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Укресімбанк	4	4	3	4	3,96	A	A	6,87
2	Ощадбанк	4	3	3	4	3,91	A	A	6,315
3	Райффайзен Банк Аваль	4	4	3	4	3,74	A	B	6,69
4	"Форум"	4	4	2	4	3,55	B	C	5,25
5	Укрсоцбанк	4	3	3	4	3,52	B	B	6,42
6	Правекс-Банк	4	4	3	4	3,50	B	B	5,32
7	Сбербанк Росії	3	3	3	4	3,45	B	B	6,46
8	ПриватБанк	3	4	3	4	3,41	B	B	6,92
9	ОТП Банк	4	3	4	4	3,40	B	A	6,53
10	УкрСиббанк	3	4	2	3	3,36	B	B	6,08
11	"Креді агріколь"	3	4	3	4	3,30	B	B	6,41
12	Альфа-банк	3	4	3	2	3,26	B	B	6,345
13	Кредобанк	4	4	2	4	3,25	B	B	4,92
14	Промінвестбанк	3	4	3	4	3,17	B	B	6,44
15	Сведбанк	4	4	3	3	3,15	B	B	5,34
16	"Унікредит"	3	4	3	3	3,15	B	B	5,9
17	VAB банк	3	4	2	4	3,15	B	C	4,605
18	БТА	4	4	2	4	3,15	B	B	4,54
19	ВТБ	3	3	3	3	3,10	B	B	7,067
20	Дельта Банк	2	4	3	3	3,10	B	C	5,195
21	"Кредит-Дніпро"	3	4	3	4	3,10	B	B	4,77
22	Універсал Банк	3	4	2	4	3,05	B	C	5,11
23	Ерсте банк	3	4	2	3	3,00	B	B	6,35

Примітка: *Рівень А – "надійний", В – "стабільний", С – "задовільний", D – "поганий", F – "катастрофічний".

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
24	"Південний"	3	4	3	4	3,00	B	B	4,41
25	Брокбізнесбанк	3	4	3	4	2,95	C	B	5,15
26	"Хрещатик"	3	4	3	4	2,95	C	C	4,67
27	Донгорбанк	3	4	3	4	2,90	C	C	5,66
28	"Фінанси та кредит"	3	4	3	2	2,89	C	C	4,5
29	"ПУМБ"	4	4	3	2	2,85	C	C	5,935
30	Кредитпромбанк	3	4	3	2	2,80	C	C	5,148
31	Імексбанк	4	3	3	4	2,79	C	C	4,69
32	Укргазбанк	4	3	3	2	2,75	C	B	3,9
33	"Київська Русь"	2	4	3	3	2,65	C	B	4,595
34	"Надра"	4	2	3	1	1,84	D	D	3,055

Згідно зі статистикою, перші позиції посіли державні Укрексімбанк та Ощадбанк. До групи А також увійшов банк з австрійським капіталом Райффайзен Банк Аваль. На доброму рахунку також банки "Форум", Укрсоцбанк і Правекс-Банк.

З рейтингової таблиці було виключено Родовід Банк, клієнтам якого Кабмін дозволив знімати вклади через державний Ощадбанк.

Рейтингова база аналізу охоплює 34 найбільших банки за обсягом активів, які утримують на своїх балансах 85 % депозитів банківської системи України.

Лідери рейтингу відзначаються набором сильних фінансових показників відповідності капіталу активам, рентабельності, динаміки власного капіталу, боргового навантаження.

Низькі ризики компенсуються низькою дохідністю депозитних вкладів, тому рівень відсоткових ставок у зазначених банках доволі низький.

Найбільше покращили свої показники, окрім Райффайзену, банки "Форум", VAB банк, Дельта Банк та "Універсал". У той же час найбільше погіршили свої показники, окрім згаданого "ОТП", Брокбізнесбанк, Укргазбанк та банк "Київська Русь" [4].

Однак, незважаючи на всі рейтинги, слід не забувати, що життя юридичних осіб, як і життя людей, має свої зльоти і падіння. Різниця в тому, що крах компанії обов'язково зачіпає життя людей, які були з нею пов'язані, працювали в ній і довіряли їй. Наприклад, свої гроші. Тому перед тим як довірити банку свої кошти, необхідно зважити всі "за" та "проти", щоб не бути в програті. Також не слід забувати, що на економіку країни та світову економіку середня верства населення (яка звичай і страждає від того, що банк втратив свою ліцензію) не має значного впливу. Тому треба бути готовими до будь-яких результатів діяльності, адже ніхто не знає, наскільки діючі ставки будуть прийнятними через рік-два з огляду на майбутній рівень інфляції чи валютний курс.

Можна зробити висновок, що невизначеність перспектив економічного розвитку підсилюється глобальними проблемами: суверенними боргами південної Європи, дефіцитом бюджету США та слабким відновленням передкризових обсягів споживчого попиту.

Економіка України традиційно перебуває під впливом інфляційного тиску та низьких темпів зростання реальних доходів громадян.

Розміщення банківського вкладу на довгий термін потребує оцінки фінансової стійкості обраних установ. Разом з тим слід пам'ятати, що фінансова звітність лише вершина "бухгалтерського айсберга", яка лише частково відображає фінансовий стан банку.

Дану проблему можна розглядати дуже довго, потенціал до її вивчення необмежений: внутрішні фактори, як наприклад внутрішня політика банку, зовнішні – конкуренція на ринку, світова економічна ситуація, кризи, інфляції – все це є причинами неефективної діяльності банків і, як наслідок, їх банкрутства.

Подальше дослідження даної ситуації можна розглядати з законодавчої сторони, яка дійсно потребує вдосконалення. Детальніше вивчення процесу надання депозитів, можливе змінення відсоткових ставок, суворіші умови надання цієї послуги, можливо, і знизять рівень депозитних внесків, але точно підвищать рівень надійності даного банку.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. О том, что банк "лопнул", украинцы узнают через полгода [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://tc-bank.kiev.ua/>. 2. Одарюк А. Что делать, если ваш банк лопнул [Электронный ресурс] / Одарюк А. – Режим доступа : <http://www.segodnya.ua/useful/money/14078658.html>. 3. <http://www.krestianin.ru/articles/19313.php>. 4. Р. Корнилюк Надійні банки в Україні. Рейтинг надійності банківських вкладів [Електронний ресурс] / Р. Корнилюк, С. Шпитко. – Режим доступу : <http://bozhyvu.com/2011/08/08/nadijni-banky-v-ukrajini/>. 5. Кропивецкая Л. П. Банковское дело. Кредитная деятельность коммерческих банков / Л. П. Кропивецкая, Е. В. Тихомирова. – Изд. : КноРус, 2009. – 280 с. 6. <http://www.newsland.ru/news/detail/id/455052/>. 7. http://pravoinua.mlm-planet.net.ua/articles/zhumalistskoe_rassledovanie/bank_kotoryy_lopnul.html.

ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ НАРАХУВАННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ

Анотація. Проаналізовано основні проблеми нарахування резерву сумнівних боргів, розроблено та апробовано методику визначення необхідності нарахування резерву сумнівних боргів.

Аннотация. Проанализированы основные проблемы начисления резерва сомнительных долгов, разработана и апробирована методика определения необходимости начисления резерва сомнительных долгов.

Annotation. The main problems of accrual of provision of doubtful debts are analysed and the method of doubtful debts provision definition is developed and tested.

Ключові слова: резерв сумнівних боргів, дебіторська заборгованість, термін позовної давності, принцип обачності.

На сьогоднішній день підприємства України не спроможні ефективно управляти дебіторською заборгованістю, яка складає значну частину оборотних активів, що стає однією з причин кризи неплатежів. Крім того, планується в найближчі роки перехід на міжнародні стандарти, які мають відмінності. Тому важливо проаналізувати проблеми, що виникають при обліку дебіторської заборгованості. Крім того, у вітчизняному законодавстві відсутні відповідні роз'яснення, коли необхідно нарахувувати резерв сумнівних боргів. Тому дослідження проблем управління дебіторською заборгованістю, зокрема визначення необхідності нарахування резерву сумнівних боргів, є не тільки актуальним, але й практично необхідним.

Дослідженням проблем обліку і аналізу дебіторської заборгованості, у тому числі проблем нарахування резерву сумнівних боргів, приділяли увагу закордонні та вітчизняні вчені-економісти: Батехін С. Д., Бланк І. А., Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., Є. Петрик, Савицька Г. В., К. Гувер, Н. Швайк та ін. Однак, не зменшуючи розробок цих вчених, слід зазначити, що досі немає критеріїв визначення необхідності нарахування резерву сумнівних боргів.

Метою дослідження є розробка методики визначення необхідності нарахування резерву сумнівних боргів.

Завдання дослідження: визначення сутності поняття "резерв сумнівних боргів"; аналіз проблем, що виникають при нарахуванні резерву сумнівних боргів; розробка та апробація методики визначення необхідності нарахування резерву сумнівних боргів на прикладі підприємства "Українсоссервіс".

Об'єкт дослідження – дебіторська заборгованість підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти нарахування резерву сумнівних боргів.

Якщо заборгованість не погашена вчасно, то вона спочатку стає сумнівною до закінчення терміну позовної давності. Після закінчення такого строку заборгованість переходить у розряд безнадійної. На кожному з цих етапів передбачено свої особливості відображення заборгованості в обліку. Згідно з п. 4 П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" (далі – П(С)БО 10), сумнівний борг – це поточна дебіторська заборгованість, відносно якої є невпевненість її погашення боржником [1]. На думку автора, найбільш повно поняття "резерв сумнівних боргів" можна визначити як суму витрат, що понесена з метою зменшення ризиків недоотримання доходів унаслідок впевненості непогашення дебіторської заборгованості у майбутньому.

Згідно з п. 7 П(С)БО 10, поточна дебіторська заборгованість, що є фінансовим активом (окрім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів [1]. Згідно зі ст. 257 Громадянського кодексу України (далі – ГКУ), загальний термін позовної давності складає 3 роки [2] відповідно до п. 102.1 Податкового кодексу України (далі – ПКУ), термін позовної давності складає 1 095 днів, якщо розрахунки за дебіторською заборгованістю впродовж цього періоду не відбулися, її визнають як безнадійну [3]. Відповідно до п. 4 П(С)БО 10 безнадійна дебіторська заборгованість – це поточна дебіторська заборгованість, відносно якої є впевненість її непогашення боржником чи за якою минув термін позовної давності [1]. Згідно з п. 138.10.6.г ПКУ, до складу інших витрат звичайної діяльності включаються витрати на створення резерву сумнівної заборгованості, що визнаються витратами з метою оподаткування у сумі безнадійної дебіторської заборгованості [3].

Треба зазначити, що є певні невідповідності щодо визначення терміну позовної давності та віднесення нарахованих резервів сумнівних боргів на витрати. Так, у ПКУ у визначенні строку позовної давності не враховується високосний рік (1 095 днів – це 3 роки по 365 днів кожний), коли в інших нормативно-правових актах, наприклад у ГКУ, зазначено період 3 роки, тобто високосний рік враховується. Також, згідно з ПКУ, витрати, що понесені внаслідок нарахування резерву сумнівних боргів, відносяться до інших витрат від звичайної діяльності [3], а відповідно до П(С)БО 10 – до складу інших операційних витрат [1], що є доречнішим, адже безнадійна заборгованість виникла внаслідок операційної діяльності, тому доцільно запропонувати внести поправки в ПКУ щодо встановлення строку позовної давності в 3 роки та віднесення витрат, понесених унаслідок нарахування резерву сумнівних боргів, до складу інших операційних витрат.

Таким чином, для виявлення доцільності нарахування резерву сумнівних боргів необхідно виділити такі етапи даного процесу:

1) аналіз дебіторської заборгованості – визначення, чи є проблемні місця та внаслідок чого вони могли виникнути;

2) визначення, чи потрібно скористатися послугами факторингової компанії;

3) визначення необхідності нарахування резерву сумнівних боргів.

Може виникнути ситуація, коли є проблеми щодо погашення дебіторської заборгованості, але факторингова компанія відмовляється від надання послуг. Це означає, що відповідно до принципу обачності необхідно нараховувати резерв сумнівних боргів. Необхідність нарахування резерву сумнівних боргів можна встановити, виходячи з аналізу таких критеріїв:

1) наявність простроченої дебіторської заборгованості більш ніж 30 календарних днів;

2) неплатоспроможність окремих дебіторів;

3) доцільність судового позову.

Оцінка даних критеріїв виконується у такій послідовності:

1-й критерій – є прострочена дебіторська заборгованість (1 бал), немає простроченої дебіторської заборгованості (0 балів);

2-й критерій – є інформація щодо неплатоспроможності даного дебітора (1 бал), немає інформації (0 балів);

3-й критерій – є можливість отримання коштів через суд (0 балів), немає такої можливості (1 бал).

У таблиці наведено роз'яснення отриманих результатів.

Таблиця

Визначення необхідності нарахування резерву сумнівних боргів

Можливі варіанти	Необхідність нарахування резерву сумнівних боргів
{1; 1; 1}	Треба нараховувати резерв сумнівних боргів, бо ймовірність отримання коштів дуже мала
{1; 1; 0}	Не треба, слід спочатку подати претензію, а потім позов у суд, а вже потім залежно від рішення суду прийняти відповідне рішення, тому що інакше це може бути розглянуто як умисне завищення витрат. Отже, коли позов до суду буде відхилений чи вже пройде строк позовної давності, тоді і слід нараховувати резерв сумнівних боргів
{0; 1; 1}	Необхідно виставити претензію, щоб почався термін позовної давності, але з нарахуванням почекає до 30 календарних днів прострочення, адже можливі зміни у фінансовому стані контрагента; якщо випадок стосується банкрутства, тоді можна з упевненістю нараховувати резерв сумнівних боргів
{1; 0; 1}	Треба подати претензію і вимагати оплату впродовж строку позовної давності, як тільки з'явиться можливість отримання коштів через суд, при відсутності реакції дебітора, подавати позов до суду, але нараховувати резерв сумнівних боргів не треба, адже це може бути розглянуто як умисне завищення витрат
{0; 1; 0}	Спостерігається відволікання коштів, що може стати причиною неплатоспроможності та нездатності розрахуватися за придбані товари, роботи, послуги, що вплине на основну діяльність підприємства
{0; 0; 0}	Суттєвих проблем немає, для виявлення конкретних неточностей необхідно проводити глибокий аналіз дебіторської заборгованості

Запропонована методика необхідності нарахування резерву сумнівних боргів була апробована на ТОВ "Укрнасоссервіс", що здійснює свою діяльність у галузі "Ремонт різного виробничого обладнання", вид економічної діяльності – ремонт машин спеціального призначення. На сьогоднішній день на даному підприємстві існує проблема щодо дебіторської заборгованості, у результаті чого спостерігається нестача готівки для розрахунків з кредиторами. Резерв сумнівних боргів при цьому не нараховується. Тому використання запропонованої методики є дуже доречним, адже допоможе встановити, чи є проблеми у даному напрямку, а якщо є, то як їх можна вирішити.

На третьому етапі визначення необхідності нарахування резерву сумнівних боргів необхідно виконати аналіз діяльності підприємства за відповідними критеріями.

У результаті аналізу отримуємо варіант {0; 0; 0}. Це означає, що підприємство "Укрнасоссервіс", незважаючи на певні проблеми із дебіторською заборгованістю, не має необхідності нараховувати резерв сумнівних боргів.

Отже, запропонована методика є дуже легкою у використанні та дає відносно чіткі та обґрунтовані відповіді стосовно подальших дій підприємства. Перевагою цієї методики є те, що її можуть використовувати як малі, так і великі підприємства. На її основі можна прийняти управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності управління дебіторської заборгованістю, що, у свою чергу, впливає на ефективність діяльності підприємства в цілому.

Таким чином, можна зробити висновок, що дебіторська заборгованість – важлива складова діяльності підприємства. Її аналіз є необхідною частиною управління дебіторською заборгованістю зокрема і управління діяльністю підприємства в цілому. Особливого значення набуває облік і аналіз сумнівної дебіторської заборгованості. Від її наявності та частки залежить в цілому ефективність діяльності підприємства, але одразу нараховувати за нею резерв сумнівних боргів не завжди доречно, адже можна знайти варіанти отримання коштів з мінімальними витратами і таким чином покращити фінансовий стан. Вирішити цю проблему допомагає запропонована методика визначення необхідності нарахування резерву сумнівних боргів, яку можуть використовувати як малі, так і великі підприємства. Дана методика дає точні та обґрунтовані пропозиції подальших дій керівництва підприємства. Отже, її використання сприятиме підвищенню ефективності управління дебіторською заборгованістю зокрема та ефективності діяльності підприємства в цілому.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямку є вдосконалення методики визначення необхідності нарахування резерву сумнівних боргів та визначення пріоритетних методів нарахування резерву сумнівних боргів при різних умовах господарювання.

Наук. керівн. Пасенко Н. С.

Література: 1. Дебіторська заборгованість: Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 10, затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 № 237 із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>. 2. Громадянський кодекс України. – Х. : Одіссей, 2009. – 352 с. 3. Податковий кодекс України. – Х. : Одіссей, 2011. – 576 с.

УДК 657.21:336.713

Бацура І. І.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ОБЛІКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ АКРЕДИТИВІВ У КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ

Анотація. Розглянуто поняття "акредитив", умови дії цього договору та особливості обліку акредитива в системі грошового потоку комерційного банку.

Аннотация. Рассмотрены понятия "аккредитив", условия действия этого договора и особенности учета аккредитива в системе денежного потока коммерческого банка.

Annotation. Concepts of "credit", the terms of the treaty and especially taking into account the letter of credit in the cash flow of a commercial bank have been regarded.

Ключові слова: акредитив, банк-емітент, авізуючий банк, бенефіціар, покритий акредитив, непокритий акредитив, відкличний акредитив, безвідкличний виконуючий банк, заявник акредитива.

В умовах сучасної економіки майже всі підприємства здійснюють безготівкові розрахунки, адже це зручніше та надійніше. Більшість клієнтів укладають договір з використанням акредитива зі своїм банком, щоб забезпечити своєчасне отримання грошових коштів за поставлену ним продукцію та надання послуг. Банк, у свою чергу, повинен виконувати покладені на нього обов'язки для запобігання виникненню несплачених заборгованостей. Усі форми безготівкових розрахунків не є гарантованими. У практичній діяльності певні операції, пов'язані із недостатніми відомостями партнера або великими сумами розрахунків, вимагають додаткових гарантій. Надати такі гарантії можуть банки шляхом емісії акредитивів. Саме вони розглядаються як надійний засіб отримання плати від боржника. Тому на сьогодні цей вид розрахунку зручно та надійно використовувати.

© Бацура І. І., 2012

Дослідженням та вдосконаленням обліку акредитивів займаються як вітчизняні, так і зарубіжні автори. Серед них: Кіндрацька Л. М., Кириченко О. А., Гіленко І. В., Сиротян С. В., Стефанчук Р. О. та ін.

Мета дослідження – визначити поняття "акредитив", його переваги та недоліки, розглянути зміст дії цього договору, обов'язки банків продавця та покупця та облікові процедури при акредитивній основі.

Основним завданням дослідження є визначення принципу дії договору, виявлення його переваг та недоліків і дослідження особливостей обліку.

Об'єктом дослідження виступає облік безготівкових операцій у системі грошового потоку комерційних банків.

Предметом дослідження є облік акредитивів у комерційних банках.

На сьогоднішній день вітчизняні підприємці неохоче користуються цим видом безготівкового розрахунку, у той час коли майже 80 % іноземних оцінили основні його переваги.

При акредитивній формі розрахунків підприємство-покупець перераховує кошти в установу банку за місцем знаходження постачальника для наступної оплати товарів, що підлягають відвантаженню на адресу покупця на умовах, визначених в акредитивній заяві. Вказані кошти зберігаються на акредитиві до виконання постачальником своїх зобов'язань перед покупцем. Акредитиви можуть відкриватися як за рахунок власних коштів, так і за рахунок кредитів банку і призначені для розрахунків тільки з одним постачальником. Для відкриття акредитива підприємство-покупець подає банку-емітенту заяву.

Деponування грошових коштів в обслуговуючій постачальника установі банку гарантує своєчасну оплату рахунків постачальника за відвантажені товарно-матеріальні цінності (виконані роботи, надані послуги).

Якщо платник виставив покритий акредитив у банку постачальника, то за заявою покупця на виставлення акредитива і його платіжного доручення гроші перераховуються до банку постачальника на рахунок "Акредитиви". У банку платника цей акредитив обліковується на позабалансовому рахунку "Акредитиви до оплати" [1].

При виставленні покритого акредитива в банку платника його сума акредитива депонується в банку платника на акредитивному рахунку, а прийняті до оплати акредитиви в банку постачальника обліковуються на позабалансовому рахунку "Акредитиви до оплати".

Для отримання коштів по акредитиву в тому випадку, коли акредитив покритий і виставлений у банку постачальника, постачальник, відвантаживши товари, подає реєстр рахунків, відвантажувальні та інші, передбачені умовами акредитива документи в обслуговуючий банк.

Якщо гроші в сумі виставленого акредитива задеponовані в банку покупця на акредитивному рахунку, то розрахунки проводяться таким чином. По мірі відвантаження товарів постачальник подає своєму банку реєстри рахунків (у трьох примірниках) та інші документи, передбачені умовами акредитива. Третій примірник реєстру банк постачальника повертає постачальнику, а перший та другий – разом з документами направляються спецв'язком банку покупця. На основі першого примірника банк списує гроші з акредитивного рахунку і перераховує їх постачальнику. Другий примірник реєстру з іншими документами передається платнику. Банк постачальника після отримання грошей від банку покупця списує кошти з рахунку "Акредитиви до сплати".

При відкритті покритого акредитива заявник, крім заяви, подає до банку-емітента платіжне доручення на бронювання коштів на аналітичному рахунку "Розрахунки за акредитивами" таких балансових рахунків [2, с. 163–164]:

2602 "Кошти в розрахунках суб'єктів господарської діяльності";

2526 "Кошти в розрахунках клієнтів, які утримуються з Державного бюджету України";

2550 "Кошти в розрахунках клієнтів, які утримуються з бюджету Автономної Республіки Крим";

2552 "Кошти в розрахунках клієнтів, які утримуються з обласних бюджетів";

2554 "Кошти в розрахунках клієнтів, які утримуються з бюджетів".

У випадку відкриття непокритого акредитива банк-емітент (банк покупця) ураховує це за дебетом забалансового рахунку 9122 "Непокриті акредитиви". Банк постачальника, одержавши про це повідомлення, враховує такий акредитив за дебетом позабалансового рахунку 9802 "Акредитиви до виконання" окремо від деponованих [3, с.141–142].

При виставленні такого акредитива деponування коштів не проводиться, але гарантія платежу при цьому акредитиві є і досягається за рахунок банківської гарантії.

При отриманні заяви на виставлення такого акредитива банк покупця суму непокритого акредитива оприбутковує на позабалансовому рахунку 9000 "Гарантії, що надані банком". Якщо такий акредитив виставлений у банку постачальника, то банк покупця дає дозвіл банку постачальника, де відкритий коррахунок банку покупця, освоюючи акредитив, відповідні суми списувати зі свого коррахунку [2, с.166].

Зарахування грошей постачальнику при непокритому (гарантованому) акредитиві здійснюється банком постачальника після перевірки отриманого реєстру та інших документів, що підтверджують відвантаження товару, та після списання коштів з коррахунку банку покупця. При цьому два примірники реєстру і доданих до нього документів по виконаному акредитиву банк постачальника направляє спецв'язком банку покупця, де перший примірник слугує підставою для списання грошей з покупця, а другий – разом з оплаченими з акредитива документами передається покупцю.

Після перевірки дотримання умов акредитива банк покупця повертає банку постачальника витрати, пов'язані з виконанням акредитива. Ці витрати відшкодовуються на умовах, передбачених міжбанківським договором.

Якщо банк покупця не може списати кошти з рахунку покупця за умови, що виконання акредитива здійснювалось за рахунок кредиту, банк до вирішення питання згідно з договором відносно заборгованість на рахунок "Суми нестягнені по банківських гарантіях, наданих підприємствам і організаціям". Одночасно на суму виплачених постачальнику коштів проводиться списання з рахунку 9900 "Гарантії, що надані банком" [3, с.166].

При виставленні непокритого акредитива в банку покупця списання коштів на суму відвантажених товарів проводиться з рахунку покупця, а у разі відсутності на ньому грошей операції здійснюються в порядку, викладеному для непокритого акредитива, виставленого в банку постачальника.

Надалі, після відвантаження постачальником продукції, товару, робіт, послуг і подання відвантажувальних документів своєму банку, здійснюються облікові операції оплати і перерахування коштів за методикою і послідовністю, як і при розрахунках покритими акредитивами, якщо на день надходження документів на поточному рахунку заявника акредитива є наявні кошти, або за методикою кредитної операції в разі реалізації банківської гарантії.

Акредитивна форма розрахунку дає постачальнику впевненість, що товар буде відвантажений після виставлення суми акредитива. На відміну від передоплати і авансу при акредитивній формі розрахунку продавець може використовувати виставлену суму грошей тільки після відвантаження товару. Це сприяє дотриманню умов договору. При непостачанні (недопоставці) товару гроші в обов'язковому порядку будуть повернені покупцеві. Продавець при даній формі розрахунку повністю впевнений, що гроші перераховані, оскільки вони знаходяться в обслуговуючому продавця банку. Переваги акредитива в тому, що ця форма розрахунку надійна, проста і приваблива як гарантія оплати. Для покупця недоліком акредитива, як і при передоплаті, є те, що на певний час гроші виводяться з обігу та їх не можна використовувати до моменту поставки товару.

Акредитивна форма розрахунку дає постачальнику впевненість, що товар буде відвантажений після виставлення суми акредитива. На відміну від передоплати і авансу при акредитивній формі розрахунку продавець може використовувати виставлену суму грошей тільки після відвантаження товару. Це сприяє дотриманню умов договору.

Заслужує на подальший розвиток розробка нових методів розрахунку акредитивами в системі грошових потоків комерційних банків.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті від 21.01.2004 р. № 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/97>. 2. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік і прийняття рішень в банках : навч. посібн. / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ. – 404 с. 3. Глебова Н. В. Облік у банках : навч. посібн. / Н. В. Глебова, Л. М. Стиренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 308 с.

УДК 658.15:005.585

Чегринець К. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ ОЦІНКИ

Анотація. Розглянуто сучасні підходи до розуміння фінансової стійкості підприємства та виділено основні етапи її оцінки.

Аннотация. Рассмотрены современные подходы к пониманию финансовой устойчивости предприятия и выделены основные этапы её оценки.

Annotation. The modern approaches to understanding financial stability of enterprise are considered are and the basic stages of its estimation are selected.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова стійкість, платоспроможність, підприємство, аналіз, оцінка.

У ринковій економіці фінансова стійкість підприємства розглядається як один із найважливіших елементів його господарського механізму, фактор стабільного розвитку. Загроза банкрутства змушує підприємство забезпечувати свою фінансову стійкість і покращувати фінансові показ-

© Чегринець К. В., 2012

SI

"Управління розвитком", №10(131)2012

ники діяльності. Тому вдосконалення методологічних основ оцінки і управління фінансовою стійкістю підприємства є актуальною і важливою господарською проблемою.

Існуючі розробки в сучасній економічній літературі присвячені в основному вдосконаленню методології і методики проведення аналізу фінансової стійкості на основі зарубіжного фінансового менеджменту. Проблемам аналізу фінансової стійкості підприємства присвячені роботи Білик М. Д., Гіляровської Л. Т., Грачова А. В., Канке А. А., Ковальов В. В., Левчаєва П. А., Лиференко Г. Н., Новашиної Т. С. та інших науковців.

Метою даної роботи є поглиблення дослідження сутності фінансової стійкості підприємств та розгляд методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості підприємства.

Завдання дослідження – обґрунтування сутності фінансової стійкості підприємства та методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості підприємства.

Об'єктом дослідження виступає оцінювання фінансової стійкості підприємств.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення та підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємств.

Фінансова стійкість – одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, тому це поняття широко використовується при його аналізі.

Існує багато точок зору до трактування поняття "фінансова стійкість".

М. Білик, О. Павловська, Н. Притуляк, Н. Невмержицька стверджують, що фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення [1, с. 303].

А. Канке, І. Кошева також пов'язують фінансову стійкість із платоспроможністю, про це свідчить визначення фінансової стійкості, яке характеризує певний стан рахунків підприємства, що гарантує його постійну платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства служить характеристикою, що свідчить про стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування грошовими коштами і ефективне їх використання в безперебійному процесі виробництва і реалізації продукції [2, с. 228].

С. П'ястолов вважає, що фінансова стійкість є характеристикою стабільного перевищення доходів над витратами. Вона забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства і сприяє безперебійному процесу виробництва і реалізації продукції [3, с. 181].

Г. Савицька під фінансовою стійкістю підприємства розуміє здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у внутрішньому та зовнішньому середовищі, яке змінюється, що гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику [4, с. 546].

А. Шеремет стверджує, що забезпеченість запасів джерелами формування є суттю фінансової стійкості, а платоспроможність – її зовнішній проявом [5, с. 87].

На думку І. Чуєва, Л. Чуєвої, фінансова стійкість підприємства – це його здатність своєчасно виконувати свої внутрішні та зовнішні зобов'язання, фінансувати діяльність підприємства на розширеній основі та підтримувати свою платоспроможність в будь-яких обставинах. Якщо поточна платоспроможність – це зовнішній прояв фінансового стану підприємства, то фінансова стійкість – внутрішня його сторона, що забезпечує стабільну платоспроможність, в основі якої лежить збалансованість активів та пасивів, доходів і витрат, позитивних та негативних грошових потоків.

К. Ізмайлова стверджує, що фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Цей ступінь незалежності можна оцінювати за різними критеріями: рівнем покриття матеріальних обігових коштів (запасів) стабільними джерелами фінансування; платоспроможністю підприємства; часткою власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування [6, с. 83].

В. Журавльов, Н. Савруків під фінансовою стійкістю розуміють фінансову незалежність підприємства від зовнішніх позикових джерел, тобто перевищення власних засобів над позиковими.

За визначенням Г. Лиференко, фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [7, с. 135].

Дослідження точок зору вчених щодо визначення поняття "фінансова стійкість" показало, що існують як загальні риси, так і істотні відмінності в трактуванні поняття фінансової стійкості підприємств.

Аналіз представлених у літературі визначень фінансової стійкості підприємства дозволив сформулювати таке визначення: фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів, за якого підприємство має змогу вільно маневрувати грошовими коштами та здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервні процеси своєї операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, а також витрати на їх розширення та оновлення, появу нових їх напрямків та складових.

У сучасних умовах необхідним елементом у механізмі забезпечення фінансової стійкості підприємства є її аналіз і оцінка. Значна кількість чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства, обумовлює значною мірою відсутність в економічній літературі єдиного підходу до її визначення та оцінки, тому розробка методики її діагностики, яка б дозволяла враховувати найбільш об'єктивні показники діяльності підприємства, набуває великого значення.

Базуючись на методології аналізу фінансового стану підприємства, можна виділити такі етапи оцінки фінансової стійкості:

аналіз фінансової стійкості на основі розрахунку коефіцієнтів;
визначення типу фінансової стійкості на основі розрахунку забезпеченості запасів джерелами їх фінансування.

Проведемо оцінку фінансової стійкості підприємства, використовуючи дані фінансової звітності ТОВ "УПЕК Трейдинг".

У процесі першого етапу оцінки фінансової стійкості використовуються відносні показники фінансової стійкості. Динаміку відносних показників фінансової стійкості ТОВ "УПЕК Трейдинг" наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок відносних показників фінансової стійкості ТОВ "УПЕК Трейдинг"

Показник	Норматив	Розрахунок показника		Відхилення (+,-)
		2009	2010	
Коефіцієнт фінансової автономії	>0,5	0,270	0,239	-0,032
Коефіцієнт фінансової залежності	<0,5	0,730	0,761	0,032
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	2,698	3,189	0,491
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0	0,832	0,837	0,005
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень		8,283	2,599	-5,684
Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	0,4	0,582	0,297	-0,285
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	0,6	0,418	0,703	0,285

Для правильної оцінки фінансової стійкості розрахункові дані цих показників порівнюють у динаміці та з нормативними значеннями.

З розрахунків видно, що на досліджуваному підприємстві:

Частка власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів підприємства в 2009 р. складала 27 %, у 2010 р. – 23,9 %, тобто на кожну гривню активів підприємства приходиться 27 коп. власних засобів у 2009 р. та 23,9 коп. у 2010 р. Значення показника значно менше за нормативне значення.

Частка позикових коштів у загальній сумі коштів, вкладених у майно підприємства, збільшилась з 73 до 76,1 %.

На кожну гривню власних коштів, вкладених в активи підприємства, приходилося відповідно в 2009 р. – 2,69 грн, а в 2010 р. – 3,18 грн позикових грошей.

Маневреність власного капіталу збільшилась з 83,2 до 83,7 %. Це означає, що в 2010 р. 83,7 % власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності.

На кожну гривню позикових коштів приходилося відповідно в 2009 р. – 8,28 грн, а в 2010 р. – 2,59 грн основних засобів та інших необоротних активів.

Коефіцієнт довгострокового залучення коштів зменшився з 58,2 до 29,7 %, це зумовлено зменшенням залежності від зовнішніх інвесторів.

Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел збільшився з 41,8 до 70,3 %, що свідчить про більш ефективне використання власних коштів.

У процесі другого етапу оцінки фінансової стійкості використовуються абсолютні показники фінансової стійкості, за допомогою яких визначається тип фінансової стійкості підприємства. Визначення типу фінансової стійкості ТОВ "УПЕК Трейдинг" наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Визначення типу фінансової стійкості ТОВ "УПЕК Трейдинг"

№ п/п	Показник	Джерело інформації (форма № 1) або формула для розрахунку	На початок 2010 р.	На кінець 2010 р.
1	2	3	4	5
1	Постійні пасиви (ПП)	р. (380+430+630)	38 690	41 382
2	Активи, що важко реалізуються (Авр)	р. (080+270)	6 502	6 725
3	Власні обігові кошти (ВОК)	ПП-Авр	32 188	34 657
4	Довгострокові зобов'язання (ДЗ)	Р. 480	53 853	17 476
5	Наявність постійних та довгострокових пасивів для фінансування запасів	ВОК+ДЗ	86 041	52 133
6	Короткострокові кредити банків (КК)	р. (500+510)	0	50 837

1	2	3	4	5
7	Загальна сума основних джерел фінансування запасів	ВОК+ДЗ+КК	86 041	10 2970
8	Запаси (З)	p. (100+...+140)	5 487	8 387
9	Надлишок (нестача) власних обігових коштів	ВОК-З	26 701	26 270
10	Надлишок (нестача) власних обігових коштів та довгострокових зобов'язань	ВОК+ДЗ-З	80 554	43 746
11	Надлишок (нестача) основних джерел фінансування запасів	ВОК+ДЗ+КК-З	80 554	94 583
12	Трифакторна модель типу фінансової стійкості		S=(1,1,1)	S=(1,1,1)
13	Типу фінансової стійкості		Абсолютна	Абсолютна

Дані табл. 2 дають підставу для таких висновків:

- На підприємстві спостерігається збільшення суми власного оборотного капіталу на 2 692 тис. грн. Позитивне значення власного оборотного капіталу є свідченням наявності мінімальної умови фінансової стійкості.

- На підприємстві довгострокові зобов'язання зменшилися з 53 853 до 17 476 тис. грн та з'явилися короткострокові кредити у розмірі 50837 тис. грн.

Наявність довгострокових та короткострокових зобов'язань призводить до фінансування запасів за рахунок основних джерел фінансування.

Заключним етапом оцінки фінансової стійкості є складання аналітичного висновку про ступінь фінансової стійкості підприємства.

Розрахована система показників свідчить про те, що ТОВ "УПЕК Трейдинг" практично втратило свою фінансову незалежність, підприємство практично цілком залежить від зовнішніх джерел фінансування. При несприятливих розрахункових умовах зобов'язання підприємства можуть значно перевищувати можливість їх повернення.

ТОВ "УПЕК Трейдинг" у 2009 – 2010 рр. має абсолютну фінансову стійкість. Це сталося за рахунок того, що частка основних джерел фінансування запасів більша за самі запаси.

Основні оціночні характеристики фінансової стійкості підприємства свідчать про необхідність у перспективі орієнтувати заходи щодо фінансового оздоровлення, насамперед на оптимізацію структури активів і джерел фінансування, накопичення власних оборотних коштів.

Практичне застосування вищезазначених пропозицій розраховане на успішне вирішення сучасних завдань фінансової стабілізації та стійкості підприємств.

Фінансова стійкість є основним компонентом загальної стійкості підприємства, розглядається як стабільність фінансового стану, можливість виконувати зобов'язання перед кредиторами, бюджетом та власниками за рахунок збалансування власних фінансових ресурсів та позик.

Економічним змістом фінансової стійкості є забезпеченість запасів підприємства стійкими джерелами їх формування, гарантована платоспроможність. Оцінку фінансової стійкості підприємства здійснюють з використанням її абсолютних та відносних показників.

Представлені підходи до оцінки аналізу фінансової стійкості підприємства найбільш часто використовуються, але не є єдиними та остаточними. Тому розробка єдиної методики діагностики фінансової стійкості, яка б дала можливість здійснювати всебічну оцінку фінансового стану суб'єкта господарювання, є актуальним напрямом подальших досліджень.

Наук. керівн. Петренко Л. Ф.

Література: 1. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М. та ін. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с. 2. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / Ізмайлова К. В. – 2-ге вид., стереотип. – К. : МАУП, 2001. – 152 с. 3. Савицкая Г. В. Экономический анализ : учебник / Савицкая Г. В. – 11-е изд., испр. и доп. – М. : Новое знание, 2005. – 651 с. 4. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Шеремет О. О. – К., 2005. – 196 с. 5. Чуев И. Н. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности : учебник для вузов / Чуев И. Н., Чуева Л. Н. – М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и К^о", 2006. – 368 с. 6. Канке А. А. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия : учебн. пособ. / Канке А. А. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : ИД "Форум": ИНФРА-М, 2007. – 288 с. 7. Пястолов С. М. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия : учебник / Пястолов С. М. – 3-е изд., стер. – М. : ИД "Академия", 2004. – 336 с. 8. Лиференко Г. Н. Финансовый анализ предприятия : учебн. пособ. / Лиференко Г. Н. – М. : Изд. "Экзамен", 2005. – 160 с. 9. Журавлев В. В. Анализ хозяйственно-финансовой деятельности предприятий : конспект лекций / Журавлев В. В. – СПб. : Политехника, 2001. – 127 с. 10. Ковалев В. В. Курс финансового менеджмента : учебник / Ковалев В. В. – М. : ТК Велби, изд. "Проспект", 2008. – 448 с. 11. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учебник / Ковалев В. В., Волкова О. Н. – М. : ООО "ТК Велби", 2002. – 424 с. 12. Новашина Т. С. Финансовый менеджмент / Новашина Т. С., Карчуник В. И., Волнин В. А. ; под ред. доц. Т. С. Новашинной. – М. : Московская финансово-промышленная академия, 2005. – 319 с.

Анотація. Проаналізовано діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб як одного з регуляторів банківської діяльності в Україні. Запропоновано заходи щодо поліпшення його діяльності на сучасному етапі розвитку економіки.

Аннотация. Проанализирована деятельность Фонда гарантирования вкладов физических лиц как одного из регуляторов банковской деятельности в Украине. Предложены мероприятия по улучшению его деятельности на современном этапе развития экономики.

Annotation. Activity of holdings of physical persons guaranteeing Fund is analysed, as one of regulators of bank activity in Ukraine. Measures on the improvement of its activity at the modern stage of development of economy are offered.

Ключові слова: Фонд гарантування вкладів, депозит, банки, страхування вкладів.

З 2008 року світ охопила економічна криза. Спад виробництва, зростання безробіття, зниження рівня доходів, сповільнення грошових потоків стали частиною повсякденного життя людей. Це стосувалось і банківського сектору, який постраждав чи не найбільше. Тому повернення довіри до банків та всього фінансового сектору є однією з першочергових проблем світової економіки, що й обумовлює актуальність даної теми.

Метою даної публікації є визначення діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та надання рекомендацій щодо його реформування. Відповідно об'єктом дослідження виступає Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Предметом цього дослідження є діяльність і перспективи подальшого розвитку даного фонду.

Вивченню окресленого питання присвятили свої праці такі вітчизняні вчені, як О. Орлюк, Н. Пришва, Т. Смовженко, О. Дзюблюк та ін.

На сьогодні фінансові установи перебувають у кризі. Через те що банки відіграють вирішальну роль в економіці як фінансові посередники й відповідають за накопичення заощаджень, необхідно розглянути коротко- та довгострокові заходи, щоб поліпшити стабільність банківського сектору. Банки звичайно приймають вклади, які підлягають оплаті в повному обсязі по мірі звернення. Вклади використовуються, щоб фінансувати неліквідні позички та інші активи. У результаті структурних відмінностей двох сторін балансу та обмеженості інформації, доступної вкладникам, банки можуть постраждати від масового вилучення вкладів, якщо вкладники вважатимуть, що активи банків недостатні, щоб виконати їх зобов'язання.

Схеми гарантування депозитів (СГД) можуть вирішити деякі проблеми платоспроможності окремих банків. Їх головне завдання полягає в тому, щоб покрити втрати дрібних вкладників. Але в СГД є свої обмеження. Адаже не існує СГД, здатної повернути вклади дуже великого банку, якому загрожує банкрутство, або в умовах системної кризи. У такому випадку Фонд гарантування вкладів (ФГВ) повинен був би містити кошти, що близькі до активів або пасивів банківського сектору.

В Україні питаннями захисту вкладів населення займається Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, створений державою як державна неприбуткова організація [1, с. 49].

Фонд є державною, спеціалізованою установою, що виконує функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб [2].

Функціонування цього Фонду підтвердило доцільність його створення та ефективність діяльності. Основною метою діяльності Фонду в Україні є захист прав та інтересів фізичних осіб – вкладників банків, філій іноземних банків. Фонд гарантує вклади громадян, які розміщені в учасниках (тимчасових учасниках) Фонду в національній та іноземній валюті, включаючи відсотки, у розмірі вкладів, але не більше 150 000 грн.

Вкладники набувають право на одержання гарантованої суми відшкодування закладами за рахунок коштів Фонду в грошовій одиниці України з дня настання недоступності вкладів. Недоступність вкладів – неможливість одержання вкладу вкладником, відповідно до умов договору, яка настає з дня призначення ліквідатора учасника Фонду.

Передумовою до створення Фонду стало банкрутство кількох великих банків, у яких були сконцентровані значні фінансові ресурси, що зрештою не були компенсовані. Тому як взірець взято закордонний досвід гарантування вкладів фізичних осіб. Спочатку величина гарантованої суми становила 500 грн. Поступово цей показник збільшився до 150 000 грн [1, с. 50].

Визначаючи правову природу позабюджетних цільових фондів, серед яких і Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Пришва Н. Ю. зазначає, що вони формуються обов'язковими платежами (внесками та зборами), які є різновидом неподаткових доходів держави. Порядок такого формування регулюється спеціальною групою норм, об'єднаних у фінансово-правовий інститут – інститут доходів позабюджетних фондів. Оскільки самі по собі позабюджетні фонди є специфічними, тому їх формування є специфічним. Доходи позабюджетних фондів у правовому регулюванні суттєво відрізняються від неподаткових обов'язкових платежів до бюджету [3].

Дійшовши висновку, що істотним моментом при дослідженні правової природи систем страхування є визначення їх базових функцій, професор Орлюк О. П. на базі аналізу міжнародної практики виокремлює такі функції систем страхування:

формування й управління резервами, що передбачені для виплати вкладникам;

налагодження й забезпечення організації виплат;

визначення необхідної інформації, що має надаватися банками-членами системи, та її аналіз;

контроль за дотриманням банками правил участі в системі страхування та взаємодія з центральним банком країни;

участь у проведенні ліквідації неспроможних банків [4].

І хоча реформування має чимало переваг у своєму функціонуванні, звичайно, існує багато недоліків [5, с. 40]:

1) недостатність джерел формування ресурсів фонду, оскільки участь держави обмежується разовим внеском, а розмір регулярних є недостатнім;

2) виконання основних повноважень фонду здійснюється через різні структури: інвестування наявних ресурсів у державні цінні папери – через НБУ, виплати відшкодувань – через банки-агенти;

3) контрольні функції фонду обмежені правом здійснення перевірок за процесом перерахування зборів до фонду, тоді як нагляд за санацією, ліквідацією банків та виконання функцій банками-агентами щодо використання одержаних від фонду коштів для повернення заощаджень знаходяться за межами його контролю;

4) неузгодженість у законодавстві стосовно розміщення вільних коштів фонду на депозитних рахунках, оскільки фонд є небанківською установою;

5) оскільки ресурси фонду не включаються до Державного бюджету України, не передбачено плату за користування тимчасово вільними залишками його коштів, водночас при використанні бюджетних коштів комерційні банки сплачують 50 % облікової ставки НБУ.

Отже, система нагляду за проблемними фінустановами в країні залишає бажати кращого. Це наочно показала криза. Упродовж 2008 – 2009 років Нацбанк увів тимчасові адміністрації майже в 30 проблемних фінінститутах, більшість з яких так і не вдалося врятувати. Причому в деяких проблемних банках тимчасових адміністраторів регулятор змінював мало не кожен місяць [6].

Для порівняння багато країн розширили свою СГД під час фінансової кризи у 2008 році. Гонконг перейшов до повного гарантування депозитів. Про державні гарантії оголосили в Ірландії, Данії, Австрії, Німеччині й Греції. Навіть Нова Зеландія й Австралія, що раніше категорично відмовлялись від гарантування депозитів, запровадили такі гарантії.

Інші країни підняли суму гарантії по депозитах. США тимчасово збільшили гарантію від 100 000 дол. США до 250 000 дол. США, щоб відновити довіру до фінансової системи. У Швеції гарантії на одного вкладника були недавно подвоєні до 50 400 євро. Швейцарія збільшила гарантію по приватних вкладах з 30 000 швейцарських франків до 100 000 франків (67 000 євро) з початку листопада. У середині жовтня уряд Люксембургу вирішив підняти суму гарантії по депозитах до 100 000 євро.

Мінімальний рівень гарантії серед країн ЄС, що діє з 1995 року, також змінився. На початку жовтня міністри фінансів ЄС вирішили збільшити мінімальну гарантію по приватних заощадженнях в ЄС від 20 000 євро принаймні до 50 000 євро. З 2010 року вона досягне 100 000 євро. У Німеччині захист приватних, кооперативних та ощадних банків набагато перевищує цю норму. Європейська Комісія також різко скоротить строки повернення вкладів. У майбутньому вкладники зможуть повернути свої гроші через три дні замість дев'яти місяців [7].

Роблячи висновки, можна сказати, що реформування Фонду гарантування вкладів як складової банківського сектору України є одним із першочергових завдань. Насамперед для цього необхідно зробити декілька ключових змін у його функціонуванні:

1) прийняти зміни в законодавстві. Внести зміни в закони чи прийняти нові, вирішивши питання розбіжності у законодавстві;

2) збільшити відрахування у Фонд гарантування вкладів, що має збільшити довіру клієнтів, при кризових явищах;

3) запровадження державних гарантій. Цей інструмент необхідний для того, щоб при неможливості Фонду покривати гарантовані вклади, частину зобов'язань на себе взяла держава;

4) запровадити гарантування вкладів на юридичних осіб;

5) реформувати Фонд гарантування вкладів з метою посилення його впливу на банківську діяльність, тобто надати йому деякі функції НБУ щодо перевірок комерційних банків;

6) включити Ощадний банк до Фонду нарівні зі всіма членами.

Перші кроки для цього вже зроблені: текст законопроекту "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" зараз знаходиться в парламенті. Його планують розглянути вже до кінця 2011 року [6].

Отримані наукові результати можуть слугувати теоретичною основою для вдосконалення функціонування Фонду гарантування вкладів.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Бакун О. Гарантування вкладів – складова гарантії фінансової стабільності / Бакун О. // Вісник НБУ. – 2008. – № 7. – С. 48–50. 2. http://www.fg.org.ua/ua/Zagal_info.html. 3. Пришва Н. Ю. Правові проблеми регулювання обов’язкових платежів / Пришва Н. Ю. – К.: ЕксОб, 2003. – С. 181. 4. Орлюк О. Правові аспекти функціонування системи страхування вкладів / Орлюк О. // Право України. – 2004. – № 11. – С. 29. 5. Дзюблук О. Оптимізація формування ресурсної бази комерційного банку / О. Дзюблук // Банківська справа. – 2009. – № 5. – С. 38–42. 6. Алексеенко И. Гарантированная реформа [Электронный ресурс] / Алексеенко И. // Эксперт. – 2011. – № 46. – Режим доступа : <http://expert.ua/articles/9/0/9634/> 7. http://www.ier-com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2008/PP_08_2008_ukr.pdf.

УДК 657.41

Борисова А. К.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто види капіталу підприємства та основні облікові процедури з відображення капіталу підприємства.

Аннотация. Рассмотрены виды капитала предприятия и основные учетные процедуры, отображающие капитал предприятия.

Annotation. The types of an enterprise capital and basic registration procedures, representing the capital of an enterprise are examined.

Ключові слова: капітал, власний капітал, облік.

У наш час основою ринкової економіки є відносини власності, які в системі бухгалтерського обліку виражені категорією "власний капітал".

Структура і динаміка власного капіталу є найсуттєвішим показником, що визначає фінансовий стан підприємства. У той же час основним джерелом, де акумулюється та систематизується необхідна інформація, є бухгалтерський облік. Він відображає процес формування власності, обсяг прав власників, розподіл результатів їх діяльності, тобто інформацію про формування та використання власного капіталу як фінансової основи діяльності підприємств.

Великий спектр організаційно-правових форм підприємств, де спостерігаються відмінності у відносинах власності, регулюванні майнових питань, зумовлює особливості обліку власного капіталу та відображення цієї інформації у фінансовій звітності. Розкриття цих особливостей та методичне забезпечення обліку власного капіталу в підприємствах сприятиме підвищенню повноти та достовірності інформації про їх фінансово-майновий стан у фінансовій звітності, що дозволить користувачам звітності приймати обґрунтовані та виважені управлінські рішення. Тому на сучасному етапі діяльності підприємств виняткове значення мають вдосконалення методики обліку формування відносин власності та власного капіталу.

Аналізуючи останні публікації, можна виділити зарубіжних вчених, що займалися проблемою власного капіталу, серед них Ж. Андре, Н. де Анастасіо, Ануфрієв В. Е., Л. Батардон, Ф. Беста, Бугайова А. В., П. Герстнер, Дюмарше Ж. Б., Литньова Н. А., Ф. Ляйтнер, Медведев М. Ю., Л. Пачолі, В. Рігер, Ж. Ришар і таких вітчизняних науковців, як: Алексеенко М. Д., Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., Мосійчук М. М., Пархоменко В. М., Прокопенко Н. Д., Кірейцев Г. Г., Пушкар М. С., Палій В. Ф., Соколов Я. В., Поклонський Ф. Є., Пітель С. В., Ткаченко Н. М., Сопко В. В. та ін.

Метою даної статті є дослідження принципів обліку капіталу підприємства. З мети впливають завдання:

дослідити види капіталу та його основні характеристики;

дослідити принципи обліку капіталу підприємства.

Об’єктом дослідження є підприємства України.

Предмет дослідження – облік капіталу на підприємствах України.

Капітал – одна з найбільш використовуваних економічних категорій. Він є базою створення і розвитку підприємства й у процесі функціонування забезпечує інтереси держави, власників і пер-

соналу. Будь-яка організація, яка веде виробничу чи іншу комерційну діяльність, повинна мати визначений капітал, що являє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності.

Для своїх цілей економісти розглядають поняття капіталу з двох сторін. З одного боку, капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів. При цьому характеризується напрямок вкладення засобів. З іншого боку, якщо розглядати джерела фінансування, можна відзначити, що капітал – це можливість і сукупність форм мобілізації фінансових ресурсів для одержання прибутку.

Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, слід зазначити такі його характеристики, як:

1. Капітал підприємства є основним чинником виробництва. У системі факторів виробництва (капітал, земля, праця) капіталу належить пріоритетна роль, тому що він поєднує усі фактори в єдиний виробничий комплекс.

2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, що приносять дохід. У даному випадку він може виступати ізольовано від виробничого фактора у формі інвестованого капіталу.

3. Капітал є головним джерелом формування добробуту його власників. Частина капіталу в поточному періоді виходить з його складу і попадає в "кишеню" власника, а частина капіталу, що накопичується, забезпечує задоволення потреб власників у майбутньому.

4. Капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості. У цій якості виступає насамперед власний капітал підприємства, що визначає обсяг його чистих активів. Поряд з цим обсяг використовуваного власного капіталу на підприємстві характеризує одночасно і потенціал залучення ним позикових фінансових засобів, що забезпечують одержання додаткового прибутку. У сукупності з іншими факторами – формує базу оцінки ринкової вартості підприємства.

5. Динаміка капіталу підприємства є найважливішим показником рівня ефективності його господарської діяльності. Здатність власного капіталу до самозростання високими темпами характеризує високий рівень формування й ефективний розподіл прибутку підприємства, його здатність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел. У той же час зниження обсягу власного капіталу є, як правило, наслідком неефективної, збиткової діяльності підприємства.

Капітал підприємства характеризується різноманіттям видів і систематизується за цілим рядом категорій [1].

За приналежністю підприємству виділяють власний і позиковий капітал. Власний капітал характеризує загальну вартість засобів підприємства, що належать йому на праві власності та використовуваних для формування визначеної частини активів. Ця частина активу, сформована за рахунок інвестованого в них власного капіталу, становить чисті активи підприємства. Власний капітал містить у собі різні за своїм економічним змістом, принципами формування і використання джерела фінансових ресурсів: статутний, додатковий, резервний капітал. Крім того, до складу власного капіталу, яким може оперувати господарюючий суб'єкт без застережень при здійсненні угод, входить нерозподілений прибуток; фонди спеціального призначення та інші резерви. Також до власних засобів відносяться безоплатні надходження й урядові субсидії. Величина статутного капіталу повинна бути визначена в статуті й інших установчих документах організації, зареєстрованих в органах виконавчої влади. Вона може бути змінена тільки після внесення відповідних змін в установчі документи.

Додатковий капітал включає вартість майна, внесеного засновниками (акціонерами) понад зареєстровану величину статутного капіталу; суми, що утворюються в результаті змін вартості майна при його переоцінці; інші надходження у власний капітал підприємства.

Резервний капітал – це частина власного капіталу, що виділяється з прибутку організації для покриття можливих збитків і втрат. Величина резервного капіталу та порядок його утворення визначаються законодавством України і статутом організації.

Нерозподілений прибуток – основне джерело нагромадження майна підприємства чи організації. Це частина валового прибутку, що залишилася після сплати податку на прибуток у бюджет і відволікання засобів за рахунок прибутку на інші цілі.

Фонди спеціального призначення характеризують чистий прибуток, спрямований на виробничий розвиток і розширення підприємства, а також на заходи соціального характеру.

До інших резервів відносяться резерви, що створюються на підприємстві у зв'язку з майбутніми великими витратами, що включаються в собівартість і витрати обігу. Субсидії і надходження утворюються в результаті спеціальних асигнувань з бюджету, позабюджетних фондів, інших організацій і фізичних осіб.

Усі власні засоби тією чи іншою мірою служать джерелами формування засобів, використовуваних організацією для досягнення поставлених цілей.

Інвестований капітал включає номінальну вартість простих і привілейованих акцій, а також додатково оплачений (понад номінальну вартість акцій) капітал. До даної групи звичайно відносять і безоплатно отримані цінності.

Накопичений капітал знаходить своє відображення у вигляді статей, що виникають у результаті розподілу чистого прибутку (резервний капітал, нерозподілений прибуток, інші аналогічні статті). Незважаючи на те що джерело утворення окремих складових накопиченого капіталу одне, нерозподілений прибуток, цілі і порядок формування, напрямки і можливості використання кожної його статті істотно відрізняються.

Усі статті власного капіталу формуються установчими документами й обліковою політикою. Чинне законодавство визначає обов'язок акціонерного товариства створювати два фонди – стату-

тний і резервний. Іншого обов'язкового переліку фондів, що повинне створювати підприємство, а також нормативів відрахувань у них законодавство не містить. Питання використання резервного і інших фондів товариства відносяться до виняткової компетенції ради директорів товариства.

Позиковий капітал товариства характеризує залучені для фінансування розвитку підприємства на поворотній основі кошти чи інші майнові цінності. Джерела позикового капіталу можна розділити на дві групи – довгострокові і короткострокові. До довгострокових в українській практиці відносяться ті позикові джерела, термін погашення яких перевищує дванадцять місяців. У закордонній практиці позикові джерела, що видаються на термін від одного до п'яти років, вважаються середньостроковими. До короткострокового позикового капіталу можна віднести кредити, позики, а також вексельні зобов'язання – з терміном погашення менш одного року; кредиторську і дебіторську заборгованість.

За формами інвестування розрізняють капітал у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, що використовується для формування статутного капіталу підприємства. Інвестування капіталу в цих формах дозволено законодавством при створенні нових підприємств, збільшенні обсягу їх статутних фондів [2].

За об'єктом інвестування виділяють основний і оборотний види капіталу підприємства. Основний капітал характеризує ту частину, яка інвестована в усі види його необоротних активів. Оборотний капітал характеризує ту його частину, що інвестована в усі види його оборотних активів.

За формами власності виділяють приватний і державний капітал, інвестований у підприємство в процесі формування його статутного капіталу.

За організаційно-правовими формами діяльності виділяють такі види капіталу: акціонерний капітал (капітал підприємств, створених у формі акціонерних товариств); пайовий капітал (капітал партнерських підприємств-товариств з обмеженою відповідальністю, командитних і т. д.) і індивідуальний капітал (капітал індивідуальних підприємств – сімейних і т. д.).

За характером використання власником виділяють споживчий і накопичувальний (реінвестований) види капіталу. Споживчий капітал після його розподілу на цілі споживання втрачає функції капіталу. Він становить вплив засобів підприємства, здійснюваний з метою споживання (виплати дивідендів, відсотків, соціальні потреби підприємства і його працівників). Капітал, що накопичується, характеризує різні форми його приросту в процесі капіталізації прибутку, дивідендних виплат і т. д.

Приведений перелік не відбиває всього різноманіття видів капіталу, використовуваних у науковій термінології і економічній практиці. У ньому присутні ті необхідні класифікаційні ознаки, що будуть використовуватися в роботі надалі.

Структура власного капіталу згідно з бухгалтерським обліком така:

нерозподілені прибутки або непокриті збитки (рах. 44);

вилучений капітал (рах. 45);

неоплачений капітал (рах. 46);

статутний капітал (рах. 40);

пайовий капітал (рах. 41);

додатковий капітал (рах. 42);

резервний капітал (рах. 43).

Облік власного капіталу показує, наскільки забезпечене підприємство коштами для нормального функціонування. Таким чином, бухгалтерський облік здійснює спостереження, вимірювання, фіксацію та контроль за розміром власного капіталу. У свою чергу, облік не може здійснювати повний контроль за власним капіталом, тому на підприємстві потрібно розробити ефективну систему управління власним капіталом.

Управління капіталом – це управління структурою і вартістю джерел фінансування (пасивів) з метою підвищення рентабельності власного капіталу та здатності підприємства платити дохід кредиторам і співвласникам (акціонерам) підприємства [3].

Ефективність діяльності суб'єкта підприємництва значною мірою залежить від рівня розвитку та вдосконалення системи управління капіталом. Управління капіталом суб'єктів підприємництва тісно пов'язане із прийняттям управлінських рішень, оскільки його величина та динаміка є важливими критеріями при встановленні їх оптимальності. Капітал завжди є необхідним атрибутом діяльності – від моменту створення підприємства до його ліквідації або реорганізації, а тому важливою характеристикою будь-якого підприємства є ефективність його управлінської системи.

Для покращення фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства треба розробляти механізми керування формуванням власних фінансових ресурсів, а саме:

формування операційного прибутку;

прибуток від реалізації продукції;

прибуток від реалізації майна;

прибуток від позареалізаційних операцій, тобто забезпечення максимізації формування прибутку підприємства з урахуванням припустимого рівня фінансового ризику;

формування ефективної політики розподілу прибутків (дивідендної політики) підприємства, тобто розширення інвестиційних програм, підвищення достатності резервів власного капіталу;

формування на підприємстві ефективної амортизаційної політики, вибір ефективного методу амортизації.

Окрім вищезазначених проблем, існує ще багато нерозв'язаних питань, а саме: розбіжності між бухгалтерським і податковим обліком власного капіталу; приведення вартості активів до реальної задля визначення дійсної якості – наповнення капіталу; реструктуризація бухгалтерського балансу або розробка додатків до нього задля наглядності розташування власного капіталу підприємства.

Вирішення цих проблем покращить розуміння статутного капіталу як економічної категорії, підвищить ефективність роботи підприємства та сприятиме максимізації прибутку.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 // Все про бухгалтерський облік. – 2007. – С. 5–10. 2. Вівчар О. Й. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства / О. Й. Вівчар, В. М. Саварин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – С. 146–150. 3. Аналіз і контроль у системі управління капіталом підприємства / за ред. проф. Є. В. Мниха. – К.: КНТЕУ, 2005. – С. 95–97. 4. Бакланова К. О. Шляхи удосконалення управління структурою капіталу промислового підприємства: реф. магістер. дис.: 28.10.02 / Бакланова К. О.; ДонНГУ. – Д., 2002. – 14 с. 5. Ковалев В. В. Финансовый анализ: Руководство капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / Ковалев В. В. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 198 с. 6. Шийч О. І. Ефективне керування структурою капіталу – застава стійкого фінансового становища підприємства / Шийч О. І. // Бухгалтерський облік і аналіз. – 2004. – С. 21–28.

Бублик М. О.

УДК 336.71(477)

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотация. Розкрито сутність банківської системи, сформовано напрями та тенденції її розвитку.

Аннотация. Раскрыто сущность банковской системы, установлены направления и тенденции ее развития.

Annotation. The essence of the banking system is explained, directions and development trends are set.

Ключові слова: банк, банківська система, Національний банк України.

Успіх державної політики країни в цілому великою мірою залежить від стабільності її банківської системи. В умовах переходу від жорсткої адміністративної системи управління економікою до ринкового господарства саме банківська система покликана забезпечити економічно виправданий розподіл фінансових ресурсів, стимулювати конкурентні відносини, приватизацію державного майна, перебудову ціноутворення та цінових пропорцій.

Роль банківської системи в сучасній ринковій економіці України величезна. Вона виконує найважливіші макроекономічні функції, пов'язані з трансформацією заощаджень в інвестиції і забезпеченням безперебійного функціонування системи розрахунків в народному господарстві. Правильна організація банківської системи необхідна для нормального функціонування господарства країни. На основі відповідних національних економічних програм, що вводяться, їх часткової і повної реалізації, реформування і модернізації окремих секторів економіки необхідно розглянути найближчі перспективи економічного розвитку країни.

Сьогоднішній стан банківського сектору в Україні вимагає реформування. Банківські реформи складаються із зміни структури кредитного обігу, що приведе до нових форм надання кредитів та їх вільного продажу підприємствам, а також громадянам без посередництва центрального банку.

Дослідженням даної теми займалися такі вчені, як Б. Петрук [1], Качан О. О. [2], Белих Л. П., Орлюк О. П., О. Заруб, Васюренко І. О., Дзюбик О. В., Мороз А. М., Савчук М. І., Тиркала Р. І. та ін.

Метою даної роботи є дослідження банківської системи України та формування висновків і надання рекомендацій щодо напрямків розвитку банківської системи.

Завдання дослідження – охарактеризувати банківську систему України, її елементи, дослідити перспективи розвитку банківської системи України.

Об'єктом дослідження даної роботи є банківська система України.

Предмет дослідження – тенденції та напрями розвитку банківської системи України.

Банки є одними з найстаріших і найбільших за активами фінансових посередників. Як правило, під банком розуміють кредитну організацію, що має виключне право здійснювати в сукупності такі банківські операції: залучення до вкладів грошових коштів; розміщення зазначених коштів від

свого імені, за свій рахунок і на власний ризик, на умовах поворотності, платності, строковості; відкриття та обслуговування банківських рахунків і здійснення розрахунків. Банківські установи, на відміну від так званих "негрошових" кредитних установ, постійно створюють фінансові активи та керують їх переміщенням [2, с. 32–35].

Банківська система – складова фінансової системи країни, що підпадає під загальну дію економічних законів, які діють у громадянському суспільстві. Вона є внутрішньо організованою, взаємопов'язаною, має загальну мету та завдання. Банківська система виступає складовою кредитної системи держави й становить сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією національних банківських установ.

В Україні побудовано дворівневу банківську систему, що основана на взаємовідносинах між банками у двох площинах – по вертикалі та по горизонталі. По вертикалі – відносини підлеглості із центральним банком, що керує, управляє низовими ланками – комерційними банками; по горизонталі – відносини рівного партнерства між будь-якими низовими ланками. Розподіл адміністративних функцій і операцій, пов'язаних з обслуговуванням центральним банком грошового обігу, дає можливість урахувати інтереси двох категорій клієнтів – комерційних банків і урядових структур, причому перевага віддається функціям "банк банків" та управлінню діяльністю банківських установ з метою регулювання та контролю за функціонуванням ринку кредитно-фінансових послуг. Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, що створені і діють на її території. Банки в Україні функціонують як універсальні або як спеціалізовані. За спеціалізацією банки можуть бути ощадними, інвестиційними, іпотечними, розрахунковими (кліринговими).

Банки в Україні створюються у формі акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю або кооперативного банку. За формою власності банки можуть бути державними або такими, що основані на приватній формі власності. Зокрема, державний банк – це банк, 100 % статутного капіталу якого належать державі. Державний банк створюється за рішенням Кабінету Міністрів України, його статут затверджується відповідною постановою уряду. Держава здійснює та реалізує повноваження власника щодо акцій (паїв), які їй належать у статутному капіталі державного банку, через органи управління державного банку. Органами управління державного банку є наглядова рада та правління банку. Органом контролю державного банку є ревізійна комісія, персональний та кількісний склад якої визначається наглядовою радою державного банку. В Україні, крім Національного банку України, державними банками є Ощадний банк України та Український експортно-імпортерський банк. Відповідно до чинного законодавства в Україні можуть засновуватися і кооперативні банки. Вони створюються за принципом територіальності і поділяються на місцеві та центральні кооперативні банки.

Основна спрямованість подальшого реформування банківської системи пов'язується з утвердженням функціонально розглянутої дворівневої структури банківських відносин, що передбачає забезпечення Національним банком країни стабілізації грошового обігу, з одного боку, і здійснення всього комплексу банківських послуг комерційними банками – з іншого. З цією метою потрібно здійснити таку систему заходів:

1. Суттєво прискорити розробку та прийняття комплексу законів про банківську та кредитну діяльність.

2. Здійснювати політику, спрямовану на зміцнення авторитету Національного банку України. Підтримувати принцип самостійності НБУ і його виключної підзвітності Верховній Раді. Верховна Рада має ухвалити постанову "Про регламент підзвітності НБУ Верховній Раді". Ініціюватиметься також утвердження конституційної норми, за якої голова НБУ призначатиметься на 8 років, що сприятиме стабільності керівництва НБУ. З метою узгодження різних напрямів фінансової та грошово-кредитної діяльності ініціюватиметься заснування Міжвідомчої консультативної Ради по банках.

3. Відповідно до існуючої світової практики необхідно утворення автономної від НБУ системи органів зі здійснення реєстрації банківських установ та нагляду за банківською діяльністю.

4. Має бути розроблена та здійснена комплексна програма розширення мережі, зміцнення і підвищення ролі у ринковій трансформації економіки комерційних банків, скасування їх дискримінаційного оподаткування, прийняття нормативних актів, що мають забезпечити правову основу безпосередньої участі комерційних банків у приватизаційному процесі, санації збиткових підприємств, зрощування капіталів промисловості та банків і утворення на цій основі конкурентоспроможного національного фінансового капіталу.

5. Необхідно створити систему швидкого реагування на виникнення системного ризику для банківської системи в цілому, яка б включала, по-перше, механізм оперативної, бажано щоденної, оцінки стану банківської системи, однозначний об'єктивний механізм державної підтримки банківського сектору в разі виникнення несприятливого системного ризику. По-друге, необхідно створити для суб'єктів економіки можливість вчасно оцінювати фінансовий стан будь-яких банків України. Для цього слід розробити офіційну методiku оцінки стану банку на основі його звітної статистики з врахуванням української специфіки.

6. З метою захисту вкладів громадян треба створити Міжбанківський фонд обов'язкового страхування банківських вкладів фізичних осіб, який матиме статус юридичної особи.

7. Необхідно створити дійовий механізм застави майна [3, с. 85–89].

Завершення структуризації банківської системи за дворівневим принципом водночас не можна вважати остаточним завершенням процесу її формування, адже організаційна структура банківської системи ринкового типу має включати також мережу допоміжних організацій, які забезпечують нормальну діяльність кредитних установ, сприяючи функціонуванню складного механізму взаємозв'язків банків із суб'єктами економічних відносин, що діють у різних секторах господарства країни.

На практиці в організаційному плані реалізація допоміжних функцій забезпечується елементами, які у своїй сукупності становлять інфраструктуру банківської системи, що у нормальних ринкових умовах повинна охоплювати інформаційне, технічне, науково-методичне, кадрове та законодавчо-правове забезпечення діяльності банків.

Без цих елементів інфраструктури нормальне функціонування банків в умовах ринку неможливе. Тому необхідність інтегрування їх до банківської системи об'єктивно впливає з потреби всебічного регулювання діяльності кредитних установ, включаючи також діяльність допоміжних організацій в інтересах розвитку всієї банківської системи відповідно до потреб суб'єктів економічних відносин, яких вона обслуговує.

Таким чином, банківська система в умовах ринку попри належний рівень капіталізації банківських установ та розвиток різних видів спеціалізованих комерційних банків нарівні з банками універсальними, що в сукупності утворюють другий рівень системи, має включати також інфраструктуру, яка обслуговує обидва рівні – верхній і нижній, забезпечуючи нормальне функціонування банківської системи загалом.

Глибоку кризу банківської діяльності не можна подолати суто банківськими заходами, кредитними, монетарними інструментами, бо її першопричини криються в економіці. Саме тому потрібно ставити питання про економіку і банки, а не суто банківську проблему.

Слід відзначити, що сьогодні в Україні є проблеми, які потребують подальшого розгляду та вирішення, а саме: зміна розміру капіталізації банків; зменшення фрагментації у банківській системі; збільшення конкуренції у банківській сфері, що дозволить на ринку банківських послуг спостерігати більший обсяг якісних послуг;

своєчасне та дійове втручання впливу банківської системи на економічні процеси в Україні та збільшення довіри до банківської системи [1, с. 57–59].

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Петрук Б. Банківська справа / Петрук Б. К. – 2004. – С. 57–59. 2. Качан О. О. Банківське право / Качан О. О. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – С. 32–35. 3. Орлюч О. П. Фінансове право: навчальний посібник / Орлюч О. П. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с. 4. Банківська система України та її структура [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/reports/bank>.

Юрченко А. Д.

УДК 336.71

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ИНВЕСТИЦИОННЫЕ УСЛУГИ БАНКА

Аннотация. Рассмотрены особенности функционирования инвестиционных услуг коммерческих банков на рынке банковских услуг Украины.

Анотація. Розглянуто особливості функціонування інвестиційних послуг комерційних банків на ринку банківських послуг України.

Annotation. The features of functioning of investment services of commercial banks are considered at the market of bank services of Ukraine.

Ключевые слова: инвестиционные услуги, банк, условия предоставления услуг, клиент.

Актуальность рассмотрения вопроса инвестиционных услуг банка обусловлена перспективностью разработки данного направления банковской деятельности, которая, как ожидается, способствует росту объема инвестиционных сделок на фондовых рынках, увеличению количества участников, концентрации капитала, интернационализации и глобализации рынка инвестиционных банковских услуг.

В связи с недостаточной развитостью инвестиционных услуг банков на отечественном рынке банковских услуг их теоретическое и аналитическое рассмотрение пока не имеет широкого отражения в научной литературе. Можно выделить работы Иванова А. Н., Коробова Ю. И., А. Кириченко, а также работы таких зарубежных авторов, как Гитман Л. Дж., Джонк М. Д.

Целью исследования является всестороннее рассмотрение инвестиционных услуг коммерческих банков, оценка перспективы их функционирования на рынке банковских услуг Украины.

© Юрченко А. Д., 2012

Для этого определены следующие задачи: раскрыть сущность и содержание инвестиционных банковских услуг; исследовать зарубежный опыт оказания таких услуг банками; выявить особенности таких сделок и их непосредственное влияние на деятельность украинских банков; определить перспективы развития данного рода банковской деятельности в Украине.

Предметом исследования являются экономические отношения, возникающие в процессе инвестиционного обслуживания банками клиентов.

Объектом исследования выступают коммерческие банки, занимающиеся инвестиционной деятельностью.

Инвестиционные услуги представляют собой систему взаимоотношений банков, инвестиционных институтов, инвесторов, брокерско-посреднических фирм, рейтинговых агентств, бирж [1].

Переход коммерческих банков от традиционно банковской сферы деятельности к предложению инвестиционных услуг обусловлен несколькими факторами: сокращена процентная маржа при проведении депозитных и кредитных операций. Рынок больше не предоставляет своим участникам возможности заработать на разнице между стоимостью привлечения и размещения ресурсов; важную роль играет конкуренция на рынке традиционных банковских услуг. В данной сфере деятельности принципиально новых финансовых продуктов и услуг не создается уже давно – они являются своего рода калькой более совершенного опыта зарубежных банков, изменяется лишь форма подачи услуги клиенту и повышается технологичность процесса. Смещение акцентов в сторону комиссионных, непроцентных доходов в бизнесе коммерческих банков заставляет прилагать множество усилий, для того чтобы сохранить необходимую прибыльность, а следовательно, привлечь нового и удержать "старого" клиента, что далеко не просто; наметился стабильный платежеспособный спрос на инвестиционные услуги со стороны банковских клиентов, которых уже не устраивает размещение свободных денежных средств только в форме депозитов или которые предпочитают привлекать средства под свои проекты не в виде банковских кредитов, а в виде акций или облигаций, то есть эмитируя ценные бумаги. В то же время сегодня предложение инвестиционных услуг на рынке невелико, поскольку в своем большинстве банки еще не готовы к их популяризации [2].

Пакет инвестиционных услуг включает прежде всего андеррайтинг, то есть размещение на рынке или выкуп ценных бумаг. В этом случае банк выступает посредником между эмитентом и конечными инвесторами, разрабатывая механизмы и инструменты реализации эмитированных обязательств клиента.

Услуги по слиянию и поглощению, а также связанной с ними структурной реорганизации являются вторым направлением формирования пакета инвестиционных банковских услуг. При этом банк консультирует клиента, участвует в разработке проекта реорганизации, занимается поиском компании для покупки или продажи, получает полномочия на ее приобретение и реализацию, проводит подготовительную работу и регистрационные мероприятия, а часто и финансирует проект.

При оказании услуг доверительного управления средствами, переданные клиентом, банк размещает на фондовом рынке. Из этих средств могут формироваться общие фонды банковского управления. В этом случае банк самостоятельно следит за тенденциями на рынке и осуществляет сделки. Выступая агентом управляющей компании, банк может предложить частным инвесторам вкладывать средства в паи паевых инвестиционных фондов.

Брокерское обслуживание предоставляет посреднические услуги при купле/продаже ценных бумаг. В основном сделки заключаются в рамках средств клиента на так называемом брокерском счете, но возможно и кратковременное "плечевое", или маргинальное, кредитование, позволяющее клиенту проводить операции с превышением собственных средств.

Схожи с данным направлением услуги по проведению и поддержке операций клиентов на денежных рынках – арбитражных конверсионных операций на международном валютном рынке FOREX. В своем большинстве эти операции проводятся под ликвидное покрытие по текущим котировкам международного валютного рынка [2].

Использование мирового опыта может быть полезно при оказании украинскими банками следующих инвестиционных услуг:

- оценка и управление рисками потенциальных инвесторов;
- перераспределения ссудного капитала в форме фондовых операций между различными инвесторами;

- депозитарные услуги для обслуживания процесса;

- финансовое консультирование и услуги в сфере корпоративных финансов;

- выпуск долговых обязательств, обеспеченных активами клиентов или экспортной выручкой [1].

Выделяя основные направления инвестиционных услуг зарубежных банков, следует обратить внимание на то, что основным условием для инвестиционной деятельности банков является четкое распределение таких направлений банковского бизнеса, как брокерские услуги и услуги андеррайтинга.

В Украине предложение инвестиционных услуг формируется банками, инвестиционными и финансовыми компаниями.

Оценить общее состояние, динамику и структуру инвестиционных услуг финансовых учреждений, которые работают в Украине, невозможно, поскольку отчетность, которую они подают в регулирующие органы, не содержит подобной информации. При существующей ныне обобщенной отчетности можно оценить лишь объемы и структуру банковских портфелей ценных бумаг и активность банков и небанковских финансовых компаний на рынке брокерских услуг [3].

Отсутствие профессионального регулирования развития инвестиционной деятельности банков со стороны государства компенсируется реальной практикой, которую реализуют, в основ-

ном, банки с иностранными инвестициями. Наиболее известными игроками на инвестиционном рынке Украины есть ИНГ-Банк Украина (Голландия), ОТП-Банк (Венгрия), Индэкс-Банк (Агриколь Банк Франция), УкрСиббанк (BNP Paribas), Райффайзен Банк Аваль (Австрия), Альфа-Банк (Россия). Так, в 2005 – 2010 гг. основными направлениями деятельности этих банков были: услуги организациям по финансовому консультированию; услуги андеррайтингу; услуги платежного агента [1].

Инновационные преобразования в банках, вызванные предложением клиентам инвестиционных услуг, порождают определенные проблемы.

Одни из них связаны с высокими рисками, сопровождающими проведение инвестиционных операций. Частные инвесторы и корпоративные клиенты берут на себя риск вложений только тогда, когда пользуются брокерским обслуживанием или аналогичными услугами, то есть принимают решения о сделках самостоятельно. При других операциях рискам подвергается банк. Операционные и инвестиционные риски нельзя устранить полностью, их можно снизить за счет использования адекватных экспертных оценок и глубокой аналитической работы, предвещающей принятие конкретных решений в рамках реализации инвестиционных услуг.

Другие проблемы связаны с конкуренцией между инвестиционными компаниями, предлагающими клиентам инвестиционные услуги, но не являющиеся банками. Инвестиционные компании не контролируются столь жестко, поэтому могут предложить аналогичные услуги на более гибких или привлекательных финансовых условиях. Конкурентным преимуществом банков в данной ситуации является то, что, помимо инвестиционных, они предлагают полный спектр иных финансовых услуг.

Существуют также более глобальные проблемы, например несбалансированность рынка инвестиционных услуг, характеризующаяся ограниченностью количества участников и аффилированностью большинства из них с финансово-промышленными группами.

Таким образом, инновационная деятельность банков, связанная с внедрением услуг инвестиционного характера, имеет значительные перспективы развития, поскольку подобные услуги станут определенным новаторством и обязательно найдут спрос на банковском рынке. Но наряду с этим существует ряд проблем, которые замедляют функционирование данных услуг на украинском рынке. Решение данных проблем позволит полноценно использовать инвестиционные услуги и выйти на один уровень с мировыми банками и украинским банком.

В качестве направления дальнейшего исследования следует выделить совершенствование законодательной базы, регулирующей вопросы инвестиционного бизнеса [2].

Научн. рук. Глебова Н. В.

Литература: 1. Инвестиционные и консультационные услуги иностранных банков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.newave.com.ua/investicionniye-i-konsultacionniye-uslugi-inostrannih-bankov/>. 2. Викулова В. Инновация в банковской сфере: инвестиционные услуги [Электронный ресурс] / Викулова В. – Режим доступа : <http://www.old.rcb.ru/Archive/articles.asp?id=4554>. 3. Шумило А. И. Инвестиционные услуги банков: зарубежная практика и украинские перспективы [Электронный ресурс] / Шумило А. И. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/Economics/45440.doc.htm.

Хардіна Л. В.

УДК 336.717.16

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В БАНКАХ

Анотація. Розглянуто сутність побудови управлінського обліку та визначено його ведення у банках.

Аннотация. Рассмотрена сущность построения управленческого учета и определено его ведение в банках.

Annotation. The essence of a structure of management accounting and the purpose of its conducting in the banks is considered.

Ключові слова: банківська система, управлінський облік, банк, система управлінського обліку.

© Хардіна Л. В., 2012

Ефективна організація управлінського обліку – актуальна проблема кожного банку незалежно від його масштабів та специфіки. Адже повнота і своєчасність інформації про поточний стан підприємства, вчасно прийняті управлінські рішення сприяють оперативному маневруванню ресурсами, успішному подоланню ускладнень, які можуть виникати в процесі роботи.

Побудовою управлінського обліку займалися такі вчені, як Кириченко О. А., Гіленко І. В., Сиротян С. В., Васюренко О. В., Герасимович А. М., Кривов'яз Т. В., Мазур О. А., Нестеренко Ж. К., Сівець Н. С.

Метою даної роботи є дослідження сутності побудови управлінського обліку в банках.

Завдання дослідження – проаналізувати сутність побудови управлінського обліку, методи його ведення у банках.

Об'єкт дослідження становить система обліку у банках.

Предметом дослідження є управлінський облік у банках.

Банківська система відіграє значну роль не тільки на внутрішньому ринку України, але й в розширенні її участі в процесах глобалізації фінансових ринків та інтеграції економіки держави у світову господарську систему. Як і будь-яка комерційна організація в Україні, банки ведуть бухгалтерський облік усіх операцій та складають фінансову звітність. Зацікавленість користувачів звітності банків полягає в отриманні повної та достовірної інформації, що розкриває фінансовий стан організації і дає уявлення про рівень надійності банку.

Утім, навіть така розгалужена система офіційної фінансової звітності не спроможний забезпечити керівництво банку всією необхідною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень стосовно вироблення стратегічних і оперативних планів діяльності, управління ризиками, підвищення рентабельності та покращання ситуації взагалі. Звичайно, для невеликих підприємств і організацій тих даних, які надає система фінансового обліку, може бути цілком достатньо. Це пов'язано з тим фактом, що у більшості випадків керівники таких підприємств самостійно контролюють усі бізнес-процеси та мають змогу аналізувати фінансові звіти, одночасно порівнюючи їх із власним досвідом та глибоким знанням усіх подробиць поточної ситуації. На відміну від таких незначних за розміром авторитарних бізнес-систем, сучасні комерційні банки становлять потужні бюрократичні організації зі складною системою вертикальних і горизонтальних ієрархічних зв'язків та специфічною схемою організації грошових потоків. У даному випадку наявність навіть значного досвіду, кваліфікації та обізнаності керівника не буде достатньою для вироблення вірних управлінських рішень. Звичайно, діюча система фінансового обліку може надати певні дані, необхідні для проведення поверхневого експрес-аналізу діяльності банку за певний період, проте організувати комплексну систему управління фінансовим менеджментом, а тим більше впровадити концепцію контролінгу в сучасному комерційному банку, спираючись лише на матеріали офіційної звітності, практично неможливо. На користь цього твердження можна навести кілька вагомих причин. Система інформаційної підтримки банківського менеджменту, побудована на базі фінансового обліку, є неефективною в сучасних умовах, оскільки, по-перше, вимагає значних зусиль щодо збирання, агрегування та аналізу інформації, по-друге, не є оперативною і не містить механізмів зворотного зв'язку, по-третє, не є об'єктивною, оскільки дані офіційної звітності формуються переважно з огляду на зовнішніх користувачів, суттєва поінформованість яких не завжди приносить користь банку, і найголовніше – використовує лише фактичні дані (тобто фіксує ті події, які вже сталися) і лише у вигляді кількісних показників, що практично унеможливує ефективне стратегічне й оперативне планування діяльності банку [1, с. 354].

Подолати ці перешкоди і була покликана система управлінського обліку, що утворилася на перетині двох наукових дисциплін – обліку і менеджменту. Після її появи менеджмент нарешті отримав ту інформацію, якої потребував завжди і якою його не міг забезпечити фінансовий облік. Управлінський облік не є самодостатньою функцією управління, він є лише інструментом підготовки ефективних управлінських рішень, дозволяючи прогнозувати їх наслідки на основі детального аналізу статистичних показників діяльності банку за тривалий період часу.

У Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" під управлінським обліком розуміють систему обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [2].

Управлінський облік ведеться з метою забезпечення керівництва банку та його підрозділів оперативною інформацією про стан та результати діяльності банку для планування, контролю та прийняття відповідних управлінських і економічних рішень. Управлінський облік ведеться банком для забезпечення внутрішніх потреб в інформації відповідно до специфіки та особливостей діяльності та структури управління, він дає можливість оперативно управляти банківськими ресурсами та оцінювати ризики.

Побудова такого обліку повинна забезпечувати одержання інформації для здійснення контролю поточної діяльності банку і його структурних підрозділів, оптимізації використання ресурсів, виміру та оцінки ефективності, вироблення стратегії й тактики управління, планування діяльності банку, прийняття управлінських рішень.

Основні об'єкти управлінського обліку – це доходи і видатки банку, фінансові результати, що раніше знайшли відображення у фінансовому обліку. Але в управлінському обліку доходи й видатки перегруповуються за видами виконуваних операцій, за видами джерел коштів, що використовуються для виконання активних операцій, за структурними підрозділами, які одержують або здійснюють відповідні доходи і витрати тощо [3, с. 34].

Побудова управлінського обліку та групування його рахунків відбувається за наведеними нижче категоріями центрів.

1. Центри собівартості – припускають групування витрат, виходячи з різних критеріїв, які необов'язково пов'язані з номенклатурою витрат банку. Критерієм може виступати період часу, підрозділ (філія, відділення, віддалене робоче місце, пункт обміну), окремий банківський продукт тощо.

2. Центри відповідальності – це угруповання, побудовані з огляду наявності відповідного працівника і підбиття підсумків за центрами діяльності. До центрів відповідальності належать департаменти, управління, відділи, що характеризуються наявністю відповідних витрат та приносять відповідні прибутки за умови, що прибутки і витрати можуть бути виділені та виміряні.

3. Сегменти діяльності (центри прибутку) – це облікові конструкції управлінської бухгалтерії, призначені для прийняття стратегічних рішень: результати реалізації банківських продуктів за зонами країни, категоріями населення. Центри прибутку, на відміну від центрів відповідальності, є позиціями, штучно утвореними в управлінській бухгалтерії. Результати за ними визначаються періодично (один раз у 6 міс. щороку) для прийняття стратегічних рішень у діяльності банку. Вони пов'язані з запровадженням нових банківських продуктів, використанням нових інформаційних технологій, здійсненням капітальних вкладень, проникненням банківських послуг на нові сегменти ринку чи нові ринки. Звітність, у якій узагальнюється інформація управлінського обліку, становить комерційну таємницю та використовується всередині банку.

На відміну від фінансового управлінський облік не є обов'язковим та не регламентується законодавчими актами чи національними стандартами. Кожен банк самостійно організовує управлінську бухгалтерію, визначає методи її функціонування на підставі загальних принципів, виходячи з внутрішніх вимог. Керівні принципи і методи управлінського обліку розробляються міжнародними і національними фаховими організаціями бухгалтерів. Одна з найвпливовіших організацій – Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ), що має спеціальний комітет з фінансового та управлінського обліку [4, с. 410].

Утім, незважаючи на наявність загальноприйнятих правил організації системи управлінського обліку, кожний комерційний банк має можливість самостійно визначати принципи її побудови, виходячи з власних потреб, організаційної структури, масштабів діяльності й політики керівництва. Звичайно, при цьому керівництво банку повинно ретельно вивчити досвід країн, у яких системи управлінського обліку і контролінгу набули широкого розповсюдження. Це забезпечить не лише вільне оперування різноманітними методологічними підходами, але й допоможе уникнути значної кількості помилок, з якими свого часу зіткнулися провідні західні підприємства і комерційні банки в процесі налагодження управлінського обліку.

Ефективний управлінський облік дає змогу одержати інформацію, необхідну для визначення пріоритетів у діяльності банку і планування подальшої роботи, надає базу для оцінки можливостей, що відкриваються, й постачає механізми контролю за виконанням прийнятих рішень. Результатом упровадження ефективної системи управлінського обліку є зменшення банківських ризиків, оптимізація продуктового ряду, підвищення прибутковості та конкурентоспроможності банку.

Організація управлінського обліку банку суттєво позначається на ефективності управління загалом як на стадії планування, визначення загальної мети і конкретних завдань розвитку, так і в процесі аналізу і контролю показників розвитку. Ефективно регулювати господарський процес на основі даних управлінського обліку можна лише в тому разі, якщо відповідна інформація надається своєчасно [5, с. 134].

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Кириченко О. А. Банківський менеджмент : навчальний посібник / Кириченко О. А., Гіленко І. В. – К. : Знання-Прес, 2002. – 438 с. 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ligazakon.ua. 3. Васюренко О. В. Облік і аудит у банках [Електронний ресурс] / Васюренко О. В. – Режим доступу : ief.tup.km.ua. 4. Облік та аудит у комерційних банках / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Герасимовича. – Л. : Вид. "Фенікс", 1999. – 512 с. 5. Нестеренко Ж. К. Фінансова звітність банків: порядок складання та необхідність узгодження з МСФЗ / Нестеренко Ж. К., Сивець Н. С. // Економічний простір : збірник наукових праць. – 2010. – № 35. – С. 232–245.

Кібкало А. С.

УДК 657.421

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Анотація. Розглянуто сучасні проблеми обліку основних засобів з метою гармонізації фінансового та податкового обліку.

© Кібкало А. С., 2012

Аннотация. Рассматриваются современные проблемы учета основных средств с целью гармонизации финансового и налогового учета основных средств.

Annotation. Peculiarities of fixed assets accounting are regarded aiming at harmonization of financial and tax accounting.

Ключові слова: основні засоби, амортизація, строк корисного використання, гармонізація, переоцінка.

Актуальність дослідження полягає у тому, ефективно використання основних засобів зумовлює необхідність впровадження на підприємстві науково обґрунтованої системи обліку основних засобів, яка б відповідала вимогам управління. Система бухгалтерського обліку виступає джерелом економічної інформації, яка необхідна керівній ланці підприємства для своєчасного реагування на вплив зовнішнього середовища.

Значний внесок у розвиток теоретичних і методологічних засад до обліку основних засобів внесли українські вчені Білуха М. Т., Бутинець Ф. Ф., Войнаренко М. П., Павлюк І. М., Завгородній В. П., Атмас П. Й. та інші.

Метою дослідження є розгляд новацій щодо обліку основних засобів, які були введені у III розділі Податкового кодексу (ПКУ) України з 1 квітня 2011 року [1, с. 160].

Завданням дослідження розгляд розширеної класифікації основних засобів та інших необоротних активів за групами, а також мінімально допустимі строки їх амортизації.

Об'єктом дослідження є облік основних засобів.

Предметом дослідження є аналіз змін, які відбулися в обліку основних засобів.

Зміни у податкову законодавстві обумовлені тим, що у податковому та бухгалтерському обліках застосовуватимуться однакові методи нарахування амортизації.

Крім того, відповідно до норм Кодексу як у бухгалтерському так і в податковому обліку застосовуватиметься термін "основні засоби" замість "основних фондів".

Згідно з новими правилами, основні засоби – це матеріальні активи, що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності, вартість яких перевищує 2500 грн і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання яких з дати введення в експлуатацію становить понад 1 рік. Але необхідно зазначити, що вартісна межа основних засобів залишилася у розмірі 1000 грн. Важливим є й те, що за новими правилами амортизація включатиметься до собівартості виготовлених та реалізованих товарів (робіт, послуг) або до інших витрат (залежно від використання об'єкта основних засобів) [1, с. 134].

Нормами Кодексу розширена класифікація основних засобів та інших необоротних активів за групами, а також мінімально допустимі строки їх амортизації відповідно до п. 145.1 ПКУ [2] (таблиця).

Таблиця

Класифікація груп основних засобів

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років	Рахунки бухгалтерського обліку
група 1 – земельні ділянки	–	101
група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15	102
група 3 – будівлі	20	103
споруди	15	
передавальні пристрої	10	
група 4 – машини та обладнання	5	104
група 5 – транспортні засоби	5	105
група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4	106
група 7 – тварини	6	107
група 8 – багаторічні насадження	10	108
група 9 – інші основні засоби	12	109
група 10 – бібліотечні фонди	–	111
група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи	–	112
група 12 – тимчасові (не титульні) споруди	5	113
група 13 – природні ресурси	–	114
група 14 – інвентарна тара	6	115
група 15 - предмети прокату	5	116
група 16 – довгострокові біологічні активи	7	16

З таблиці стає зрозуміло, що класифікація основних засобів в податковому обліку тепер передбачає 16 груп замість звичних 4-х. Треба відмітити, що мінімальний строк корисного використання будівель становить 20 років, а транспортних засобів – 5 років.

Амортизація основних засобів нараховуватиметься щомісяця, починаючи з місяця, наступного за місяцем введення об'єкта основного засобу в експлуатацію. Необхідно звернути увагу на те, що основні засоби та інші необоротні активи групи 9, 12, 14, 15, що наведені в таблиці, амортизуються прямолінійним та виробничим методами (п. 145.1.6 ПКУ). На основні засоби груп 1 та 13 амортизація не нараховується (п. 145.1.7 ПКУ) [1, с. 217].

При визначенні строку корисного використання засобу слід враховувати наступні моменти:

очікуване використання об'єкта підприємством з урахуванням його потужності або продуктивності;

фізичний та моральний знос, що передбачається;

правові або інші обмеження щодо строків використання об'єкта та інші фактори (п. 145.1.3 ПКУ) [2].

Нарахування амортизації призупиняється на періоди виводу об'єкта з експлуатації – це може бути реконструкція, модернізація, добудова, дообладнання, консервація або інші причини. При цьому необхідні підтвердні документи, що засвідчують факт виведення цих об'єктів з експлуатації.

У разі зміни очікуваних економічних вигод від використання ОЗ, строк експлуатації доречно переглянути, але все ж із дотриманням вимог п. 145.1 ПКУ. І вже потім нараховувати амортизацію, виходячи з нового строку, починаючи з місяця, наступного за місяцем зміни строку корисного використання (це правило не діє при застосуванні виробничого методу нарахування амортизації) (п. 145.1.4 ПКУ).

Закінчується нараховуватися амортизація лише тоді, коли залишкова вартість засобу дорівнює його ліквідаційній вартості (умовно ліквідаційна вартість = 0) [1; 183].

Метод амортизації на підприємстві визначається наказом про облікову політику і може переглядатися в разі зміни очікуваного способу отримання економічних вигод. Нарахування амортизації за новим методом починається з місяця, наступного за місяцем прийняття рішення про зміну методу амортизації.

Для того що перейти зі старих правил амортизації до нових в Податковому кодексі України передбачені норми, що відображають питання переходу на нові правила нарахування амортизації.

По перше, треба провести інвентаризацію основних засобів за станом на 1 квітня 2011 року.

По друге, необхідно визначити перелік об'єктів основних засобів, інших необоротних активів за групами відповідно до п. 145.1 ПКУ.

По третє, необхідно встановити вартість, що амортизується, за кожним об'єктом. При цьому така вартість буде визначатися як первісна (переоцінена) з урахуванням капіталізованих витрат на модернізацію, модифікацію, добудову, дообладнання, реконструкцію тощо, а також суми накопиченої амортизації за даними бухгалтерського обліку за станом на 01.04.2011 року. Треба відмітити, що до переоціненої вартості основних засобів не включається сума дооцінки основних засобів, що була проведена після 01.01.2010 року. А також первісна вартість основних засобів не збільшується на вартість придбання або поліпшення після 01.04.2011 року в частині витрат, віднесених на збільшення балансової вартості об'єктів до такої дати [2].

Також необхідно визначити суму накопиченої амортизації за кожним об'єктом основних засобів, за основу взявши дані бухгалтерського обліку за станом на 1 квітня 2011 року.

Для переходу на нові правила амортизації необхідно здійснити порівняльний аналіз на основі даних інвентаризації між показниками бухгалтерського і податкового обліку. Якщо загальна вартість усіх груп основних засобів за даними бухгалтерського обліку менша, ніж загальна вартість усіх груп основних фондів за даними податкового обліку на 01.04.2011 року, то тимчасова податкова різниця, яка виникає в результаті такого порівняння, амортизується як окремий об'єкт із застосуванням прямолінійного методу протягом трьох років.

Для переходу на нові правила амортизації необхідно провести визначення строку експлуатації основних засобів за кожним об'єктом. Він потрібний для наступного нарахування амортизації від 01.04.2011 року. Цей строк визначається платником податку самостійно з урахуванням дати введення основних засобів в експлуатацію, але з урахуванням норм п. 145.1 ПКУ.

Також необхідно обрати метод нарахування амортизації в податковому обліку за кожним об'єктом ОЗ відповідно до п. 145.1.9 ПКУ [2].

Треба зазначити, що класифікація основних засобів за Податковим кодексом України прирівнюється до класифікації за П(С)БО 7 "Основні засоби", крім того, вводиться пооб'єктний податковий облік основних засобів за всіма групами. Нарахування амортизації здійснюється помісячно із застосуванням методів амортизації, що визначені П(С)БО 7 "Основні засоби", гармонізуються поняття вартості, що амортизується, первісної, ліквідаційної вартості.

Але в той же час залишаються розбіжності в бухгалтерському і податковому обліку основних засобів. Так, незважаючи на те, що амортизація об'єктів основних засобів в податковому обліку здійснюється протягом строку їх корисного використання, законодавчо встановлюються мінімально допустимі їх строки.

Отже, діючи в Україні нормативно-законодавча база не дає в повній мірі реалізувати усі пріоритети переоцінки основних засобів. Достовірна переоцінка основних засобів забезпечить ефективне управління розмірами та динамікою амортизаційних відрахувань – одних із найважливіших джерел власних інвестицій, які направлені на оновлення основних виробничих фондів. Ефективне просте відтворення основних засобів потребує великих зусиль з боку підприємства. Необхідно зуміти повернути кошти таким чином, щоб мати можливість відновити втрачені внаслідок зносу

активів та продовжити ефективно працювати з метою отримання позитивного фінансового результату, максимального прибутку та суспільної користі. Цю роль на підприємстві покликана виконувати амортизація, один із основних елементів облікової політики.

Напрямки подальших досліджень з метою гармонізації фінансового та податкового обліку необхідно розробити інструментарій щодо вдосконалення амортизації основних засобів.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Податковий кодекс України // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 1–3. – С. 3–354.
2. Моніторинг законодавства, "Нарахування амортизації з 1 квітня 2011 року" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vlasnasprava.info/ua/legislation_monitoring.html?_m=publications&_t=rec&id=13965.

УДК 336.77.338.43

Березенська М. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМАТИКА БАНКІВСЬКОГО ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто сучасний стан українського сільського господарства. Запропоновано модель фінансування аграрного бізнесу Франції як один із способів підвищення конкурентоспроможності українських фермерів.

Аннотация. Рассмотрено современное состояние украинского сельского хозяйства. Предложена модель финансирования аграрного бизнеса Франции как один из видов повышения конкурентоспособности украинских фермеров.

Annotation. The modern state of Ukrainian agriculture is considered. The model of financing of agrarian business of France is offered, as one of types of increase of competitiveness of the Ukrainian farmers.

Ключові слова: банківське фінансування, каси сільськогосподарського кредиту, кредитні лінії.

На сьогоднішній день українське сільське господарство знаходиться у руйнівному стані. Пройшли вже ті часи, коли держава фінансувала цей вид діяльності. Проблема підвищення конкурентоспроможності є однією з найбільш гострих та актуальних для аграрного сектору економіки України. Особливого значення вона набуває зі вступом України до СОТ. Зниження торговельних бар'єрів загострить конкуренцію між вітчизняною та імпортованою продукцією як на внутрішньому, так і на зовнішньому продовольчих ринках. Поразка в цій боротьбі означатиме повний занепад сільського господарства України. Для забезпечення продовольчої безпеки країни частка вітчизняної продукції на продовольчому споживанні населення не повинна бути нижчою за 70 %. Але для цього конкурентоспроможними в порівнянні з імпортом повинні бути не менше 80 – 85 % продукції, що пропонується вітчизняними товаровиробниками [1]. Таким чином, проблема підвищення конкурентоспроможності, формування та реалізації конкурентних переваг сільського господарства України набуває все більшої актуальності і проблематики, тому що сучасні фермери-підприємці не можуть конкурувати з "акулами" європейського аграрного бізнесу, для цього потрібне значне фінансування.

Тому пропонується розглянути банківське фінансування як один із способів стимулювання розвитку аграрного бізнесу в Україні.

Значний внесок у розробку банківського фінансування капітальних вкладень зробили українські вчені, а саме: Бланк І. А., Герасимович А. М., Гойко А. Ф., Євтух А. Т., Кіндрацька Л. М., Луців Б. Л., Мороз А. М., Пересада А. А., Савлук М. І., Федоренко В. Г., Федосов В. М. та зарубіжні – Абрамов С. І., Вахрін П. І., Воронцовський А. В., Іванов В. В., Ігошин Н. В., Лаврушин О. І., Мелкумов Я. С., Шапкін А. С.

У той же час слід зазначити, що у вітчизняній економічній літературі бракує ґрунтовних досліджень, які стосуються загальнотеоретичних проблем обліку банківського фінансування капітальних вкладень, і наукових розробок, орієнтованих на практичне застосування та узагальнення нагромадженого досвіду. Розвиток даного виду банківської діяльності відбувається в умовах економічної нестабільності, недосконалості та суперечливості законодавчо-правового забезпечення [2].

Мета дослідження полягає в розробці рекомендацій та пропозицій з удосконалення банківського фінансування аграрного бізнесу в Україні.

Об'єктом дослідження є аналіз сучасного стану аграрного бізнесу в Україні, предметом – банківське фінансування та відкриття кредитних ліній для стимулювання розвитку сільського господарства в Україні.

Опираючись на досвід європейських країн (Франція, Німеччина, Данія), можна зазначити, що сільськогосподарський кредит є дієвим стимулом розвитку сільського господарства, його структурних перетворень, підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Тому кредитній політиці у сільському господарстві приділяється належна увага.

Основним способом фінансового впливу на розвиток сільського господарства у більшості країн є не безоплатне фінансування, а сплатне кредитування. Формою кредитів наділено багато державних програм у сільському господарстві. При цьому у багатьох країнах кредит виступає не як самостійна форма фінансування, а як форма стимулювання власних вкладів сільськогосподарського виробника.

Згодом таке фінансування перетворилося у створення акціонерних товариств, члени яких несли обмежену відповідальність пропорційно своїм вкладам та отримували дивіденди і прибутки згідно зі своїми вкладками.

Таку модель фінансування використала на собі Франція, що першою запропонувала світові каси сільськогосподарського кредиту. Такі каси сільськогосподарського кредиту були визнані законом. Вони одержали право на державне авансування і об'єдналися у Національну федерацію сільськогосподарського кредиту, яка, у свою чергу, була частиною Конфедерації взаємного страхування, кооперації та сільськогосподарського кредиту зі статусом державних, промислових і торгових підприємств.

Кооперативи та організації сільськогосподарського кредиту стають впливовою фінансовою силою, що визначає темпи і рівень розвитку сільськогосподарського виробництва.

Описані каси надають коротко-, середньо- та довгострокові сільськогосподарські кредити на підставі гарантій, відомих цивільному праву Франції (іпотека, спеціальні гарантії для сільськогосподарського кредиту). Крім цього, каси націлюють своїх членів на вкладення капіталів у сільськогосподарські фінансові операції. Функції кредитів у цих касах значно ширші, ніж у сільськогосподарських виробників або осіб, які займаються сільським господарством [3].

Справедливим є твердження щодо доцільності використання на сучасному етапі розвитку сільського господарства в Україні моделі банківського фінансування на прикладі Франції. У нашій країні такий вид діяльності банків був би визнаний українським населенням, бо Україна – це аграрна держава, де розвиток сільського господарства сприяв би прогресу економіки. Можна запропонувати використання спеціальних кредитних ліній для фінансування аграрного бізнесу в Україні. Це допоможе створити певні можливості для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних фермерів.

Таким чином, українське сільське господарство отримує можливість розвиватися та ставати більш конкурентоспроможним у цій сфері бізнесу завдяки банківським структурам, і водночас банки України зможуть розширити спектр своїх послуг та отримати довіру від українського населення, що дозволить збільшити кількість та розміри вкладень.

Перспективою подальших досліджень є розробка нових моделей банківського фінансування аграрного бізнесу в Україні.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Голомша Н. С. Конкурентоспроможність сільського господарства України [Електронний ресурс] / Голомша Н. С. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>. 2. Вовченко О. Л. Облік та аналіз банківського фінансування капітальних вкладень [Електронний ресурс] / Вовченко О. Л. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2006/06moldvp.zip>. 3. Соколинська Н. Е. Позабалансовий облік відкритої кредитної лінії [Електронний ресурс] / Соколинська Н. Е. – Режим доступу : <http://agrarnoe/pravove-regulyuvannya-kredituvannya-silskogospo.html>. 4. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.

Цветаш Ю. О.

УДК 336.71 (477)

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

БАНКОВСКАЯ СИСТЕМА В УКРАИНЕ

Аннотация. Проанализированы действия по обеспечению стабильности банковской деятельности, определена роль банковской системы в экономике страны.

© Цветаш Ю. О., 2012

Анотація. Проаналізовано дії із забезпечення стабільності банківської діяльності, визначено роль банківської системи в економіці країни.

Annotation. Operating under providing stability of bank activity is analysed, the role of the banking system in the economy of the country is defined.

Ключевые слова: банк, банковская система, Национальный банк, НБУ, консорциум, картель, синдикат, концерн.

В связи с постоянными экономическими переменами возникает потребность в исследовании процессов, которые происходят в банковском секторе, так как банковская система – это основной рычаг регулирования экономики нашей страны, или основное звено управления.

Цель исследования – выявить взаимосвязь деятельности национальной банковской системы и реального сектора экономики.

Задача исследования заключается в изучении повышения доверия к банкам со стороны кредиторов, частных вкладчиков и клиентов.

Объектом исследования является банковская система Украины в целом и её отдельные элементы. Предмет исследования – проблемы развития банковской системы.

Банки – это учреждения, функциями которых являются кредитование субъектов хозяйственной деятельности за счет привлечения средств предприятий, учреждений, организаций, населения и других кредитных ресурсов, кассовое и расчетное обслуживание народного хозяйства, выполнение валютных и иных банковских операций, предусмотренных в Законе Украины "О банках и банковской деятельности" [1].

В Законе Украины "О банках и банковской деятельности" [1], принятом в 1991 г., зафиксированы концептуальные положения, согласно которым банковская система Украины должна быть двухуровневой, установлено, какие банки принадлежат к каждому из уровней. Поэтому более правомерным является определение банковской системы как законодательно определенной, структурированной совокупности финансовых посредников, которые занимаются банковской деятельностью на постоянной профессиональной основе, взаимосвязанных в самостоятельную экономическую структуру [2].

Двухуровневое построение – ключевой принцип построения банковских систем в рыночных экономиках, их решающий качественный признак, который отличает их от других систем. Одноуровневое построение возможно лишь в тоталитарных экономиках, где достаточно создать один государственный банк, который может осуществлять на административно-командных началах и эмиссионно-кассовую функцию, и кредитно-расчетное обслуживание хозяйственной клиентуры.

Банковская система – это не механическая совокупность многих отдельных банков, но это и не единый банк, который руководствуется с одного офиса (центрального банка), а специфическая экономическая и организационно-правовая структура, обеспечивающая своими особыми методами и инструментами функционирование денежного рынка и экономики в целом.

Национальный банк – главный элемент банковской системы Украины.

НБУ – это банк первого уровня. Он выполняет традиционные функции, которые характерны для центрального банка государства: это эмиссионный и расчетный центр государства, банк банков и банкир правительства. НБУ не является независимым. Он подчиняется Верховной Раде и Кабинету Министров Украины.

Благодаря принятому в мае 1999 года закону "О национальном банке", в Украине четко определен статус центрального банка, разграничены его функции от функций коммерческих банков.

Следовательно, НБУ – это:

единственный эмиссионный центр страны (владение монопольным правом на эмиссию банкнот, организацию и регуляцию денежного обращения);

банк правительства (НБУ занимается кредитно-расчетным обслуживанием парламента, является его кассиром, осуществляет операции по обслуживанию внутреннего государственного долга);

управляющий золотовалютными резервами государства;

представитель интересов государства в международных финансово-кредитных организациях.

На НБУ возлагаются функции контроля за выполнением коммерческими банками законодательства, соблюдением экономических нормативов. Он осуществляет государственную регистрацию банков и кредитных учреждений, а также лицензирование банковских операций, устанавливает для них единые правила проведения операций, бухгалтерского учета и отчетности, защиты информации и средств.

Основными целями деятельности НБУ являются:

- 1) защита и обеспечение стабильности валюты Украины;
- 2) развитие и укрепление банковской системы;
- 3) обеспечение эффективного и бесперебойного функционирования системы расчетов;
- 4) установление и поддержка конкурентной среды;
- 5) стимулирование использования новых инструментов денежно-кредитной политики.

Значительным достижением стал ввод системы электронных межбанковских платежей, а также внедрение электронной почты, благодаря которой НБУ может получать ежедневный баланс банковской системы [3]:

- 1) обеспечение общественного надзора и регулирование банковской деятельности с целью согласования интересов отдельных банков с общественными интересами;

2) обеспечение надежности и стабильности функционирования банковской системы в целом с целью стабилизации денег и бесперебойного обслуживания экономики.

Ни одна из этих целей не по силам отдельному банку, каким бы экономически могущественным он не был.

Банковская система способна выполнять три функции:

1) трансформационную;

2) эмиссионную – создание платежных средств и регулирование денежного оборота (банковская система оперативно изменяет массу денег в обращении, увеличивая или уменьшая ее согласному изменению спроса на деньги) [4];

3) стабилизационную – обеспечение стабильности банковской деятельности и денежного рынка (банки, в отличие от других экономических субъектов, содержат в себе повышенную угрозу дестабилизации собственной деятельности, разлада всего денежного рынка, провоцирование общеэкономического кризиса. Поэтому каждый отдельный банк не может выполнять стабилизационную функцию) [5].

Выполнение стабилизационной функции банковской системой проявляется двусмысленно: в принятии ряда законов и других нормативных актов, которые регламентируют деятельность всех ее звеньев – от центрального банка к узкоспециализированным коммерческим банкам, с одной стороны; с другой – в создании действующего механизма государственного контроля и надзора за соблюдением этих законов и за деятельностью банков вообще.

Для обеспечения стабильности банковской деятельности создаются специальные механизмы [6]:

- 1) страхование банковских рисков, прежде всего кредитных;
- 2) страхование банковских депозитов, прежде всего физических лиц;
- 3) создание внутрибанковских резервов для покрытия ущерба от кредитных рисков;
- 4) создание механизма обязательного резервирования банковских депозитов;
- 5) централизованное установление экономических нормативов по тем направлениям банковской деятельности, которые связаны с наибольшими рисками;
- 6) создание централизованного надзора и контроля за банковской деятельностью;
- 7) создание механизма централизованного рефинансирования коммерческих банков;
- 8) узаконение разных механизмов централизации банковского капитала (создание консорциумов, картелей, трестов, концернов, холдингов).

Консорциум – временное добровольное объединение нескольких банков для общего выполнения определенных операций, которые отдельному банку не по силам. После достижения цели могут распадаться. Каждый банк сохраняет юридическую самостоятельность. Подобный характер имеет и синдикат.

Картель представляет собой заключение соглашения между несколькими большими банками относительно проведения единой политики на денежном рынке (процентной, кредитной, дивидендной и т. п.). Самостоятельность банков сохраняется.

Концерн является объединением нескольких банков под руководством одного из них, который стал владельцем контрольного пакета акций других банков. В таком объединении самостоятельность банков существенным образом ограничивается, хотя они остаются акционерными обществами.

Трест – это монопольное объединение банков путем слияния их собственности. Форма собственности превращается из акционерной в паевую, а отдельные банки теряют юридическую и экономическую самостоятельность и руководятся из одного центра как филиалы [3].

Что касается инфраструктуры банковской системы, то заметные успехи достигнуты в формировании механизма межбанковских расчетов, межбанковского валютного рынка, рынка межбанковского кредитования и рефинансирования коммерческих банков, в создании системы банковского регулирования и контроля.

Недостаточным остается уровень капитализации коммерческих банков. Поэтому украинским банкам будет тяжело конкурировать с иностранными не только на мировом рынке, но и внутри Украины, если последние решат серьезно закрепиться на нашем рынке [7].

Роль банковской системы в экономике страны определяется её функциональными характеристиками. Хотя банковская система Украины и построена функционально независимо от каких-либо секторов экономики, взаимосвязи её с остальными отраслями народного хозяйства являются неоспоримыми и порой даже определяющими. Так, банковская система является основным источником средств, остро необходимых для функционирования разных экономических подсистем. Она участвует в распределении и перераспределении благ посредством инструментов кредитной системы. Кроме того, сейчас банковская система перенимает на себя большую часть денежного оборота, переводя его в сферу безналичных платежей.

В процессе последующего развития банковской системы Украины необходимо не только как можно шире использовать заграничный опыт, но и не забывать исторические особенности страны.

Вопросам преобразования банковской системы в условиях рыночных отношений в современной экономической литературе Украины уделяется достаточное внимание. Однако в своём большинстве исследования посвящены рассмотрению отдельных аспектов банковской системы Украины и не дают комплексного анализа.

Подводя итоги, можно сказать, что отечественная банковская система переживает сейчас не лучшие времена. Причиной такого положения дел являются усиление конкуренции между банками, нестабильное социально-экономическое положение, несовершенная и постоянно меняю-

щася законодавельна база, а также рискованна кредитна полїтика многих банков в погонї за высокими прибульями.

Научн. рук. Глебова Н. В.

Лїтература: 1. О банках и банковской деятельности : Закон Украины от 07.12.2000 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/law2/main.cgi?nreg=212114&chk4/UMfPEGzhnhheyV.-ZitusiN3H14aUs80msh8Ie6>. 2. Деньги, кредит, банки : учебник / под ред. О. И. Лаврушина. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 464 с. 3. Гроші та кредит : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пудовкіна та ін. ; за заг. ред. М. І. Савлука. – К. : КНЕУ, 2001. – 602 с. 4. Вовчак О. Д. Банківська справа в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку / Вовчак О. Д. // Фінанси України. – 2003. – № 10. – С. 118–125. 5. Банки и банковские операции : учебник / под ред. Е. Ф. Жукова. – М. : ЮНИТИ. Банки и биржи, 2007. – 264 с. 6. Патрикац Л. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України / Патрикац Л. // Вісник НБУ. – 2002. – № 12. – С. 20–22. 7. Распутна Л. Комерційні банки у сфері фінансових послуг України / Распутна Л. // Банківська справа. – 2000. – № 5. – С. 43–45. 8. Официальный сайт Национального банка Украины. – Режим доступа : <http://www.bank.gov.ua/>.

УДК 336.713:330.13

Коротя А. С.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЇЇ РІВЕНЬ

Анотація. Розглянуто основні чинники, що впливають на рівень рентабельності діяльності банку, запропоновано заходи щодо підвищення рентабельності.

Аннотация. Рассмотрены основные факторы, которые влияют на уровень рентабельности деятельности банка, предложены мероприятия по повышению рентабельности.

Annotation. Basic factors that influence on the level of profitability of bank activity are considered, the measures of increase of profitability are offered.

Ключові слова: комерційний банк, рентабельність, доходи, витрати, центри прибутку.

Поглиблення банківської реформи в Україні розглядається як одне з пріоритетних завдань економічної політики на сучасному етапі. Одним із найважливіших компонентів у системі аналізу фінансової стійкості комерційного банку є оцінка рівня його дохідності і прибутковості. Значення цієї оцінки витикає з того, що доходи і прибутковість характеризують сферу використання банківських активів, впливають на приріст власного капіталу банку, визначають можливість зростання активних операцій банку і експансії на ринку, додають упевненості інвесторам і кредиторам у підтриманні ділових відносин з конкретним банком, створюють запас міцності, забезпечують виплату дивідендів інвесторам [1].

При аналіз останніх публікацій можна відзначити праці таких закордонних та вітчизняних вчених-економістів, а саме: І. Волощук, О. Петрики, А. Хармишева, Дж. Герлі, А. Грязнова, Е. Жукова, Дж. М. Кейнса, Е. Коена, В. Колеснікова, Л. Красавіна, О. Лаврушина, Львова Ю. А., Ф. Мишкіна, А. Пігу, А. Даниленко, О. Дзюблюка, О. Заруба, Т. Ковальчука, Н. Костіна, І. Лютого, А. Мороза, П. Нікіфорова, А. Пересада, О. Пилипченко, М. Пуховкіна, М. Савлука, О. Шарова. Однак, не зменшуючи розробок цих вчених, слід зазначити, що внаслідок багатоаспектності досліджень є ряд суперечних моментів щодо забезпечення рентабельності банківської установи в умовах сучасної економіки.

Метою статті є аналіз рентабельності комерційного банку та розгляд можливих напрямів її підвищення.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання: визначення сутності рентабельності; визначення чинників, що впливають на рентабельність банку; запропонування заходів підвищення рентабельності комерційного банку.

Об'єктом дослідження є звітність комерційного банку.

Предметом дослідження виступає рентабельність банку.

Головне завдання в процесі організації діяльності банку і його структурних підрозділів полягає в тому, щоб реалізувати принаймні три найбільш суттєві цілі – досягнення високого рівня рентабельності, достатньої ліквідності і безпеки банку. Висока ефективність найчастіше оцінюється щодо витрат до прибутку, при цьому домінує ідея економії витрат у процесі банківської діяльності.

Чим нижчі елементи витрат, тим більш відчутними і позитивними є кінцеві результати діяльності кредитної організації [2].

Основними завданнями комерційного банку є збільшення доходу і зменшення витрат. Доходи – це грошові надходження від виробничої і невиробничої діяльності. Відповідно джерелом доходів банку є його основна і побічна діяльність. Основною діяльністю банку вважається здійснення банківських операцій та надання банківських послуг клієнтам. Джерела доходів можна розділити на стабільні і нестабільні. Відносно стабільним джерелом доходів є надання різних послуг клієнтам.

Нестабільними є, як правило, доходи від операцій на фінансових ринках, а також доходи від побічної діяльності банку і випадкові доходи.

Отримуваний банком дохід повинні покривати його витрати і створювати прибуток. Частина доходів банку спрямовується на створення резервів для покриття потенційних ризиків.

Витрати – це використання грошових коштів на виробничу і невиробничу діяльність. Об'єднання витрат банку у групи здійснюється аналогічно об'єднанню доходів, для того щоб можна було оцінити фінансовий результат і рівень прибутковості за кожним із напрямів діяльності банку. Зазвичай витрати комерційного банку класифікують таким чином: відсоткові витрати, комісійні витрати, витрати по операціях на фінансових ринках, інші операційні витрати, витрати по забезпеченню функціонування діяльності банку.

Кінцевим фінансовим результатом комерційного банку є чистий прибуток, що є залишком доходів банку після покриття всіх витрат, у тому числі непередбачених, формування резервів, сплати податків з прибутку [3].

Економії можна досягти не лише засобами скорочення окремих, заздалегідь відомих елементів витрат, але і за допомогою вдосконалення організаційних структур, поліпшення їх продуктивної діяльності. Відомо, що в результаті вдосконалення процесу кредитування, самої технології видачі і погашення кредиту можна також отримати більш високий позитивний результат.

На думку О. Киреєва, певне зниження рентабельності українських банків, яке зафіксоване за підсумками липня-вересня 2009 року, є тимчасовим явищем і пов'язане зі зміною вимог до формування резервів [4].

Основним показником здійснення ефективної діяльності комерційного банку є розмір отриманого прибутку і рівень прибутковості за звітний період. Вони є мірилом успіху установи і досягнення нею кінцевої мети. Цілі акціонерів, інвесторів, апарату управління банку та позичальників різні. Акціонери прагнуть отримати хороші дивіденди чи наростити потужність установи, щоб отримувати високі дивіденди в майбутньому, отже, їх більше цікавить норма прибутку на капітал. Інвестори, які формують ресурсну базу установи, зацікавлені в належній компенсації за ризик вкладення своїх капіталів, тобто в отриманні доходів на внесені депозити і гарантії повернення цих коштів при потребі. Отже, їх більше цікавлять відсотковий дохід та банківські зобов'язання – ціна залучених коштів. Позичальники прагнуть позичати кошти в необхідних їм обсягах під низькі відсотки з відстрочкою погашення боргів. Для них важливі ціна і обсяги покупок коштів у банку. А це ціна продажу банком своїх ресурсів. Управлінський апарат намагається задовольнити акціонерів, позичальників, інвесторів, щоб досягти взаємної вигоди. Мірилом цієї вигоди є рівень отриманого прибутку на одиницю понесених витрат – рівень рентабельності [3].

На рівень рентабельності діяльності банку впливають такі чинники:

- 1) структура активів, тобто співвідношення між продуктивними і непродуктивними активами;
- 2) ефективність управління доходністю кредитного портфеля і портфеля цінних паперів;
- 3) розміри комісійних з одиниці продуктивних активів;
- 4) покриття отриманими доходами відсоткових і управлінських витрат, тобто ефективність контролю над ними в поелементному розрізі (операційні видатки і витрати, видатки на оплату праці) та ін. [6].

Отже, з точки зору грошової позиції банку, оптимізації його прибутковості і ліквідності, на думку автора, правління банку слід визначити параметри рентабельності та обсягу коштів, які необхідно резервувати відповідно до вимог законодавства.

Центри прибутку – центри фінансового обліку, діяльність яких пов'язана з отриманням прибутку. Вони займають центральне місце у фінансовій структурі банку, оскільки основною метою діяльності комерційного банку є прибуток. У банку зазвичай виділяють декілька таких центрів: управління кредитуванням, управління розрахунково-касовим обслуговуванням, казначейство, управління пасивними операціями та ін.

Центри прибутку – це підрозділи, які безпосередньо взаємодіють із клієнтурою в процесі продажу продукту і мають власний балансовий звіт і звіт про прибутки і збитки. З цього витікає, що їм властива відповідальність за реалізацію закріпленого за ними продукту або продуктів. У свою чергу, центри прибутку можна поділити на центри привертання коштів та їх розміщення [5].

Функціями центрів прибутку банку можуть бути: забезпечення виконання власного бюджету і встановлених лімітів на витрати; документування на постійній основі усіх продажів клієнтам у рамках як бухгалтерського обліку, так і системи управлінського обліку; постійний моніторинг потреб клієнтів у існуючих і перспективних продуктах, що відповідають профілю центру, і оцінка потреби у фінансуванні витрат; своєчасний інформаційний обмін з іншими центрами; відповідальність за надання достовірної інформації та ін [6].

Можливо запропонувати шляхи покращення рентабельності комерційного банку. В управлінні активами банку варто звернути увагу на такі моменти:

1. Управління готівкою повинно бути більш ефективним, тобто необхідно планувати припливи і відпливи готівки і розробити графіки платежів.
2. Акцентувати увагу на підвищенні рентабельності роботи в цілому і на прибутковості окремих операцій зокрема. Так в управлінні кредитним портфелем необхідно:

контролювати розміщення кредитних вкладень за ступенем ризику, форм забезпечення повернення позичок, рівня прибутковості, обмежити розмір кредиту, наданого одному позичальнику частиною власних коштів;

видавати кредити більшому числу клієнтів при зберіганні загального обсягу кредитування; вжити заходів щодо стягнення простроченої позичкової заборгованості і нарахованих відсотків за користування кредитами.

3. Застосовувати методи аналізу групи розрахункових рахунків клієнтів і інтенсивності платіжного обороту по кореспондентському рахунку банку. Результати такого аналізу є основою для аргументованого перегрупування активів балансу банку.

4. Працювати над зниженням ризику операцій. При цьому необхідно пам'ятати, що термінові заходи, що впроваджуються кредитними інститутами для підтримки своєї ліквідності і платоспроможності, як правило, пов'язані зі зростанням витрат банку і скороченням їх прибутку.

В управлінні пасивами банку можна порекомендувати визначити стратегію підтримки стійкості депозитів. Частиною такої стратегії виступає маркетинг – підвищення якості обслуговування клієнтів.

Таким чином, кожному комерційному банку слід самостійно забезпечувати підтримку своєї прибутковості і рентабельності на заданому рівні на основі аналізу її стану. Також банк повинен прогнозувати результати діяльності й проводити в майбутньому науково обґрунтовану економічну політику у сфері формування статутного капіталу [7].

Можна визначити, що на рентабельність банку суттєво впливають фактори зовнішнього і внутрішнього середовищ.

Необхідно здійснювати пошук нових та вдосконалювати існуючий інструментарій управління рентабельністю. При організації процесу управління ліквідністю основну увагу службовцям банку треба приділяти:

контролю діяльності всіх відділів банку, відповідальних за використання і залучення коштів; координуванню своєї діяльності із роботою цих відділів;

налагодженню тісних взаємовідносин із VIP-клієнтами, проводячи паралельно роботу щодо передбачення можливих дій вкладників і користувачів кредитів.

Це дозволить керівникам планувати свої дії у випадку виникнення дефіциту або надлишку ліквідних коштів.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є розробка заходів щодо підвищення рентабельності комерційних банків.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Мороз А. В. Аналіз рентабельності банку [Електронний ресурс] / Мороз А. В. – Режим доступу : <http://ru.tsn.ua/groshi/nbu-poobeshchal-stabilnost-grivny-pochti-do-kontsa-goda.html>. 2. Васюренко О. В. Банківські операції / Васюренко О. В. – К. : Вид-во "Знання", 2004. – 324 с. 3. Василюк М. М. Дохід, витрати і прибуток комерційного банку [Електронний ресурс] / Василюк М. М. – Режим доступу : <http://www.gorodyalta.com/business-ekonomika-v-yalte-i-krymu/129-banki-ukrainy.html>. 4. Крупник Я. І. Модель фінансової діяльності комерційного банку [Електронний ресурс] / Крупник Я. І. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ru/~1/0/all/2011-11/06/11024>. 5. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/dynamics.htm. 6. Петрика О. М. Рентабельність комерційного банку та фактори, що впливають на її рівень [Електронний ресурс] / Петрика О. М. – Режим доступу : <http://www.grinchuk.lviv.ua/r/eferat/1/789.html>. 7. <http://www.rusnauka.com/9>. 8. Корнилюк М. Ю. Проблеми рентабельності комерційних банків [Електронний ресурс] / Корнилюк М. Ю. – Режим доступу : <http://bizkiev.com/content/view/1014/205>. 9. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12. 2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?reg=212114&chk=4/UMfPEGznhhACx.ZixnA6SINH4QUs80msh8Ie6>.

УДК 331.211:331.101.3

Гаврюкова А. Г.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В СИСТЕМІ МОТИВАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Анотація. Розглянуто особливості оплати праці в бюджетних установах та визначено необхідність розвитку механізму мотивації трудової діяльності, що дозволило визначити нові підходи до управління оплати праці бюджетних установ.

© Гаврюкова А. Г., 2012

Аннотация. Рассмотрены особенности оплаты труда в бюджетных учреждениях и определена необходимость развития механизма мотивации трудовой деятельности, что позволило определить новые подходы к управлению оплатой труда бюджетных учреждений.

Annotation. The features of payment of labour in budgetary establishments are considered and necessity of development of mechanism of motivation of labour activity, that allowed to define the new going near the management of payment of labour of budgetary establishments was defined.

Ключові слова: оплата праці, заробітна плата, система заробітної плати, мотивація, бюджетна установа, стимулювання, бюджетні працівники, Єдина тарифна сітка.

На сьогодні характерними особливостями реформування заробітної плати в умовах ринкової економіки є суттєве змінення відносин між державою та працівником з цих питань. Проблема організації оплати праці та її мотивації в бюджетних установах є однією з найбільш гострих. У сучасних обставинах заробітна плата втратила спроможність бути стимулом для бюджетних працівників. Адже мотивація є рушійною силою досягнення цілей як будь-якого підприємства, організації, так і суспільства в цілому. Актуальність зростає на фоні соціально-економічної кризи в умовах спаду економічних показників, скорочення чисельності працівників, що призводить до змін в оплаті праці, її мотивації та організації в цілому.

Заробітна плата та мотивація праці завжди знаходилися у центрі уваги вчених. Варто зазначити, що питанням правового регулювання заробітної плати, у тому числі заробітної плати працівників бюджетної сфери, займалися такі вчені-економісти, як Н. Болотіна, І. Зуб, Н. Гончарова, Г. Чанищева, Т. Коляда, В. Буряк, В. Божко, А. Колот, О. Павловська, В. Лагутін, С. Цимбалюк та ін. Але незважаючи на їх суттєві доробки, подальші дослідження в цьому напрямі необхідні з метою вдосконалення системи оплати праці працівників бюджетних установ.

Метою даної статті є дослідження та розробка підходів до створення мотиваційного механізму оплати праці, який би заохочував працівників бюджетної сфери до більш плідної праці.

Поставлена мета визначила ряд завдань, основними з яких є: проаналізувати сутність мотивації та розглянути її вплив на ефективність праці, дослідити економічний та правовий аспекти заробітної плати як винагороди за працю в трудовому праві, розглянути існуючі системи заробітної плати бюджетних установ в Україні, сформулювати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення оплати праці бюджетних установ в Україні.

Об'єктом дослідження виступає процес мотивації бюджетних працівників за допомогою заробітної плати.

Предметом дослідження є теоретичні проблеми та положення заробітної плати як способу підвищення мотивації бюджетних працівників.

Організація оплати праці справляє великий вплив на ефективність діяльності працівників бюджетної установи. До основних факторів, що впливають на ефективність праці, можна віднести систему та форми оплати праці, мотиваційні механізми, що стосуються ефективності праці в бюджетній установі тощо [1, с. 48]. Слід зазначити, який мотиваційний механізм трудової діяльності є фактором, що спонукає до дій у процесі досягнення поставленої мети. На основі проведеного дослідження слід зазначити, що провідна роль у мотивації належить заробітній платі як основній формі доходу бюджетних працівників.

Досліджуючи поняття та ознаки заробітної плати як правової категорії, з'ясовано, що термін "заробітна плата" з усіх інших термінів, які вживаються у чинному законодавстві, найточніше характеризує винагороду за працю як об'єкт трудових правовідносин, тому при вдосконаленні трудового законодавства необхідно віддати перевагу саме цьому терміну [2, с. 375–376]. Визначаючи заробітну плату в бюджетній сфері, з одного боку, підкреслюється специфіка праці в бюджетних організаціях, де не створюються будь-які матеріальні блага та, як наслідок, не можуть бути зароблені кошти на виплату заробітної плати, з іншого – вказується на те, що заробітна плата виплачується державою за рахунок бюджетних коштів. Тому слід правовими засобами вдосконалити мотиваційний механізм оплати праці бюджетних працівників [3, с. 164–165].

Наразі в Україні існує дві паралельні системи оплати праці працівників бюджетної сфери: одна заснована на дії Єдиної тарифної сітки, а інша – упорядкована спеціальними нормативно-правовими актами, які відносяться до спеціального законодавства, що регулює оплату праці окремих категорій працівників (державні службовці, судді, працівники правоохоронних органів, прокурорські працівники тощо). Слід говорити про активне застосування тарифної системи як ефективного інструмента диференціації оплати праці [1, с. 50–52]. Використання тарифної сітки має на меті встановлення оптимальної диференціації тарифних ставок і посадових окладів з урахуванням складності й відповідальності виконуваних робіт. Що стосується оплати праці як державних службовців, так і працівників на основі ЄТС, наразі відсутня система встановлення додаткових видів оплати праці (надбавок та доплат) працівників окремих галузей бюджетної сфери, хоча надбавки і доплати забезпечують індивідуалізацію розмірів оплати праці з урахуванням тих факторів, що не відображаються в ЄТС [4, с. 88–92].

Проаналізувавши існуючі в Україні системи оплати праці, можна говорити про те, що на даний час ні одна з діючих систем оплати праці працівників бюджетної сфери не є повністю ефективною і потребує вдосконалення, а саме:

особливу увагу потрібно приділити проблемі встановлення оптимального діапазону тарифної сітки, оскільки для побудови системи оплати праці працівників бюджетної сфери залежно від їх кваліфікації діапазон тарифної сітки має виключне значення;

потребує подальшого вдосконалення система нарахування надтарифних елементів заробітної плати працівників бюджетної сфери (надбавок, доплат та премій стимулюючого характеру) в напрямі розробки прогресивних мотиваційних систем з конкретними і зрозумілими показниками та методикою їх розрахунку та нарахування [4, с. 94].

Отже, оплата праці працівників бюджетних установ в сучасній економічній та політичній ситуації України є досить проблемною, оскільки немає чіткої системи оплати праці різних категорій працівників бюджетної сфери, а також спостерігається негативна тенденція у системі надбавок та доплат. Але, незважаючи на це, необхідно вжити всіх необхідних заходів щодо стабілізації даного питання, що стане запорукою ефективного функціонування апарату оплати праці працівників бюджетних установ та не зашкодить розвитку мотиваційного механізму серед бюджетних працівників.

Справедливою видається думка Н. Гончарової про те, що концептуальні підходи стосовно головних напрямів удосконалення оплати праці бюджетних працівників повинні передбачати низку заходів, зокрема: розробку та вдосконалення нормативно-правового забезпечення, механізмів її стимулювання, системи інституціональних перетворень для адекватного правового регулювання, створення системи підтримки працівників бюджетної сфери [2, с. 379].

Сучасна система оплати праці повинна мотивувати бюджетних працівників до творчої активності, прояву ділових і особистісних якостей, формувати адекватне сприйняття мотиваційних заходів.

Потребує детальнішого дослідження система мотивації бюджетної сфери. Під час переходу до ринкових умов господарювання існуюча тарифно-посадова система вступила в суперечність з вимогами ринку. Вона передбачає встановлення фіксованих тарифів і ставок. Як наслідок, панує зрівняння, відсутній зв'язок між результатами трудової діяльності й поставленим на ринок товаром чи послугою. Варто зазначити, що така система оплати праці дає як власникам, так і найманим робітникам дуже мізерні важелі впливу на підлеглих. Йде постійно діючий процес "роздування штатної чисельності" та її скорочення, що породжує соціальні конфлікти і негативно впливає на діяльність бюджетної організації.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Тонконог Т. Ю. Особливості системи оплати праці працівників бюджетної сфери та напрямки її удосконалення / Тонконог Т. Ю. // Вісник НБУ. – № 6. – 2010. – С. 48–56. 2. Сімутіна Я. В. Проблеми правового регулювання заробітної плати у проекті Трудового кодексу України / Сімутіна Я. В. // Держава і право : зб. наук. праць. – Вип. 25. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – С. 374–380. 3. Мащенко М. А. Соціально-економічна сутність категорії "заробітна плата" в транзитивній економіці / Мащенко М. А. // Економіка розвитку. – 2007. – № 8. – С. 164–165. 4. Покатаєва О. В. Шляхи вдосконалення системи оплати праці в бюджетних установах / Покатаєва О. В. // Актуальні проблеми економіки. – № 10. – С. 87–95.

УДК 657.21

Лоза С. А.

Студент 1 року магістратури
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

МІСЦЕ КОНКУРЕНТНОЇ РОЗВІДКИ В ПРОЦЕСАХ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ТА ЇЇ СТЯГНЕННЯ

Анотація. Проведено обґрунтування необхідності використання методів конкурентної розвідки в процесах управління та стягнення дебіторської заборгованості.

Аннотация. Обоснована необходимость использования методов конкурентной разведки в процессах управления и взыскания дебиторской задолженности.

Annotation. Necessity of use of methods of competitive investigation for managerial processes and collectings debts has been proved.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, короткострокова та довгострокова дебіторська заборгованість, сумнівний борг, конкурентна розвідка.

Відвантажити продукцію, товари, виконати роботи, надати послуги і... не отримати своєчасної оплати – така ситуація є типовою для сьогоднішнього і властива майже всім українським підприємс-

© Лоза С. А., 2012

твам, котрі займаються як внутрішньою, так і зовнішньою торгівлею. Наявність дебіторської заборгованості призводить до вилучення грошових коштів із обігу, що фактично позбавляє більшість суб'єктів господарювання можливості нормально функціонувати. Для того щоб не опинитися в положенні "чоботаря без чобіт", необхідно навчитися правильно управляти дебіторською заборгованістю і, що не менш важливо, розробити схему її стягнення.

Питанням обліку та аналізу дебіторської заборгованості присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, таких, як: Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., М. Добій, Костюченко В. М., Литвин Б. М., Маслова С. І., Мних Є. В., Нападовська Л. В., Савицька Г. В., Соколова Я. В., Стельмах М. В., Чумаченко М. Г., Шаповалова А. П. та ін.

Проте серед усього розмаїття існуючих літературних доробків важко знайти роботи, які б розкривали роль конкурентної розвідки в системі ефективного управління дебіторською заборгованістю та розробці методів її стягнення. Саме у вирішенні даної проблеми і полягає головна мета цієї статті.

Для реалізації поставленої цілі необхідно виконати такі завдання:

- вивчити сутність та види дебіторської заборгованості;
- встановити джерела, з яких можна отримати інформацію про дебіторів;
- визначити місце конкурентної розвідки в управлінні дебіторською заборгованістю;
- вияснити основні причини несплати боргу;
- розробити методи стягнення дебіторської заборгованості.

Об'єктом даної статті виступає дебіторська заборгованість, а предметом – визначення ролі конкурентної розвідки в управлінні дебіторською заборгованістю.

В умовах сучасної ринкової економіки суб'єкти підприємництва незалежно від етапу фінансово-господарської діяльності стикаються з проблемою виникнення та стягнення дебіторської заборгованості. Іноді навіть незначна затримка платежу може призвести до катастрофічних наслідків: банкрутства, згорання інвестиційних програм, необхідності брати в борг. Для того щоб не опинитися в одному із перерахованих скрутних становищ, варто сформувати цілісну, ефективну, а головне, дієздатну систему повернення заборгованості.

Згідно із П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", під поняттям "дебітори" необхідно розуміти юридичних та фізичних осіб, котрі у зв'язку з минулими подіями заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів чи інших активів. Відповідно дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [1].

Тепер розглянемо види дебіторської заборгованості:

довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка не виникає під час нормального операційного циклу і буде погашена після дванадцяти місяців із дати балансу;

поточна заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка виникає під час нормального операційного циклу чи буде погашена протягом дванадцяти місяців із дати балансу [2].

У свою чергу, поточна дебіторська заборгованість, залежно від ступеня вірогідності її отримання, підрозділяється на:

безнадійну, тобто таку, відносно якої існує впевненість щодо її неповернення боржником;

сумнівний борг – це сума поточної заборгованості, відносно якої існує невпевненість щодо її погашення боржником [3].

Варто зазначити, що для всіх фінансово-господарських правовідносин характерним є ризик виникнення боргу. Ось чому головним завданням кожної компанії можна вважати недопущення безнадійної та зведення до мінімуму загальної суми сумнівної дебіторської заборгованості.

Якщо ж ситуація склалася таким чином, що проблемної чи безнадійної заборгованості уже не уникнути, то в даному випадку необхідно якнайшвидше зібрати максимум інформації про боржника (встановити його благонадійність та платоспроможність) і розробити механізм стягнення з нього належної суми грошових коштів.

Для визначення платоспроможності юридичної особи можна використовувати такі дані:

1. Інформацію, яка міститься у відкритих джерелах:

- відомості, що надійшли безпосередньо від самої юридичної особи;
- запити засновницьких документів, реєстраційних свідоцтв, ліцензій і т. д.;
- вивчення результатів податкових або аудиторських перевірок.

2. Інформацію, отриману від державних органів:

в органах державної податкової служби можна віднайти відомості про: державну реєстрацію; назву; юридичну і фактичну адресу підприємства; коди; ідентифікаційні номери; розмір статутного фонду; засновників та їх частки в статутному фонді; місцезнаходження філіалів; розрахункові рахунки в банках і т. д.;

правоохоронні органи, крім загальної інформації, можуть надати ще й компрометуючі відомості, наприклад факти притягнення до кримінальної чи адміністративної відповідальності;

в органах державної статистики можна отримати інформацію про баланс підприємства, активи, акціонерів;

також варто звернутися до органів виконавчої влади, Державної митної служби, Антимонопольного комітету, Товариства захисту прав споживачів.

3. Інтернет, інформацію із ЗМІ. Моніторинг відомостей за певний проміжок часу на предмет наявності згадувань про саме підприємство, його керівництво, засновників, працівників.

4. Відомості комерційних структур (банків, контрагентів, ділових партнерів), будь-яка інформація комерційного та приватного характеру.

5. Інформацію, отриману за допомогою оперативних методів: агентурний метод (введення власного агента в компанію чи вербування працівника самого підприємства);

використання оперативно-технічних засобів для зняття інформації із каналів зв'язку, комунікаційних мереж, прослуховування приміщень і транспортних засобів;

стеження як за конкретними особами (директор, бухгалтер), так і за стаціонарними об'єктами (офісні приміщення, склади), у ході якого встановлюються та фіксуються зв'язки, відвідувачі, активність роботи, завантаженість складів і т. д. [4].

Саме збором інформації про боржника і має займатися конкурентна розвідка, основне завдання якої якраз і полягає в отриманні та аналітичній обробці відкритих інформаційних матеріалів про підприємство за умови дотримання норм чинного законодавства.

Далі необхідно визначити причини несплати заборгованості, які в глобальному масштабі можна об'єднати в чотири великих групи:

перша група – причини економічного характеру – найбільш актуальні в умовах сьогодення. Вони передбачають, що покупець є добросовісним, проте у зв'язку з кризовими процесами на ринку відчуває тимчасовий дефіцит обігових коштів;

друга група – причини "політичного" характеру. Боржник має кошти і не відмовляється платити, але не робить цього вчасно. Затримка з оплатою може бути "нормальною" для даної компанії, наприклад, через монопольне положення на ринку чи значні переваги в економічному потенціалі, що дозволяє підприємству нав'язувати власний "стиль" роботи. Дана ситуація також може бути пов'язана із особливістю фінансової стратегії боржника, котрого влаштує "жити в борг" і розвивати за рахунок цього свій бізнес;

третья група – форс-мажорні обставини (дія непередбачуваних сил). У якості таких факторів можуть виступати не тільки природні катаклізми і стихійні лиха, аварії та інші техногенні катастрофи, але й втручання в роботу підприємства компетентних органів;

четверта група – причини недобросовісності боржника. Наприклад, покупець із самого початку не мав наміру розраховуватися. Із такими дебіторами часто доводиться мати справу тим компаніям, які через особливості власної продукції змушені працювати з дрібними замовниками та фізичними особами [5].

Після визначення причин несплати можна переходити до розробки методів стягнення дебіторської заборгованості.

Загальноприйнятими є такі етапи стягнення дебіторської заборгованості:

1. Досудове врегулювання і повернення заборгованості.

2. Направлення справи до суду.

Методи досудового врегулювання можна класифікувати таким чином:

психологічні. До них відносять постійне нагадування по телефону, факсу, пошті, боржник повинен знати, що затримка платежу непокоїть кредитора. Більш складним, а значить, і дієвим є поширення інформації про затримку оплати серед суміжних постачальників та інших зацікавлених осіб. Психологічний вплив виявляється ефективним, якщо використовується для роботи з добросовісними дебіторами;

економічні. До економічних методів варто віднести фінансові санкції та заставні відносини. Застава слугує найбільш ефективним важелем впливу на боржника, оскільки може бути реалізована за заниженою ціною;

юридичні. Застосування методів юридичного впливу передбачає звернення до правоохоронних органів і проведення досудової перевірки боржника, яка може стимулювати останнього якнайскоріше погасити заборгованість [5].

Узагальнюючи статистику, спостереження й оцінки багатьох спеціалістів із повернення боргів, можна скласти таблицю розподілу ефективності використання найбільш поширених методів впливу на дебіторів.

Таблиця

Оцінка ефективності методів стягнення дебіторської заборгованості

Методи впливу	Коефіцієнт корисної дії, %	
	добросовісний дебітор	недобросовісний дебітор
1. Усні нагадування (залежно від інтенсивності)	10–20	1–2
2. Письмові нагадування (залежно від інтенсивності)	15–30	1–2
3. Направлення позову до суду (сам факт)	20–40	5–15
4. Виконання рішення суду	30–50	10–20
5. Фінансові санкції (залежно від розміру)	40–60	2–10
6. Застава (залежно від ліквідності)	80–90	70–80
7. Вірогідність втрати репутацію	30–40	1–5
8. Призупинення поставок	10–30	5–20
9. Втручання офіційних та контролюючих органів (залежно від установи)	50–70	20–40

Як видно із даних таблиці, ефективність використання того чи іншого методу стягнення заборгованості залежить від добросовісності дебіторів.

У літературних джерелах часто можна зустріти таку типологію клієнтів-боржників:

"шахрай". Клієнт із самого початку не збирався розраховуватися за своїми зобов'язаннями;

"махінатор". Клієнт знає про борг, але намагається використати його як елемент шантажу з метою отримання певних преференцій;

"нелояльний". Клієнт пам'ятає про борг, але, маючи більш значних кредиторів, не поспішає розраховуватися;

"спокійний". Клієнт пам'ятає про борг, проте вважає, що немає нічого страшного в тому, щоб деякий час покористуватися позиченими коштами;

"неорганізований". Клієнт може прострочити платіж, але після нагадування повертає гроші;

"добросовісний". Клієнт завжди вчасно гасить свою дебіторську заборгованість [5].

Ось чому важливою стає необхідність розробки шкали, відповідно до якої можна було б оцінити благонадійність та добросовісність боржника, застосування даної шкали допомогло б правильно вибрати методи впливу на того чи іншого дебітора.

У даній статті було розглянуто сутність та види дебіторської заборгованості, обґрунтовано необхідність використання методів конкурентної розвідки під час процесів управління та стягнення дебіторської заборгованості, запропоновано розробити шкалу для визначення рівня платоспроможності та добросовісності клієнта-боржника.

Наук. керівн. Пилипенко А. А.

Література: 1. Дебіторська заборгованість : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 року № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Голов С. Проблеми і перспективи реформування бухгалтерського обліку в Україні / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – № 11. – С. 15–23. 3. Горицька Н. Нові національні стандарти / Н. Горицька // Дебет-Кредит. – 2001. – № 6. 4. Унежський С. Уроки безпеки бізнесу. Дебіторська заборгованість. Попередження і стягнення / С. Унежський // Безпека для всіх. – 2011. 5. Кузнецова С. А. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в умовах антикризового регулювання стану підприємств : монографія / С. А. Кузнецова. – Тернопіль : Тернопільська академія народного господарства, 2004. – 256 с.

Білівітя К. І.

УДК 336.717.111

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Анотація. Виявлено і досліджено закономірності, характерні для процесу формування власного капіталу комерційних банків в Україні, а також причини, від яких залежить достатність і величина власного капіталу банків.

Аннотация. Выявлены и исследованы закономерности, характерные для процесса формирования собственного капитала коммерческих банков в Украине, а также причины, от которых зависит достаточность и величина собственного капитала банков.

Annotation. Conformities to law, characteristic for the process of forming of property asset of commercial banks in Ukraine, and also reasons which the sufficientness and size of property asset of banks depends on, are deduced and investigated.

Ключові слова: комерційний банк, капітал.

Економічні перетворення, що відбуваються в Україні, супроводжуються глибокою трансформацією фінансово-кредитної і банківської систем. У банківській сфері зміни пов'язані із створенням дворівневої банківської системи, переходом банків на міжнародні стандарти ведення бухгалтерського обліку, застосуванням економічних нормативів, прийнятих у міжнародній банківській практиці. У зв'язку з цим особливу актуальність придбаває дослідження в теоретичному і практичному аспектах закономірностей формування власного капіталу комерційних банків.

© Білівітя К. І., 2012

Вивченням проблем капіталу банку, закономірностей його формування та достовірності займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені-економісти, у тому числі: Пітер С. Роуз [1], Жан Ривуар [2], Е. Рід [3], Р. Коттер, Е. Гілл, Тімоті Кох, Макконел К. Р. [4], Лаврушин О. І., Колесніков В. І., Усо-скін В. М. [5].

Метою даної статті є виявлення закономірностей формування власного капіталу як основи фінансової стійкості комерційних банків.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання: визначення специфічного місця і ролі власного капіталу в забезпеченні ефективної, стабільної діяльності банків, виявлення чинників, що визначають достатність капіталу комерційних банків на сучасному етапі їх розвитку, шляхи реального збільшення розміру власного капіталу банків – як гаранта надійності і безпеки банківської системи.

Об'єктом дослідження є капітал банку.

Предмет дослідження становить законодавчі та нормативні аспекти формування власного капіталу.

Власний капітал (засоби) банку є грошовими коштами, внесеними акціонерами (засновниками банку), а також засобами, що утворюються в процесі подальшої діяльності банку. У порівнянні з підприємствами інших сфер діяльності власний капітал банків становить незначну частку в сукупному капіталі (приблизно 8 – 10 %), тоді як в промислових підприємствах цей показник складає 40 – 60 %. У комерційних банках власний капітал має інше призначення, ніж в інших сферах підприємництва.

Власний капітал комерційного банку слугує, передусім, для страхування інтересів вкладників і деякою мірою для фінансового забезпечення своєї оперативної діяльності.

Розмір власного капіталу є важливим чинником забезпечення надійності функціонування банку і повинен знаходитися під контролем органів, які регулюють діяльність комерційних банків.

Однією з вимог, які висуває НБУ до комерційних банків, є підвищення рівня капіталізації, що сприяє зростанню рівня фінансової стабільності і надійності банківської системи України в цілому [6].

Призначення банківського капіталу виражається в його функціях. Власний капітал комерційного банку виконує такі функції:

1) захисна – власний капітал слугує, передусім, для страхування інтересів вкладників і кредиторів банку, а також для покриття поточних збитків від банківської діяльності. На сьогодні це основна функція капіталу, оскільки в умовах, коли значна частина ресурсів вкладається в ризикові активи (кредити і цінні папери), навіть порівняно невеликі втрати можуть привести до банкрутства банку;

2) забезпечення оперативної діяльності – це другорядна функція капіталу банку. Через фіксацію розміру власного капіталу регулюючі органи впливають на діяльність банку в цілому.

З урахуванням джерел і порядку формування капіталу банку складається із статутного капіталу, резервного капіталу, нерозподіленого прибутку, субординованого боргу.

1. Статутний капітал банку формується з акціонерного або приватного капіталу банку при організації нового банку шляхом акумуляції внесків або випуску і реалізації акцій. Емісія акцій як форма створення і поповнення статутного капіталу банку регулюється Законами України "Про господарські суспільства", "Про цінні папери і фондову біржу" [7; 8].

У банках, що мають статус ВАТ, статутний капітал формується шляхом відкритої підписки на акції, у ЗАТ – шляхом розподілу акцій між засновниками відповідно до їх частки в статутному фонді.

2. Резервний фонд комерційного банку. Це грошові ресурси, резервуються банком для забезпечення непередбачених витрат, покриття збитків від банківської діяльності, а також виплати дивідендів по привілейованих акціях, якщо недостатньо прибутку. Наявність засобів у ньому забезпечує надійність і стійкість комерційного банку, зменшує вірогідність його банкрутства.

Розмір резервного фонду і щорічних внесків у нього встановлюється зборами акціонерів і фіксується в засновницьких документах, але він не може бути менше 25 % регулятивного капіталу, а розмір відрахувань – менше 5 % чистого прибутку.

3. Нерозподілений прибуток – це джерело внутрішнього походження. Створюється як залишок прибутку після виплати дивідендів, відрахувань у резервний та інші фонди.

4. Субординований борг – це звичайні незабезпечені боргові капітальні інструменти, які за умовою контракту не можуть бути вилучені з банку раніше 5 років, а у разі банкрутства або ліквідації повертаються інвесторові після погашення претензій усіх інших кредиторів. При цьому сума таких коштів, включених у капітал, не може перевищувати 50 % розміру основного капіталу з щорічним зменшенням на 20 % від його первинної вартості впродовж 5 останніх років угоди.

Розмір власного капіталу визначається банком самостійно, але з урахуванням таких чинників:

1) вимоги НБУ відносно мінімального розміру статутного капіталу;

2) характер активних операцій. Наявність значного обсягу ризикованих операцій вимагає відносно більшого розміру власного капіталу;

3) специфіка клієнтури. За значної кількості невеликих вкладників власних засобів потрібно менше, ніж за наявності великих вкладників.

Українська методика визначення капіталу банку і розрахунку його достатності виходить з рекомендацій Базельського комітету. Ці рекомендації були розроблені в грудні 1987 р. Згідно з ними капітал банку ділиться на:

1) основний (капітал I рівня);

2) додатковий (капітал II рівня) [9].

Основний капітал банку включає сплачений і зареєстрований статутний капітал і розкриті резерви, які створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку, надбавок до курсу акцій та додаткових внесків акціонерів у капітал, загальний фонд покриття ризиків, що створюється під невизначений ризик при проведенні банківських операцій, за винятком збитків за поточний рік і нематеріальних активів.

До додаткового капіталу банку відносяться:

- 1) нерозкриті резерви (такі резерви не відбиваються в опублікованому балансі банку);
- 2) резерви переоцінки;
- 3) гібридні (борг / капітал) капітальні інструменти;
- 4) субординований борг.

При цьому додатковий капітал не може перевищувати 100 % основного капіталу. Для визначення розміру регулятивного капіталу банку загальний розмір капіталу I і II рівнів додатково зменшується на балансову вартість таких активів, як акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком у портфелі банку на продаж і інвестиції; інвестиції в капітал установ у розмірі 10 і більше відсотків їх статутного капіталу і дочірніх установ; засоби, вкладені в інші банки на умовах субординованого боргу [10].

Ресурси комерційного банку – це сукупність коштів, які перебувають у розпорядженні банку і використовуються з метою забезпечення його діяльності та отримання прибутку.

Власні ресурси комерційних банків формуються за рахунок статутного капіталу банку, також фондів, які створюються банками для забезпечення фінансової стійкості, комерційної та господарської діяльності, а також прибутку поточного і минулого років.

Власний капітал українських банків продовжує збільшуватися і на 01.01.2011 року становить 137 725 млн грн [7]. Поповнення власної капітальної бази банків залежить від таких загальноекономічних чинників, як доходи населення та його довіра до банківської системи; законодавче поле діяльності банків, прибутковість діяльності народного господарства країни, що, у свою чергу, впливає на прибуток банків та ін.

Для того щоб власний капітал банку зростав, надалі потрібно проводити такі заходи: обмеження можливостей зростання ризикових активів при збереженні їх структури або при зміні їх структури завдяки впровадженню операцій з невисоким ступенем зважування активів на ризик; обмеження зростання ризикових активів шляхом продажу балансових активів; дивідендна політика, яка дає змогу підвищити ринкову ціну акцій банку і продати додаткові акції за вищими цінами; залучення нових акціонерів; залучення коштів на умовах субординованого боргу; злиття деяких банків з метою збільшення банківського капіталу та капіталізації прибутку.

Другою складовою ресурсів банків є залучені кошти, що є більшою частиною ресурсів комерційного банку. Вони формуються через проведення депозитних операцій. Залученням ресурсам належить основна роль у покритті потреб банку в коштах для здійснення активних операцій.

Загальний обсяг депозитів у 2009 році знизився на 8,4 %. Відплив коштів відбувся головним чином з депозитів у національній валюті, що стало наслідком зростання рівня доларизації економіки впродовж 2009 року з 30,62 до 31,68 %. Також на зниження депозитів вплинуло зниження оборотних коштів підприємств, зниження обсягів депозитів населення в національній валюті, невпевненість економічних суб'єктів щодо перспектив економічного розвитку; також труднощі із достроковим переведенням у ліквідну форму коштів із строкових рахунків у період піку кризи позначилися на строковій структурі депозитів.

Для якісного управління депозитними ресурсами комерційним банкам необхідно вирішити такі завдання: визначити найбільш вигідних клієнтів, визначити кількість клієнтів, яких необхідно залучити для підтримання заданого обсягу депозитної бази; проводити роботу щодо залучення найбільш вигідних потенційних клієнтів, однак продовжувати утримувати старих клієнтів; проводити гнучку цінову політику в розрізі окремих клієнтів, розробити інформаційно-аналітичну систему підтримки ухвалення рішень при формуванні депозитного портфеля.

Ще одним джерелом поповнення ресурсів комерційного банку є міжбанківське кредитування, що має, як правило, короткостроковий характер. Загальний розмір отримання комерційним банком міжбанківських ресурсів обмежується розміром власних ресурсів банку. Комерційні банки можуть позичати кошти у Національного банку України [11].

Управління банківськими ресурсами – це діяльність, пов'язана із залученням грошових коштів вкладників та інших кредиторів, визначенням розміру і відповідної структури джерел грошових коштів у тісному зв'язку з їх розміщенням.

Існує два рівні управління ресурсами комерційного банку:

- 1) державний рівень (управління здійснюється через НБУ з використанням різних фінансових інструментів);
- 2) рівень комерційного банку.

Інструменти НБУ можуть бути ефективними лише в умовах погодження їх з податковою політикою та чинним законодавством. Вилучення ресурсів Національним банком України для покриття бюджетного дефіциту призводить до зменшення ресурсів у комерційних банків.

У процесі управління ресурсами комерційний банк повинен вирішувати такі завдання:

1. Виконувати вимоги НБУ щодо дотримання встановлених економічних нормативів.
2. Не допускати наявності в банку коштів, які не приносять доходу, крім тієї частини, що забезпечує формування обов'язкових резервів.
3. Підтримувати певне співвідношення між власними і залученими коштами. Надмірна наявність залучених коштів збільшує ризик і підвищує потенційну загрозу неплатоспроможності банку. Переважне формування банківських ресурсів за рахунок власного капіталу веде до втрати певною групою акціонерів контролю над банком, зниження рівня виплати дивідендів та ринкової вартості акцій.
4. Здійснювати заходи щодо розвитку банківських послуг і підвищення якості та культури обслуговування клієнтів, що буде сприяти залученню вільних грошових коштів.

При управлінні кредитними ресурсами на рівні комерційного банку останній складає плани, у яких прогноуються надходження вкладів та їх вилучення. При цьому враховуються загальні економічні умови, сезонність, рух процентних ставок, потреби клієнтів (особливо великих) у коштах [12].

Дослідження формування власного капіталу в комерційних банках пов'язане з багатограним значенням капіталу у фінансових установах:

1) це, по-перше, страховий фонд платоспроможності та фінансової стійкості при виникненні тимчасових "касових" розривів у надходженні та витратах залучених коштів клієнтів банку;

2) це, по-друге, залучений капітал акціонерів банку, який повинен приносити щорічні дивіденди на рівні, не меншому альтернативної ефективності вкладення коштів в інший бізнес;

3) це, по-третє, джерело формування основних фондів та територіальної інфраструктури банку.

Кризові явища в економіці України негативно вплинули на формування ресурсної бази комерційних банків, але на сьогодні можна спостерігати певні позитивні тенденції у зростанні власного капіталу і збільшенні обсягів депозитів. Ці питання потребують подальшого окремого дослідження.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. <http://www.biblus.ru/Default.aspx?book=8q17i29a8>. 2. www.biblus.ru/Default.aspx?auth=2e15k0a1c2. 3. Черная О. М. Формирование собственного капитала [Электронный ресурс] / Черная О. М. – Режим доступа : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/eiou/2011_9/08.pdf. 4. www.libex.ru/detail/book28796.html. 5. www.hse.ru/org/persons/64833. 6. Ципін С. Формування власного капіталу банку [Електронний ресурс] / Ципін С. – Режим доступу : http://topknowledge.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=1253:2011-01-25-20-13-59&catid=83:2&Itemid=23. 7. О хозяйственных обществах : Закон Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ukrconsulting.biz/>. 8. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3480-15>. 9. http://80.80.208.9/inter/get_data.php3?topic=16132&sub=0#0. 10. <http://bankworks.ru/view-article.php?id=56>. 11. Алексеевко М. Д. Капітал комерційного банку: питання теорії і практики / Алексеевко М. Д. – К. : КНЕУ, 2006. – 276 с. 12. Гринько О. К. Прогнозування ресурсів банківських установ / Гринько О. К., Хохлов В. П. // Вісник НБУ. – 2008. – № 8. – С. 30–36.

УДК 657.44:336.713

Ковбасюк Т. І.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ДОХОДІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано методику доходів, що були застосовані банками для аналізу. Проведено дослідження доходів комерційних банків України в динаміці з 2009 – 2011 рр. Наведено рекомендації щодо поліпшення доходності банку.

Аннотация. Проанализирована методика доходов, примененных банками для анализа. Проведено исследование доходов коммерческих банков Украины в динамике с 2009 – 2011 гг. Приведены рекомендации по улучшению доходности банка.

Annotation. The importance of analyzing income of banks has been considered. Methods used by banks for revenue analysis on which the study of income of commercial banks of Ukraine was made in the dynamics from 2009 – 2011. Solutions to the problem were provided.

Ключові слова: доходи, цінні папери, сек'юритизація, скоринг, синдикований кредит.

Обліково-аналітичну складову доходів комерційних банків розглянуто в працях таких науковців, як Коваленко М. А. [1], Герасимович А. М., Кіндрацька Т. В., Кривов'яз Т. В. [2], Загородній А. Г. [3], Литвин Н. Б. [4].

За останні декілька років банківська система України зазнала глобальних змін. Стався різкий перехід від централізованої до комерційної банківської системи, у якій чітко розмежовані функції центрального і комерційних банків. Унаслідок цього посилилася конкуренція в банківському середовищі. Зростає зацікавленість в якості фінансового становища банку з боку його клієнтів і власників. Фінансова стабільність банку стає питанням його виживання, оскільки банкрутство в умовах ринку ви-

ступає вірогідним результатом фінансової діяльності нарівні з іншими можливостями. Надійність банку стає першочерговим питанням. Для визначення надійності комерційного банку перш за все аналізують доходи банку, які є основним показником результативності його фінансової діяльності.

Метою даної роботи є теоретичне обґрунтування оцінки доходів комерційного банку.

Завдання дослідження – розглянути теоретичні аспекти дохідності комерційних банків; запропонувати способи підвищення доходу банку.

Об'єктом дослідження виступає дохідність банку.

Предметом дослідження є обліково-аналітичні етапи з відображення доходів комерційних банків.

Уся господарська діяльність комерційного банку – здійснення банківських угод – має назву "статутна діяльність". Її проведення вимагає від комерційного банку значних витрат, але, крім витрат, виникають доходи як результат діяльності комерційного банку. Результатом зіставлення доходів та витрат є фінансовий результат статутної діяльності, який виступає у вигляді прибутку чи збитків.

Поняття дохідності комерційного банку відображає позитивний сукупний результат діяльності банку у всіх сферах його господарсько-фінансової і комерційної діяльності. За рахунок доходів банку покриваються всі його операційні видатки, включаючи адміністративно-управлінські, формується прибуток банку, розмір якого визначає рівень дивідендів, збільшення власних коштів і розвиток пасивних і активних операцій [2, с. 98–99].

Доходи – це збільшення економічних вигод протягом звітного періоду у формі припливу, або зростання активів, або зменшення зобов'язань, що спричиняють збільшення капіталу і не є внесками акціонерів.

Для оцінки доходів та видатків необхідно розрахувати загальну суму доходів банку, отриману за період із наступним поділом її на види доходів, що надійшли від проведення різноманітних видів банківських операцій.

Найбільш важливим джерелом доходу комерційного банку є надання позик, включаючи відсотки за рахунками "Ностро". Усі банки при розробці кредитної політики враховують такий фактор, як прибуток.

Важливим за значенням джерелом доходів комерційного банку є доходи, отримані від операцій з цінними паперами. Розмір доходів даного виду залежить від розміру і структури портфеля інвестицій і прибутковості [4, с. 127–130].

Доходи банку за ознакою прибутковості дозволяють виявити активи, що приносять і не приносять дохід. Активами, які приносять банку дохід, є: коротко- і довгострокові позики, кредити іншим банкам, акції, заборгованість з факторингу, кошти, перераховані підприємствами для участі в їх господарській діяльності.

Активи, що не приносять банку дохід, – каса, кореспондентський рахунок, резервний рахунок, обсяг основних засобів, сума іммобілізованих власних коштів. Скорочення зазначених активів підвищує прибутковість банку [2, с. 105–107].

Крім цього, слід проводити оцінку стабільних доходів комерційного банку. Стабільними доходами є ті доходи, які залишаються практично постійними протягом досить тривалого періоду часу і можуть легко прогнозуватися на перспективу. Велика стабільність властива насамперед доходам від основної діяльності. Відсутність стабільності відображає ризикованість бізнесу. Чим більша нестабільність у доходах, тим нижча якість доходів.

Аналізуючи комерційні банки в Україні за 2009 – 2011 роки, можна зазначити, що не поступаються своїми позиціями жодному з банків і знаходяться на першому та другому місцях відповідно Приватбанк і Райффайзен Банк Аваль.

У діяльності Приватбанку за весь період спостерігається стабільне зростання доходів, це пов'язано з процентним і комісійним доходами, які за чотири роки збільшилися на 85 %. Важливу роль у цих показниках відіграє спектр послуг, які надає банк, а саме більше 150 видів, серед яких – поточні операції, різноманітні програми споживчого кредитування.

Райффайзен Банк Аваль збільшив процентний дохід на 72 %. Настільки високі показники пов'язані з оперативним обслуговуванням клієнтів, системою електронного обігу, використанням передових банківських та інформаційних технологій.

Наприклад, такі банки, як "ПУМБ" і ОТП Банк, впевнено збільшують свої показники, однак їм це вдається не так швидко, як конкурентам. У 2009 р. торговий дохід ОТП Банку був негативним і дорівнював 10 532 тис. грн, проте вже у 2010 р. цей дохід почав зростати і вже у 2011 року він досяг 812 631 тис. грн [5].

Почавши свою діяльність з обслуговування зовнішньоторговельного обороту вітчизняної промисловості, "ПУМБ" поступово розширив спектр послуг і за головними фінансовими показниками ввійшов у десятку найбільших українських банків, закріпивши за собою репутацію стабільного та надійного фінансового інституту [5].

Для того щоб банк збільшував свої доходи, доцільно постійно розширювати число своїх клієнтів, прискорювати оборот грошових коштів, поліпшувати структуру доходів. Також можна запропонувати такі способи, як: оптимізація діяльності банку, сек'юритизація активів, скоринг кредитів, синдикування кредитів.

Сек'юритизація за певних обставин дозволяє підвищити банку прибутковість на власний капітал, дотримуватись вимоги достатності власного капіталу; залучити дешевші кредитні ресурси з причини високої забезпеченості позики сек'юритизованими активами; знизити вартість фінансування за рахунок того, що кредитний рейтинг сек'юритизованих цінних паперів може бути вищим за рейтинг емітенту.

Скоринг дає оцінку кредитного ризику, вираженого в термінах ймовірності; дозволяє визначити ймовірність затримки чергового платежу, що сприяє вибору більш ефективних методів роботи з простроченою заборгованістю. Застосовуючи скорингову модель до минулих кредитів, банк може оцінити величину витрат, яких вдалося б уникнути за рахунок підвищеної точності аналізу кредитних заявок.

При застосуванні синдикуваного кредитування банк може подолати проблеми недостатності джерел кредитування, дозволяє уникнути ризику втрати ліквідності при наданні великих довгострокових кредитів та зниженні показника нормативу достатності капіталу [1, с.198–201; 3, с.112–114].

Слід зазначити, що в умовах нестабільності комерційних банків необхідно постійно знижувати ризикованість, підвищувати процентний та комісійний дохід, знаходити шляхи підвищення прибутковості власного капіталу. Це дозволить, у свою чергу, мобілізувати тимчасові витрати зі стягнення простроченої заборгованості, що, безумовно, потребує подальшого розгляду і вдосконалення.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Коваленко М. А. Операції сучасного комерційного банку [Електронний ресурс] / Коваленко М. А. – Режим доступу : <http://www.cul.com.ua/catalogue.html?page=27&cat=13&order=name>. 2. Герасимович А. М. За заг. ред. проф. Герасимовича А. М. / Герасимович А. М., Кіндрацька Т. В., Кривов'яз Т. В. – К. : КНЕУ, 2004. – 536 с. 3. Загородній А. Г. Облік у банках [Електронний ресурс] / Загородній А. Г. – Режим доступу : <http://www.cul.com.ua/catalogue.html?page=27&cat=13&order=name>. 4. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках [Електронний ресурс] / Литвин Н. Б. – Режим доступу : <http://vceknigi.ru/student/20134-skachat-besplatno-knigu-litvin-nb-fiansoviy-oblk-u-bankah-u-kontekst-msfz.html>. 5. Вісник Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://un2-3.bank.gov.ua>.

УДК 336.717.3

Тронько А. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація. Визначено сутність депозитної політики та запропоновано шляхи її вдосконалення.

Аннотация. Определена суть депозитной политики и предложены пути ее усовершенствования.

Annotation. Essence of deposit policy has been defined and the ways of its improvement were offered.

Ключові слова: депозитна політика.

Депозитна політика є стратегією і тактикою по залученню засобів вкладників та інших кредиторів і визначенню найбільш оптимальної комбінації джерел засобів. Основною метою депозитної політики є залучення більшого об'єму грошових коштів за найменшою ціною. Депозитна політика банків реалізується в депозитній діяльності комерційних банків. Аналіз депозитного залучення засобів у розрізі валют, термінів залучення і секторів економіки відображає сучасний стан реалізації депозитної політики комерційних банків України.

Значні розробки у вивченні депозитів у складі ресурсної бази сучасних банківських інститутів здійснили такі зарубіжні економісти, як Г. Айленбергер, Р. Еллер, П. Роуз, які аналізували проблеми формування депозитних вкладів у структурі ресурсної бази комерційного банку з двох позицій: управління банківським капіталом і управління зобов'язаннями банку. Проблемам формування ефективної депозитної політики комерційних банків присвячені дослідження таких вітчизняних економістів, як В. Антонюк, О. Васюренко, О. Дмитрієва, Д. Олійник, Н. Парасій-Вергуленко та ін.

Об'єктом дослідження є депозитна політика України.

Предметом дослідження виступає аналіз факторів впливу на депозитну політику.

Обсяг депозитів на 01.02.2011 р. складав 423 млрд грн.

Упродовж року динаміка засобів на депозитних рахунках резидентів була низхідною і залежала від макроекономічної ситуації в країні, динаміки валютного курсу гривні і міри довіри суб'єктів господарювання до банківської системи [1].

Важливим чинником зростання обсягів депозитного ринку в Україні є зростання грошових доходів юридичних та фізичних осіб, що за умови відсутності фінансового ринку як альтернативи інвестування визначає депозитні вклади як головне джерело портфеля активів. За цих умов особливу увагу слід звертати на фінансові аспекти діяльності банку. Відповідно ефективність управління та функціонування комерційного банку значною мірою визначається ефективністю реалізації депозитної політики [2].

Окремою складовою депозитної політики, що впливає на поведінку суб'єктів грошово-кредитного ринку, є депозитна політика комерційних банків. Кожен комерційний банк як суб'єкт депозитного ринку намагається реалізувати свої інтереси за умови врахування впливу депозитної політики центрального банку та базуючись на конкретних умовах функціонування депозитного ринку [3]. Депозитна політика комерційного банку спрямована на оптимізацію витрат по залученню коштів на депозитному ринку за умови їх ефективного використання. Такий механізм реалізації інтересів усіх суб'єктів депозитного ринку формує ціну на депозитні кошти.

Безпосередній вплив на процентні витрати мають середні залишки по оплачуваних депозитах, середня процентна ставка по них. На середню процентну ставку по депозитах впливають такі чинники: ринковий рівень процентної ставки по депозитах, який залежить від кон'юнктури грошового ринку; структура депозитної бази, управління якою має важливе значення для регулювання прибутковості та зниження очікуваних витрат [4].

Так, зростання частки дорогих депозитних інструментів призводить до зростання процентних витрат, з іншого боку, висока питома вага низькооплачуваних ресурсів сприяє підвищенню рентабельності, але призводить до зниження рівня ліквідності балансу банку. Для комерційного банку найбільш привабливими є строкові депозити, що є найбільш стабільною частиною залучених ресурсів, вони дозволяють здійснювати кредитування на більш тривалі терміни і відповідно під більш високий процент. Рекомендований їх рівень у ресурсній базі – не менше 50 % [4].

При дослідженні методів управління залученими ресурсами необхідно зауважити, що у практиці українських банків перевага надається ціновим методам, що визначає самостійність при встановленні ціни по депозитах комерційними банками. Хоча зростання конкуренції змушує комерційні банки йти на затрати для реалізації маркетингової політики і розширення спектра банківських послуг з метою залучення потенційних клієнтів [2].

У зв'язку з тим що на сьогоднішній день у розпорядженні громадян України знаходиться достатня кількість готівкових коштів, більшість банків України могли б залучити вклади громадян через розширення спектра послуг та надання вкладникам сум додаткових ресурсів. Розвиток таких послуг вимагає від банківських установ нових підходів до встановлення форм депозитних рахунків, впровадження нової техніки та технології ведення банківських операцій із застосуванням різноманітних засобів – чекових книжок, кредитних карток та ін. Також було б можливим розширення кола депозитних рахунків клієнтів з різноманітним режимом функціонування, що надаватиме вкладникам банку додаткові можливості з використання своїх коштів із прийнятним рівнем доходів [3]. Прямий налагоджений зв'язок кредитної та депозитної політики дав би можливість банкам забезпечувати реалізацію кредитної політики. Саме такий підхід на сьогодні може забезпечувати ліквідність, фінансову стійкість і одночасно прибутковість комерційного банку.

Зростання конкуренції на депозитному ринку потребує залучення нових депозитних інструментів, використання яких забезпечує клієнтам банку можливість їх реалізації як фінансових активів при здійсненні кредитних операцій.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Ситуация с депозитами украинских банков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://uallfinanz.com/news/view_text.php?id=17. 2. Парасій-Вергуленко І. М. Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Парасій-Вергуленко І. М. – К. : КНЕУ, 2003. 3. Олійник Д. Ресурсна база українських комерційних банків як джерело ліквідності / Олійник Д. // Банківська справа. – 2000. – № 2. 4. Дмитрієва О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку // Фінанси України / Дмитрієва О. А. – 2007. – № 5.

Цапова М. С.

УДК 336.7:330.142.22

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ

Анотація. Розглянуто питання, пов'язані зі статутним капіталом банку, та запропоновано шляхи вдосконалення формування капіталу.

© Цапова М. С., 2012

Аннотация. Рассмотрены вопросы, связанные с уставным капиталом банка, и предложены пути усовершенствования формирования капитала.

Annotation. Issues related to the share capital of the bank have been considered, and ways to improve capital formation have been suggested.

Ключові слова: статутний капітал, власний капітал, банківська діяльність, комерційний банк.

Здійснювати банківські операції та надавати послуги, не маючи певних гарантій, які саме й забезпечують, зокрема необхідним розміром статутного капіталу, не можна. Тому актуальним є питання щодо розгляду механізму формування статутного капіталу банків.

Проблема формування власного капіталу банків досліджувалась як вітчизняними, так і зарубіжними економістами. Серед них можна виділити роботи Васюренка О. В., Кисельова В. В., Мороза А. М., Ф. Мишкіна, П. Роуза та ін. Незважаючи на такі дослідження, що стосуються формування власного капіталу банків, доцільно й надалі продовжувати наукові та практичні пошуки у цьому напрямку, оскільки зазначена проблема й дотепер є однією з найактуальніших.

Мета даної роботи – розгляд механізму формування власного капіталу.

Основним завданням цієї статті є уточнення терміна "статутний капітал банку"; дослідження ролі статутного капіталу у формуванні власного капіталу банку; розробка пропозицій щодо вдосконалення формування власного капіталу через найважливіший його складник – статутний капітал.

Об'єкт дослідження становить фінансова та статистична звітність, законодавчі та нормативні документи.

Предметом дослідження виступає формування власного капіталу комерційного банку.

Власний капітал банку є одним із найважливіших показників, які характеризують фінансову стійкість банку та його здатність до подальшого розвитку. Зміцнення ресурсної бази вітчизняної банківської системи, інтеграція її у світову спільноту значною мірою залежатимуть від зростання обсягів власного капіталу банків, зокрема такого важливого складника, як статутний капітал.

На сьогодні в юридичній та економічній літературі не існує єдиного, позбавленого розбіжностей і вад визначення поняття "статутний капітал". Так, деякі економісти трактують статутний капітал як "кошти, що внесені акціонерами банку шляхом придбання його акцій". За іншим визначенням, статутний капітал – це "сукупність вкладів (у грошовому виразі) учасників (власників) у майно підприємств для забезпечення його діяльності в розмірах, визначених установчими документами" [1]. Згідно зі статтею 87 Господарського кодексу України, "сума вкладів засновників та учасників господарського товариства становить статутний фонд товариства". Ці визначення мають такі вади. По-перше, не можна пов'язувати поняття "статутний капітал" лише з однією організаційно-правовою формою діяльності, такою, як акціонерна. Банки, зокрема, можуть створюватися й у формі товариств з обмеженою відповідальністю або кооперативного банку. По-друге, з огляду бухгалтерського обліку статутний капітал є рахунком, а тому відбиває право власності на майно, джерела його формування (створення), а не саме майно, отримане підприємством, контрольоване ним та обліковане на активних рахунках. Отже, неприпустимо ототожнювати поняття "статутний капітал підприємства" з поняттям "майно підприємства". По-третє, мінімальний розмір статутного капіталу визначається засновницькими документами з урахуванням вимог чинного законодавства України. По-четверте, не простежується мета та призначення створення статутного капіталу.

Наведене дає підстави для висновків, які стануть основою при визначенні поняття "статутний капітал" [1 – 3]:

1) попри широке застосування в економічній і юридичній літературі та на практиці терміна "статутний капітал", характерним для досліджень у цій сфері є наявність розбіжностей та невизначеностей щодо трактування;

2) при визначенні поняття "статутний капітал" не слід пов'язувати його лише з однією організаційно-правовою формою діяльності;

3) характеризуючи власний та статутний капітал, треба вирізняти два поняття: вклад та додаткові внески засновників. Це пов'язано з тим, що вклади та додаткові внески у формування різних складових власного капіталу виконують різні функції. Вклад – це частка засновника (учасника) у статутному (пайовому) капіталі підприємства, яка виконує функції:

а) забезпечення інвестування та оперативної діяльності підприємств є першочерговим джерелом формування його майна;

б) регулювання відносин власності між учасниками та засновниками, зокрема при розподілі одержаного прибутку, майна тощо;

в) участь в управлінні підприємством.

Говорячи про участь в управлінні та в регулюванні прав власності, слід враховувати поняття корпоративних прав: "Корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) цієї організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами".

Додатковий внесок – це частка засновника (учасника) в інших видах балансового капіталу підприємства, зокрема резервному капіталі та нерозподіленому прибутку. Це означає, що додаткові внески засновників спрямовуються на розвиток та подальше розширення підприємства, розроб-

лення й запровадження нових технологій і продуктів, покриття збитків тощо, тобто додаткові внески виконують лише першу функцію – інвестування та оперативної діяльності.

За такого підходу можна дати таке визначення поняття "статутного капіталу", яке, на думку автора, найповніше відбиває істотні риси статутного капіталу банку та забезпечує чіткість розгляду порядку його формування: статутний капітал є вартістю вкладів учасників (засновників банку), що передаються йому власниками вкладів у повне господарське відання з метою формування активів банку для початку чи подальшої банківської діяльності, а також гарантування інтересів вкладників і кредиторів банку.

Вкладом до статутного капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку. Оскільки діяльність банків пов'язана переважно з операціями з високоліквідними активами, то формування та збільшення їх статутного капіталу здійснюється в Україні лише у грошовій формі: резидентами України – у гривнях, а нерезидентами – в іноземній, вільно конвертованій валюті або у гривнях. Фактично це означає, що резидентам заборонено розраховуватися, зокрема за акції банку, вільно конвертованою валютою навіть за умов її наявності на законних підставах. Такі резиденти мають продати ВКВ на валютному ринку, а отримані гривні спрямувати на формування або збільшення статутного капіталу. Зазначений підхід ставить резидентів і нерезидентів у нерівні умови, оскільки перші мають можливість вибору, у якій валюті їм вигідніше здійснювати внески до статутного капіталу банку. Тому логічно є пропозиція щодо надання резидентам права (за умов наявності дозволу НБУ) здійснювати внески до статутного капіталу також у ВКВ.

Актуальним є питання щодо мінімального рівня статутного капіталу банку та прив'язки його до євро. Згідно з міжнародною практикою та чинним законодавством України, вимоги щодо мінімального розміру статутного капіталу встановлюються лише на момент реєстрації банку.

Основним показником оцінки діяльності банку є його регулятивний капітал. Це пов'язано насамперед з тим, якщо взяти за основу тільки статутний капітал, то спрямування всього прибутку на його збільшення може позбавити банк можливості формувати в достатньому розмірі фонди й резерви, необхідні для покриття збитків від банківської діяльності та необхідні для забезпечення нормального функціонування банку. Невиплата або виплата у невеликих розмірах дивідендів власникам банку негативно впливає на його імідж, можливості банку залучати нових учасників і кредиторів.

Закон України "Про банки і банківську діяльність" [2] встановлює мінімальний розмір статутного капіталу на момент реєстрації, який залежить від організаційно-правової форми та територіального охоплення діяльності банку. Крім того, НБУ надано право встановлювати для окремих банків, залежно від їх функціональної спеціалізації та територіального охоплення діяльності, диференційований мінімальний статутний капітал на момент реєстрації, але не нижче від встановлених цим законом розмірів. Зауважимо, що законом не визначено саме поняття "спеціалізований банк", коло операцій і послуг таких банків. У ньому немає й визначення поняття "актив одного типу", яке істотно впливає на віднесення банку до спеціалізованого. Зазначимо також, що законом не визначено специфіку діяльності кооперативних банків, а також відмінність місцевих кооперативних банків від звичайних обласних банків (за винятком розміру статутного капіталу й кількості учасників). Отже, такі питання потребують законодавчого врегулювання.

Прив'язка мінімального розміру статутного капіталу та мінімального розміру регулятивного капіталу до євро викликає деякі зауваження. По-перше, згідно з валютним законодавством України, гривня є єдиним законним засобом платежу. По-друге, у разі курсових коливань створюються додаткові перешкоди в плануванні банками своєї діяльності, а також у їх відносинах із регулювальними та наглядовими органами. Так, у разі девальвації гривні може виникати ситуація, коли власний капітал банку знеціниться і стане меншим за мінімальний розмір, визначений в євро. Отже, через незалежні від банку обставини ним буде допущено порушення чинного законодавства.

Постановою Правління НБУ від 17.03.2004 року № 112 [3] було внесено зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків. Згідно з нею мінімальний розмір регулятивного капіталу визначається в гривнях щороку окремим рішенням Правління НБУ та встановлюється на відповідний період (рік) у розмірі, еквівалентному розміру нормативного значення, установленого в євро. Мінімальний розмір регулятивного капіталу в гривнях визначається НБУ щороку та має дотримуватися банками на кінець кожного періоду, що регулюється. Контроль за дотриманням банками нормативу N1 здійснюється НБУ за нормативним значенням, що зафіксовано у гривнях. У цьому разі протягом усього періоду, що регулюється, нормативне значення мінімального розміру регулятивного капіталу банків у гривнях не може бути меншим, ніж установлене НБУ на початок року, що регулюється.

Зазначимо, що до розрахунку нормативного значення мінімального розміру регулятивного капіталу, що встановлюється у гривнях, береться більший за величиною курс євро, а саме: курс євро, встановлений НБУ на початок періоду, що регулюється (на 1 січня кожного року); або курс євро, розрахований як середньоарифметична величина курсу євро за IV квартал звітного року. У разі зниження курсу євро на кінець періоду, який регулюється, нормативне значення мінімального розміру регулятивного капіталу, що встановлюється НБУ у гривнях, не підлягає зменшенню на наступний період.

Слід зазначити, що питання вдосконалення формування власного капіталу банку та такого його складника, як статутний капітал, належить до найскладніших і поки ще не вирішених. Потрібна подальша постійна дискусія, до якої має бути залучена якомога більша кількість науковців та практиків.

Отже, розглянувши формування власного капіталу банку, можемо додати, що цей процес потребує подальшої розробки напрямків дослідження.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Примостка Л. А. Аналіз банківської діяльності : монографія / Л. А. Примостка. – К. : Либідь, 2006. – 432 с. 2. Закон України Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121 – III // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності (Додаток до журналу "Вісник Національного Банку України"). – 2001. – № 1. – С. 3–46. 3. Інструкція про порядок регулювання та аналіз діяльності банків в Україні, затверджена Постановою Правління НБУ № 112 від 17 березня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. 4. Положення про організацію операційної діяльності в банках України, затверджене постановою Правління НБУ від 18.07.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. 5. Банковское дело : учебник / под ред. проф. В. И. Колесникова, проф. Л. П. Кролевицкой. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 464 с.

УДК 336.717.3:657.22

Бараннік Ю. А.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анотація. Визначено поняття "депозит", розглянуто особливості облікових процедур, залучення та розміщення комерційними банками коштів на депозит.

Аннотация. Определено понятие "депозит", рассмотрены особенности учетных процедур, привлечение и размещение коммерческими банками средств на депозит.

Annotation. The notion of deposit is defined, the features of registration procedures are considered, bringing and placing by the commercial banks of facilities on a deposit are considered.

Ключові слова: депозит, депозитні операції, принципи бухгалтерського обліку, амортизація суми неамортизованої премії (дисконту).

Депозит є одним з найбільш важливих ресурсів банку, оскільки він становить кредит населення, підприємств, організацій іншим клієнтам банку безпосередньо через банківську систему, що вирішує проблеми достатнього бюджетного фінансування. Тому депозит можна розглядати як джерело поповнення ресурсів банку, а правильне та своєчасне відображення в обліку депозитних операцій – як запоруку ефективної роботи банку.

Дослідженням проблеми обліку депозитних операцій займалися науковці та практики, зокрема Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф., Герасимович А. М., Доллан Е. Дж., Гальчинський А. С. Але до теперішнього часу серед вчених не існує єдиної думки щодо визначення поняття "депозит", що обумовлює необхідність систематизації різних точок зору. Проте можна зазначити, що питання облікових процедур потребує більш детального дослідження.

Метою дослідження є розгляд особливостей обліку депозитних операцій та аналіз облікових процедур за депозитними операціями.

У рамках поставленої мети визначені такі завдання: розглянути визначення поняття "депозит" згідно з нормативною та законодавчою базою; порядок розміщення банком коштів на депозит; визначити порядок амортизації суми неамортизованої премії (дисконту).

Об'єктом дослідження є депозитні операції банку.

Предмет дослідження – облікові процеси та процедури за депозитними операціями банку.

Згідно з Положенням про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами [1] під депозитом (вкладом) розуміються грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті або банківські метали, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в іншій формі) і підлягають виплаті відповідно до законодавства України та умов договору.

Бухгалтерський облік депозитних операцій ґрунтується на загальноприйнятих у міжнародній практиці принципах [2, с. 125–130]: безперервності діяльності установи банку; обережності; стабі-

льності правил бухгалтерського обліку; нарахування доходів та видатків; дати операції, окремого відображення активів та пасивів; переваги змісту над формою; оцінки активів та пасивів.

Суб'єктами депозитних операцій є комерційні банки, які виступають як позичальники, а також кредитори – власники коштів.

Об'єктом депозитних операцій є кошти, передані комерційному банку на умовах, визначених угодою (з виплатою процентів або на безпроцентній основі) [3, с. 182].

Під депозитною базою банку розуміють сукупність коштів на депозитних рахунках клієнтів, відкритих у банку на договірних умовах. Ресурсна база сучасного банку характеризується широкою різноманітністю видів депозитів, що ускладнює регулювання процесу формування банківських ресурсів.

За строками використання коштів вкладу (депозити) поділяються на вклади (депозити) до запитання, депозити на визначений строк (строкові) та ощадні депозити.

До депозитів до запитання відносяться кошти на кореспондентських рахунках інших банків; кошти місцевих бюджетів та клієнтів, які утримуються за рахунок місцевих бюджетів; кошти позабюджетних фондів; кошти на поточних рахунках суб'єктів господарювання, фізичних осіб, небанківських фінансових установ [4, с. 122].

Порядок відкриття депозитних рахунків у національній та іноземній валюті, а також поточних бюджетних рахунків у національній валюті України та проведення операцій за ними регулюються чинним законодавством України.

Усі особові рахунки вкладників підлягають реєстрації як у бухгалтерії, так і в депозитному відділі банку. Датою відкриття депозитного рахунку є дата надходження грошових коштів на депозитний рахунок. Юридичні особи мають право перераховувати кошти на депозитний рахунок тільки з поточного рахунку, а фізичні особи – перераховувати з поточного рахунку або вносити кошти готівкою.

Депозитні операції можуть вестися в іноземній валюті та банківських металах. Курсова різниця від таких операцій відображається на рахунку 6204 "Результат від торгівлі іноземною валютою та банківськими металами".

Залучені кошти до банку на відповідну дату здійснення такої операції відображаються проводкою: за дебетом рахунку для обліку грошових коштів і банківських металів, рахунку клієнтів, а за кредитом рахунку для обліку залучених вкладів (депозитів).

Відображення в обліку операцій з продовження строку дії (продлонгації) вкладних (депозитних) договорів здійснюється за відповідними аналітичними рахунками з обліку короткострокової або довгострокової заборгованості Плану аналітичних рахунків, що розробляє кожний комерційний банк залежно від строку, що визнається від дати пролонгації договору до дати її погашення [3, с. 186].

Не рідше одного разу на місяць протягом строку дії депозиту здійснюється амортизація суми неамортизованого дисконту, що має таке відображення в обліку: за дебетом рахунку для обліку процентних витрат за залученими вкладками (депозитами); за кредитом рахунку для обліку неамортизованого дисконту за строковими коштами [1].

Амортизація неамортизованої суми премії здійснюється не рідше одного разу на місяць з використаними рахунків витрат протягом строку дії депозиту та відображається проводкою: за дебетом рахунку для обліку неамортизованої премії за строковими коштами, а за кредитом рахунку для обліку процентних витрат за залученими вкладками (депозитами).

Сума вкладу (депозиту) на вкладному (депозитному) рахунку до часу його повернення ураховується банком.

Активними депозитними операціями є розміщення банківських коштів на вклади в інші банки, а пасивними депозитними операціями – кошти, залучені банком. Депозитні операції можуть бути активними лише на міжбанківському кредитному ринку [3, с. 183].

Залежно від методу виплати процентів за депозитами – за період або на період (авансом) – змінюється сума, що надходить від депонента. У будь-якому разі номінальна сума депозиту і сума, що враховується на депозитному рахунку, збігаються.

Слід зазначити, що депозит відіграє значну роль у формуванні політики банку.

Ресурсна база банку має найважливіше значення і є основним чинником успішної його діяльності, тому що формування ресурсів та надання кредитів знаходяться в тісному взаємозв'язку.

Дані питання потребують подальших досліджень, як напрямок удосконалення депозитних операцій можна запропонувати розширення кола депозитних рахунків клієнта за різноманітними режимами, а також удосконалення облікових процедур створення депозитів та формування банківських резервів.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України від 27.12.2007 р. № 481 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>. 2. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках України / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 2004. – 636 с. 3. Глебова Н. В. Облік у банках : навч. посібник / Н. В. Глебова, Л. М. Стиренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 308 с. 4. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках : підручник / Литвин Н. Б. – К. : Хай-Тек Прес, 2010. – 608 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Анотація. Розкрито сутність, зміст та значення організації обліку розрахунків з оплати праці в бюджетних установах. Розглянуто основні проблеми оплати праці та запропоновано напрямки їх усунення.

Аннотация. Проанализированы суть, содержание и значение организации учета расчетов по оплате труда в бюджетных учреждениях. Рассмотрены основные проблемы оплаты труда и предложены направления их устранения.

Annotation. The article reveals the essence, content and organization of the account value calculations for wages in budget institutions. The main issues of wages and directions to remove them were offered.

Ключові слова: організація обліку, заробітна плата, мотивувальна політика, функції заробітної плати.

Як би стрімко не розвивались ринкові відносини з їх приватною власністю і комерційними інтересами, сучасне суспільство без бюджетних установ та організацій навряд чи можна уявити. Складовою всіх витрат, що здійснюються в бюджетних установах, є витрати на оплату праці. За визначенням спеціалістів, праця як економічний ресурс є сукупністю використовуваних при здійсненні суспільно корисної діяльності фізичних та розумових здібностей людей. Останніми роками спостерігається велика диференціація заробітної плати між окремими соціальними групами. На сьогодні у цій сфері склалась кризова ситуація. Заробітна плата втратила здатність бути стимулюючим фактором, що ускладнює проведення мотивувальної політики.

Необхідно зазначити, що тема обліку розрахунків з оплати праці є досить дослідженою на сьогоднішній день, про це свідчить велика кількість підручників, монографій і статей у періодичних виданнях. Проблеми специфіки ведення бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці в бюджетних установах досліджені такими науковцями, як Атамас П. І. [1], В. Матвеева [2], Ватуля І. Д. [3], Ватуля М. І. [3], Левченко З. М. [3], Власюк Г. В. [4] та ін.

Мета дослідження – проаналізувати сутність, значення та особливості організації обліку розрахунків по заробітній платі в бюджетних установах.

Задля досягнення мети даної роботи необхідно виконати такі завдання: розкрити сутність поняття заробітної плати; розглянути теоретичні аспекти організації обліку розрахунків з оплати праці; виявити основні проблеми оплати праці та запропонувати шляхи їх усунення.

Об'єктом дослідження є законодавча і нормативна база з оплати праці у бюджетних установах.

Предмет дослідження – особливості організації обліку розрахунків з оплати праці.

Заробітна плата як соціально-економічна категорія є, по-перше, основним джерелом грошових доходів працівників, адже її величина значною мірою характеризує рівень добробуту всіх членів суспільства. З іншого боку, її правильна організація зацікавлює працівників підвищувати ефективність власної діяльності, а відтак безпосередньо впливає на темпи й масштаби соціального та економічного розвитку країни.

Заробітну плату як економічну категорію відносять до числа найскладніших. Саме з цієї причини, а також унаслідок однобічного, некомплексного підходу до її визначення у політичній економії соціалізму в колишньому Радянському Союзі нині в Україні, на жаль, відсутнє єдине розуміння суті заробітної плати [4].

Згідно зі статтею 1 Закону України "Про оплату праці", під заробітною платою розуміють винагороду, обчислену, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану роботу, надані послуги [5].

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконаної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства [6, с. 25].

Процес прикладання праці у нематеріальній сфері має певні особливості:

1) послуги надаються не як річ, а як діяльність, тому ця праця переважно розумова, хоча включає затрати фізичної праці;

2) у нематеріальній сфері переважає жива праця у складі сукупних витрат: на сьогоднішній день видатки на заробітну плату становлять від 50 до 85 відсотків;

3) високий рівень кваліфікації працюючих у бюджетній сфері. У таких галузях, як освіта, охорона здоров'я, мистецтво, спеціалістів найвищої кваліфікації близько 50 % загальної чисельності працівників [1].

Фінансування витрат на оплату праці працівників бюджетних установ здійснюється у межах асигнувань, передбачених кошторисом доходів та витрат на ці цілі. Планування витрат на оплату праці при складанні кошторису здійснюється згідно з вимогами Порядку № 228 – "Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторису бюджетних установ", затвердженого Постановою КМУ від 28.02.2000 р. № 228 [2, с.121].

Для кожного із закладів освіти, науки, охорони здоров'я, соціального забезпечення, культури, фізкультури та спорту, архівних закладів, органів виконавчої влади, місцевого самоуправління та інших закладів, що фінансуються з бюджету, існують деякі особливості нарахування заробітної плати.

Для обліку розрахунків з оплати праці застосовується рахунок 66 "Розрахунки з оплати праці". Цей рахунок активно-пасивний, балансовий, розрахунковий.

На рахунку 66 "Розрахунки з оплати праці" ведеться узагальнення інформації про розрахунки з персоналом, який належить як до облікового, так і до необлікового складу підприємства, з оплати праці (за всіма видами заробітної плати, премій, допомоги тощо).

За кредитом рахунку 66 "Розрахунки з оплати праці" відображається нарахована працівникам основна та додаткова заробітна плата, премії, допомога з тимчасової непрацездатності. Інші нарахування за дебетом – виплата заробітної плати, премії, допомоги тощо, а також суми утриманих податків, платежів за виконавчими документами й інші утримання із сум оплати праці персоналу.

Аналітичний облік розрахунків з персоналом здійснюється за кожним працівником, видами виплат та утримань. Сума всіх нарахувань заробітної плати за кожним аналітичним рахунком дорівнює кредитовому обороту синтетичного рахунку 66 за звітний місяць.

Облік праці та розрахунків по заробітній платі є одним з найважливіших напрямів облікового процесу бюджетних установ. До завдань обліку праці та її оплати слід віднести:

- 1) контроль за дотриманням штатної дисципліни та раціональним використанням робочого часу;
- 2) правильне обчислення витрат робочого часу та облік праці;
- 3) правильне обчислення заробітної плати та утримання з неї;
- 4) здійснення своєчасних і достовірних розрахунків по заробітній платі;
- 5) контроль за використанням фонду заробітної плати;
- 6) забезпечення споживачів інформацією про працю і заробітну плату.

Заробітну плату бюджетних установ з практичного погляду можна охарактеризувати як плату, що надається за використання праці або як ціну втраченої праці. Вона може бути у вигляді премій, гонорарів, місячних окладів тощо і виконує такі функції:

- 1) відтворювальна – забезпечує працівників та членів їх сімей необхідними життєвими благами для відновлення робочої сили та відновлення покоління;
- 2) стимулююча – встановлення залежності її розміру від кількості і якості конкретного працівника, його внеску в результати роботи. Високооплачувана праця створює матеріальну зацікавленість персоналу установи в трудовій активності й підвищенні своєї кваліфікації;
- 3) регуляторна – встановлює залежність оплати праці від кваліфікації, рівня її складності, напруженості завдань;
- 4) соціальна – реалізує принцип соціальної справедливості щодо одержуваних доходів, тобто за однаковою роботу робітники одержують однаковою заробітну плату, отримання вищої заробітної плати передбачає визначення більших заслуг робітника перед колективом [6, с. 25].

На сьогоднішній день заробітна плата виконує вищезазначені функції не повною мірою, унаслідок чого у бюджетній сфері виникає безліч проблем.

Головними недоліками оплати праці у бюджетних галузях є низькі ставки і оклади, незначна міжпосадова диференціація заробітної плати, неадекватна оцінка праці провідних спеціалістів, існування двох паралельних систем оплати працівників бюджетної сфери. Соціально-економічна ситуація, що існує на сьогодні, ускладнюється затримкою виплати заробітної плати працівникам. Сьогодні чітко спостерігається також тенденція різкого відставання рівня заробітної плати працівників бюджетної сфери від рівня заробітної плати працівників позабюджетного сектору економіки, що негативно впливає на престиж професії медика, педагога, соціального, культурно-освітнього працівника, державного службовця і призводить до відтоку кадрів в інші сфери економічної діяльності [7].

Тому на сьогодні необхідним є вдосконалення оплати праці працівників охорони здоров'я, освіти, культури та спорту, установлення оптимальної, на основі Єдиної тарифної сітки, диференціації тарифних ставок і посадових окладів різних професійно-кваліфікаційних груп працівників з урахуванням складності та результатів їх праці; усунення необґрунтованих диспропорцій у рівнях оплати праці працівників однакової кваліфікації, які виконують однаково складні та функціональними ознаками роботу, а також підвищення зарплати працівників бюджетної сфери.

У статті здійснено теоретичне узагальнення організації бухгалтерського обліку праці та її оплати, а також розглянуто основні проблеми, пов'язані з оплатою праці. Це дало змогу сформулювати такі положення:

- 1) праця була і залишається головним джерелом матеріального та духовного достатку, головною умовою життя та розвитку суспільства. Проте в сучасних умовах розвитку економіки в Україні ринкові регулятори ще не працюють на повну силу, а держава не здійснює повного контролю за розмірами заробітної плати. Заробітна плата є важливим засобом підвищення зацікавленості працівників у результатах своєї праці, але внаслідок деформацій і диспропорцій вона фактично перетворилася у різновид соціальних виплат, не пов'язаних з кількістю, якістю і кінцевим трудовим ре-

зультатом, тому праця та її оплата втрачає своє соціально-економічне призначення, руйнуючи основи економічного й соціального розвитку;

2) організація оплати праці в бюджетних установах суттєво відрізняється від господарсько-розрахункових підприємств:

визначальним для бухгалтерського обліку бюджетних установ є їх статус неприбуткових;

джерелами коштів на оплату праці у бюджетних організаціях є асигнування з бюджету, а також частка доходів, одержаних у результаті їх господарської діяльності;

фінансування на оплату праці здійснюється за кошторисно-бюджетним методом;

користувачі – органи державної та місцевої влади, які суттєво відрізняються від користувачів підприємств небюджетної сфери.

Питання організації обліку розрахунків з оплати праці та пов'язані з ними проблеми у кожному періоді часу є актуальними, отже, неодмінно потребують подальшого наукового дослідження.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Атамас П. Й. Основи обліку в бюджетних організаціях : навчальний посібник / Атамас П. Й. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 284 с. 2. Матвеева В. Бюджетні організації: бухгалтерський облік та оподаткування / Матвеева В. – Х. : Фактор, 2002. – 664 с. 3. Ватуля І. Д. Облік у бюджетних установах / Ватуля І. Д., Ватуля М. І., Левченко З. М. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 368 с. 4. Власюк Г. В. Організація обліку та вдосконалення звітності з оплати праці в бюджетних установах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>. 5. Про оплату праці : Закон України від 1 травня 1995 року [Електронний ресурс] / Власюк Г. В. – Режим доступу : <http://ligazakon.com.ua>. 6. Дудченко Н. І. Удосконалення обліку, аналізу і аудиту розрахунків з оплати праці в бюджетних установах / Дудченко Н. І. // Фінансові ринки і цінні папери. – 2009. – № 15. – С. 24–28. 7. Тонконог Т. Ю. Особливості системи оплати праці працівників бюджетної сфери та напрями її удосконалення / Тонконог Т. Ю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>.

УДК 657.44:339.187.6

Бойко І. Ю.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Анотація. Визначено поняття лізингу та лізингових операцій, проаналізовано сучасний стан обліку лізингових операцій, а також розроблено пропозиції щодо його вдосконалення.

Аннотация. Определено понятие лизинга и лизинговых операций, проанализировано современное состояние учета лизинговых операций, а также разработаны предложения по его усовершенствованию.

Annotation. The concept of leasing and lease operations was defined, the current state of accounting of leasing operations was analyzed, as well as proposals for its improvement have been worked out.

Ключові слова: лізинг, лізингова операція, лізингодавець, оренда.

Лізингові операції досить давно стали невід'ємною частиною економіки розвинутих країн (за даними Світового банку через лізинг здійснюється в середньому від 15 до 30 % інвестицій в основні фонди). За відсутності власних коштів для оновлення виробництва найефективнішою формою фінансування підприємств стає лізинг. Проте розвиток самого лізингового бізнесу зіштовхується з подібною проблемою мобілізації коштів для закупівлі предметів лізингу. Банки як каталізатори розвитку економіки, є тими інституціями, що мають потрібні обсяги грошових ресурсів та можливість вільного доступу до них. Отже, їх роль у стимулюванні розвитку лізингу є досить вагомою. Тому сьогодні для успішної координації та реалізації взаємозв'язків між банківською системою та лізинговим ринком надзвичайно важливим стає виділення напрямків співпраці між даними секторами ринку фінансових послуг, їх систематизація та обґрунтування.

Питання обліку лізингових операцій були предметом досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких Бутинець Ф. Ф., Дем'яненко М. Я., Кірейцев Г. Г., Луб'яницький О. Г., Міщенко В. І. [1], Саблук П. Т., Слав'янська Н. Г., Осадчий Ю. І., Усенко Я. Б., П. Балтус, Г. Бірман,

Р. Брейлі, Горемікін В. А., Кондраков Н. П., Ламікін І.А., С. Майєрс, Ж. Матук, Панічев Н. А., С. Шмідт, Х.-Й. Шпітлер та ін.

Метою статті є аналіз напрямів здійснення банками лізингових операцій та визначення заходів щодо розвитку лізингу в банківській діяльності.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких завдань: розглянути сутність поняття "лізинг"; визначити перспективні напрями розвитку операцій з лізингу в Україні; дослідити та оцінити сучасний стан обліку лізингових операцій.

Об'єкт дослідження – лізингові операції.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних питань, пов'язаних з обліком лізингових операцій банку.

Лізинг – різновид підприємницької діяльності, яка спрямована на інвестування коштів у рухоме та нерухоме майно, що спеціально передається за договором фізичними і юридичними особами на відповідний період для використання в підприємницьких цілях.

При дослідженні сутності лізингу як економічно-правової категорії залишається багато суперечливих питань, адже його зміст і роль у теорії і практиці трактується по-різному. Відмінності в трактуванні полягають в тому, що лізинг є складною синтетичною формою господарських відносин, яка містить у собі елементи купівлі-продажу, кредиту, оренди, прокату, продажу в розстрочку та викупу. Відповідно існує ряд спільних рис з:

а) орендою – за суб'єктами, об'єктами, правом власності, зобов'язаннями та відповідальністю суб'єктів, страхуванням майна тощо;

б) прокатом – за об'єктами, тривалістю угоди, порядком здійснення ремонту майна та переходу права власності тощо;

в) кредитом – за цільовим призначенням, гарантіями, платежами, порядком відображення майна на балансі підприємства тощо;

г) продажем у розстрочку – за моментом та переходом права власності на майно тощо [2].

Порівнюючи лізинг з зазначеними категоріями, можна дійти висновку, що лізинг є комплексом економіко-правових відносин, які виникають при передачі за відповідну плату на визначений термін і на відповідних умовах, обумовлених договором, лізингодавцем у тимчасове користування майна, придбаного спеціально для лізингоодержувача, з правом викупу.

Лізингова операція передбачає права користування окремими інвентарними об'єктами основних засобів іншому суб'єкту на платній основі на визначений термін.

У сучасних умовах банк є невід'ємним суб'єктом лізингових відносин, виступаючи в ролі лізингодавця, лізингоодержувача, засновника, кредитора або ж фінансового агента лізингових компаній.

Законом України "Про банки та банківську діяльність" визначено, що банки можуть самостійно здійснювати лізингові операції на підставі ліцензії НБУ [3]. Для банківських установ надання лізингових послуг – доволі безпечна операція, адже вона базується на принципах цільового використання кредиту та його забезпечення ліквідною заставою.

Займаючись лізинговою діяльністю, банківські установи отримують такі переваги [4]:

диверсифікація портфеля банківських послуг;

зниження кредитних ризиків, оскільки предмет лізингу перебуває у власності банку;

розширення власної клієнтської бази;

посилення конкурентних позицій на фінансовому ринку.

Однак, незважаючи на зазначені переваги, частка лізингових операцій у кредитному портфелі вітчизняних банків є досить низькою. Таку ситуацію можна пояснити низкою об'єктивних причин:

банкам дозволено купувати предмети лізингу для подальшої передачі їх у лізинг лише за власні кошти;

відсутність достатніх обсягів фінансових ресурсів;

відсутність податкових пільг для банків-лізингодавців.

Важливим і перспективним напрямом у розвитку лізингу в Україні є створення лізингових компаній комерційними банками.

Нині доцільність створення лізингових компаній банками пояснюється тим, що для проведення лізингових операцій потрібні великі кошти для закупівлі сучасної техніки й устаткування. Комерційні банки мають необхідні ресурси, тому лізинговий бізнес міг би стати вигідною сферою вкладення капіталів і одержання додаткового прибутку.

Таким чином, було розглянуто теоретичні аспекти лізингу, особливості банківського лізингу в Україні. Аналіз існуючої практики проблем та перспектив проведення лізингових операцій комерційними банками України дозволяє зробити певні висновки:

складність завдань, що стоять перед банком-лізингодавцем і полягають у необхідності глибокого вивчення ринку лізингових послуг, комплексному аналізі потенційних лізингоодержувачів, постачальників, проведенні рекламних заходів, забезпеченні максимально можливого обсягу додаткових послуг тощо, роблять доцільним на даному етапі створення банками власних спеціалізованих дочірніх лізингових компаній, які б займалися відповідними операціями за фінансової підтримки з боку банку-засновника;

головними проблемами розвитку цих операцій комерційними банками є їх довгостроковий характер, що в умовах нестабільної економічної ситуації, досить високої інфляції та обмеженості вільних довгострокових ресурсів комерційних банків обумовлює неможливість їх (операцій) достатнього поширення.

Оцінюючи перспективи розвитку лізингових операцій комерційними банками України, необхідно відмітити, що на перших порах комерційні банки не спроможні надавати весь комплекс послуг

по лізингу (вивчення ринку тих чи інших засобів, що здаються в оренду, проведення технічного обслуговування і консультацій тощо).

При поширенні застосування комерційними банками на практиці лізингового кредитування в нашій країні треба розглянути проблему лізингових ризиків. В умовах економічного спаду та інфляції головну роль повинні відігравати операції фінансового лізингу, засновані на збереженні права власності на об'єкт лізингу протягом усього терміну дії угоди.

Для швидкого розвитку лізингового бізнесу слід розробити та здійснити систему організаційно-економічних заходів щодо стимулювання та державної підтримки лізингу в Україні.

Для України розвиток лізингу, особливо в банківському секторі, – де шлях до одержання інвестицій, необхідних для піднесення всієї економіки.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Міщенко В. І. Основи лізингу / Міщенко В. І. – К. : Земля, 2001. – С. 177. 2. Парасій-Вергуненко Н. М. Аналіз лізингових операцій // Аналіз банківської діяльності : підручник / за ред. проф. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2006. – С. 258–268. 3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121 [Електронний ресурс] / Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 4. Вітт О. Ф. Лізингові операції комерційних банків України / О. Ф. Вітт // Фінанси, облік і аудит. – 2009. – № 13. – С. 20–27.

УДК 336.717.16

Стороженко Ю. А.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

КОНТРОЛЬНО-ОБЛІКОВІ ПРОЦЕДУРИ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

Анотація. Узагальнено теоретичні та практичні аспекти формування системи обліку та контролю банківських операцій в іноземній валюті. Визначено оцінку діючої методики обліку та контролю операцій в іноземній валюті та розроблено практичні рекомендації щодо її вдосконалення.

Аннотация. Обобщены теоретические и практические аспекты формирования системы учета и контроля банковских операций в иностранной валюте. Определена оценка действующей методики учета и контроля операций в иностранной валюте и разработаны практические рекомендации по ее усовершенствованию.

Annotation. The paper summarizes the theoretical and practical aspects of accounting and control system of banking transactions in foreign currency. The current evaluation method of accounting and control operations in foreign currency is given and practical recommendations for its improvement were developed.

Ключові слова: банк, банківські операції, валюта, валютна система, операції в іноземній валюті, валютний курс, валютний контроль.

Тенденція до глобалізації світового економічного простору передбачає організацію міждержавних фінансових потоків, що, у свою чергу, зумовлює активізацію валютних відносин, удосконалення видів валютних операцій. Вимагає вдосконалення валютне законодавство, є потреба у розширенні нормативної бази щодо чинних методик обліку, аналізу та контролю операцій в іноземній валюті. Низка питань теорії та практики обліку операцій в іноземній валюті і внутрішньобанківського контролю (первинна документація, організація та методика обліку валютних операцій банківських установ, комп'ютеризація банківської системи загалом і внутрішньобанківського контролю зокрема) недостатньо досліджена та потребує детальних наукових розробок з урахуванням сучасних умов ведення банківської діяльності. Необхідність дослідження системи обліку і аналізу валютних операцій та їх удосконалення і адаптація до потреб управління сучасним банком визначають актуальність теми роботи.

Теоретичні і практичні дослідження проблеми формування методичних підходів до обліку та контролю внесли як зарубіжні вчені: В. Палій, Дж. Робертсон, Я. Соколов, Н. Фадейкіна, так і вітчизняні: Білуха М. Т., Бутинець Ф. Ф., Валуєв Б. І., Васюренко О. В., Голов С. Ф., Кіндрацька Л. М., Кірей-

цев Г. Г., Крупка Я. Д., Кужельний М. В., Литвин Б. М., Лінник В. Г., Пархоменко В. М., Петрашко Л. П. [1], Пушкар М. С., Савлук М. І., Сопко В. В., Тиркало Р. І. [2], Усач Б. Ф., Швець В. Г., Шевчук В. О.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних питань і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення методики обліку та здійснення контролю банківських операцій в іноземній валюті.

Об'єкт дослідження становить процес здійснення операцій банками в іноземній валюті.

Предметом дослідження виступає облік та контроль банківських операцій в іноземній валюті.

Одним із напрямів банківського бізнесу є його діяльність на валютному ринку, що представлена як операціями клієнтів, так і безпосередньо власними операціями банків. Крім цього, банкам належить функція агента валютного контролю, яка зобов'язує їх здійснювати контроль за дотриманням вимог валютного законодавства.

Здійснення розрахунків в іноземній валюті регулюється Законом України від 23.09.94 "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті". Законодавством України передбачено отримання ліцензій на будь-які операції, пов'язані з рухом валютних коштів та цінностей [3].

Ліцензії на здійснення валютних операцій надаються банком на підставі положення № 181 від 06.05.98, затвердженого Постановою Правління НБУ, де обумовлені вимоги до банків для отримання права на здійснення операцій за певними пунктами ліцензії. Банки, що отримали ліцензію на здійснення валютних операцій, є уповноваженими банками.

Для правильного відображення в бухгалтерському обліку операцій з іноземною валютою слід усвідомити такі терміни та поняття:

Валютні операції – господарські операції, вартість яких визначається в іноземній валюті, або ті, що потребують розрахунків в іноземній валюті. Валютний курс – установлений Національним банком України курс грошової одиниці України до грошової одиниці іншої країни. Операція в іноземній валюті – господарська операція, вартість якої визначена в іноземній валюті або яка потребує розрахунків в іноземній валюті [4].

Обмінні операції – операції, які виконуються у двох різних валютах (причому одна з них може бути національною валютою) і впливають на валютну позицію банку.

Валютна позиція банку – залишки коштів в іноземній валюті, які формують активи та пасиви (з урахуванням позабалансових вимог та зобов'язань за незавершеними операціями) у відповідних валютах. Існують закрита та відкрита валютні позиції. Закрита валютна позиція – валютна позиція у відповідній валюті, коли активи та пасиви (з урахуванням позабалансових вимог та зобов'язань за незавершеними операціями) зберігаються. Відкрита валютна позиція – різниця між залишками коштів у іноземній валюті, що формують активи та пасиви (з урахуванням у позабалансових вимогах та зобов'язаннях за незавершеними операціями) у відповідних валютах, унаслідок якої з'являється можливість отримати додаткові прибутки або ризик додаткових збитків у результаті зміни обмінних курсів валют. Коротка відкрита валютна позиція – відкрита валютна позиція у відповідній валюті, коли пасиви та позабалансові вимоги перевищують пасиви та позабалансові зобов'язання [4].

Відповідно до теорії господарського права, валютне регулювання є однією з форм державного впливу на учасників зовнішньоекономічної діяльності для охорони публічних інтересів держави. Цей вплив здійснюється для захисту національної валюти, обмеження вивезення капіталу з країни, забезпечення повернення валютного виторгу, отриманого від експорту. Вирішуються ці завдання згідно з нормами валютного законодавства, що регулює як загальні питання валютних відносин, так і приватні, наприклад механізм контролю валютних операцій.

Використання іноземної валюти у фінансових і громадянських правовідносинах обмежене. Згідно з законодавством України, іноземна валюта й валютні цінності відносяться до речей, обмежених у громадянському обороті, і для них встановлені особливі правила. Знання цих правил, а також понятійного і категоріального апарату, які використовуються у валютних відносинах, особливо необхідно суб'єктам господарювання, діючим на зовнішніх ринках.

У розвитку системи банківського валютного контролю в Україні можна виділити три етапи:

становлення національної системи валютного контролю;

пристосування національної системи валютного контролю до умов інтернаціоналізації економічних зв'язків;

модифікація системи валютного контролю в умовах глобалізації міжнародних фінансових відносин [1].

Завдання першого та особливо другого етапу ще не можна вважати виконаними. Але Україну залучили до системи відносин на світовому валютному ринку, де все інтенсивніше йдуть процеси глобалізації, що ставить перед державою нові завдання, виконання яких означає перехід до третього етапу розвитку.

Отже, залишається суперечність між тенденцією до поширення заходів жорсткого валютного контролю з боку держави (мета першого етапу розвитку) і необхідністю його лібералізації для поживлення ділової активності та глибшої інтеграції до світових фінансових і товарних ринків (мета другого етапу). Цей фактор зумовлений як політичними (залишки комуністичної ментальності та популістських традицій), так і економічними причинами (низька конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, відносно слабка банківська система, недостатнє інвестування економіки). На явність цієї суперечності накладає відбиток і на процеси нового етапу [2].

Одним із важливих напрямів модифікації валютного контролю в умовах глобалізації економіки є новий підхід до вирішення питання відносин із країнами, які мають офшорне законодавство.

Саме на такому розумінні базується валютний контроль, і в сучасних умовах від нього повинні виграти всі, у тому числі, як це, на перший погляд, не парадоксально, й об'єкти такого контролю.

лю (країни-парії, офшорні "гавані", транснаціональні банки). Таке поєднання інтересів досягається не тільки завдяки "мудрості" контрольних органів. Усе частіше вони самі стають об'єктами зворотного контролю. Цей перехідний стан є системою валютного контролю.

Така ситуація потребує модифікації нашої національної системи валютного контролю. Усе важливішу роль у ній мають відігравати комерційні банки та їх саморегульовані організації. В Україні вже є певний досвід побудови такої системи контролю – щодо операцій із банківськими металами. На думку автора, його необхідно поступово поширювати й на інші сектори валютного ринку України.

Незалежна Україна в умовах становлення ринкової економіки зіткнулася з безліччю проблем, одна з яких – формування нормативно-правової базової системи валютного регулювання, що виступає невід'ємною частиною функціонування держави з відкритою економікою. Проблема валютного регулювання багатостороння. Вона включає в себе формування валютного курсу, валютного ринку, платіжного балансу, валютного контролю; формування міжбанківського валютного ринку, системи ефективного функціонування міжнародних розрахунків.

Взаємозв'язок міжнародних розрахунків і валютних операцій очевидний, оскільки в переважній більшості випадків розрахунки по експортно-імпортних операціях не співпадають у часі, валюті і умовах здійснення. Ця ситуація призводить до необхідності постійного регулювання валютної позиції банку у зв'язку з постійними коливаннями валютних курсів на світових ринках. Необхідність проведення валютних операцій комерційними банками зростає через зниження прибутковості традиційних банківських інструментів і значної їх ризикованості. Ефективність валютних операцій комерційних банків значною мірою залежить від вибраної стратегії. Теоретична обґрунтованість вибору оптимальної стратегії банку, що стосується проведення валютних операцій, базується на визначенні чинників, які впливають на валютний курс і його прогнозування.

Одним з найважливіших моментів, які закріплені у законодавчих актах і отримали практичне підтвердження в ході формування валютного ринку, є децентралізація права власності на всі валютні засоби. Право власності на валютні цінності закріплюється як за резидентами, так і нерезидентами. По суті, власність на валюту прирівнюється до інших видів власності юридичних і фізичних осіб. Права розпорядження валютними цінностями і їх використання на свій розсуд і в інтересах власників також децентралізовані. Самостійно використати валютні засоби можуть не тільки державні органи, але і підприємства всіх форм власності, а також окремі громадяни.

Разом з тим в Україні валютний ринок, який формується, є достатньо централізованим і регульованим. Це пов'язано з обмеженим обсягом валютних ресурсів у країні в цілому і в уповноважених банках зокрема, з недостатньо налагодженою системою взаємовідносин між банками, через те що система кредитних відношень в адміністративній економіці будувалася по вертикальному принципу.

Українські банки ще мають надзвичайно великий невикористаний потенціал. Усі заходи НБУ спрямовані на найголовніший пріоритет – стабільність національної валюти – надійне підґрунтя подальшого розвитку економіки країни. А банківський сектор економіки – це, без сумніву, активний чинник зростання добробуту кожної родини.

Усі міжнародні розрахунки за комерційними операціями здійснюються через банки, що встановили один з одним кореспондентські відносини і мають домовленість про порядок і умови проведення міжнародних операцій. Для проведення взаєморозрахунків банки укладають угоди про встановлення відносин і відкривають один у одного кореспондентські рахунки.

Рахунок, що відкривається українським банком в іноземному банку, називається "Ностро". Рахунок, що відкривається іноземним банком в українському банку, називається "Лоро". Кореспондентські рахунки відкриваються в ВКВ, обмеженій конвертованій, неконвертованій валюті, валюті клірингових розрахунків [5].

Міжнародні розрахунки в іноземній валюті між резидентами і нерезидентами як за поточними, так і за основними операціями здійснюються уповноваженими банками через кореспондентські рахунки "Ностро", відкриті ними у відповідних іноземних банках. На уповноважені банки покладено функції агентів валютного контролю за здійсненням міжнародних розрахунків їх клієнтами. Так, для встановлення контролю за проведенням розрахунків уповноважені банки при списанні коштів з валютного рахунку резидента зобов'язані вимагати від останнього документи, що підтверджують мету операції (договори, контракти, інвойси та ін.). У випадку, якщо резидентом здійснюється авансовий платіж за продукцію, що імпортується в Україну, банк реєструє цю операцію в спеціальному журналі, у якому фіксується дата перерахування засобів, найменування постачальника продукції, дата і номер контракту, граничний термін надходження продукції резиденту. Після отриманих реквізитів банки повинні вимагати від своїх клієнтів копію вантажної митної декларації для підтвердження того, що продукція надійшла в повному обсязі відповідно до контракту [5].

За даними результатами дослідження можна визначити основні риси, які характеризують сучасний стан розвитку вітчизняного валютного ринку – створення банків з іноземним капіталом; високий динамізм здійснення валютних операцій; значний рівень технічної оснащеності фінансових установ та стандартизація комерційних контрактів; широке застосування міжнародних розрахункових одиниць, інтенсивний розвиток ринку євровалют.

З переходом банківської системи на міжнародні стандарти обліку докорінно змінилися організація, принципи та методика обліку операцій з іноземною валютою. Бухгалтерський облік відповідатиме завданням управління операціями в іноземній валюті і буде надійною базою контролю за умови підвищення його економічної змістовності, оперативності і аналітичності шляхом деталізації результативних показників, раціональної організації діяльності бухгалтерського підрозділу та комп'ютеризації обліково-операційної роботи банківської установи. Існує низка питань теорії та

практики обліку і контролю операцій в іноземній валюті, що недостатньо досліджена та потребує детальних наукових розробок з урахуванням сучасних умов ведення банківської діяльності.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Петрашко Л. П. Валютні операції : навчальний посібник / Петрашко Л. П. – К. : КНЕУ, 2001. – 204 с. 2. Тиркало Р. І. Банківська справа : навчальний посібник / Тиркало Р. І. – Тернопіль : Карт-бланш, 2001. – 314 с. 3. Про затвердження Положень "Про порядок створення і реєстрації комерційних банків" і "Про порядок ліцензування банків в Україні" : Постанова Правління НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>. 4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>. 5. Сало І. В. Кредитна система України і банківські технології : навчальний посібник / Сало І. В. – Львів, 2002. – 140 с. 6. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>. 7. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. № 15–93 // Урядовий кур'єр. – № 9. – С. 3–9.

Бахир Ю. В.

УДК 334.722(477)

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні та запропоновано рекомендації для вирішення даних проблем.

Аннотация. Рассмотрены проблемы и перспективы развития малого бизнеса в Украине и предложены рекомендации для решения данных проблем.

Annotation. Problems and prospects of development of small business in Ukraine are considered and possible recommendations for the decision of these problems are offered.

Ключові слова: підприємництво, мале підприємництво, суб'єкти малого підприємництва, малий бізнес.

Мале підприємництво, його становлення та розвиток відіграють роль необхідної передумови створення конкурентно-ринкового середовища держави. Малий бізнес є одним з найважливіших факторів, який сприяє розширенню ринку товарів та послуг, залученню виробничих та фінансових ресурсів населення, збільшенню національного продукту країни, а також робить економіку країни більш мобільною, збалансованою, збагаченою та стійкою. Саме тому аналіз та вирішення проблем розвитку малого підприємництва є досить актуальними на сьогодні.

Також необхідно звернути увагу на значимість малого підприємництва для держави, його соціальної ролі у створенні нових робочих місць, оскільки надані робочі місця забезпечують джерело доходу для значних прошарків населення.

Серед великої кількості наукових досліджень даної теми слід зазначити роботи таких вчених, як Дем'янчук О. І., Рум'янцева С. І., Ю. Сафонова, І. Сташко, Максименко І. А., проте в них не досить повно розглянуті питання щодо розвитку малого підприємництва в Україні, а також унаслідок змін на законодавчому рівні постають нові проблеми, які не вирішені на сьогодні.

Метою даної статті є вивчення існуючих проблем розвитку малого бізнесу в Україні та аналіз можливих варіантів їх вирішення.

Предметом дослідження виступають механізми формування, функціонування, розвитку та вдосконалення малих підприємств в умовах економіки України, об'єктом – малі підприємства.

Мале підприємництво – це самостійна, систематична, ініціативна господарська діяльність малих підприємств та громадян-підприємців (фізичних осіб), яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку [1].

В Україні зі зростанням кількості суб'єктів малого підприємництва зростає і кількість зайнятих працівників. Так, згідно з проаналізованими даними, представленими в таблиці, за період з 2006 по 2009 роки кількість суб'єктів малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення

збільшилась майже на 32 %, разом із цим зросла кількість зайнятих працівників на 12 %, що є позитивним фактором у розвитку як малого бізнесу, так і економіки в цілому за рахунок збільшення зайнятих у державі. Проте за період з 2009 по 2010 роки кількість суб'єктів малого підприємництва зменшилась на 30 %, кількість зайнятих, у свою чергу, зменшилась на 23 %, що звело нанівець те зростання, яке було присутнє протягом 3 років. Також з даних таблиці можна зробити висновок, що із зменшенням кількості суб'єктів малого підприємництва та зменшенням кількості зайнятих, що характеризує пряму залежність цих показників, відбувається збільшення обсягу реалізованої продукції (2009 – 2010 рр.) на 9 % [2]. Дана ситуація може бути спричинена збільшенням цін на продукцію або тим, що вихід з ринку певної кількості суб'єктів малого бізнесу відкрив нові можливості для їх конкурентів, які змогли збільшити обсяг реалізації як за рахунок підвищення цін, так і за умови введення нових технологій виробництва та норм затрат.

Таблиця

Основні показники розвитку суб'єктів малого підприємництва [2]

Роки	Суб'єкти малого підприємництва – всього			
	Кількість суб'єктів малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	Кількість зайнятих працівників, тис. осіб		Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), млн грн
		усього	з неї найманих працівників	
2006	501	5 737,8	3 631,0	479 250,6
2007	561	6 003,7	3 684,5	593 030,6
2008	609	6 308,0	3 745,1	701 634,6
2009	661	6 450,9	3 665,8	657 643,6
2010	464	4 960,2	3 034,3	714 811,7

Роль малого бізнесу для розвитку держави досить велика, проте саме цей сектор економіки країни у своїй діяльності стикається зі значними проблемами.

Відповідно до Закону України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні", основними чинниками, які заважають розвитку малого підприємництва, є:

відсутність чітко сформульованої через систему правових актів державної політики у сфері підтримки малого підприємництва;

збільшення адміністративних бар'єрів (реєстрація, ліцензування, сертифікація, системи контролю і дозвільної практики, регулювання орендних відносин тощо);

відсутність реальних та дієвих механізмів фінансово-кредитної підтримки;

надмірний податковий тиск і обтяжлива система звітності;

непевненість підприємців у стабільності умов ведення бізнесу;

надмірне втручання органів державної влади в діяльність суб'єктів господарювання [3].

На думку автора, в Україні не існує розвинутої ринкової інфраструктури як на загальнонаціональному, регіональному, так і на місцевому рівнях, а також внутрішніх стимулів для інвестицій та розвитку технологій малого бізнесу. Слід звернути увагу й на недостатнє інформаційне та консультативне забезпечення малого підприємництва. Основною причиною недовгого існування та закриття малих підприємств є те, що їх власники не мають достатніх професійних знань та досвіду щодо зайняття бізнесом.

Аналіз перелічених проблем розвитку малого підприємництва свідчить про те, що вирішення даних проблем не можливе в першу чергу без активної допомоги з боку держави. Необхідно створити правові, економічні та організаційні умови, які б сприяли подальшому розвитку малого бізнесу в кількісному та якісному значенні й підвищенню його ролі в економіці держави.

Слід забезпечити відповідну незалежну законодавчу базу, яка б, у свою чергу, встановлювала правові гарантії для надання свободи та захисту приватної власності, прийняти дієві нормативні акти, які б були спрямовані на стимулювання малого бізнесу.

На думку Румянцева С. В., банки не повинні піддаватися стереотипам щодо кредитування підприємств малого бізнесу. Вони мають оцінювати ризики окремо для кожного клієнта. Крім того, сектор потребує посередників між підприємствами та банками. Такими посередниками можуть бути бухгалтери, які знаються на питаннях отримання банківських кредитів та нюансах функціонування малого бізнесу [4].

Велике значення має державна підтримка саме на регіональному рівні. Кожний регіон використовує власні переваги для розвитку тієї чи іншої галузі. Оскільки малий бізнес є простим у створенні, гнучким до змін в економіці, то підтримка з боку місцевої влади підприємців, які б організували власну справу, що привела до збагачення не тільки власників, а й всього регіону у першу чергу через створення нових робочих місць. Держава могла б надати необхідну суму коштів на створення під узгоджений з підприємствами відсоток нових робочих місць.

Більш ефективне використання іноземної допомоги, а також стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого підприємництва пропонує у своїх працях Максименко І. А. [5].

Можна зробити висновок про те, що розвиток та вдосконалення малого бізнесу для України мають досить велике значення, отже, державі необхідно приділити велику увагу розвиненню такого сектору економіки, як мале підприємництво.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Дем'янчук О. І. Формування підприємництва нового типу в системі самозайнятості України / О. І. Дем'янчук // Економіка і бізнес. – 2004. – № 2. 2. Основні показники розвитку малих підприємств / Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 3. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні : Закон України від 01.07.2010 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2388-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon-rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2157-14>. 4. Рум'янцева С. В. Фінансування підприємств малого та середнього бізнесу / С. В. Рум'янцева // Цінні папери України. – 2009. – № 44. – С. 26–27. 5. Максименко І. А. Діяльність суб'єктів національного підприємництва в умовах фінансової кризи / І. А. Максименко // Економіка та держава. – 2009. – № 7. – С. 18–20.

Стенько Т. В.

УДК 005.591.6:005.71-022.51

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто особливості інноваційного процесу на малих підприємствах в Україні, визначено основні проблеми даного процесу, а також запропоновано можливі шляхи їх вирішення.

Аннотация. Рассмотрены особенности инновационного процесса на малых предприятиях, определены основные проблемы этого процесса, а также предложены возможные пути их решения.

Annotation. The particularities of innovation process of small businesses are considered in the article. Also, the main problems of innovation process were defined and the possible solutions were proposed.

Ключові слова: інноваційний процес, мале підприємство, структура управління, конкурентоспроможність, адаптація.

У сучасних умовах закономірним етапом економічного зростання виступає інноваційний процес. Здійснення інновацій обумовлено в першу чергу кардинальними змінами у середовищі функціонування підприємства. Важлива роль у даному процесі відводиться малим підприємствам, адже саме вони є специфічною організаційною формою інноваційної діяльності, що необхідна як для розвитку економіки країни загалом, так і для задоволення індивідуальних потреб.

Серед науковців, які приділяють значну увагу питанням інноваційного процесу, можна відзначити таких, як Васильчак С. В., Дубив В. В. [1], Волкова О. І. [2], Никифоров А. Є. [3], Ходорова Н. С., Віхляєва С. І. [4] тощо. Проте більшість робіт присвячена вирішенню окремих аспектів проблеми, що обумовлює необхідність подальшого розгляду даного питання.

Метою даної роботи є визначення особливостей розвитку інноваційного процесу на малих підприємствах в умовах українського простору.

Завдання дослідження – визначення особливостей інноваційного процесу на малих підприємствах, виокремлення проблем цього процесу та можливих шляхів їх подолання. Об'єктом дослідження виступають малі підприємства, а предметом – особливості інноваційної діяльності малих підприємств.

Перш за все необхідно визначити сутність інноваційного процесу. Отже, під інноваційним процесом розуміють запровадження нового або значно вдосконаленого виробничого процесу, методу розповсюдження або діяльності з підтримки товарів та послуг [5].

Безумовно, розвиток ринкових відносин припускає вільне і рівноправне існування підприємств різних форм власності і розмірів. Проте "ринковим генератором" інноваційних ідей є підприємства малого бізнесу, оскільки саме вони відрізняються високою гнучкістю і оперативністю в уха-

ленні рішень, сприйнятливостю до нововведень у виробничій і управлінській діяльності, швидкою адаптацією до зовнішніх дій, високим рівнем спеціалізації виробництва і праці, швидкою оборотністю засобів і невеликими витратами з управління. Перераховані особливості є важливою передумовою до формування високого рівня інноваційного потенціалу даних підприємств [4, с. 179].

Організація інноваційного процесу на малих підприємствах передбачає сукупність декількох етапів:

1. Формування інформаційної бази на основі внутрішнього аналізу стану та динаміки розвитку підприємства.
2. Створення системи стратегічних та операційних цілей.
3. Розробка та реалізація конкретних тактичних заходів.
4. Організація системи моніторингу та діагностики малого підприємства [1, с.183–184].

За статистикою, у 2010 році інноваційну діяльність провадили лише 18,6 тис. малих підприємств, що становить 6 % від загальної кількості малих підприємств (таблиця). Для порівняння: значення аналогічного показника, зокрема Німеччини, складає понад 60 %. Це вказує на помітне відставання інноваційних процесів у малому підприємстві від темпів розвитку інноваційних процесів в економіці України взагалі і майже на десятиразове відставання від стану інноваційної активності малого підприємства в Європі.

Таблиця

Розподіл малих підприємств за напрямками інноваційної діяльності [1, с.183]

Роки	2008 рік		2009 рік		2010 рік	
	тис. од.	%	тис. од.	%	тис. од.	%
Усього малих підприємств	218,4	100,0	295,1	100,0	309,1	100,0
З них провадили інноваційну діяльність	13,4	6,1	14,4	6,1	18,6	6,0
Зокрема мали витрати на: дослідження та розробки	1,6	0,7	1,6	0,7	3,3	1,1
придбання прав на патенти, ліцензії на об'єкти промислової власності	0,3	0,1	0,3	0,1	0,3	0,1
придбання безпатентних ліцензій на об'єкти промислової власності, ноу-хау	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5
придбання засобів виробництва	2,9	1,3	2,9	1,3	5,6	1,8
технологічну підготовку підприємства	1,9	0,9	1,9	0,9	1,9	0,9
маркетинг та рекламу	1,7	0,8	1,7	0,8	2,3	0,8
інші	1,2	0,6	1,2	0,6	2,5	0,8

Одними із відмінностей малого підприємства від великого виступають цілі і завдання, які воно створене вирішувати. Малі підприємства реалізують підприємницький інтерес та ініціативу власника на відміну від великих підприємств, що ставлять перед собою мету максимізації прибутку, поліпшення показників капіталізації, зростання вартості акцій тощо.

Здатність швидко переорієнтувати виробництво на інший, більш прибутковий вид діяльності є ще однією особливістю малих підприємств. Саме ця особливість визначає значимість для малих підприємств організації системи фінансового менеджменту, що дозволяє врахувати їх особливості і ризики, забезпечити платоспроможність, ліквідність і фінансову стійкість [4, с. 179].

Запорукою досягнення максимального прибутку будь-якого підприємства виступає задоволення потреби споживачів на ринку, що обумовлює необхідність у проведенні маркетингових досліджень. Проте через обмеженість у ресурсах маркетингові дослідження залишаються недоступними для підприємств малого бізнесу. Тому питання щодо обсягів, структури та асортименту продукції, що підлягає реалізації, вирішується так: необхідно виготовляти ту продукцію, що купують, надавати такі послуги і виконувати такі роботи, за якими приходять. Такий підхід дозволяє малим підприємствам краще знати своїх клієнтів, своєчасно адаптуватися до нових умов та кон'юнктури ринку, а отже, бути більш конкурентоспроможними поряд із великими підприємствами [1, с. 180].

Малим підприємствам притаманна особлива структура управління, адже, як правило, управління за всіма напрямками здійснюється на підставі знань і рішень керівника. У структурі малих підприємств часто відсутні фінансові служби, управління фінансами проводиться бухгалтером, який реалізує інтереси власника.

Проблематика інноваційного процесу малих підприємств пов'язана переважно з ризиками фінансування та запровадження інновацій. Високоприбуткові інновації завжди супроводжуються високими ризиками і потребують великих інвестицій. Підвищення ризиків інноваційних проектів зумовлене високою ризикованістю через їх значну невизначеність, тобто недостатність інформації на всіх етапах створення та реалізації нововведень, її неоднозначність і невірогідність [1, с. 183].

Так, Волкова О. І. виділяє слабкі та сильні аспекти малих підприємств в інноваційному процесі. Зокрема, до недоліків відносяться низький професійний рівень менеджменту, незначні можливості зовнішнього фінансування, високий рівень ризику у підприємстві, обмежені можливості задоволення попиту, відсутність енергетичного ефекту від спільної діяльності структурних підрозділів та інші. До переваг належать швидке ухвалення управлінських рішень, низький рівень накла-

дних видатків, прямі персональні контакти з партнерами, динамічна орієнтація на попит споживача, гнучке реагування на науково-технічні досягнення [2, с. 85–86].

Специфіка інноваційної діяльності зумовлює об'єктивну необхідність виникнення нових організаційних форм її здійснення. Для підвищення конкурентоспроможності малого інноваційного бізнесу необхідно динамічно коригувати напрямки досліджень з урахуванням новітніх науково-технічних досягнень та змін попиту [3, с. 150].

На думку автора, причинами низької інноваційної активності малих підприємств в Україні виступає недосконалість законодавчого та нормативно-правового забезпечення, відсутність дієвого механізму кредитування інноваційних проектів та відповідних важелів, підходів і методів інноваційного процесу, а також відсутність стимулювання інноваційної діяльності малих підприємств в Україні.

Підводячи підсумки, можна відзначити, що вирішення проблем інноваційного розвитку малого бізнесу в Україні можливе за умови державної підтримки інноваційної діяльності малих підприємств через оптимізацію оподаткування, створення можливостей для полегшення процедур отримання і використання позикових ресурсів, надання фінансових пільг і привілеїв, консультування й інформаційне забезпечення, розвитку інкубаторів малого підприємництва і інноваційних центрів тощо.

Напрямок подальших досліджень може стати вдосконалення системи державної підтримки інноваційного процесу малих підприємств з урахуванням особливостей їх діяльності. Успіх розроблення та реалізації заходів державної політики в цій сфері має визначити перспективи розвитку малого інноваційного підприємництва України та розкриття його потенціалу.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Васильчак С. В. Проблеми розвитку інноваційного процесу на малих підприємствах / С. В. Васильчак, В. В. Дубив // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.2. – С. 181–187. 2. Економіка й організація інноваційної діяльності : підручник / за ред. проф. О. І. Волкова, проф. М. П. Денисенка. – К. : Видавництво "Либідь", 2005. – 523 с. 3. Никифоров А. Є. Організаційні форми інноваційного підприємництва. Проблеми науки / А. Є. Никифоров. – 2010. – № 2. – 236 с. 4. Ходорова Н. С. Особливості інноваційної діяльності на малих підприємствах [Електронний ресурс] / Н. С. Ходорова, С. І. Віхляєва. – Режим доступу : http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2010_5/statii/Khodorova_Vikhlyayeva.pdf. 5. <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.23240.0>

Чебукіна Т. М.

УДК 336.713

Студент 1 року магістратури
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕПОЗИТНОЇ БАЗИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Анотація. Досліджено шляхи формування ресурсної бази банків за рахунок вкладних операцій. Розглянуто сутність та особливості депозитної діяльності банків та проаналізовано сучасне становище і перспективи розвитку депозитної бази комерційних банків.

Анотация. Исследованы пути формирования ресурсной базы банков за счет вкладных операций. Рассмотрены сущность и особенности депозитной деятельности банков и проанализированы современное положение и перспективы развития депозитной базы коммерческих банков.

Annotation. In this work investigational ways of forming of resource base of banks are due to holdings operations. Essence and features of deposit activity of banks are considered and modern position and prospects of development of deposit base of commercial banks is analysed.

Ключові слова: банківська система, депозити фізичних осіб, депозити юридичних осіб, фонд гарантування вкладів, моральний ризик, імпліцитний захист.

Ефективна діяльність банків та масштаби їх операцій залежать від обсягу ресурсів, якими вони володіють. Більшість ресурсів комерційного банку формуються завдяки залученню коштів, серед яких можна виділити: кошти клієнтів, більшу частину яких становлять депозити, та пасиви в управлінні – це отримані банком кредити, виставлені на грошовий ринок довгострокові зобов'язання. Саме депозитні вклади відіграють важливу роль у формуванні ресурсної бази банку і служать мірилом довіри та визнання діяльності банку вкладниками. Перехід від адміністративно-

© Чебукіна Т. М., 2012

командних методів управління банківською системою до економічних посилює роль конкуренції та зумовлює необхідність урахування потреб клієнтів грошово-кредитного ринку, розробки і реалізації ефективної депозитної і кредитної політики. Тому тема, яку розглянуто в науковій статті, є актуальною, особливо в період, коли в Україні спостерігаються фінансово-економічні проблеми, пов'язані з наслідками світової кризи, що створила ряд негараздів як соціального (підвищення рівня безробіття), так і економічного характеру (скорочення виробничих потужностей).

Проблеми розвитку депозитних операцій для формування ресурсної бази комерційного банку аналізували у своїх працях вітчизняні та зарубіжні науковці: Васюренко О. В., Дмитрієва О. М., Єпіфанов А. О., Р. Каплан, Р. Міллер, Мороз А. М., Д. Нортон, Сало І. В. та ін.

Метою статті дослідження є проблеми розвитку депозитних операцій у сучасних умовах господарювання вітчизняної економіки, причини виникнення моральних ризиків у діяльності банків при здійсненні депозитних операцій та визначення перспективних напрямів розвитку банківської України (БСУ).

Об'єкт дослідження – депозитна база.

Предмет дослідження становить узагальнення сучасного становища депозитної діяльності.

Розвиток банківської системи спричинив загострення конкуренції між комерційними банками за ресурси та ефективні напрямки їх розміщення. Це призвело до поступового зниження прибутковості банківської діяльності. Тепер для успішного функціонування та розширення діяльності банківської установи недостатньо залучати кошти за нижчою ціною, а розміщувати за вищою, для цього необхідно створювати ефективну систему менеджменту банку. Для підтримки своєї конкурентоспроможності банки вимушені пропонувати своїм клієнтам усе нові послуги, застосовувати різноманітні фінансові інструменти та розширювати свою діяльність.

У банківській практиці нашої країни для налагодження депозитних послуг згідно з вимогами ринкової економіки велике значення має розробка і впровадження системи депозитних рахунків. До головних елементів цієї системи належать: форми депозитних розрахунків, режими здійснення депозитних операцій, порядок розміщення коштів на депозитах; умови їх вилучення, встановлення строків зберігання коштів, регулювання величини процентних виплат. Ринок депозитних вкладів на сьогоднішній день достатньо насичений. Практично кожен банк пропонує клієнтам розміщувати за собою на депозитах. Усі програми, які вимагає ринок, уже на ньому присутні. А ринок сьогодні вимагає лояльних умов і максимальних ставок. Тому нові високотехнологічні продукти поки що для нашої країни не актуальні. Це такі продукти, як комбінація банківських внесків зі страховими продуктами та інші складніші програми. Наприклад, в Україні не дуже активно працює програма довгострокових накопичувальних депозитів строком на 10 – 20 років, тобто на такому рівні, як це відбувається в розвинених європейських країнах.

В Україні більше користуються попитом короткострокові депозити – строком до двох років. Безумовно, банки сьогодні можуть, виходячи зі своїх можливостей, запропонувати депозити строком на 10 років. Але, по-перше, процентна ставка по них буде нижча, ніж та, що існує по внесках строком на рік. По-друге, населення психологічно ще не готове до таких довгострокових внесків. Депозити серед населення, звичайно, потрібні, адже альтернатив не існує. Люди розуміють, що інфляція буде у будь-якому випадку – розмістять вони гроші на депозит чи ні. Але, помістивши гроші в банк, можна хоча б нівелювати її вплив. І принаймні нічого не втратити.

На сьогодні депозити – це не спосіб заробітку, а швидше засіб зберегти те, що є, з найменшими втратами для себе. Хоча при високих відсотках заробити також можливо. Згідно з останніми дослідженнями, більшість інвестфондів показали негативну прибутковість. При цьому при розірванні довгострокового депозиту вкладник принаймні отримує назад вкладені кошти, навіть якщо втрачає на відсотках. А в інвестфондах можна навіть зазнати збитків.

У будь-який період усі види депозитів користуються популярністю. Адже там є відмінності – наприклад, по депозитах з можливістю поповнення засобів процентні ставки нижчі. Особа, у якій є певна сума грошей і яка не розраховує її витратити і не чекає, що найближчим часом у неї з'являться додаткові вільні засоби, вкладе цю суму під вищу ставку без права поповнення і зняття. При цьому можна покласти частину коштів на терміновий депозит, а частину – на депозит з можливістю поповнення. Також українські банки використовують автоматичну пролонгацію депозиту – це продовження терміну його дії без додаткової заявля клієнта. Таку пролонгацію здійснюють не всі банки. Пролонгація може мати як позитивні, так і негативні сторони. Вона може бути зручна, якщо у клієнта немає можливості з'явитися в банк і повідомити про свій намір тримати там гроші і надалі [1].

Аналізуючи сучасний стан розвитку банківської системи України, зростаючу стабільність банківських інститутів, слід відзначити загострення конкуренції між комерційними банками, їх боротьбу за потенційних клієнтів. Банківська система України знаходиться на етапі сегментації ринку банківських послуг між окремими банківськими інститутами, яка, у свою чергу, забезпечується відповідною політикою комерційних банків. Проведений аналіз теоретичних засад депозитної політики дозволив визначити еволюцію банківської діяльності на ринку заощаджень та систематизувати особливості даних процесів в Україні. Визначено тісний взаємозв'язок між розвитком депозитного ринку та процесами стабілізації грошової одиниці, грошово-кредитного ринку, зростанням грошових доходів населення та соціально-економічним зростанням загалом.

Доведено, що важливим чинником зростання обсягів депозитного ринку в Україні є зростання грошових доходів юридичних та фізичних осіб, що за умови відсутності фінансового ринку як альтернативи інвестування визначає депозитні вклади як головне джерело портфеля активів. За цих умов особлива увага звертається на фінансові аспекти діяльності банку. Забезпечення фінансової стабільності комерційного банку в сучасних умовах базується на використанні механізму банківського менеджменту, складовою якого є депозитна політика комерційного банку. Отже, ефектив-

ність управління та функціонування комерційного банку значною мірою визначається ефективністю реалізації депозитної політики [2].

У кожній країні розробляються принципи регулювання і стимулювання банківського ринку. Час показує, що необхідно знаходити абсолютні нові підходи і, на погляд автора, банківські і фінансові інститути мають розглядатися не самі по собі, а як фундамент національної економіки. І з цієї точки зору стійкість фінансових інститутів, їх рентабельність буде найважливішим показником не лише для фінансової системи країни, а для економіки в цілому, тобто ефективність банківської системи має оцінюватися інтегрально – з погляду її функцій у національній або світовій економіці. Це радикально інший підхід до фінансово-банківської системи, який дасть можливість переглянути взаємозв'язок з реальним сектором економіки і домогосподарствами.

Дані питання потребують подальшого дослідження не тільки в напрямку вдосконалення законодавчої бази. Необхідно звернути увагу на функціонування контролюючих органів, переглянути звіти про їх діяльність та проаналізувати типові порушення у сфері обліку касових операцій та складанні статистичної звітності.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Гуцал. І. Банківська система України: стан і перспективи / І. Гуцал // Банківська справа. – 1998. – № 2. – С. 3–4. 2. Дмитрієва О. А. Депозитна політика комерційного банку в умовах стабілізації грошово-кредитного ринку України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 / О. А. Дмитрієва ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 18 с. 3. Про банки та банківську діяльність : Закон України із змінами і доповненнями, внесеними від 20 вересня 2001 року № 2740-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

Тьо Ю. В.

УДК 657.44:336.713

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОБЛІК ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ЯК САМОСТІЙНОЇ ФІНАНСОВОЇ КРЕДИТНОЇ УСТАНОВИ

Анотація. Розглянуто основні поняття щодо обліку доходів та витрат у комерційних банках, запропоновано методи вдосконалення обліку доходів і витрат.

Аннотация. Рассматриваются основные понятия по учету доходов и расходов в коммерческих банках, предложены методы совершенствования учета доходов и расходов.

Annotation. The basic concepts of accounting revenues and expenses at commercial banks are regarded, methods to improve accounting of revenues and expenses are proposed.

Ключові слова: бухгалтерський облік, управлінський облік, доходи, витрати, банківська діяльність, комерційний банк.

Основною (базовою) ланкою дворівневої банківської системи України є комерційні банки. Сьогодні до групи комерційних банків у різних країнах належить цілий ряд інститутів з різноманітною структурою і різним співвідношенням власності, їх головна відмінність від центральних банків – відсутність права емісії банкнот.

Комерційний банк – це багатофункціональний фінансовий інститут, що здійснює широкий спектр послуг кредитного, страхового і платіжного характеру, а також виконує різноманітні фінансові функції відносно будь-якого підприємства в економіці з метою одержання прибутку. Основними сферами діяльності комерційних банків в Україні є:

- приймання заощаджень та інших коштів, що підлягають поверненню;
- надання кредитів за рахунок власних і залучених коштів;
- здійснення інвестицій за рахунок власних коштів;
- переміщення коштів у рамках платіжної системи України.

За умов реформування методологічних засад системи бухгалтерського обліку банківських установ України з орієнтацією на міжнародні стандарти обліку та звітності потребує вдосконалення методика обліку доходів і витрат у напрямках фінансового, управлінського та податкового обліку.

Дослідженню проблем організації і методології бухгалтерського обліку в банківських установах, зокрема питанням організації управлінського обліку, присвячені праці вчених та фахівців: вітчиз-

няних – Бутинця Ф. Ф., Кіндрацької Л. М., Кужельного М. В., Лінника В. Г., Мороза А. М., Пушкаря М. С., Ричаківської В. І., Савлука М. І., Сопка В. В., Чумаченка М. Г., а також зарубіжних – Баликова В. Ю., М. Вебера, К. Друрі, Карпової Т. П., Б. Нідлза, Т. Скоуна, Д. Хана, Шеремета А. Д., У. Шеффера.

Мета дослідження – проаналізувати основні принципи обліку доходів та витрат комерційних банків.

Завдання дослідження:

розглянути поняття обліку доходів та витрат комерційних банків;

дослідити принципи обліку доходів комерційних банків;

дослідити принципи обліку видатків комерційних банків;

запропонувати методи вдосконалення обліку.

Об'єктом дослідження є комерційні банки України.

Предмет дослідження становить облік доходів та витрат комерційних банків.

У практиці бухгалтерського обліку підходи до визначення категорій бухгалтерських доходів і витрат не завжди були однаковими. Досі не існує єдиної думки щодо їх трактування. Останнім часом чітко прослідковується тенденція визначення у бухгалтерському обліку економічних доходів, витрат і прибутку. За національними стандартами обліку доходами вважається збільшення економічних вигод протягом звітного періоду у формі припливу або зростання активів, або зменшення зобов'язань, що зумовлюють збільшення капіталу і не є внесками акціонерів. Витратами вважається зменшення економічної вигоди банку у звітному періоді у формі відпливу або використання активів, або виникнення заборгованості, що призводить до зменшення власного капіталу і не є розподіленням між акціонерами [1]. Структура валових доходів і валових витрат банку регламентується податковим законодавством, оскільки вони впливають на оподатковувану базу. Утім, вони є суто технічною обліковою нормою через неспівпадання підходів до їх визначення із класичним підходом теорії вартості [2].

Результати дослідження згаданого питання дали змогу сформулювати такі трактування:

внутрішній облік – облік доходів і витрат та калькулювання собівартості банківських продуктів, а також визначення ефективності різних рівнів банківської діяльності;

управлінський облік – система управління доходами і витратами банку, елементами якої є внутрішній облік, планування, аналіз доходів і витрат, контроль за виконанням планів, підготовка проектів управлінських рішень, розроблення класифікації доходів і витрат та відповідних методик реалізації елементів системи, а також сукупність причинно-наслідкових зв'язків між ними. В організації управлінського обліку важливо правильно поділяти доходи і витрати банку на прямі і непрямі. За базову основу обліковування прямих доходів (витрат) необхідно використовувати трансфертне ціноутворення. При розподілі непрямих доходів (витрат) доцільно використовувати елементи операційно-вартісного підходу. З огляду на це у структурі банку слід виокремити центри відповідальності, а саме: центри прибутку, центри послуг і центри підтримки [2].

Сама процедура внутрішнього обліку доходів і витрат виконується у такій послідовності:

облік прямих доходів і витрат за центрами відповідальності на базі трансфертного ціноутворення;

розподіл непрямих витрат між центрами відповідальності;

розподіл витрат центрам прибутку, центрами підтримки і центрами послуг;

розподіл центрами прибутку доходів і витрат між окремими банківськими продуктами, клієнтами. На цьому етапі визначається собівартість і прибутковість кожного напрямку діяльності, продукту, прибутковості кожного клієнта.

Механізм трансфертного ціноутворення визначає такі процедури: перерозподіл комісійних та інших банківських непроцентних доходів і витрат; розрахунок внутрішніх цін на ресурси шляхом формування процентних доходів і витрат, їх розподіл між центрами відповідальності проводиться з урахуванням різних критеріїв. Надзвичайно важливо правильно обрати базу розподілу витрат центрів підтримки та центрів послуг між центрами прибутку. Для цього в багатьох працях пропонується використовувати критерій затраченого робочого часу (на обслуговування конкретного центру прибутку). Для обліку робочого часу передбачаються "Табелі обліку робочого часу", у яких кожний робочий день розписується за годинами, затраченими на роботу за запитом конкретного підрозділу, а за можливості – за кожним клієнтом (табелі заповнюються працівниками конкретного підрозділу) [2].

Цю інформацію необхідно доповнити даними про одержані (нараховані) процентні, комісійні або торговельні доходи і витрати, які прямо віднесені на кожного окремого клієнта за допомогою трансфертного ціноутворення, можна одержати повні дані про доходи і витрати у розрізі операцій чи послуг (клієнтів). На підставі цих даних розраховується прибуток, дохідність та інші показники за окремими клієнтами, групами клієнтів або банківськими продуктами залежно від потреб управління.

В основу оцінювання витрат комерційного банку покладено різні класифікаційні ознаки, за допомогою яких серед усієї сукупності витрат можна виділити такі їх види, як: процентні, комісійні, загальноадміністративні витрати, витрати на персонал, витрати на податок на прибуток, витрати на формування резерву та інші витрати. Великий різноманітний та розподіл витрат по статтях пояснюється широким колом діяльності банківських установ.

Існує багато методик аналізу витрат комерційного банку. Це пояснюється тим, що кожен із видів аналізу дає можливість виявити більш конкретні причини зміни витрат банку. Серед існуючих методик можна виокремити балансовий метод, графічний, факторний аналіз, метод групувань та порівнянь тощо [3].

Проведення різних видів аналізу витрат комерційного банку дозволяє з'ясувати причини зміни витрат, прослідкувати тенденцію цих змін тощо. Це, у свою чергу, допоможе раціонально

управляти витратами банківських установ. Управління витратами є досить об'ємним і складним процесом. Головною метою управління витратами є зменшення рівня витрат комерційного банку, що, зі свого боку, призведе до підвищення рівня прибутку комерційного банку. Також можливо зробити прогноз та виявити чинники, які впливають на обсяг витрат комерційного банку.

Достатньо вагомим напрямком зниження витрат комерційних банків зарубіжні фахівці вважають упровадження системи страхування кредитів. Крім того, до складу основних методів оптимізації витрат комерційного банку можна включити: планування витрат; управління тарифною політикою; пряме скорочення витрат; проведення банківського моніторингу та оптимізацію податкової бази шляхом планування.

Проведене дослідження демонструє, що облік доходів та витрат комерційних банків України потребує подальшого вдосконалення.

Удосконалення методики обліку доходів і витрат можливе шляхом безпосереднього використання основоположних принципів обліку доходів і витрат, а саме: принципів нарахування та відповідності доходів і витрат, обачності та ін. Бухгалтерський облік на базі нарахування та відповідності доходів і витрат означає, що всі завершені операції реєструються тоді, коли вони вже відбулися, незалежно від часу отримання або сплати грошей, тобто вони враховуються і оцінюються у тому періоді, до якого належить момент їх економічного виникнення. А принцип обачності, згідно з яким методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів та доходів банків.

Необхідно також розширити прийняту класифікацію доходів і витрат банку. Нормативними документами НБУ детально опрацьовано базову класифікацію, яку покладено в підґрунтя побудови Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України. Проте для підвищення ефективності управління класифікувати доходи і витрати важливо також і за іншими ознаками, наприклад, такими, як аналіз динаміки і структури доходів і витрат за укрупненими, а далі – деталізованими групами; факторний аналіз найвпливовіших груп доходів (витрат); "дзеркальний" аналіз; коефіцієнтний аналіз. У фаховій літературі ці питання розглянуто досить однобоко. Найчастіше дослідження стосуються тільки витрат. На погляд автора, для прийняття виважених управлінських рішень необхідно враховувати доходи і витрати в комплексі.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Гладких Д. Особливості планування доходів, витрат і податків банківської установи / Д. Гладких // Вісник НБУ. – 2005. – № 1. – С. 15–18. 2. Снігурська Л. П. Облік та аналіз доходів і витрат комерційного банку : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / Л. П. Снігурська. – К. : КНЕУ, 2004. – С. 6–9. 3. Способи і методи оптимізації витрат банку // Банківський менеджмент. – 2009. – № 1. – С. 24–29. 4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14. 5. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України : затв. Постановою Правління НБУ від 18.06.03 № 255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ww.stavr.com.ua/library/prov_dohvytr_nbu225.htm. 6. Примостка Л. А. Аналіз банківської діяльності : монографія / Л. А. Примостка. – К. : Либідь, 2006. – 432 с. 7. Облік і аудит у банках : навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів / за ред. О. Г. Коренева, Н. Г. Слав'янської. – Суми : Університетська книга, 2007. – 493 с.

Гречко Є. М.

УДК 657.4:658.264

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СОБІВАРТОСТІ ПОСЛУГ ПІДПРИЄМСТВ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ

Анотація. Проаналізовано основні статті витрат, що мають значний вплив на формування собівартості, та запропоновано шляхи їх мінімізації.

Анотация. Проанализированы основные статьи затрат, имеющих значительное влияние на формирование себестоимости, и предложены пути их минимизации.

© Гречко Є. М., 2012

Annotation. The main items of expenditure, having significant influence on the formation of the cost price are analyzed, and the ways of their minimization are suggested.

Ключові слова: собівартість, статті витрат, калькулювання витрат, тариф.

Дослідженню економічної сутності собівартості продукції, робіт, послуг у різні періоди приділяли увагу такі вчені, як М. Баканов, І. Басманов, А. Герасимович, В. Дешко [1], С. Голов, Ю. Ігумнов, В. Котов, Н. Лисенко, А. Маргуліс, В. Немчинов, В. Палій, В. Сопко, М. Чумаченко [2], А. Шеремет та ін. Більшість із них досліджували категорію "собівартість продукції".

Тема, розглянута у даній роботі, є досить актуальною, бо і дотепер залишається дискусійним питанням щодо формування собівартості і тарифів для підприємств теплопостачання.

Мета статті – дослідити економічну суть собівартості, розглянути її основні види, статті та фактори, що впливають на формування собівартості.

Завдання дослідження:

1. Розкриття сутності собівартості послуг теплопостачання.
2. Оцінка основних статей витрат, що входять до складу собівартості.
3. Виявлення факторів, що мають значний вплив на формування собівартості.
4. Пошук шляхів вирішення обліково-економічних проблем собівартості послуг підприємств теплопостачання.

Об'єктом дослідження виступає собівартість послуг підприємств теплопостачання.

Предмет дослідження – технологія обліку собівартості послуг підприємств теплопостачання.

Собівартість продукції є одним із найважливіших показників діяльності підприємства, який впливає на рентабельність і самокупність підприємства. Крім того, собівартість продукції визначає ступінь досягнення стратегії зниження витрат у зміцненні конкурентоспроможності підприємства.

Облік виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції є найважливішою ланкою бухгалтерського обліку підприємства. Управління підприємством у цілому та за функціями управління неможливе без отримання достатньої, достовірної, облікової та оперативної інформації. Однак якщо управління виробничим процесом, управління персоналом, управління технічною підготовкою виробництва ґрунтуються переважно на даних оперативного обліку, то управління виробничими витратами та собівартістю неможливе без наявності достовірної бухгалтерської інформації [2, с. 3].

У бухгалтерському обліку собівартість – це вартісна оцінка ресурсів, використаних у процесі досягнення певних цілей. Таке визначення собівартості є доцільним, оскільки практично всі інші, що деталізують склад ресурсів, залишають перелік витрат відкритим [3, с. 33].

Вважається, що собівартість теплової енергії, тобто витрати на виробництво та реалізацію, виражені в грошовій формі – це один з узагальнюючих економічних показників, який характеризує якісний рівень роботи теплопостачальних організацій [1].

Підприємство має самостійно визначати перелік витрат, які включають до собівартості послуг як елемент облікової політики, ґрунтуючись на економічній сутності понесених витрат і загальних принципах бухгалтерського обліку та вимог до організації його ведення. Відомо, що структуру і склад витрат у бухгалтерському обліку регламентує П(С)БО 16 "Витрати", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318 [4].

До собівартості послуг підприємств теплового господарства включаються витрати на виробництво теплової енергії та гарячої води і подачу її споживачам.

При калькулюванні витрат у собівартості теплової енергії виділяються умовно-змінні витрати: паливо, електроенергія та покупне тепло, що залежать від обсягів споживання теплової енергії (зима, літо); умовно-постійні витрати: всі інші, що не залежать від обсягів споживання теплової енергії.

Планування, облік і калькулювання собівартості підприємств теплового господарства проводиться за стадіями технологічного процесу – виробництво, розподіл, транспортування і за видами продукції – тепла енергія, гаряча вода.

Для планування та калькулювання собівартості теплової енергії здійснюється таке групування за статтями витрат:

- 1) матеріали;
- 2) паливо та енергія;
- 3) покупна тепла енергія;
- 4) роботи та послуги виробничого характеру сторонніх підприємств і організацій;
- 5) витрати на оплату праці;
- 6) відрахування на соціальні заходи;
- 7) витрати, пов'язані з підготовкою та освоєнням нових потужностей виробництва;
- 8) витрати по утриманню та експлуатації устаткування;
- 9) загальновиробничі витрати;
- 10) загальногосподарські витрати;
- 11) позавиробничі витрати [5].

На базі розрахунків, наведених у роботах вчених Дешко В. І. і Шовкалюка М. М. [1], можна стверджувати, що найголовнішими факторами, які впливають на собівартість, є витрати на паливо та оплату праці, причому ці складові довгий період були майже однакові і лише після стрибка цін на паливо стали відрізнятися майже вдвічі.

Є такі котельні, де майже половину собівартості складають витрати на утримання персоналу. Інші витрати, до яких відносяться штрафи, неустойки, безнадійна заборгованість, утримання

соціальних об'єктів, можуть досягати до 34 %, а в середньому за останній рік складають більше 10 %, що більше ніж сукупні витрати на електроенергію і воду. Відсутність витрат на воду (значення 0) характерне для котельень з замкненою системою тепlopостачання, але в таких випадках періодично необхідно проводити підживлення тепломереж для компенсації втрат теплоносія, тому складова витрат на воду не повинна дорівнювати нулю.

Залежність собівартості від відпущеної за рік теплоти при її зменшенні має чітко виражений характер. Водночас спостерігається значна дисперсія даних як результат впливу інших факторів. Так, наприклад, собівартість виробництва та реалізації теплоти в котельнях однакової теплопродуктивності значно коливається залежно від ступеня використання потужності основного обладнання [1].

Для підприємств тепlopостачання актуальним є питання класифікації видів собівартості.

На сучасному етапі в обліково-економічному аспекті виділяють різні види собівартості, назва яких залежить від об'єкта, часу, етапу калькулювання та інших ознак класифікації.

Охарактеризуємо окремі класифікації видів собівартості.

1. Залежно від об'єкта калькулювання – собівартість продукції (послуг, робіт), основних засобів, нематеріальних активів, кваліфікаційного активу тощо, тобто будь-який актив має свою собівартість незалежно від того, був він придбаний, виготовлений, вироблений, побудований тощо. Зважаючи на те, як (звідки) на підприємстві з'явився актив, назву його виду собівартості можна розширити, наприклад собівартість (первісна вартість) створених основних засобів, собівартість виготовленої продукції, собівартість наданих послуг тощо [3, с. 34].

Унаслідок цього виникає запитання, чи потрібно здійснювати калькулювання собівартості послуг та робіт. Адже вони до активів не належать, у балансі їх вартість не відображується, оскільки і послуги, і роботи є об'єктами бухгалтерського обліку, а отже, об'єктами калькулювання. Підприємству необхідно визначити фактичну собівартість для управлінських цілей та плановану собівартість для формування тарифу, особливо якщо надання послуг є основною діяльністю підприємства і від собівартості залежить розмір (обсяг) прибутку.

2. Залежно від часу калькулювання – собівартість планова (планована) та фактична.

Планову собівартість розраховують на етапі планування та формування економічно обґрунтованих тарифів на послуги, а фактичну – по завершенні процесів виробництва і реалізації послуг на основі фактично понесених витрат, які обов'язково підтверджені документально й відображені на рахунках бухгалтерського обліку.

Як свідчить практика, дійсно на підприємствах тепlopостачання планова собівартість не збігається з фактичною. Це пов'язано насамперед із недосконалим чинним законодавством України. У П(С)БО 16 [4] наведено рекомендований перелік витрат, які включаються до виробничої собівартості та собівартості реалізації. Для калькулювання фактичної виробничої собівартості послуг у Плані рахунків бухгалтерського обліку передбачено рахунок 23 "Виробництво", на якому накопичуються всі витрати, понесені при виробництві (транспортуванні, постачанні) послуг. Собівартість реалізованих послуг відображують на субрахунку 903 "Собівартість реалізованих робіт і послуг".

Проте, крім цих видів собівартості, в обліку виділяють повну собівартість послуг. Дані облікової інформації дають змогу розраховувати таку фактичну собівартість, але спеціального рахунку бухгалтерського обліку, на якому вона має відображуватися в типовому і робочих планах рахунків, не передбачено. Крім витрат виробничої собівартості, до повної собівартості послуги включають адміністративні витрати, витрати на збут та інші, тобто всі витрати, понесені на її виробництво та реалізацію [3, с. 36].

У бухгалтерському обліку комунальних підприємств витрати, які безпосередньо не пов'язані з виробництвом, списують на фінансові результати і називають операційними витратами. Отже, повну собівартість послуг на спеціальному рахунку не відображують, а визначають розрахунково (калькулюванням), оскільки це необхідно підприємству для державного регулювання тарифів і контролю за ціноутворенням.

Формування планової собівартості та тарифів на послуги підприємств тепло-, водопостачання і водовідведення, як уже зазначалося раніше, регламентується згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 869 від 1 червня 2011 р. [6], де наведено перелік витрат, які включаються в планову виробничу собівартість, планову собівартість реалізованої послуги, повну планову собівартість послуг та економічно обґрунтований тариф.

Узагальнюючи визначення, наведені у згаданій вище постанові, можна зазначити, що регульований тариф на послугу тепlopостачання – це вартість одиниці послуги (1 Гкал теплової енергії) визначеної кількості та відповідної якості, розрахованої на основі економічно обґрунтованих планованих витрат з урахуванням планованого прибутку та податку на додану вартість.

3. Залежно від етапу калькулювання – виробнича собівартість послуг, собівартість послуг, повна собівартість послуг [3, с. 36].

Проаналізувавши результати дослідження, можна зробити такі висновки. Варто звернути увагу на два проблемні аспекти у сфері собівартості послуг підприємств тепlopостачання. По-перше, пошук шляхів скорочення найбільших за своєю питомою вагою статей витрат (витрат на сировину та на оплату праці), це можливо зробити, використовуючи більш енергозберігаючі технології виробництва, хоча на перших етапах цей процес потребуватиме значних капіталовкладень. По-друге, необхідне внесення змін до порядку формування тарифів на тепlopостачання. Це потрібно зробити для того, щоб усунути розбіжності між фактичною собівартістю послуги, розрахованою за методикою ціноутворення, та фактичною собівартістю за даними бухгалтерського обліку.

Напрямок подальших досліджень, на думку автора, пошук найбільш оптимальних методів визначення планової собівартості та мінімізації витрат на оплату праці за рахунок зростання продуктивності праці і, як наслідок, скорочення виробничого персоналу.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Дешко В. І. Аналіз структури собівартості теплопостачання / В. І. Дешко, М. М. Шовкалюк, Водоп'янова Т. М. та ін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pbuv.gov.ua> 2. Белоусова І. Проблеми обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції в промисловості / І. Белоусова, М. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 4. – С. 3–10. 3. Лисенко Н. Собівартість послуг підприємств водо-, теплопостачання і водовідведення: сучасні обліково-економічні проблеми / Н. Лисенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 4. – С. 32–37. 4. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затв. Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 5. Старицький В. Т. Бухгалтерський облік в комунальній галузі / В. Т. Старицький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/books/_book-735.htm. 6. Про затвердження Порядку формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання, послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2006 р. № 959 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 336.717.3

Черныш Е. А.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

РОЛЬ ДЕПОЗИТНОЙ ПОЛИТИКИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ

Аннотация. Выделена роль депозитной политики в работе коммерческих банков, рассмотрены основные элементы депозитной политики и предложены пути ее усовершенствования.

Анотация. Виділено роль депозитної політики в роботі комерційних банків, розглянуто основні елементи депозитної політики та запропоновано шляхи її вдосконалення.

Annotation. The role of deposit policy in commercial banks is distinguished, the basic elements of deposit policy are considered and the ways of her improvement are offered.

Ключевые слова: депозит, коммерческий банк, депозитная политика.

Актуальность выбора темы работы связана с видением проблем банков по формированию ресурсной базы и эффективному их размещению в условиях снижения уровня инфляции, стабилизации украинской валюты и ужесточения требований органов, регулирующих банковскую сферу.

Оценивая научную разработанность темы статьи, необходимо отметить, что вопросы, связанные с исследованием теоретических основ депозитной политики коммерческого банка, в научной литературе разработаны недостаточно. Важность исследования сущности депозитной политики коммерческого банка, целей и задач ее проведения, факторов, определяющих специфику построения модели депозитной политики украинских коммерческих банков, а также критериев выбора оптимальной депозитной политики подчеркивают многие ученые-экономисты. Основная часть исследований затрагивает лишь отдельные направления деятельности банка в сфере проведения депозитных операций и разработки депозитной политики. В частности, этим вопросам посвящены работы Казака А. Ю., Кочмола К. В., Пановой Г. С. Для исследования вопросов формирования и реализации депозитной политики коммерческих банков большое значение имели научные труды Бабичевой Ю. А., Батраковой Л. Г., Белоглазовой Г. Н., Василичена Э. Н., Жукова Е. Ф., Иванова В. В., Каценеленбаума З. С., Колесникова В. И., Косого М. А., Красавиной Л. Н., Кроливецкой Л. П., Лаврушина О. И., Мамоновой И. Д., П. Медведева, Миловидова А. Д. и др.

Целью статьи является определение роли депозитов в ресурсной базе коммерческих банков, а также основных тенденций их развития и совершенствования.

Для достижения поставленной цели в работе ставятся следующие задачи:

изучить экономическую сущность депозитных операций и их роль в формировании ресурсов коммерческих банков;
провести классификацию депозитов.

Объектом исследования данной работы выступают кредитные организации.

Предметом являются депозитные операции и депозитная политика кредитных организаций. Банковская система – совокупность различных видов кредитно-финансовых учреждений в их производственно-экономической взаимосвязи; составная часть кредитной системы [1].

Привлечение денежных ресурсов и их последующее размещение являются основными формами деятельности коммерческого банка. В современных условиях проблема формирования ресурсов имеет для банков первостепенное значение. Это вызвано тем, что с переходом к рыночной модели экономики, ликвидацией монополии государства на банковское дело, построением двухуровневой банковской системы характер банковских ресурсов претерпевает существенные изменения. Такая ситуация происходит потому, что, во-первых, значительно сузился общегосударственный фонд банковских ресурсов, а сфера его функционирования сосредоточена в первом звене банковской системы – Национальном банке. Во-вторых, образование предприятий и организаций с различными формами собственности означает возникновение новых собственников временно свободных денежных средств, самостоятельно определяющих место и способ их хранения, это способствует созданию рынка кредитных ресурсов, органично входящего в систему денежных отношений [2].

Депозитные операции имеют большое значение для обеспечения нормальной деятельности коммерческих банков, на их основе формируется основная часть банковских ресурсов, выступающих источником для проведения активных операций. В условиях, когда существует конкуренция между банком за вкладчика, каждый банк должен разрабатывать и проводить эффективную депозитную политику.

Депозитные счета могут быть самыми разнообразными, и в основу их классификации положены такие критерии, как источники вкладов, их целевое назначение, степень доходности и т. д., однако наиболее часто в качестве критерия выступает категория вкладчика и формы изъятия вклада [3].

Исходя из категории вкладчиков, различают:

депозиты юридических лиц (предприятий, организаций, банков);

депозиты физических лиц.

Депозиты по форме изъятия подразделяются на:

депозиты до востребования (обязательства, не имеющие конкретного срока);

срочные депозиты (обязательства, имеющие определенный срок);

накопительные депозиты.

Депозитная политика – это система мер, направленных банком на привлечение свободных денежных ресурсов юридических, физических лиц с последующим их размещением на взаимовыгодной основе [4].

В рамках депозитной политики банк определяет виды депозитов, предельные сроки хранения, основные правила совершения операций и другие условия. Основными элементами депозитной политики являются:

определение целей и задач банка в данной области;

разработка правил совершения операций по вкладам;

определение оптимального сочетания различных видов вклада и предельных сроков их хранения;

разработка правил открытия и закрытия счетов по вкладам;

определение режима пользования счетом.

Наиболее важным элементом депозитной политики является определение оптимального сочетания различных видов вклада, предельных сроков хранения и режима пользования счетом. Каждый коммерческий банк определяет, какие виды вкладов наиболее выгодны для него. Установление предельных сроков хранения увязывается со сроками кредитования. При разработке режима пользования счетом определяют, предполагает ли он дополнительные взносы [5].

В рамках осуществления депозитной политики банк должен проводить различные рекламные мероприятия, разрабатывать спектр дополнительных услуг. Депозитная политика должна тесно увязываться с кредитной политикой банка.

Сегодня в Украине особое значение приобретает повышение эффективности функционирования рыночной инфраструктуры, которая требует кардинальных качественных преобразований в банковской сфере, а соответственно, реализации адекватной политики коммерческими банками. Особое место в организации депозитной политики занимает комплекс мероприятий по формированию разных форм и методов привлечения средств с целью обеспечения стойкости и надежности депозитной базы для обеспечения конкурентных преимуществ коммерческих банков на финансовом рынке.

Неопределенность экономической ситуации в стране вызвала сокращение объема долгосрочных вкладов в банки в 2008 – 2009 годах. Одной из современных тенденций банковского сектора остается снижение процентных ставок по депозитам. Причиной такой ситуации являются высокие риски кредитования; это значительно суживает базу активных операций банков [6].

Специфические критерии оптимизации депозитной политики определяются каждым банком индивидуально (в зависимости от размера банка, квалификации его персонала, себестоимости операций и услуг, которые им выполняются).

Перспективным направлением усовершенствования депозитных операций банков можно назвать расширение круга депозитных счетов клиентов с разным режимом функционирования, ко-

торое будет предоставлять вкладчикам банка дополнительные возможности по использованию своих средств с приемлемым уровнем доходов. Оптимизация депозитного портфеля и обеспечение большего поступления средств на срочные и сберегательные депозиты нуждаются в упрощении режима функционирования соответствующих счетов, то есть порядка зачисления средств на вклады, выдачи денежной наличности и перечисления с депозитных счетов [1]. Поэтому с целью усиления эффективности депозитной политики коммерческих банков нужно организовать депозитные операции таким образом, чтобы они содействовали получению банковской прибыли. Особые условия необходимо создать для привлечения срочных депозитов как основы ликвидности коммерческого банка. Следует принимать меры относительно развития банковских услуг и повышения качества обслуживания клиентов, которое содействует привлечению депозитов.

Выходя из специфики депозитной политики, банкам необходимо осуществлять планирование и регулирование собственных ресурсов, обеспечивать количественное и качественное соответствие между размерами и характером имеющихся в распоряжении банка средств и направлениями и сроками кредитных вложений.

Можно подытожить, что депозиты среди привлеченных средств банка являются важным источником ресурсов. Однако такому источнику формирования банковских ресурсов, как депозиты, присущи и некоторые недостатки. Речь идет прежде всего о значительных материальных и денежных затратах банка при привлечении средств во вклады, ограниченности свободных денежных средств в рамках отдельного региона. И, тем не менее, конкурентная борьба между банками на рынке кредитных ресурсов заставляет их принимать меры по развитию услуг, способствующих привлечению депозитов.

Для дальнейшего развития и усовершенствования депозитной политики необходимо проанализировать мероприятия по обеспечению надежности, а именно страхованию депозитов, исследовать возможность расширения перечня существующих вкладов, ориентируясь на различные слои населения с разным уровнем доходов. исследовать меры по минимизации негативного влияния непредвиденного изъятия населением срочных вкладов.

Научн. рук. Глебова Н. В.

Литература: 1. Банковское дело / под ред. Белоглазовой Г. Н., Кроливецкой Л. П. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 390 с. 2. Балабанова И. Т. Банки и банковская деятельность. / Балабанова И. Т. – СПб. : Питер, 2007. – 345 с. 3. Жарковская Е. П. Банковское дело / Жарковская Е. П., Арендс И. О. – М. : ИКФ "Омега-Л", 2009. – 399 с. 4. Жарковская Е. П. Банковское дело : учебник для студентов вузов / Жарковская Е. П. – М. : Омега-Л, 2008. – 480 с. 5. Банки и деловой мир [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bdm.ru>. 6. Кузьминчук Н. В. Депозитная политика коммерческих банков в условиях экономического кризиса [Электронный ресурс] / Кузьминчук Н. В. – Режим доступа : <http://www.nbuv.gov.ua/portal>.

УДК 336.71(477)

Сергієнко Н. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Анотація. Розглянуто проблематику процесів управління банківською системою України на макро- та мікрорівнях.

Аннотация. Рассмотрена проблематика процессов управления банковской системой Украины на макро- и микроуровнях.

Annotation. The problems of management processes of banking system of Ukraine on the macro and micro levels have been considered.

Ключові слова: проблема, банківська система, глобалізація, інтеграція, грошово-кредитні ресурси, управління.

Сучасний етап розвитку банківської системи нашої держави є унікальним історичним явищем з двох причин. По-перше, це те, що самостійна українська держава є новітнім державним утворенням, яке переживає ключові етапи свого становлення в нових економічних умовах, відтво-

рених на основі науково-технічної революції та нових рівнів інформатизації процесу суспільного розвитку. По-друге, значною мірою імпортовані з-за кордону кризові явища і тенденції національної банківської системи самі по собі вперше відтворюються в настільки глобальному економічному вимірі. У зв'язку з цим для забезпечення ефективності й стабільності функціонування ланки та персоналії впливу й безпосереднього управління банківською системою повинні чітко усвідомлювати свою роль, діяти узгоджено та результативно для того, щоб не допустити її регресу.

Процеси управління банківською системою досліджувалися багатьма теоретиками і практиками банківської справи. Серед них можна виділити М. Фрідмена, Ф. Мішкіна, С. Ільєсова, Г. Папіряна, М. Швайку, С. Яременка, В. Гейця, С. Савлука, А. Мороза та ін.

Метою даної статті є аналіз проблеми національної банківської системи, визначення зовнішніх чинників впливу на процеси, що в ній відбуваються, обґрунтування можливості ефективного розв'язання нагальних проблем банківської спільноти.

Відповідно до даної мети поставлено такі завдання:

ознайомитись із сучасним станом банківської системи України;

визначити чинники впливу на банківську систему;

розглянути проблеми управління банківською системою.

Об'єкт роботи – банківська система України на сучасному етапі розвитку.

Предметом дослідження є управління банківською системою України.

Досліджуючи банківську систему будь-якої країни, необхідно враховувати, що її сучасний стан – це результат тривалого розвитку, плід складних юридичних та економічних перетворень, які спираються не лише на суто економічні та юридичні закони і тенденції, а й враховують національні, культурні, моральні традиції народу.

Банківська система – організаційна сукупність різних видів банків у їх взаємозв'язку, що існує в тій чи іншій країні в цілком визначений історичний період [1].

Банківська система України на сучасному етапі покликана надати імпульс для подальшого розвитку економіки, підтримати процеси реформування технологічно відсталих й енергоємних галузей народного господарства, а також забезпечити втілення пріоритетних проектів національного розвитку.

Проблеми управління банківською системою слід розглядати в аспектах забезпечення ефективності менеджменту на таких організаційно-структурних рівнях:

макронаціональному – загальнодержавному рівні, яким опікується Національний банк України;

мікронаціональному – управління комерційним банком загальнонаціонального або меншого масштабу в межах держави;

міжнародному – рівні, на якому оперують банки зі значними частками іноземного капіталу в рамках міжнародних банківських груп та національні учасники двох попередніх рівнів під час проведення операцій на міжнародних ринках та в процесі реалізації будь-яких видів міждержавної взаємодії.

Національний банк України у своїй роботі повинен забезпечити стабільність курсу національної валюти, стримувати інфляційні процеси та забезпечувати розвиток національної економіки шляхом проведення зваженої монетарної політики та засобами регулювання грошово-кредитної системи.

Останні декілька років характеризувалися суттєвими відхиленнями в роботі даного регулятора. Наведемо деякі з цих чинників: внутрішньодержавна політична нестабільність; посилення негативного впливу глобальних економічних процесів; зменшення довіри до національної банківської системи й до національної валюти; суттєве зростання зовнішнього та внутрішнього державного боргу. Усі вони мали негативний вплив на функцію підтримання стабільності гривні й реалізацію інших завдань Національного банку. Останнім часом завдяки зваженій позиції різних органів влади вплив деяких із наведених факторів вдалося локалізувати чи обмежити.

З розвитком національної банківської системи, набуттям все більшої її ваги й ролі в державному господарському механізмі проблемами комерційних банків цікавляться всі категорії громадян, які так чи інакше користуються її послугами. Ці проблеми підлягають класифікації, яку подано в багатьох національних та іноземних джерелах. На погляд автора, їх можна структурувати за такими категоріями:

матеріально-фінансові;

проблеми ефективного управління;

проблеми конкурентного середовища та розвитку.

Міжнародний рівень проблем, які вирішує банківська система нашої держави, досить часто має суто операційний характер. Це спричинено тим, що можливості лобювання інтересів національної банківської системи на рівні іноземних законодавців та регуляторів обмежені незначною роллю сучасної України на геополітичній мапі світу. Ринкові чинники, які може використовувати Національний банк для лобювання інтересів національної банківської системи за кордоном, є несуттєвими у зв'язку з тим, що питома вага економіки нашої держави і, як наслідок, її банків незначна навіть у європейському вимірі. Водночас відсутність традиції використання іноземних держав й фінансових систем на користь українським інтересам, а також статус ринку, що розвивається у світовому економічному співтоваристві, дають змогу іноземним лобістським структурам бути лідерами у взаємних переговорах та в процесі визначення напрямків розвитку співпраці з нашим банківським сектором. Оскільки суттєва частка комерційних банків України є банками зі значною концентрацією іноземного капіталу, можна стверджувати, що вони в такому ж співвідношенні працюють на задоволення приватних, інституційних чи державних інтересів інших країн.

Можна зазначити, що серед основних проблем системного характеру, з якими стикається національна банківська система, є низький державний кредитний та інвестиційний рейтинг, відсутність довіри до національної грошової одиниці, імідж корупційної і сировинної економіки, нестабіль-

ної в політичному плані держави з недосконалим й недостатньо адаптованим законодавством. Усі ці проблеми негативно відбиваються на роботі як Національного банку, так і комерційних банків України, що меншою мірою зацікавлені у вирішенні першочергових завдань, які стоять перед національною банківською системою.

Універсальним методом вирішення наведених проблем є консолідація зусиль всіх членів банківської системи для їх розв'язання, залучення до даного процесу державних установ, що мають вплив на роботу національного фінансового сектору, та створення необхідних робочих груп. Упровадження дієвих механізмів визначення громадської, наукової та професійної точки зору з банківської проблематики, досягнення збалансованих поглядів на реалізацію завдань, які стоять перед банківськими колами, дозволить отримувати соціальний ефект на нижчих рівнях національної економіки й суспільства, стане запорукою суспільно корисного функціонування національної банківської системи, а отже, її успішності.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література. 1. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.99 679-ХІV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua. 2. Кульпінський С. Фіскальні наслідки державної підтримки проблемних банків / С. Кульпінський // Наукові праці НДФІ : науковий збірник. – К. : Наук.-досл. фін. інст. МФУ, 2009. – Вип. 1(46). – С. 20–25. 3. Швайка М. Банківська система України: проблеми становлення й удосконалення / М. Швайка. – К. : Вид. Київ. міжнар. ун-ту, 2010. – 314 с.

УДК [336.71:336.761](477)

Кирилова А. С.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Анотація. Досліджено основні напрямки діяльності банківської системи на фондовому ринку, розкрито особливості функціонування вітчизняного фондового ринку та пошуку шляхів підвищення ролі банків на цьому ринку.

Аннотация. Проанализированы основные направления деятельности банковской системы на фондовом рынке, раскрыты особенности функционирования отечественного фондового рынка и поиска путей повышения роли банков на этом рынке.

Annotation. Basic directions of the banking system activity at the fund market have been researched, features of functioning of domestic fund market and searching ways to increase the role of banks at this market.

Ключові слова: банк, банківська система, фондовий ринок, цінні папери, комерційна діяльність, комісійна діяльність, андеррайтингова діяльність.

Актуальність теми обумовлена тим, що існує потреба в постійному розгляді ролі банківської системи у функціонуванні фондового ринку, оскільки банки є досить впливовими гравцями і відповідно носіями ризиків на багатьох його сегментах. Крім цього, клієнти банків (підприємства і населення) можуть бути як прямими учасниками фондового ринку, так і непрямыми, бо найбільш ризиковані інвестиційні операції банків здійснюються і за рахунок залучених коштів. Тому всі учасники мають працювати на прозорому ринку, володіти інформацією про фінансовий стан емітентів, про механізм розрахунків та формування цін, стан капіталізації і ліквідності фондового ринку, умови депозитарного обслуговування тощо.

Вивченню різних аспектів функціонування вітчизняного фондового ринку, виявленню основних проблем та чинників, що перешкоджають його розвитку, присвячена значна кількість наукових досліджень О. Бражко, І. Брітченка, О. Корнійчука, Л. Новошинської, Р. Перепелиці, Г. Пурія, А. Сухорукова, О. Шевченка та інших авторів. Аналіз наукових розробок свідчить про те, що на кожному з етапів функціонування фондового ринку дослідниками пропонуються шляхи вирішення певних проблем разом із заходами щодо переорієнтації фондового ринку на вирішення поточних завдань реструктуризації національної економіки. Окремими науковцями [1; 2] приділено увагу й розкриттю

ролі банківської системи у розбудові цього ринку, з урахуванням реальних і потенційних можливостей банків щодо перетворення заощаджень на інвестиційні ресурси.

Метою даної статті є дослідження світового та наявного вітчизняного досвіду щодо фондових операцій банків, пошук прийнятної для національних умов організаційно-правової моделі фондового ринку та теоретичне обґрунтування відповідних параметрів участі банківської системи у функціонуванні цього ринку.

Об'єктом дослідження є діяльність банків на фондовому ринку.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних та практичних аспектів щодо удосконалення діяльності банків на фондовому ринку.

Фондовий ринок становить систему економічних відносин щодо обміну особливого товару – цінних паперів, а з іншого боку, це система інститутів, з яких він складається (емітенти, інвестори, біржі, брокерсько-дилерські компанії, організаційно оформлені системи, ринкова інфраструктура тощо), та механізм взаємодії між цими інститутами.

Обсяги та види операцій банків з корпоративними цінними паперами регулюються чинним законодавством країни, яке передбачає певні обмеження для здійснення комерційними банками інвестиційних операцій з цими паперами через установлення нормативів інвестування. Згідно з вимогами НБУ, інвестиції банків в акції, в корпоративні боргові зобов'язання, вкладення в асоційовані й дочірні компанії не повинні перевищувати 60 % капіталу банку, у тому числі не більше 15 % за кожним емітентом. Щоправда, НБУ застосовує і непрямі обмеження на банківські інвестиції. Так, норматив платоспроможності банку визначає достатність капіталу для здійснення активних операцій з урахуванням ризиків, характерних для різних видів банківської діяльності. Інвестиції банків в акції і корпоративні боргові зобов'язання НБУ визначає як високо ризиковані операції і застосовує до цих операцій, як і для кредитних, коефіцієнт ризику (зважування) – 100 %, що, у свою чергу, підвищує вимоги до розміру банківського капіталу.

Щодо обсягів, то за станом на 01.01.2010 р. інвестиційний портфель комерційних банків не перевищував 4,5 % від чистих активів, від сукупних активів – 3,9 %. При цьому такий стан інвестиційної "активності" банківської системи характерний не лише для кризового 2009 р., за останні шість років лише у 2005 р. питома вага вкладень у цінні папери банків перевищувала 6 % чистих активів [3].

На сучасному етапі розвитку банківської діяльності особливо важлива роль банків з виконання функцій професіоналів фінансових ринків, що реалізується через здійснення ними посередницької діяльності. Відповідно до чинного законодавства вітчизняні банки можуть займатися фінансовим посередництвом на ринку цінних паперів, тобто бути професійними учасниками цього ринку при наявності відповідного дозволу Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Основними напрямками посередницької діяльності банків на ринку цінних паперів є андеррайтинг, комерційна, комісійна, реєстраторська та депозитарна діяльність, діяльність з управління цінними паперами, надання розрахунково-клірингових, консалтингових та інших послуг інформаційного характеру.

Андеррайтинг діяльність – це діяльність з випуску цінних паперів за дорученням, від імені і за рахунок емітента шляхом організації підписки на цінні папери або їх реалізації іншим способом. Як засвідчила практика, це є одним з найперспективніших напрямків діяльності банків на фондовому ринку, особливо в сегменті корпоративних облігацій. На відміну від більшості акцій облігації приносять підприємствам реальні ресурси, котрі можна використати як для поповнення обігових коштів, так і для реструктуризації виробництва. Емітуючи облігації для певних корпорацій, банківські установи мають безумовну перевагу з точки зору викупу непогашеної частини випуску облігацій із наступним їх розміщенням на вторинному ринку.

Комерційна діяльність на ринку цінних паперів передбачає здійснення банком купівлі-продажу цінних паперів від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу третім особам (дилерська діяльність). Дохід банку-дилера утворюється за рахунок різниці у цінах, за якими він купує та продає цінні папери.

Комісійна діяльність – це купівля-продаж цінних паперів, що здійснюється банком на підставі договорів-доручень чи комісії за рахунок клієнтів (брокерська діяльність).

І комерційна, і комісійна діяльність пов'язана з торгівлею цінними паперами, при цьому на відміну від більшості торговців банки є економічно незалежними учасниками фондового ринку, самостійно приймаючи рішення щодо інвестування коштів. Передусім, це стосується операцій з векселями та придбання корпоративних облігацій провідних емітентів, під заставу яких можна отримати відносно дешеві фінансові ресурси у великих системних банках.

Порівняльні дані щодо обсягів здійснення реєстраторської діяльності вказують на те, що із загальної кількості підпорядкованих підрозділів (85 установ) майже 84 % належать трьом найбільшим банкам-реєстроутримувачам (30 підрозділів належать ЗАТ "Промінвестбанк", 27 – ЗАТ КБ "ПриватБанк", 14 – АБК "Укрсоцбанк"). Ці три великих банки охоплюють обслуговуванням майже 16 % всіх акціонерних товариств, котрі користуються реєстраторськими послугами. Однак частка у загальній кількості рахунків, відкритих для власників цінних паперів, значно нижча (біля 9 %) [3].

Крім цього, для професійних учасників фондового ринку важливо, щоб зберігачі були здатні проводити якомога більшу кількість операцій, оскільки угоди на організованому фондовому ринку можуть здійснюватися лише зі знерухомленими цінними паперами. Комерційні банки не спроможні забезпечити потрібну оборотність депозитарних активів, а відтак виконують пасивну роль у функціонуванні депозитарної системи.

Розглядаючи депозитарну діяльність, не можна не торкнутися проблем цього сегмента фондового ринку, ключовою з яких є нерегульованість діяльності центрального депозитарію України.

Його існування дозволило б підвищити ефективність національної депозитарної системи, забезпечити її централізацію, уніфікувати облік цінних паперів (через ведення єдиного центрального реєстру), знизити ризики у процесі проведення розрахунків за єдиними правилами. Національний депозитарій України, який діє вже понад 10 років, виконує цю роль лише частково, оскільки єдиною системою депозитарного обліку (коли цінні папери мають однакові правила кодування, як це прийнято у всьому світі) так і не забезпечено [4].

Тому зараз великі надії покладаються на Всеукраїнський депозитарій цінних паперів (ВДЦП), який створено у 2008 р. на базі Міжрегіонального фондового союзу. До складу засновників депозитарію увійшли НБУ, ПФТС, УМВБ і комерційні банки. За станом на кінець 2009 р. статутний капітал депозитарію складає 153,1 млн грн. Найбільшим акціонером ВАТ "ВДЦП" є НБУ (частка в статутному капіталі – 22,86 %), акціонерами ВДЦП є зберігачі цінних паперів та організатори торгів (загальна кількість акціонерів – 79) [5].

Головним завданням ВДЦП є надання якісних депозитарних і клірингових послуг, а також втілення найкращих міжнародних практик з депозитарної діяльності на ринку України. Для цього в депозитарії створено сучасну інфраструктуру, яка передбачає наявність відповідного технологічного приміщення, належних засобів зв'язку, засобів захисту інформації, сучасного програмно-технічного комплексу [6].

Таким чином, огляд банківської діяльності на фондовому ринку показує, що банки є саме тими фінансовими інститутами, які найбільш гармонійно поєднують інтереси емітентів та інвесторів з одночасним розв'язанням завдань банку щодо здійснення посередницької діяльності у найрізноманітніших її формах з використанням усіх необхідних сегментів та підсистем фінансових ринків. Банки як універсальні фінансові інститути спроможні забезпечити комплексне обслуговування клієнтів, що демонструє переваги банківських установ та визначає їх провідне місце у виконанні ролі професіоналів як на фінансових ринках взагалі, так і на фондовому ринку України зокрема. Більш того, банки як учасники валютних ринків, зовнішніх зокрема, мають значний досвід роботи з нерезидентами, що дозволить при виконанні фондових операцій швидше адаптуватися до вимог міжнародних стандартів і, користуючись мережею кореспондентських відносин, більш активно співпрацювати з іноземними інвесторами. Поряд з цим необхідно відмітити, що з метою якісної перебудови фондового ринку України та спрямування його на реалізацію завдань інвестиційно-інноваційної сфери політика держави і НБУ має бути кардинально переглянута, у тому числі в напрямку створення умов для високоефективної діяльності банківських установ на цьому ринку.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Брітченко І. Роль комерційних банків у розбудові фондового ринку України / І. Брітченко, Р. Перепелиця // Вісник НБУ. – 2005. – № 4. – С. 23–27. 2. Пурий Г. М. Роль комерційних банків у розбудові фондового ринку України / Г. М. Пурий // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 21. – С. 9–12. 3. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_Supervision/dynamics.htm. 4. Бражко О. В. Стратегія формування портфеля цінних паперів комерційного банку / О. В. Бражко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 4. – С. 10–13. 5. Нацбанк присвоїв ВДЦП банківський код [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2010/05/07/196163/printable>. 6. Депозитарій ВДЦП – Про компанію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ausd.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=7&Itemid=34.

УДК 005.334:005.71 – 022.55

Носова І. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА МАЛОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто специфіку управління ризиками на малому підприємстві, а також досліджено способи впливу на них з метою зниження.

Аннотация. Рассмотрены специфика управления рисками на малом предприятии, а также способы влияния на них с целью снижения.

© Носова І. В., 2012

115

"Управління розвитком", №10(131)2012

Annotation. The specifics of risks management in a small business as well as the ways of risk reducing are examined.

Ключові слова: ризик-менеджмент, мале підприємство, управлінське рішення, маркетингова інформація.

Як зазначає у своїй роботі Павлоградський Д. А [1], одним із напрямів економічної політики України є становлення сектору малого бізнесу, розвиток якого сприятиме оздоровленню економіки та зростанню добробуту населення. Малі підприємства мають значну кількість конкурентних переваг, зокрема гнучкість та мобільність організації виробництва, що визначає швидкість адаптації до змін кон'юнктури ринку, оперативне оновлення асортименту продукції, орієнтацію на конкретних споживачів, можливість швидкого впровадження нових зразків продукції.

В умовах зростаючої нестабільності бізнес-середовища підприємства надзвичайно важливого значення набуває проблема врахування ризику під час здійснення господарської діяльності [1], що обумовлює актуальність даної роботи.

Теоретичні та практичні аспекти проблеми управління ризиком досліджено в працях таких вітчизняних вчених, як Кравченко В. А. [2], Соломенко О. Є. [3], Павлоградський Д. А. [1] та інші, однак у їх роботах питання управління ризиками розкрито не повною мірою і потребує подальшого дослідження.

Метою даної статті є аналіз специфіки діяльності на малому підприємстві у тій її частині, що стосується проблем та особливостей використання ризик-менеджменту. Об'єктом дослідження виступає відповідно мале підприємство, а предметом – удосконалення управління ризиками на ньому.

Ризик є однією із основних рис підприємницької діяльності. Господарський кодекс прямо вказує на те, що підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [4]. На думку Кравченко В. А., оскільки підприємцю за будь-яких умов доводиться мінімізувати ризики шляхом управління ними, то чим краще відбувається таке управління, тим повніше суспільство використовує потенціал підприємництва як фактора суспільного виробництва [2].

Організаційно-економічні особливості управління ризиком, які, на думку Соломенко О. Є. [3, с.145], існують на малих підприємствах, наведені у таблиці.

Таблиця

Організаційно-економічні особливості управління ризиком на малих підприємствах

Особливості малих підприємств	Специфіка управління ризиком
Поєднання функцій володіння та управління	Цілеспрямований характер обмежується рівнем кваліфікації та наявним досвідом управлінської діяльності
Невеликі розміри підприємства	Соціально-економічний характер обумовлений особливостями соціальних та економічних відносин усередині підприємства та відносин із зовнішнім середовищем
Раціональна організація структури підприємства	Організаційно-технічний характер обумовлений неперервністю процесів виробництва, на всіх етапах якого виникає ризик
Висока інтегрованість у ринкову систему	Динамічний характер
Обмеженість фінансових ресурсів	Обмежені можливості застосування методів аналізу та впливу на ринок
Підвищений рівень ризику	Комплексний характер

Специфікою здійснення підприємницької діяльності у малому бізнесі є виконання функцій управління власником малого підприємства, який одночасно є менеджером, економістом, маркетологом, юристом, фінансистом і приймає відповідні рішення в усіх сферах діяльності, що й обумовлює основні переваги малих підприємств, які вони отримують через швидке прийняття управлінських рішень [3, с. 144]. Цей чинник – перший, який необхідно враховувати при аналізі особливостей інтегрального та функціонального ризик-менеджменту в малому та середньому бізнесі [2].

З іншого боку, керівник – власник малого підприємства – несе персональну майнову відповідальність щодо можливих негативних результатів прийнятого управлінського рішення. Слід зазначити, що специфікою функціонування сектору малого бізнесу є значна частка банкрутств: лише 15 % малих підприємств є успішними, близько 50 % припиняють діяльність протягом перших двох років існування [5].

Крім того, унаслідок нестачі ресурсів малі підприємства часто не мають достатньої маркетингової інформації, не проводять власних досліджень ринку та не отримують інформації від спеціалізованих організацій, що має вплив на інформаційну базу управління ризиком на такому підприємстві [3, с. 145]. Компанії у більшості випадків доводиться спиратися на спрощену стихійно-інтуїтивну модель управління ризиками, у рамках якої керівництво знає про основні ризики, пов'язані з діяльністю підприємства.

зані із поточною операційною діяльністю, проте не деталізує цю інформацію у формальному документі – програмі управління ризиками.

Також слід враховувати, що обмеженість ресурсів малого та середнього бізнесу потребує застосування максимально ефективної моделі управління ризиками, у якості якої виступає інтегральний ризик-менеджмент. Функції управління ризиками в рамках усього підприємства можуть виконуватися самим власником-директором підприємства, або його фінансовим директором [2].

Для забезпечення ефективної виробничої діяльності необхідно опрацювати інформацію щодо попиту, поведінки конкурентів, діяльності посередників і постачальників. Основою прийняття рішень є власні дані щодо обсягів реалізації продукції та ціни на неї.

Для малого підприємства важливого значення набуває оцінка загроз, пов'язаних із діловим середовищем – частиною зовнішнього середовища організації, яка складає безпосереднє оточення організації, та інфраструктурою бізнесу – частиною ділового середовища, що забезпечує організацію необхідними для її діяльності фінансовими, трудовими, інформаційними ресурсами, транспортними, аудиторськими та іншими послугами [3, с. 146].

Управління підприємницькими ризиками можливе з використанням функціонального або інтегрального підходів. Функціональний підхід до управління підприємницькими ризиками передбачає, що, по-перше, підрозділи підприємства самостійно управляють своїми ризиками і, по-друге, до уваги приймається обмежений перелік ризиків – насамперед фінансові та ті, які можуть бути застраховані. Мета інтегрального ризик-менеджменту полягає у створенні, захисті і збільшенні багатства власників компанії за допомогою управління факторами невизначеності, що можуть як негативно, так і позитивно вплинути на досягнення організацією своїх цілей. Дослідження Кравченко В. А. [2] дозволило виявити, що більше половини малих та середніх підприємств м. Києва використовують окремі елементи інтегрального ризик-менеджменту. Функціональний ризик-менеджмент найчастіше застосовується у комерційній та виробничій сферах діяльності підприємства [2].

Процес управління ризиками на малих підприємствах включає певний спектр дій, котрі можуть бути представлені як послідовність таких етапів:

1) усвідомлення й виявлення ризику;

2) оцінка ризику. На малих підприємствах для оцінки ризику найефективніше буде використовувати кількісні методи (статистичний, експертних оцінок, метод аналогів, метод доцільності витрат, "дерево рішень") з точки зору необхідних ресурсів та отриманого результату. При необхідності потрібно доповнювати їх якісними методами, які є досить трудомісткими. Вибір методів керування ризиком має на меті мінімізувати можливий збиток у майбутньому [1];

3) дії щодо зниження ризику проводяться у напрямках запобігання появі можливих ризиків та зниження впливу ризиків на результати підприємницької діяльності. Як і у випадку з методами оцінки ризику, так і з методами керування ризиками у малих підприємствах є певні особливості, тому обрати один із сукупності методів буде неправильно, оскільки необхідно враховувати специфіку функціонування малих підприємств [1]. Тому найбільш оптимальними будуть такі методи зниження ризику:

1. Передача ризику – передача відповідальності за ризик підприємцем іншій юридичній особі.

2. Самострахування – підприємець підстраховується шляхом створення додаткових резервних фондів у натуральній і грошовій формі, які використовуються насамперед на випадок покриття непередбачуваних втрат, кредиторської заборгованості і т. п.

3. Зовнішнє страхування ризику – інвестор готовий відмовитися від частини своїх доходів, аби уникнути ризику, тобто він готовий заплатити за зведення ступеня ризику до нуля. Цей прийом зниження ступеня ризику є найбільш важливим і найбільш розповсюдженим.

4. Після виконання трьох перших етапів, тобто оцінки та аналізу ризику і визначення з методом зниження ризику та його застосування, здійснюється постійна робота з контролю над ефективністю даних методів та засобів, а також моніторинг за появою нових ризиків [1].

Таким чином, оскільки ризики загрожують фінансовому становищу підприємств, а малі підприємства мають обмеження в інструментах і ресурсах управління ризиками, що підвищує сприятливість таких підприємств до подібного впливу, то їм необхідно активно використовувати у своїй діяльності інтегральний ризик-менеджмент, який дозволяє орієнтуватися на фактори невизначеності.

Проблема ризик-менеджменту на малих підприємствах є важливою та потребує подальшого дослідження та розкриття.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Павлоградський Д. А. Управління ризиком малого підприємства [Електронний ресурс] / Павлоградський Д. А. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/6_56867.doc.htm. 2. Кравченко В. А. Функціональний та інтегральний підходи до управління підприємницькими ризиками: теорія та практика [Електронний ресурс] / Кравченко В. А. // Проблеми системного підходу в економіці.– 2008. – № 2. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2008-2/Kravchenko_208.htm. 3. Соломенко О. С. Інформаційне забезпечення управління ризиковою ситуацією на малому підприємстві [Електронний ресурс] / Соломенко О. С., Виноградов О. А. // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 144–149. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/APE/2010_4/APE-2010-04/144-149.pdf. 4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>. 5. Мазоль С. И. Экономика малого бизнеса : учебн. пособие для студентов экон. спец. вузов / Мазоль С. И. – Мн. : Книжный дом, 2004. – 270 с.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ПЛАСТИКОВИХ КАРТОК

Анотація. Проаналізовано сучасний стан ринку платіжних карток в Україні та розглянуто обліковий механізм взаємодії банків з організаціями при впровадженні зарплатних проектів з використанням пластикових карток.

Аннотация. Проанализировано современное состояние рынка платежных карточек в Украине и рассмотрен учетный механизм взаимодействия банков с организациями при внедрении зарплатных проектов с использованием пластиковых карточек.

Annotation. The current state of the market of payment cards in Ukraine is analysed and the registration mechanism of interaction of banks with the organisations at introduction of salary projects with use of plastic cards is considered.

Ключові слова: платіжна картка, зарплатна картка, зарплатний проект, ринок платіжних карток, облікові процедури, платіжна система.

Розрахункові операції з використанням платіжних карток значно розширили спектр банківських фінансових послуг та збільшили можливості отримання банківського продукту. Перевагами за впровадженням карткових платіжних систем для клієнтів є уникнення необхідності носити великі суми готівкових грошей та спрощення розрахункових формальностей.

Але незважаючи на принципові переваги використання платіжних карток як інструмента безготівкових розрахунків, а також наявність досвіду їх масового використання у західних країнах, просування карток на українському ринку наштовхнулось на ряд перешкод.

У результаті цього дослідження питання організації роботи з пластиковими картками установами банків України набуває особливого значення, що зумовлює актуальність обраної теми та доцільність розгляду практичного їх застосування підприємствами та організаціями.

Вирішенням даної проблеми займалися такі вчені-економісти та аналітики, як О. Кравченко, Д. Лучко, Т. Левицька, О. Камець, О. Сокольська та ін.

Метою даної роботи є дослідження діючої практики банківських операцій з пластиковими картками на прикладі операцій підприємств по виплаті заробітної плати.

Для досягнення поставленої мети у роботі вирішуються такі завдання: провести аналіз сучасного стану ринку платіжних карток в Україні; розглянути організацію роботи комерційних банків щодо обслуговування клієнтів за допомогою зарплатних пластикових карток.

Об'єктом дослідження є вивчення ринку пластикових карток в Україні, а також облік операцій комерційних банків з картками.

Предмет дослідження – облікові процедури по оплаті праці з використанням пластикових карток.

Обсяг платежів із використанням платіжних карток у нашій країні щорічно зростає. Станом на 01.10.2010 р. в Україні діє 140 банків-членів карткових платіжних систем, 39 988 тис. осіб є держателями платіжних карток. Кількість банкоматів в Україні з 2009 р. збільшилася на 1 080 шт. і на сьогодні становить 29 920 шт. за статистикою 2010 р.

На 3 квартал 2010 р. сума операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, становила 118 259 млн грн, з них операцій по безготівкових платежах – 7 633 млн грн та по отриманню готівки – 110 626 млн грн. За станом на 01.10.2010 р. українськими банками було емітовано 27 916 тис. платіжних карток з функцією платежів та видачі готівки [1].

Валові показники українського ринку карткових послуг говорять про те, що зростає не тільки кількість карток, а й розширюється карткова інфраструктура (банкомати, термінали). Карткові послуги стають більш дешевими та доступними, а це означає, що скоро в Україні картка стане таким же зручним та незамінним засобом платежу, яким вона на сьогодні є у західних країнах.

Найбільшу частку українського ринку пластикових карток займають банківські картки локальних платіжних систем. Вони розвиваються шляхом упровадження зарплатних проектів, а так звані "зарплатні картки" отримали широке розповсюдження на українському ринку.

Виплата заробітної плати через касу – дорогий, незручний та на сьогодні вже "застарілий" механізм. Більшість підприємств повністю згодні, що зарплатні проекти стали вигідним рішенням як для підприємств та їх працівників, так і для держави в цілому.

Як було зазначено, розрахунки з працівниками з оплати праці на підприємствах, в організаціях є однією з найбільш трудомістких ділянок обліку, що вимагає значних витрат часу на нарахування, утримання, оподаткування та видачу грошей. При цьому несвоєчасно отриману заробітну плату необхідно депонувати, що нерідко призводить до крадіжок цих грошей, зловживань в обліку. Існують певні ризики при одержанні, зберіганні готівкових коштів і при їх видачі. Ці недоліки усуваються при використанні послуг банківських установ, пов'язаних з організацією виплати заробітної плати за платіжними картками працівників підприємств, установ, організацій.

Банки зазвичай обмежують коло операцій, що здійснюються за зарплатною картою (видача готівки та розрахунки у торговельній мережі), така форма виплати зарплати залишається зручною й економічно вигідною як підприємству, так і його працівникам [2].

Перш за все це вигідно тим, що зменшуються обіг готівкових грошових коштів, а також витрати, пов'язані з доставкою грошових коштів з банку і навпаки. Зарплата просто перераховується на персональний картковий рахунок працівника, який її потім використовує на власний розсуд.

Працівники використовують платіжні картки, що також вигідні, адже будь-яку суму (в межах зарплати або залишку на картрахунку) можна зняти з картрахунку за допомогою банкомату в будь-який час [3].

При використанні зарплатних карток робота бухгалтерії з виплати заробітної плати, премій, сум на відраження та інших нарахувань полягає лише в тому, щоб перерахувати загальну суму грошей у банк та вказати, як її необхідно розподілити між працівниками відповідно до реєстру. При цьому ніяких депонентів: працівник завжди отримує свої гроші на власний банківський рахунок. Це дає можливість знизити адміністративні витрати, пов'язані із роботою бухгалтерії і каси підприємства. При цьому широке та зручне отримання заробітної плати за допомогою банківської картки не порушує звичайний ритм праці, що часто буває при виплаті заробітної плати через касира.

Що стосується недоліків, то на сьогоднішній день можна виділити вплив на платіжні картки механічних ушкоджень, води, перепаду температур, а також деякі проблеми стосовно зняття готівки з "чужих" банкоматів (банком знімається близько 2 % отриманої суми за обслуговування) [4].

Механізм обліку розрахунків по оплаті праці з використанням пластикових карток такий. Підприємство перераховує в банк заробітну плату та інші виплати працівника і складає відповідний реєстр, що визначає розподіл коштів між працівниками. Банк на підставі реєстру зараховує ці кошти на рахунки працівників і забезпечує доступ до них за допомогою банківських платіжних карток.

Деякі банки вимагають укладення між банком і підприємством договору про обслуговування зарплатного проекту, що призводить до зайвих витрат на обслуговування, понесених підприємством, якщо підприємства в цьому банку відкрили поточний рахунок, адже слід сплачувати грошові кошти за розрахунково-касове обслуговування і додатково за обслуговування зарплатного проекту.

Індивідуально з кожним працівником підприємства банк також укладає договір про відкриття карткового рахунку, де зазначаються предмет договору, права та обов'язки клієнта (працівника підприємства) й емітента (банку), порядок розгляду спорів та інші суттєві умови. Згідно з укладеними договорами, банк відкриває підприємству синтетичний картрахунок, а в ньому – субрахунки для працівників і видає кожному працівнику платіжну картку. Необхідний тип банківської картки може визначитися для кожного працівника індивідуально, залежно від його потреб.

Нарахування зарплати відбувається відповідно до нормативних документів з оплати праці. Для виплати заробітної плати бухгалтерія подає до банку: платіжні доручення на переказ заробітної плати працівникам на їх рахунки; платіжні доручення на переказ податків і зборів; реєстр зарахування зарплати на рахунки працівників.

Відомість зарахування заробітної плати на карткові рахунки працівників бухгалтерія підприємства складає за формою, затвердженою спільно з установою банку. Її можна передати як у електронному документі, завіривши електронним цифровим підписом, так і за системою "Клієнт-банк" у спеціальному форматі, який обирає банк. Паперова копія відомості також засвідчується підписами керівника та головного бухгалтера і скріплюється печаткою підприємства [5].

Гроші залишаються на карткових рахунках співробітників до часу їх зняття у банкоматі (терміналі) або до проведення безготівкових платежів у торговельно-сервісній мережі. При цьому щомісячно проводиться виписка, яка відображає всі операції на рахунок і дозволяє контролювати всі доходи і витрати. Також забезпечується повна конфіденційність операцій. У разі втрати або крадіжки картки працівник може захистити кошти на картковому рахунок від несанкціонованого використання, терміново заблокувавши картку.

Фактична дата надходження коштів на картковий рахунок працівника залежить від терміну, зафіксованого у договорі між банком та організацією. Як правило, це відбувається протягом одного-двох банківських днів із дати подання відповідних доручень і відомості зарахування зарплати. Після надходження грошей на карткові рахунки працівники підприємства можуть їх одержати через мережу банкоматів.

Таким чином, викладений порядок застосування банківських платіжних карток у розрахунках із заробітної плати між роботодавцями та працівниками дозволить уникнути зловживань в оплаті праці нелегальним способом ("у конвертах") та зменшити адміністративні витрати підприємства.

Використання зарплатних карток дає можливість запровадити універсальний і ефективний механізм взаємовідносин між підприємством та його співробітниками, а також держави з населенням у цілому.

Напрямом подальшого дослідження має бути вирішення завдань щодо практичної розробки нормативно-правової та технічної бази впровадження системи електронних платежів, яка б, як наслідок, стала запорукою досягнення економічного та соціального розвитку держави.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Використання пластикових карток в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Pl_syst/Charge_card.htm. 2. Левицька Т. В. Особливості використання платіжних пластикових карток у банківській системі / Т. В. Левицька, О. М. Камець // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 233–238. 3. Лучко Д. Платежная карточка для выплаты заработной платы / Д. Лучко // Налоговое планирование. – 2005. – № 2. – С. 95–99. 4. Колесніченко В. Ф. Карткові зарплатні проекти / В. Ф. Колесніченко // Економіка розвитку. – 2008. – № 3. – С. 24–26. 5. Особливості обліку розрахунків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dtk.com.ua/show/3cid01086.html>.

Нікітенко Г. М.

УДК 657.44-02

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ СУБРАХУНКІВ В ОБЛІКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Анотація. Досліджено питання щодо відображення доходів та витрат на проміжних рахунках бухгалтерського обліку будівельного підприємства. Оцінено діючу методику обліку на проміжних рахунках та запропоновано заходи щодо її вдосконалення.

Аннотация. Рассмотрены вопросы относительно отражения доходов и расходов на промежуточных счетах бухгалтерского учета строительного предприятия. Проанализирована действующая методика учета на промежуточных счетах и предложены мероприятия по ее совершенствованию.

Annotation. Questions in relation to accounting of incomes and charges on the interim accounts of record-keeping on a building enterprise have been considered. The operating method of accounting was critically appraised on interim accounts and measures on its improvement are offered.

Ключові слова: будівництво, бухгалтерський облік, проміжні рахунки, валова заборгованість замовникам та замовників.

Через свою специфіку будівництво, як ніяка інша сфера діяльності, суттєво впливає на бухгалтерський облік.

Ураховуючи галузеві особливості здійснення господарської діяльності в будівництві (тривалий період виконання робіт, заздалегідь відомий покупець, попереднє узгодження ціни із замовником, періодичне фінансування процесу будівництва, спорудження об'єктів за місцем їх використання або експлуатації тощо) бухгалтер будівельної організації вирішує низку серйозних питань щодо визначення доходів та витрат діяльності такого підприємства, тому дана тема є актуальною.

Об'єктом дослідження виступає облік на будівельних підприємствах.

Предметом дослідження є діюча система обліку на проміжних субрахунках будівельного підприємства.

Мета роботи – виявлення особливостей обліку на спеціальних будівельних субрахунках та розробка заходів щодо вдосконалення діючої методики обліку.

Вивченню питань організації обліку на підприємствах будівельних галузей присвячено багато робіт, зокрема таких сучасних українських учених, як З. Задорожній, Я. Крупка, Р. Мельник, С. Голов, В. Костюченко, І. Кравченко, Г. Ямборко, І. Чалий.

У П(С)БО 18 також наведено визначення такого показника, як проміжні рахунки, що будуть відігравати найважливішу роль у порядку відображення доходів на рахунках бухгалтерського обліку.

Проміжні рахунки – це рахунки за виконані роботи з будівельного контракту, передані замовнику для оплати.

Ні П(С)БО 18, ні інші нормативні документи не містять будь-яких особливих вимог до проміжних рахунків. На практиці роль проміжних рахунків, як правило, виконують підписані Акти прий-

мання виконаних підрядних робіт (форма КБ-2в) і Довідки про вартість виконаних підрядних робіт (форма КБ-3) [1].

Для відображення суми проміжних рахунків призначені спеціальні субрахунки 238 "Незавершені будівельні контракти" та 239 "Проміжні рахунки" (таблиця).

Таблиця

Кореспонденція рахунків з обліку сум проміжних рахунків

Зміст операції	Бухгалтерський облік	
	Дт	Кт
Визнано розрахунковий дохід від виконання етапу будівельного контракту в сумі проміжного рахунку	36	703
Відображена сума податкових зобов'язань з ПДВ	703	641
Відображена сума фактично визнаного доходу в сумі проміжного рахунку	238	239
Списаний дохід від виконання будівельного контракту на фінансовий результат	703	791
Надійшла від замовника оплата за рахунком	31	36
По закінченні виконання будівельного контракту списана сума проміжних рахунків	239	238

Утім, на практиці визнаний дохід може і не збігатися із проміжними рахунками. У таких випадках виникають валові заборгованості: чи то замовників, чи то замовникам за будівельним контрактом [2].

Валова заборгованість замовників – сума перевищення витрат підрядника і визнаного ним прибутку (за вирахуванням визнаних збитків) над сумою проміжних рахунків (без непрямих податків) на дату балансу з початку виконання будівельного контракту.

Валова заборгованість замовникам за роботи – сума перевищення проміжних рахунків (без непрямих податків) над витратами підрядника і визнаним ним прибутком (за вирахуванням визнаних збитків) на дату балансу з початку виконання будівельного контракту.

Варто також звернути увагу на те, що у розрахунку валових заборгованостей беруть участь всі понесені витрати (відображені по дебету субрахунку 231) по виконанню будівельного контракту. Інформація про валові заборгованості формується на рахунку 23 за допомогою вже згаданих вище спеціальних "будівельних" субрахунків 238 і 239 у такий спосіб: позитивна різниця між дебетовим сальдо рахунку 238 і кредитовим сальдо рахунку 239 бере участь у формуванні валової заборгованості замовників. А негативна різниця між дебетовим сальдо рахунку 238 і кредитовим сальдо рахунку 239 бере участь у формуванні валової заборгованості замовникам [3].

Але треба зазначити, що діюча практика обліку на проміжних рахунках має суттєві недоліки, які будуть розглянуті нижче.

По-перше, трактуючи значення спеціальних субрахунків 238 та 239, В. Костюченко зазначає, що по дебету рахунку 238 протягом усього облікового періоду відображаються понесені витрати та визнаний прибуток, а при завершенні контракту цей рахунок закривається у кореспонденції з рахунком 239 "Проміжні рахунки", тобто в результаті виконання контракту на рахунку 238 формується контрактна вартість, але це неможливо, якщо результатом контракту є збиток.

По-друге, після завершення контракту рахунки 238 та 239 закриваються на однакову суму. Таким чином, сума виставлених рахунків завжди тотожна сумі понесених витрат та визнаного прибутку, що не завжди відповідає дійсності.

По-третє, аналізуючи нормативну базу та роботи вчених, можна дійти висновку, що дебетове сальдо рахунку 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" повинне дорівнювати кредитовому сальдо рахунку 239 "Проміжні рахунки". Але в П(С)БО 18 зазначено, що на рахунку 239 відображається сума виставлених рахунків без ПДВ.

По-четверте, згідно з описаною у П(С)БО 18 методикою суми, відображені на проміжних рахунках 238 та 239, а також суми валової заборгованості того чи іншого виду завжди будуть однакові, що не відповідає практиці обліку на будівельних підприємствах.

Таким чином, можна зробити висновок, що має місце методологічна неточність, яка потребує вирішення.

Для більшої ефективності використання в обліковій практиці додаткових "будівельних" субрахунків автор пропонує такий порядок їх використання:

1. Д-т 238 "Незавершені будівельні контракти"

К-т 703 "Дохід від реалізації робіт та послуг"

Наприкінці виконання контракту за дебетом рахунку 238 буде сформована контрактна ціна виконаних робіт або величина витрат, яка має бути компенсована з урахуванням ПДВ, якщо дохід за контрактом буде отриманий не в повному розмірі.

2. Д-т 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"

К-т 239 "Проміжні рахунки"

Таким чином, по завершенню виконання контракту кредитове сальдо рахунку 239 буде відображати справедливую оцінку потенційних вигод від виконання контракту, що дорівнює сумі сформованого доходу на рахунку 703.

3. У результаті виконання контракту сальдо проміжних рахунків однакові та мають бути згорнуті:
Д-т 239 "Проміжні рахунки"
К-т 238 "Незавершені будівельні контракти".

Отже, запропоновані зміни методики використання проміжних рахунків значно оптимізують систему бухгалтерського обліку на підприємствах будівельної галузі. Дане дослідження не є завершальним, оскільки зазначені питання потребують подальшого розгляду.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Ивашеская Е. М. К вопросу совершенствования учета расчетов по строительным контрактам на предприятиях судоремонта / Ивашеская Е. М. // Вестник СевГТУ. – 2005. – Вып. 66 : Экономика и финансы. – С. 136–146. 2. Облік у будівництві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dokumenty.com.ua/show/3cid0487.html. 3. Чалый И. Строительная незавершенка: проблемные моменты / И. Чалый // Налоги и бухгалтерский учет. – 2011. – № 89. – С. 28–31. 4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17.

Богдан І. О.

УДК 005.63:005.53

Студент 1 року магістратури
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ЗНАЧУЩІСТЬ УПРОВАДЖЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Обґрунтовано важливість упровадження збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах для розширення інформаційного забезпечення, що сприяє прийняттю більш зважених управлінських рішень.

Аннотация. Обоснована важность внедрения сбалансированной системы показателей на отечественных предприятиях для расширения информационного обеспечения, что способствует принятию взвешенных управленческих решений.

Annotation. The importance of balanced scorecard implementation on domestic enterprises to enhance information provision, which promotes the adoption of the right management decisions has been proved.

Ключові слова: оцінка, ефективність, діяльність, підприємство, збалансована система показників.

Сучасне підприємство потребує адекватної системи управління, яка забезпечить йому конкурентоспроможність і стійке становище на ринку. Упровадження збалансованої системи показників є одним із напрямків, що дасть змогу зробити вагомий внесок у підвищенні ефективності управління підприємством.

Проблема визначення економічної ефективності управління діяльністю підприємства стає все більш актуальною. Про це свідчать численні розробки як зарубіжних, так і українських науковців: І. Аверчева, Д. Бугрова, О. Даніліна, Р. Каплана, І. Кубишкіна, Д. Нортон, П. Хорвата та ін. Але виникла потреба в розробці більш обґрунтованих методів оцінювання ефективності економічної діяльності підприємства, наприклад для підприємств, які застосовують збалансовану систему показників у стратегічному управлінні і плануванні свої діяльності.

Тому виникає необхідність при впровадженні базових елементів стратегії розвитку на основі системи збалансованих показників (ЗСП) оцінювати не тільки механізм функціонування стратегії розвитку, але і його реалізацію.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності впровадження збалансованої системи показників на підприємствах України як заходу вдосконалення інформаційного забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень.

© Богдан І. О., 2012

Завдання дослідження – розглянути умови і основні чинники ефективного впровадження та функціонування збалансованої системи показників, етапи впровадження збалансованої системи показників на підприємстві, результати запропонованого вдосконалення.

Об'єктом дослідження є система інформаційного забезпечення підприємства.

Предмет дослідження становить збалансована система показників як складова інформаційного забезпечення підприємства.

Згідно з принципами функціонування господарюючих суб'єктів і характерних параметрів розвитку економіки в сучасних умовах, стратегія підприємства повинна бути високоефективною, тобто приносити прибуток у результаті досягнення запланованих цілей. Використання в процесі прийняття рішень не тільки фінансової інформації, а й інформації про ситуацію на ринку, інформації про час, вартість і якість виконуваних у компанії процесів, також інформації про працівників становить реалізацію ідеї "збалансування".

Збалансована система показників (надалі – ЗСП) дає можливість оцінити ці чинники і відкриває нові можливості для управління корпоративною стратегією. Оскільки за її відсутності українські підприємства не спроможні змозі ефективно функціонувати в конкурентному середовищі, то важливим рішенням для більшості компаній буде розроблення і впровадження ЗСП.

Збалансована система показників – це система стратегічного управління організацією на основі вимірювання та оцінки її ефективності по набору показників, підібраних таким чином, щоб врахувати всі істотні (з точки зору стратегії) аспекти її діяльності (фінансові, виробничі, маркетингові).

Оцінка застосування збалансованої системи показників у стратегічному управлінні підприємством має бути спрямована на виявлення таких можливостей: підвищення фінансових результатів (економічний аспект); поліпшення системи мотивації персоналу (соціальний аспект); можливість збільшення частки ринку (маркетинговий аспект); можливість обґрунтованості стратегічних рішень за рахунок своєчасного отримання достовірної інформації (інформаційний аспект); поліпшення взаємодії між підрозділами, скорочення плінності персоналу, зростання рівня освіти і підвищення компетентності працівників (організаційний аспект).

Таким чином, оцінювання економічної ефективності підприємства при впровадженні збалансованої системи показників має проводитись за такими критеріями [1]:

фінансові і нефінансові показники з умовою взаємозв'язку між собою, а також між організаційними рівнями на підприємстві;

економічний стан минулої і поточної діяльності підприємств;

показники для прогнозування майбутнього підприємства – вартості або капіталізації компанії, приросту обсягу продажів і виручки;

урахування інтересів і потреб зацікавлених сторін – акціонерів, вищого керівництва компанії, споживачів та ін.;

значущість, адекватність, послідовність і стабільність щодо логічної послідовності змін у системі; відстеження і реагування на них; відповідності короткострокових показників довгостроковим; ефективність упровадження системи показників не повинна викликати особливих складнощів щодо доступності інформації для розрахунку і відсутності додаткових витрат.

На практиці завжди виникають труднощі у виборі того або іншого показника ефективності, який повинен відповідати меті стратегії підприємства; бути універсальним, тобто здатним враховувати всі основні властивості і особливості стратегії; бути чутливим до зміни параметрів, що впливають на стратегію.

Головними чинниками успішного впровадження збалансованої системи показників є такі: по-перше, здійснення змін організаційно-психологічного характеру в компанії під ініціативним керівництвом її перших осіб. По-друге, постійні зусилля, спрямовані на реалізацію стратегії і цілей компанії. По-третє, єдність у реалізації стратегії. Процес упровадження ЗСП складається із двох основних етапів, перший з яких є підготовчим, а другий – безперервним циклічним процесом розгортання й доопрацювання системи.

Етап 1. До числа завдань першого етапу впровадження належать: підготовка компанії і її персоналу до змін, навчання співробітників, проведення необхідної реорганізації й упровадження програмного забезпечення для підтримки ЗСП.

Етап 2. Другим, не менш важливим етапом є побудова структурованої системи показників, що дає змогу об'єктивно оцінювати результати роботи, визначити слабкі місця організації й усунути їх.

Таким чином, узагальнюючи вищесказане, можна зазначити, що дані показники відображають кількісні і якісні характеристики економічної діяльності підприємства, при цьому всі вони мають бути взаємопов'язаними і взаємообумовленими. Як правило, вибір критерію стратегічної ефективності не обмежується яким-небудь одним показником, оскільки залежить від особливостей ситуації, що складається, переважаючих (домінуючих) цілей підприємства, а також наявності надійної і достовірної інформації про стан зовнішнього і внутрішнього середовища.

Використання в процесі прийняття рішень не тільки фінансової інформації, а й інформації про ситуацію на ринку, інформації про час, вартість і якість виконуваних у компанії процесів, також інформації про працівників становить реалізацію ідеї "збалансування". Збалансована система показників дає можливість оцінити ці чинники і відкриває нові можливості для управління корпоративною стратегією.

Оскільки за її відсутності українські підприємства не спроможні ефективно функціонувати в конкурентному середовищі, тому важливим рішенням для більшості компаній буде розроблення і впровадження збалансованої системи показників.

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки функціонування кожного підприємства здійснюється в конкурентному середовищі. Будь-яке підприємство прагне утримувати контроль на рин-

ку, бути першим серед конкурентів. Досягнути цього допоможе впровадження збалансованої системи показників на підприємстві, яка містить у собі як фінансові показники оцінки результатів діяльності, так і враховує важливість показників нефінансового характеру.

Таким чином, у подальших дослідженнях увагу слід зосередити на процесі структурного розроблення та ефективному впровадженні збалансованої системи показників.

Наук. керівн. Курган Н. В.

Література: 1. Каплан Р. С. Сбалансированная система показателей: от стратегии к действию / Р. С. Каплан, Д. Нортон. – М. : Олимп-Бизнес, 2004. – 294 с. 2. Каплан Р. Сбалансированная система показателей / Каплан Р., Нортон Д. – М. : Олимп-Бизнес, 2003. – 446 с. 3. Данилин О. Принципы разработки ключевых показателей эффективности (КПЭ) для промышленных предприятий и практика их применения / О. Данилин // Управление компанией. – 2003. – № 2 (21). – С. 35. 4. www.balancedscorecard.ru. 5. www.bsc.org.ua.

Алейнікова Н. М.

УДК [335.713:336.761]

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Анотація. Розглянуто стан діяльності комерційних банків на фондовому ринку, запропоновано шляхи подальшого розвитку.

Аннотация. Рассмотрено состояние деятельности коммерческих банков Украины, предложены пути дальнейшего развития.

Annotation. The basic problems of activity of the commercial banks of Ukraine are considered, ways of the further development are offered.

Ключові слова: фондовий ринок, комерційний банк, проблема.

Сучасна трансформація національної економіки відкрила новий етап у розвитку банківської системи України. На сьогодні спостерігається тенденція розширення спектра банківських операцій та появи нових послуг. Важливим моментом сучасного етапу функціонування банківського сектору України є активізація участі комерційних банків на фондовому ринку.

Операції з цінними паперами є новим елементом у діяльності комерційних банків. У сучасних умовах виникають суперечності щодо місця банків на цьому ринку та ефективності їх участі. Саме тому необхідно оцінити сучасний стан діяльності комерційних банків на фондовому ринку з метою визначення шляхів подальшого розвитку операцій банків з цінними паперами. Виходячи з реальної дійсності, тема діяльності банків на фондовому ринку є актуальною в наш час.

Різноманітні аспекти діяльності банків України на фондовому ринку широко досліджувалися багатьма вченими, такими як А. Яценюк, І. Брітченко, О. Гетьман та ін.

Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану діяльності комерційних банків України на фондовому ринку, а також визначення шляхів покращення проведення банками операцій з цінними паперами.

Предметом дослідження виступає діяльність банків України на фондовому ринку країни.

Об'єктом дослідження є комерційні банки України

На сучасному етапі розвитку національної економіки України ринок цінних паперів є самостійним елементом ринкової інфраструктури, який характеризується стрімким та динамічним розвитком, а також появою на ньому нових учасників. Серед них особливе місце займають комерційні банки. Оскільки банки можуть виконувати широкий спектр операцій одночасно, їх роль на фондовому ринку зростає з кожним днем. Саме тому вони виступають найефективнішими діючими учасниками на даному сегменті ринку.

На фондовому ринку можна виділити три напрями діяльності комерційного банку: як емітента, як інвестора та як професійного учасника [1]. Проте одним із найперспективніших напрямів діяльності банків на фондовому ринку є організація випусків цінних паперів, зокрема корпоративних

© Алейнікова Н. М., 2012

облігацій, що надає їм значної переваги серед інших учасників. Оцінюючи сучасну діяльність комерційних банків на фондовому ринку, слід відзначити, що сьогодні існує неоднакова думка щодо їх місця на ньому. Перш за все це пов'язано з тим, що банки становлять потужний фінансовий апарат, який має більші знання і можливості, ніж інші фінансові об'єднання і тому існує загроза того, що вони можуть стати монополістами на цьому ринку та заважати його розвитку. Проте, на думку автора, у сучасних умовах банки є найбільш кваліфікованими та підготовленими установами, які можуть глибоко вникнути в ринкову структуру та сприяти ефективному функціонуванню фондового ринку. Аналізуючи діяльність банків України на фондовому ринку, необхідно відмітити позитивні тенденції в проведенні таких операцій, про що свідчить поступове, але постійне збільшення їх частки серед інших учасників. У 2011 році комерційні банки посіли друге місце серед страхових компаній та підприємств і інших організацій, які зареєстрували найбільші випуски облігацій і їх частка становила 42,5 % у загальному обсязі. Найбільший випуск облігацій зареєстрував Приватбанк — близько 1 млрд грн за двома випусками [2].

Загалом можна говорити про позитивну тенденцію в діяльності комерційних банків на фондовому ринку. Проте існують певні негативні фактори, які гальмують процес проведення банками операцій з цінними паперами, і тому виникає потреба розробки шляхів їх подолання.

Оскільки головною проблемою є нерозвиненість самого ринку цінних паперів, необхідно вдосконалювати його інфраструктуру, а також проводити ефективну державну політику щодо оподаткування операцій на фондовому ринку. Іншою, не менш важливою проблемою, яка гальмує роботу комерційних банків на фондовому ринку, є нестабільність політики держави на ринку цінних паперів. Саме тому слід вдосконалювати законодавчу базу, що регулює діяльність банків на фондовому ринку, а також створювати сприятливі умови для роботи банків з цінними паперами. Важливим фактором є низький ступінь довіри населення до самих банків, отже, необхідно розробляти ефективну модель участі комерційних банків на фондовому ринку, посилювати банківський менеджмент та вдосконалювати власну політику банків щодо проведення операцій з цінними паперами.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що сьогодні діяльність комерційних банків на фондовому ринку має позитивні зрушення, про що свідчить зростання їх частки серед загального числа учасників. Загалом стан операцій банків з цінними паперами є задовільний, однак існують певні проблеми, які гальмують діяльність банків на фондовому ринку. Зазначені рекомендації не можуть повністю вирішити проблем, пов'язаних із проведенням банками операцій з цінними паперами, але вони є рушійними у сфері вдосконалення банківської діяльності на фондовому ринку.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Яценюк А. Фондовий ринок України: проблеми та перспективи розвитку / Яценюк А. // Вісник НБУ. – 2009. – № 11. – С. 4–9. 2. Брітченко І. Роль комерційних банків у розбудові фондового ринку України/ Брітченко І., Перепелиця Р. // Вісник НБУ. – 2010. – № 4. – С. 23–27. 3. Гетьман О. Економічна характеристика ризиків у процесі банківського інвестування на фондовому ринку / Гетьман О. // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 6. – С. 40–43.

УДК 657. 44

Лактіонова Д. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто основні поняття про доходи та витрати підприємств, принципи їх обліку.

Аннотация. Рассмотрены основные понятия о доходах и расходах предприятий, принципы их учета.

Annotation. The basic concepts of income and costs, principles of accounting are considered.

Ключові слова: облік, фінансовий облік, доходи, витрати, прибуток.

© Лактіонова Д. В., 2012

125

"Управління розвитком", №10(131)2012

Сучасні ринкові відносини вимагають перегляду системи бухгалтерського обліку і аудиту, одним із центральних елементів яких є облік та аудит доходів, витрат і фінансових результатів. Сучасні умови господарювання вимагають вирішення цілого ряду нерозв'язаних облікових питань. Зокрема, це теоретичні та методологічні аспекти обліку та аудиту доходів, витрат і фінансових результатів.

Актуальність теми зумовлена тим, що основною метою підприємства в умовах ринку стає одержання максимального прибутку при мінімальних витратах з паралельним підвищенням якості товарів та обслуговування. Засобом досягнення цієї мети є максимізація товарообігу, валового доходу та оптимізація витрат обігу.

Серед зарубіжних вчених, які досліджували питання обліку доходів і витрат, необхідно згадати праці Аксененка А. Ф., Басманова І. А., Ткача В. І., Хорнгрена Ч. Т., А. Яругової. У цих працях доволі ґрунтовно проаналізовано проблеми обліку витрат і доходів на промислових підприємствах. Проте у вітчизняній обліковій теорії та практиці практично відсутні комплексні дослідження з проблем витрат і доходів у сфері надання послуг.

Мета даної статті – дослідження принципів обліку доходів і витрат.

Завдання дослідження:

розглянути поняття та принципи доходів і витрат;

дослідити основи обліку доходів і витрат на підприємствах України.

Об'єктом дослідження є доходи і витрати підприємств.

Предмет дослідження – облік доходів та витрат на підприємствах України.

В умовах української економіки отримання прибутку та забезпечення рентабельної діяльності суб'єкта господарювання є необхідною складовою, яка обумовлює зростання ринкової вартості підприємства. Як основний узагальнюючий показник фінансових результатів діяльності підприємства, прибуток – це важливе джерело формування його капіталу, забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності.

Прибуток є наслідком різноспрямованого руху грошових потоків, що характеризується доходами і витратами підприємства. Доходи і витрати, як взаємопов'язані чинники утворення прибутку підприємства, мають досліджуватися на всіх етапах їх формування. В узагальненому вигляді, прибуток може розглядатися як різниця між доходами, отриманими підприємством за відповідний період унаслідок своєї діяльності, та витратами, здійсненими в той же період.

У загальному визначенні дохід – це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання капіталу (за винятком зростання, обумовленого внесками власників до статутного капіталу). Це визначення відповідає вимогам до визнання та класифікації доходу від звичайної діяльності підприємства, які містяться у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 15 "Дохід" [1]. Отже, згідно з П(С)БО 15, дохід визначається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Ефективне управління доходами базується на їх класифікації за попередньо обґрунтованими ознаками.

Витрати є другим важливим чинником утворення прибутку підприємства.

Облік витрат підприємства здійснюється відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" [2]. Згідно з П(С)БО 16. Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

Як і доходи, витрати розподіляють на класифікаційні групи за двома основними класифікаційними ознаками.

Перший рівень класифікації передбачає розподіл витрат за видами діяльності підприємства. За цією ознакою прийнято розрізняти витрати на операційну, інвестиційну та фінансову діяльність підприємства.

Ефективне управління витратами передбачає здійснення класифікації другого рівня, яке вимагає розподілу витрат за напрямками використання (витрачання) коштів.

Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальноновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат.

До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, загальноновиробничі витрати, змінні загальноновиробничі витрати та постійні розподілені загальноновиробничі витрати.

До адміністративних витрат належать загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства; загальні корпоративні витрати; витрати на службові відрядження та утримання апарату управління і загальногосподарського персоналу; витрати на утримання основних засобів та інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання; амортизація нематеріальних активів; винагороди та професійні послуги; витрати на зв'язок; інші витрати загальногосподарського призначення.

До витрат на збут належать витрати підприємства, пов'язані з реалізацією (збутом) продукції (товарів, робіт, послуг), а саме: витрати пакувальних матеріалів; витрати на ремонт тари; оплата праці продавців та торгових агентів; витрати на рекламу і маркетинг; витрати на перепродажну підготовку товарів; витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом; витрати на утримання осно-

вних засобів та інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом; витрати на транспортування; витрати на гарантійний ремонт, інші витрати, пов'язані зі збутом.

Інші операційні витрати складаються із собівартості реалізованих виробничих запасів, сумнівних (безнадійних) боргів та втрат від знецінення запасів; втрат від операційних курсових різниць; визнаних економічних санкцій; відрахувань на забезпечення наступних операційних витрат (крім витрат, що включаються до собівартості реалізованої готової продукції).

До фінансових витрат належать витрати, пов'язані із залученням позикового капіталу.

Втратами від участі в капіталі є збиток, спричинений інвестиціями в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких здійснюється методом участі в капіталі.

Інші витрати складаються із собівартості реалізованих фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; втрат від неопераційних курсових різниць; втрат від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інших витрат від звичайної діяльності (крім фінансових витрат), що не пов'язані з операційною діяльністю.

Надзвичайні витрати підприємства завершують класифікацію витрат за напрямками витрачання коштів. До них належать витрати і втрати, що утворюються у вигляді невідшкодованих збитків від надзвичайних подій (стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій тощо).

Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 17 "Податок на прибуток" [3], до витрат підприємства також належить податок на прибуток.

Прибуток як фінансовий результат діяльності підприємства знаходиться у функціональному зв'язку з доходами і витратами, які є чинниками першого ряду відносно прибутку. В умовах ринкових економічних відносин отримання прибутку та забезпечення рентабельної діяльності є необхідною умовою існування будь-якого суб'єкта господарювання. За рахунок прибутку підприємства вирішують такі важливі завдання, як формування капіталу і забезпечення на цьому ґрунті фінансової стійкості та платоспроможності, фінансування розвитку виробництва та мотивація праці персоналу тощо.

Таким чином, прибуток є однією з провідних стратегічних цілей управління підприємством та важливим об'єктом фінансового аналізу.

Доходи і витрати відображають у бухгалтерському обліку та включають до Звіту про фінансові результати згідно з принципом нарахування і відповідності доходів та витрат.

Бухгалтерський облік доходів від реалізації товарів ведеться щодо кожного об'єкта за відповідними групами, для яких відкривається окремий субрахунок, що передбачений Планом рахунків бухгалтерського обліку.

Аналітичний облік доходів від реалізації ведеться за видами (групами) продукції, товарів.

Підприємство може самостійно розробляти додаткові аналітичні рахунки, виходячи із специфіки діяльності, конкретних потреб, завдань управління та контролю.

Деякі із надходжень мають особливий порядок відображення в обліку. Це стосується ПДВ, акцизу та інших податків, які входять до ціни продажу, а також надходження за договором комісії, агентським та іншим аналогічним договором. Відповідно до вимог П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати" [4], до складу доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) включається вся сума надходжень, тобто без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів та непрямих податків (ПДВ, акцизу тощо).

Отже, витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, яке призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

Не визнаються витратами і не включаються до Звіту про фінансові результати:

платежі згідно з договорами комісії, агентськими угодами та іншими подібними договорами на користь комітента, принципала та ін.;

попередня (авансова) оплата запасів, робіт, послуг;

погашення одержаних позик;

інші зменшення активів чи збільшення зобов'язань, що не відповідають ознакам, властивим витратам;

витрати, які відображаються зменшенням власного капіталу згідно з Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО).

Аналіз фінансових результатів та рентабельності в умовах застосування сучасних інформаційних технологій ґрунтується на визначенні основних елементів процесу дослідження доходів, витрат та прибутку з метою формування взаємопов'язаних етапів виконання відповідних аналітичних процедур і розробки логічно обґрунтованих алгоритмів розрахунку аналітичних показників, на основі яких узагальнюються та оцінюються результати діяльності та приймаються управлінські рішення.

Отже, бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Фінансові результати діяльності підприємства значною мірою залежать від рівня управління його фінансами, а бухгалтерський облік є елементом управління та вдосконалення діяльності підприємства, тому його вдосконалення є важливим для кожного окремо взятого підприємства та для економіки України в цілому.

Напрями подальшого дослідження: виходячи з виконаного дослідження, можна зазначити, що практично відсутні комплексні дослідження з проблем витрат і доходів підприємств, також особли-

во актуальною темою для дослідження на сучасному етапі розвитку є застосування сучасних інформаційних технологій у сфері обліку доходів і витрат.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. П(С)БО 15 "Дохід", затверджене Наказом Міністерства України від 29.11.99 № 290 (зі змінами і доповненнями) // Все про бухгалтерський облік. – 2009. – № 37 (спецвипуск). – 64 с. 2. П(С)БО 16 "Витрати", затверджене Наказом Міністерства України від 31.12.99 № 318 (зі змінами і доповненнями) // Все про бухгалтерський облік. – 2009. – № 37 (спецвипуск 64). – 64 с. 3. П(С)БО 17 "Податок на прибуток", затверджене Наказом Міністерства України від 28.12.00 № 353 (зі змінами і доповненнями) // Податки та бухгалтерський облік. – 2009. – № 10. – С. 6–10. 4. П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати", затверджене Наказом Міністерства України від 31.03.99 № 87 (зі змінами і доповненнями) // Все про бухгалтерський облік. – № 37 (спецвипуск 64). – 2001. – 64 с. 5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України ВРУ 1999 р. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 5. – С. 3–11. 6. Білик Т. О. Теоретичні аспекти прибутку / Білик Т. О. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 8. – С. 8–13. 7. Білоусова І. Методи обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції / Білоусова І. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 9. – С. 3–6. 8. Ільяшенко С. Звіт про фінансові результати / Ільяшенко С. // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – № 8. – С. 11–17.

Ражановська А. В.

УДК 334.722(477)

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ НА РІВНІ РЕГІОНУ В УКРАЇНІ

Анотація. Визначено суть і роль малого бізнесу, розглянуто проблеми розвитку малих підприємств у регіоні та розроблено шляхи щодо їх вирішення.

Аннотация. Определены сущность и роль малого бизнеса, рассмотрены проблемы развития малых предприятий в регионе и разработаны предложения для их решения.

Annotation. The nature and role of small businesses are defined, the problems of small businesses in the region are considered, proposals to address them are developed.

Ключові слова: малий бізнес, населення, тенденції розвитку малого бізнесу.

Малі підприємства відіграють одну з провідних ролей у розвитку економіки країни і як невід'ємний її сектор мають явну регіональну орієнтацію. На сьогодні стан малого підприємництва в регіоні не можна назвати задовільним. Загалом необхідність формування малого підприємництва, його роль у забезпеченні економічного розвитку регіонів й держави в цілому зводиться до того, що мале підприємництво як одна із конкретних форм прояву суспільних відносин сприяє підвищенню економічного, матеріального й духовного потенціалу країни, її регіонів, створює сприятливу основу для практичної реалізації здібностей і талантів кожного індивіда, сприяє об'єднанню нації, збереженню національного духу й національної гордості [1, с. 3]. Існує ряд основних проблем, що значно перешкоджають подальшому розвитку малого бізнесу, основою є протистояння органів державного регулювання підприємницької діяльності і самих підприємців. Вирішення цього завдання є надзвичайно актуальним.

Проблемами формування малого підприємництва займалися такі науковці, як: Г. Андрущенко, І. Барановський, З. Варналій, Л. Вороніна, Н. Галан, Т. Говорушко, Ю. Єхануров, Я. Жаліло, О. Заїкіна, І. Кузнецова, Н. Козачук, Т. Кондратюк, С. Кожем'якіна та ін. [2; 3]. Багато уваги приділяє у своїх роботах комплексу проблем, пов'язаних із розвитком малого підприємництва, його державною підтримкою в Україні, аналізу соціально-економічних наслідків цих процесів З. Варналій [4]. У працях зазначених вчених визначено місце малого бізнесу та підприємництва в ринкових умовах господарювання, аспекти економічної політики і правового регулювання у сфері малого бізнесу, проблеми розвитку малого бізнесу на сучасному етапі трансформації економіки України. Водночас слід відзначити відсутність в існуючому науковому доробку комплексного й системного дослідження теоретичних, методичних і практичних аспектів розвитку малого підприємництва в контексті ре-

гіональних пріоритетів, а також удосконалення організаційно-економічного забезпечення цього процесу, що обумовлює нагальну потребу в здійсненні наукового пошуку у визначеному напрямі.

Метою дослідження є розробка рекомендацій щодо розвитку малого підприємництва в регіоні України.

Завдання дослідження – розглянути та проаналізувати діяльність суб'єктів малих підприємств на рівні регіону на сьогодні, визначити проблеми та перспективи розвитку.

Об'єктом дослідження виступає діяльність суб'єктів малого бізнесу.

Предмет дослідження – проблеми та перспективи розвитку малих підприємств у регіоні України.

Малий бізнес – це самостійна, систематична господарська діяльність малих підприємств будь-якої форми власності, яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку [4, с. 118]. Ефективність та результативність функціонування малих підприємств у конкурентному середовищі значною мірою залежить від їх підтримки не тільки на рівні держави, а й на рівні регіону. Проте на сьогоднішній день допомога з боку держави спрямована більшою мірою на розвиток великих підприємств, однак саме малому підприємству на сучасному етапі розвитку притаманні слабкі сторони, які потрібно враховувати у практиці господарювання суб'єктів-представників цього сектору економіки. В Україні ж зростання перспективних малих підприємств фактично заблоковано. Передумовою цьому є ціла низка системних загроз, що поєднують у собі обмеженість фінансових ресурсів, відсутність фінансових резервів та загрозу швидкого банкрутства, низьку конкурентоспроможність продукції порівняно з великими підприємствами [2, с. 119].

Аналіз переваг та недоліків малого підприємництва дозволив визначити найбільш загальні організаційно-економічні причини його інтенсивного формування й розвитку в Україні, зокрема:

диверсифікація й модернізація великого виробництва, реструктуризація, приватизація, зміни у структурі зайнятості сприяли зростанню малого підприємництва;

динамізм ринкового середовища, розвиток глобальних ринків, інформаційних систем призводить до нової схеми розподілу праці. Переваги малих організаційних форм дозволяють швидше використовувати вільні місця на ринку, до яких не виявляють інтерес великі корпорації. Малі підприємства швидко реагують на зміни торгової кон'юнктури, асортименту товарів і мають менш затратний виробничий та збутовий потенціал;

підсилення конкуренції між суб'єктами господарювання, що дозволило визначити творчий підхід до створення нових форм організації, виробництва, фінансування, збуту забезпечує малим підприємствам можливість ефективно й оперативно забезпечувати спеціалізований попит, який дедалі частіше визначається новизною й дизайном виробів [5, с. 56].

Діяльність у сфері малого бізнесу висвітлила основні прогалини, що значно перешкоджають подальшому розвитку малого підприємництва, а саме:

відсутність належно сформованої (кодифікованої) системи нормативно-правових актів державної політики у сфері підтримки малого підприємництва;

неврегульованість питань залучення державних фінансових ресурсів та механізмів фінансування й недосконалість кредитування малого підприємництва, тобто незначна державна фінансова підтримка, відсутність підтримки з боку місцевих бюджетів, нерозвиненість інфраструктури та механізмів мікрокредитування;

обтяжливість та нестабільність системи оподаткування, недосконалість системи обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва;

існування адміністративних бар'єрів у сфері малого підприємництва, що висвітлюють недосконалість процедури реєстрації, складність та тривалість процедур одержання документів дозвільного характеру, необхідних для початку підприємницької діяльності, ліцензування, сертифікації;

низька ефективність рішення проблем розвитку малого підприємництва на рівні регіонів, відсутність ефективної взаємодії державних, регіональних і підприємницьких структур;

низький рівень розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва за умов низького рівня спеціалізації й недостатньої компетентності менеджерів, недоліку відсутності необхідного інформаційного забезпечення [5, с. 26].

Отже, для вирішення цих проблем можна зазначити такі пропозиції:

удосконалити регулювання підприємницької діяльності (реалізація державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, забезпечення діяльності дорадчих органів, забезпечення оперативного реагування на проблемні питання діяльності суб'єктів малого підприємництва);

проводити ефективну фінансово-кредитну та інвестиційну підтримку (надання фінансово-кредитної підтримки суб'єктам малого підприємництва, тобто надання фінансової допомоги суб'єктам малого підприємництва для реалізації бізнес-планів за пріоритетними сферами, а також використання понижуючого коефіцієнта при розрахунку орендних ставок для малих підприємств, що працюють за пріоритетними напрямками, та підприємців-початківців; надання методично-консультаційної допомоги суб'єктам підприємницької діяльності, тобто допомога в розробці бізнес-планів на започаткування підприємницької діяльності та розширення виробництва діючих);

забезпечити ресурсну, інформаційну та матеріально-технічну підтримку підприємства (забезпечення суб'єктів малого підприємництва ресурсами, а саме утворення та постійне оновлення бази даних незадіяних приміщень, виробничих площ, обладнання, устаткування, об'єктів незавершеного будівництва та земельних ділянок, передача комунального майна суб'єктам малого підприємництва на умовах довгострокової оренди, викупу шляхом аукціонів і конкурсів [4, с. 203].

Стимулювання розвитку підприємницької діяльності, на думку автора, необхідно здійснювати шляхом проведення різноманітних конкурсів; залученням населення до підприємницької діяльності – продовження практики залучення безробітних громадян до самостійної зайнятості шляхом

одноразової виплати допомоги по безробіттю для організації ними підприємницької діяльності через районний центр зайнятості, забезпечення організації професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безробітних за професіями, які дозволяють займатися підприємницькою діяльністю, а також запровадження в навчальних програмах навчальних закладів та в 10–11 класах середніх загальноосвітніх шкіл основ підприємницької діяльності та організації малого підприємництва для поширення інформації серед молоді.

Для забезпечення рівноправного входження України у світовий економічний простір необхідно сформувати умови, сприятливі для розвитку підприємницьких структур різних типів, у тому числі малого бізнесу. Мале підприємництво має специфічний характер, тому його роль в економіці держави та регіонів буде відчутною, а потенціал повною мірою використано лише із забезпеченням обов'язкової ефективної підтримки розвитку малого підприємництва з боку органів державної влади та місцевого самоврядування на регіональному рівні.

Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з розробкою організаційно-економічних складових програм підтримки малого підприємництва на рівні регіону, систематизацією економічних показників розвитку малого підприємництва в контексті визначених регіональних пріоритетів.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Организация предпринимательской деятельности : учебн. пособ. / под. ред. А. С. Пелиха. – Ростов на Дону : Изд. центр "Март", 2002. – 336 с. 2. Андриющенко Г. Малі підприємства: критерії визначення / Г. Андриющенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 10. – С. 118–120. 3. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні : зб. наук. праць. – УПСК, 2006. 4. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій. – 3-тє вид. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2005. – 302 с. 5. Становлення і розвиток малого бізнесу в регіоні : колективна монографія / за заг. ред. Н. І. Редіної. – Дніпропетровськ : ДФФА, 2008. – 508 с.

Лімар Т. В.

УДК 336.77:334.722

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

КРЕДИТУВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Анотація. Визначено роль фінансової підтримки у вдосконаленні кредитування малого підприємництва. Здійснено аналіз стану кредитування малого підприємництва України і за кордоном.

Аннотация. Определена роль финансовой поддержки в совершенствовании кредитования малого предпринимательства. Осуществлен анализ состояния кредитования малого предпринимательства в Украине и за границей.

Annotation. The role of financial support to improve lending to small businesses is shown. The analysis of the state of lending to small business in Ukraine and abroad has been made.

Ключові слова: кредит, кредитування, підприємництво, мале підприємництво.

Сьогодні саме малими та середніми підприємствами створюється більша частина валового внутрішнього продукту в країнах із розвинутою ринковою економікою, на які нині орієнтується Україна, тому забезпечення таких підприємств кредитами має велике значення для розвитку всієї економіки.

Значну увагу кредитуванню малої підприємницької діяльності приділяли як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Вагомий внесок у дослідження цього питання зробили такі вчені: Бобров Є. А., М. Вебер, В. Галь, В. Зомбарт, Р. Кантільйон, М. Крупка, О. Кузьмін, А. Маршалл, А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей, Й. Шумпетер, Ф. Хайек та інші, однак необхідно і в подальшому займатися цією проблемою та досліджувати її.

Мета дослідження – вивчення призначення кредиту в малому бізнесі та особливостей кредитування малого підприємництва в Україні.

Завдання дослідження: дослідити принципи кредитування розвитку малого підприємництва та виявити його особливості; ознайомитись із зарубіжним досвідом кредитування розвитку малого підприємництва; оцінити систему державної підтримки малого підприємництва в Україні та визначити напрями її вдосконалення; сформувані пропозиції щодо можливих напрямів удосконалення організації фінансової підтримки малого підприємництва.

© Лімар Т. В., 2012

Об'єктом дослідження є суб'єкти малого підприємництва. Предметом дослідження виступає кредитування як фактор сприяння розвитку малого підприємництва в Україні.

В умовах розвитку демократичної держави з ринковою економікою основним призначенням кредиту є забезпечення зростання суспільного добробуту. Для досягнення поставленої мети в Україні здійснюється правове регулювання кредитних відносин в економічних та соціальних процесах, оскільки вони мають свою складну структуру, де виявляються інтереси кожного із суб'єктів.

Слабкий розвиток приватного підприємництва в нашій країні прийнято пояснювати не лише труднощами адміністрування і вадами регуляторного середовища, а й недостатнім доступом цієї категорії підприємств до позикових ресурсів. Справді, до кризи позики для малого бізнесу, попри достатню кількість кредитних програм, не були серед пріоритетних банківських продуктів. Основні зусилля фінансистів були спрямовані в інші сфери – на завоювання великих корпоративних клієнтів, а також на видачу позик фізичним особам, які і давали банкам основний дохід.

Потенціал розвитку малого бізнесу в Україні далеко не вичерпаний. За світовою статистикою, у розвинених країнах кількість суб'єктів малого бізнесу становить близько 500 – 700 підприємств на 10 тис. населення. У нас же цей показник коливається на рівні 50 – 60 компаній. Свій внесок у розвиток цього сектору економіки могли б зробити й банки. Найбільш запитаною послугою для підприємців є фінансування, адже для розвитку бізнесу, зазвичай, необхідні додаткові ресурси. Однак на сьогодні тільки десята частина банків має спеціальні кредитні програми для роботи з цим клієнтським сегментом, не кажучи вже про комплексне обслуговування його потреб [1].

У ринкових країнах майже 50 % малих підприємств можуть збанкрутіти крах у перший же рік своєї роботи. Тому для підвищення життєздатності малого бізнесу в ринкових країнах діє розгалужена інфраструктура його підтримки, яка складається з мережі дорадчих органів, консультаційно-інформаційних установ, бізнес-центрів [1].

По суті держава має методично делегувати оперативні функції з фінансової підтримки малого бізнесу банківським установам та небанківським фінансовим інститутам, розбудовуючи відносини з ними на засадах ділового партнерства.

Малі підприємства в Україні працюють у середовищі підвищеного ризику і невизначеності через нестачу кадрів, які можуть професійно займатися бізнес-плануванням, прогнозуванням та управлінням фінансовими ресурсами. Задовольнити їх потреби можуть фахівців банківської установи, які здатні дати об'єктивну фінансово-економічну оцінку перспектив розвитку конкретного бізнес-проекту, взяти на себе вищі ризики кредитування і запропонувати такий комплекс послуг, якого потребує сектор малого бізнесу [2].

Гармонізація інтересів на користь суб'єктів малого підприємництва – одне із завдань законотворчої діяльності держави. Усі дії у сфері кредитування ґрунтуються на правових актах, що виконують такі функції: визначають коло юридичних і фізичних осіб, на які свого часу поширюється дія правової норми; регламентують права та обов'язки юридичних і фізичних осіб; є підґрунтям для вживання відповідних заходів щодо виконання правових норм [3].

Оскільки суб'єктами кредитних відносин є держава, громадяни та підприємницькі структури, кредитні і правові відносини, що стосуються суб'єктів малого підприємництва, виникають і припиняються на законодавчій основі. Правові норми, що регулюють кредитні відносини, є системою фінансового права, яка ґрунтується на Конституції України.

Узагальнення досвіду малого підприємництва дає змогу зрозуміти, що сприяти його розвитку можна лише шляхом поєднання, узгодження та комбінування різних форм, методів та засобів регулювання і підтримки, головними серед яких є законодавчо-правова та фінансово-кредитна підтримка, що передбачає прями гарантовані позики, цільове субсидювання, гарантії перед кредитними товариствами, цільове бюджетне фінансування, створення різних фінансово-кредитних та інвестиційних організацій; сприятлива податкова політика, яка забезпечує формування системи пільгового оподаткування, надання права прискореної амортизації і вилучення амортизаційних відрахувань з об'єктів оподаткування [3].

Як свідчить світовий досвід, і в країнах з перехідною економікою, і в країнах розвинутого ринку комерційні банки не зацікавлені в кредитуванні малого і середнього бізнесу власними коштами через високий ризик операцій. Тому необхідно підвищити правову захищеність кредиторів та створити інституційну мотивацію залучення комерційних банків до кредитування малого бізнесу. В умовах обмеженості власних і залучених фінансових ресурсів банки більше зацікавлені у співпраці з кількома великими клієнтами замість багатьох малих, собівартість обслуговування яких значно вища. Не існує також механізмів плаваючої процентної ставки за довгостроковими кредитами та важелів зміни ставок у випадках зростання темпів інфляції. Незважаючи на помітну за останні роки тенденцію до зниження, кредитні ставки комерційних банків усе ще майже втричі перевищують дисконтну ставку НБУ [1].

З метою зменшення адміністративних та оперативних витрат комерційних банків необхідно запровадити режим пільгового оподаткування прибутку комерційних банків, що кредитують малий бізнес, та знизити нормативи обов'язкового резервування для банків, які здійснюють кредитування підприємств малого і середнього бізнесу. У Німеччині до податкових пільг у банківському секторі належать спеціальні норми амортизаційних відрахувань; створення резервів прибутку, що не оподатковуються; інвестиційні надбавки, які виплачуються податковими установами [2].

Наприклад, сьогодні суттєвим елементом незахищеності прав кредиторів є те, що окремі дії позичальника, які обмежують права кредитора, досі не класифікуються як правове порушення. Так, у Кримінальному кодексі не передбачено статті, яка визначала б відповідальність фізичних осіб за такі

дії: надання свідомо неправдивої інформації; здійснення дій, спрямованих на самовільний продаж або пошкодження предмета застави; ухилення від оплати боргу; перешкоджання потенційним покупцям оглянути майно перед проведенням аукціону з його продажу. Ускладнюють процедури банківського кредитування суб'єктів малого бізнесу також високі тарифи за послуги нотаріального посвідчення договорів застави і договорів купівлі-продажу нерухомого майна, які необхідно зменшити.

З іншого боку, необхідно закласти в нормативну базу НБУ, яка регулює діяльність банків, стимули для того, щоб вони як суб'єкти господарювання були економічно зацікавлені в активізації кредитування суб'єктів малого бізнесу.

В Україні вже працюють спеціалізовані державні фонди, задіяні в реалізації відповідних цільових державних програм, але низький рівень їх ефективності зумовлений різними факторами: відсутністю фінансових ресурсів, технологій роботи, недосконалістю і безсистемністю розроблених заходів державних цільових програм та фінансово-організаційної методики їх впровадження. Необхідно переорієнтувати алгоритм їх діяльності на основі новітніх методик державної підтримки малого бізнесу. Оскільки такі державні програми є важливим інструментом державного регулювання, до розробки та провадження їх заходів необхідно широко залучати спеціалізовані експертні групи, громадські об'єднання підприємців та суб'єктів підприємницької діяльності [1].

На основі дослідження процесів фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва в розвинених країнах можна зробити висновок, що налагодження результативного механізму формування та реалізації кредитування малого бізнесу в Україні, безсумнівно, потребує запозичення і використання світових досягнень у цій сфері.

За результатами проведеного дослідження також встановлено, що порівняно із світовою практикою у системі підтримки малого підприємництва вітчизняна потребує істотного вдосконалювання як на державному, так і на приватному рівнях.

У подальших дослідженнях цього питання необхідно продовжувати роботу з удосконалення системи підтримки малого бізнесу в Україні. І це повинна бути саме системна державна програма, спрямована на поліпшення загального економічного середовища.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. <http://dt.ua/ECONOMICS>. 2. Бобров Є. А. Сучасний стан та перспективи розвитку кредитування малого бізнесу / Бобров Є. А. // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 103–108. 3. Онищук Я. Фінансове забезпечення діяльності малого та середнього бізнесу / Онищук Я. // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 51–59.

Колтунова Л. Г.

УДК 657.425

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ОСОБЕННОСТИ АМОРТИЗАЦИИ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ

Анотация. Раскрыта сущность и необходимость амортизации основных средств на предприятии, рассмотрены различные методы начисления амортизации, проанализированы их недостатки и преимущества.

Анотация. Розкрито сутність і необхідність амортизації основних засобів на підприємстві, розглянуто різні методи нарахування амортизації, проаналізовано їх недоліки та переваги.

Annotation. The essence and the need for amortization in the enterprise were discovered, various amortization methods were considered and their advantages and disadvantages were analyzed.

Ключевые слова: амортизация, амортизируемая стоимость, ликвидационная стоимость, методы начисления амортизации.

Среди проблем, выдвинутых практикой перехода к рыночной экономике, особую актуальность приобретает оценка основных средств и их отражение в бухгалтерском балансе, а также методы начисления амортизации.

Таким образом, учёт амортизации основных средств является важной составной частью учёта основных средств.

Поэтому знание экономического содержания, назначения и способов начисления амортизации необходимо как для работников бухгалтерии, руководителей предприятия, так и для работников финансовых и экономических отделов предприятия.

© Колтунова Л. Г., 2012

Цель данной статьи – раскрыть сущность и необходимость амортизации основных средств на предприятии, рассмотреть различные методы начисления амортизации, проанализировать их недостатки и преимущества.

Рассмотрением вопроса амортизации основных средств для целей бухгалтерского учета занимались такие отечественные и зарубежные учёные, как: Малявкина Л. И., Русаков Е. А., Астахов В. П., Бубенко П. Т. и другие, но, к сожалению, этот вопрос является ещё не до конца исследованным.

Основными нормативно-правовыми актами являются Налоговый кодекс Украины и Национальное положение (стандарт) бухгалтерского учета № 7.

Особенностью основных средств выступает длительность их использования в хозяйственной деятельности предприятия. В процессе эксплуатации основных средств их стоимость постепенно уменьшается в связи с физическим и моральным износом.

Амортизация – систематическое распределение стоимости основных средств, других амортизируемых оборотных и нематериальных активов в течение срока их полезного использования (эксплуатации) [1].

Таким образом, для начисления амортизации нам необходимо два показателя – стоимость основных средств и срок их полезного использования.

Амортизируемая стоимость основных средств, других оборотных и нематериальных активов – первоначальная или переоцененная стоимость основных средств, других оборотных и нематериальных активов за вычетом их ликвидационной стоимости [1].

Ликвидационная стоимость – это сумма средств или стоимость других активов, которую предприятие ожидает получить от реализации (ликвидации) оборотных активов после окончания срока их полезного использования (эксплуатации), за вычетом расходов, связанных с продажей (ликвидацией) [2].

Определить ликвидационную стоимость объекта основных средств достаточно сложно, так как невозможно предугадать, за какую сумму через несколько лет можно будет продать изношенный объект или какова будет стоимость активов, которую предприятие получит от ликвидации этого объекта. Поэтому если невозможно определить ликвидационную стоимость объекта основных средств, то она условно принимается равной нулю или 1 гривне.

Начисление амортизации основных средств в бухгалтерском учете осуществляется в течение срока полезного использования (эксплуатации) объекта основных средств, устанавливаемого приказом по предприятию при признании данного объекта активом (при зачислении на баланс) [3].

При определении срока полезного использования (эксплуатации) следует учитывать:

ожидаемое использование объекта предприятием с учетом его мощности или производительности;

предполагаемый физический и моральный износ;

правовые или прочие ограничения относительно сроков использования объекта, а также другие факторы.

Основным вопросом амортизационной политики является вопрос, какой метод амортизационных отчислений избрать. Чтобы решить эту проблему, нужно детально рассмотреть все существующие методы и определить факторы, которые связаны с эксплуатацией объектов основных средств, потому что четких рекомендаций по этому поводу в мире не существует. Избранный метод начисления амортизации закрепляется приказом и отображается в учетной политике предприятия.

Амортизация основных средств начисляется с применением следующих методов [4]:

1) прямолинейного, по которому годовая сумма амортизации определяется делением амортизируемой стоимости на срок полезного использования объекта основных средств.

При этом месячная сумма амортизации определяется делением годовой суммы амортизации на 12.

Недостаток этого метода заключается в том, что он не учитывает особенностей морального износа объекта, а также роста расходов на ремонт в последние годы эксплуатации объекта (по сравнению с первыми годами). Однако очевидным его преимуществом является простота расчета и возможность планирования на будущие периоды сумм начисляемой амортизации;

2) уменьшения остаточной стоимости, по которому годовая сумма амортизации определяется как произведение остаточной стоимости объекта на начало отчетного года или первоначальной стоимости на дату начала начисления амортизации и годовой нормы амортизации. Годовая норма амортизации (в процентах) исчисляется как разница между единицей и результатом корня степени количества лет полезного использования объекта из результата от деления ликвидационной стоимости объекта на его первоначальную стоимость.

Для применения метода уменьшения остаточной стоимости предприятие должно обязательно определить ликвидационную стоимость объекта, то есть ликвидационная стоимость не должна быть равной нулю.

Так как начисление амортизации проводится ежемесячно, то месячная сумма амортизации определяется делением годовой суммы амортизации на 12.

Недостатком метода уменьшения остаточной стоимости является сложность расчета суммы амортизации, а также то, что ликвидационная стоимость объекта основных средств не может быть нулевой. Однако его преимуществом (для тех предприятий, которым это важно) является начисление больших сумм амортизации в первых периодах использования объекта основных средств по сравнению с последующими периодами;

3) ускоренного уменьшения остаточной стоимости, по которому годовая сумма амортизации определяется как произведение остаточной стоимости объекта на начало отчетного года или перво-

начальной стоимости на дату начала начисления амортизации и годовой нормы амортизации, которая исчисляется в соответствии со сроком полезного использования объекта и удваивается.

Метод ускоренного уменьшения остаточной стоимости применяется только при начислении амортизации к объектам основных средств, входящим в группы 4 (машины и оборудование) и 5 (транспортные средства);

4) кумулятивного, по которому годовая сумма амортизации определяется как произведение амортизируемой стоимости и кумулятивного коэффициента. Кумулятивный коэффициент рассчитывается делением количества лет, которые остаются до конца срока полезного использования объекта основных средств, на сумму числа лет его полезного использования.

Недостатком кумулятивного метода является относительно высокая сложность расчета суммы амортизации. Однако его преимуществом (для тех предприятий, которым это важно) является начисление больших сумм амортизации в первых периодах использования объекта основных средств по сравнению с последующими периодами;

5) производственного, по которому месячная сумма амортизации определяется как произведение фактического месячного объема продукции (работ, услуг) и производственной ставки амортизации. Производственная ставка амортизации исчисляется делением амортизируемой стоимости на общий объем продукции (работ, услуг), который предприятие ожидает произвести (выполнить) с использованием объекта основных средств.

Этот метод можно назвать еще методом начисления амортизации пропорционально объему производства.

Недостатком производственного метода является сложность планирования на будущие периоды сумм начисляемой амортизации. Однако его преимуществом является простота расчета суммы амортизации, а также наличие связи между интенсивностью участия основных средств в производстве и суммой начисленной амортизации.

Следует учесть, что на основные средства групп 1 (земельные участки) и 13 (природные ресурсы) амортизация не начисляется [1].

Организации вправе применять один или несколько способов начисления амортизации одновременно. При этом единый способ амортизации устанавливается по каждой группе однородных объектов основных средств и применяется в течение всего срока полезного использования объектов, входящих в эту группу. Избранные организацией способы начисления амортизации фиксируются в учетной политике для целей бухгалтерского учета.

Итак, исходя из выше рассмотренных материалов, можно сделать вывод, что амортизация является наиболее важным моментом круговорота основных средств. С помощью амортизации регулируется скорость оборота основных средств, интенсифицируется процесс ее воссоздания, регулируется техническая и производственная политика на предприятии.

Благодаря амортизации как экономическому процессу, стоимость основных средств в процессе производства продукции не теряется, а сохраняется, аккумулируясь в амортизационном фонде.

Проанализировав изложенные методы начисления амортизации, можно сказать, что в реальной производственно-хозяйственной деятельности необходимо:

начислять амортизацию за определённый период времени;

пересматривать амортизационные нормы на базе новых сроков эксплуатации и изменившейся ликвидационной стоимости основных средств;

разрабатывать новые практические положения при начислении амортизации по малоценным предметам;

группировать объекты с целью начисления амортизации;

применять методы ускоренной амортизации для целей налогообложения.

В зарубежной практике отдельные предприятия одновременно с периодическим начислением амортизации, сумму, равную величине амортизационных отчислений, вкладывают в надежные ценные бумаги или депонируют на отдельном счете. Такие меры способствуют эффективному формированию амортизационной политики, так как денежные средства, предназначенные для обновления основных средств, не используются на другие цели и к тому же увеличиваются, обеспечивая расширенное воспроизводство.

К сожалению, в Украине не выработана амортизационная политика, которая бы дала возможность стимулировать использование одного из наибольших инвестиционных ресурсов, и некоторые предприятия не спешат амортизировать основные фонды.

В современных условиях хозяйствования предприятия потеряли контроль над своим амортизационным фондом. Рыночная экономика требует большего внимания предприятий к вопросам начисления амортизации и обеспечению своевременной замены основных средств. Поэтому разработанная на предприятии система бухгалтерского учета должна предоставлять надежную и достоверную информацию, на базе которой возможен контроль, анализ и планирование инвестиций в основные средства.

Научн. рук. Часовникова Ю. С.

Литература: 1. Налоговый кодекс Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.rada.gov.ua. 2. Национальное положение (стандарт) бухгалтерского учета № 7 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.rada.gov.ua. 3. Астахов В. П. Бухгалтерский, финансовый учёт : учебное пособие / Астахов В. П. – М. : ИКЦ "МарТ", 2001. – 265 с. 4. Малявкина Л. И. Бухгалтерский и налоговый учет основных средств / Л. И. Малявкина. – М. : ООО "Вершина", 2004. – 265 с.

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ

Анотація. Розглянуто поняття "віртуальність" та "документування", розроблено нову систему віртуального документування, визначено критерії оцінки системи віртуального документування та її переваги та недоліки.

Аннотация. Рассмотрены понятия "виртуальность" и "документирование", предложена новая система виртуального документирования, определены критерии оценки системы виртуального документирования, а также её преимущества и недостатки.

Annotation. The concept of "Virtual'nost'" and concept "Documenting" are considered, the new system of the virtual documenting is offered, the criteria of estimation of the system of the virtual documenting, and also its advantages and failings, are defined.

Ключові слова. віртуальність, документування, система віртуального документування, Інтернет-мережа, критерії оцінки.

Ведення бухгалтерського обліку передбачає необхідність повного та зрозумілого відображення всіх оцінених фактів господарського життя у первинних документах, що забезпечується документуванням. Документування охоплює процес ведення бухгалтерського обліку та є базою для складання облікових реєстрів і бухгалтерської звітності.

У статті розглянуто один із напрямків удосконалення електронного документування. З огляду на підвищення ефективності процесу документування впровадження віртуального документування набуло особливої актуальності.

Проблеми процесу документування у сучасній економічній літературі відображені у наукових роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема тих, що займались вивченням питання стосовно організації процесу документування як Белова М. Г., Орлова В. О., Бортника Н.А., Ємця І. І., Горелкіна В. Г., Козуба М. К., С. Жакіпбекова, Жуйкова Г. Г., Іванова Н. І., Кірейцева Г. Г., Кір'янової З. В., Кроміна С. С., Мацкевічюса І. С., Румянцева Ю. С., Сопко В. В., Федяєва А. М., Кириченко В. Є., Кузьмінського А. М. [1]. Як зазначає Й. Бетге, Сопко В. В. та Завгородній В. П. [2; 3], документування є передумовою для досягнення визначеної системи цілей будь-якого підприємства.

Метою даного дослідження є вивчення теоретичних основ поняття віртуальності та впровадження нової системи віртуального документування.

Відповідно до встановленої мети необхідно вирішити ряд завдань:

- 1) надати характеристику терміну "віртуальність";
- 2) визначити особливості системи віртуального документування;
- 3) перелічити переваги та недоліки впровадженої системи.

Об'єктом дослідження даної статті виступає система віртуального документування.

Предмет дослідження даної статті – визначення сутності, переваг та недоліків системи віртуального документування, аналіз додаткових функцій у системі віртуального документування.

На сучасному етапі сервіс, що використовує інформаційні системи, які гнучко персоналізуються, має широкі функціональні можливості. Зараз існує безліч систем, які перетворились у могутній засіб електронного документообігу, причому з великими сервісними й аналітичними можливостями. Вивчення спеціальної літератури показало, що сьогодняшня організація процесу документування інформації є не досить ефективною. Задля її підвищення у статті запропоновано впровадження системи віртуального документування.

Термін "віртуальний", як правило, використовується для позначення уявності об'єкта і останнім часом увійшов до широкого вжитку у зв'язку з розвитком комп'ютерної техніки та бурхливим розвитком мережі Інтернет (віртуальна пам'ять, віртуальний диск, віртуальні ресурси, віртуальна корпорація тощо).

Словник з обчислювальної техніки фірми Microsoft [4] дає таке тлумачення поняття "віртуальний": "Virtual- віртуальний – пристрій або об'єкт, які здаються не тим, чим є насправді". Словник з програмування та інформатики [5] дає таке визначення: "Virtual-віртуальний – такий, що не має фізичного втілення або сприймається інакше, ніж реалізований". Загалом поняття віртуальності характеризується процесуальністю та високим креативним потенціалом.

Економічна енциклопедія [6] дає таке визначення поняття "документування": це – спосіб оформлення господарських операцій відповідними документами.

З аналізу наведених вище визначень випливає, що віртуальне документування – це процес формування документів суб'єктами підприємницької діяльності у вигляді, який не має фізичного під-

твердження, тобто через мережу Інтернет. Основною відмінністю віртуального та електронного документування є те, що через Інтернет-мережу в режимі онлайн підприємство формує інформаційну базу, доступ до якої має певне коло осіб – перш за все це внутрішні підрозділи самого підприємства, контролюючі органи держави, постачальники, замовники, кредитори, інвестори, за необхідністю прокуратура тощо, які у зручний для них час перевіряють наявність необхідних документів. Так, наприклад, податкова служба у граничний термін подачі декларації може за допомогою системи віртуального документування зафіксувати факт створення та автоматичної подачі декларації, що ліквідує можливість несвоечасної подачі декларації через технічні неполадки у системі чи фізіологічні та психологічні аспекти співробітника, а також забезпечить економію часу співробітника бухгалтерії на передачу цієї декларації за поштою фізично або ж в електронному режимі, що підвищить ефективність організації документування. Виходячи з цього, можна висловити думку щодо особливості віртуального документування, яка полягає у миттєвій передачі певної інформації у повному обсязі до відповідного контрагента у вигляді електронного документа, який щойно був сформований, тобто забезпечується безвізність співробітників та адміністрації підприємства, що підвищує трудомісткість персоналу, а відповідно і процесу документування. Таким чином, процес документування можна організувати в режимі онлайн за допомогою вбудованих функцій у цій же інформаційній базі.

На думку автора, запропонована система віртуального документування має як переваги, так і недоліки (таблиця).

Таблиця 1

Переваги та недоліки системи віртуального документування

Переваги	Недоліки
Універсальність	Висока вартість на послуги за Інтернет-мережу
Підвищення рівня ефективності процесу документування на підприємстві	Неминучість виїзду контролюючих органів на підприємство задля фактичної перевірки наявності основних засобів, товару тощо на підприємстві (при електронному документуванні виїзд присутній)
Зручність для контролюючих органів держави	Вартість необхідного обладнання
Розвиток науково-технічної сфери	Наявність проблеми щодо повноти, достовірності та законності відображення операцій
Перехід України на новий етап розвитку	Технічні неполадки, психологічні та фізіологічні недоліки індивіда

Що стосується основних положень системи віртуального документування, то можна виділити такі: по-перше, це стосується того факту, що процес створення документа можна відстежити з певного підрозділу з точністю до секунди, тобто здійснити перевірку швидкості заповнення документів співробітниками підприємства, та задля підвищення ефективності роботи з документами відправити певну групу співробітників на курси підвищення кваліфікації; по-друге, це рух документів між контрагентами та підприємством, який здійснюється у закодованому вигляді за допомогою сертифікованих засобів захисту; по-третє, це автоматичне ведення протоколу (та захист цього протоколу від модифікації), передавання документів між аудитором і клієнтом та автоматичне архівування протоколів наприкінці дня.

За допомогою критеріїв, що подані на рисунку, стає можливим об'єктивно оцінити продуктивність роботи системи віртуального документування.

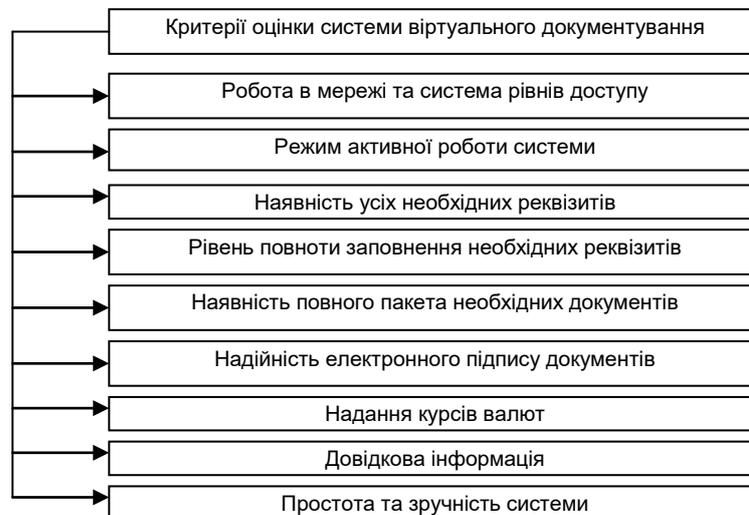

Рис. Критерії оцінки системи віртуального документування

Запропонована система віртуального документування відзначається своєю універсальністю. Це є необхідною умовою для підвищення ефективності організації процесу документування в електронному середовищі.

Система віртуального документування взаємозалежна з кількістю висококваліфікованих спеціалістів у галузі новітніх технологій. На сьогодні їх кількість інтенсивно збільшується, що зумовлене швидким розвитком науково-технічного прогресу. Тому впровадження системи віртуального документування як одного з напрямків науково-технічного прогресу призведе до підвищення рівня якості організації процесу документування.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література. 1. Садовська І. Б. Документування як основна складова інформаційних ресурсів в управлінському обліку / Садовська І. Б. // Економічний форум. – 2011. – № 2. 2. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручн. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Сопко, В. П. Загородній. – К. : КНЕУ, 2004. – 412 с. 3. Бетге Йорг. Балансоведение / Йорг Бетге ; пер. с нем. ; науч. ред. В. Д. Новодворский. – М. : Изд-во "Бухгалтерский учет", 2000. – 454 с. 4. Microsoft Press. Толковый словарь по вычислительной технике / пер. с англ. – М. : Издательский отдел "Русская редакция", 1995. – 496 с. 5. Борковский А. Б. Англо-русский словарь по программированию и информатике (с толкованиями) / Борковский А. Б. – М. : Русск. яз., 1990. – 335 с. 6. Економічна енциклопедія : у 3-х т. Т. 2 / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К., 2001. – 848 с. 7. Саттон Майкл Дж. Д. Корпоративный документооборот: принципы, технологии, методология внедрения / Майкл Дж. Д. Саттон. – СПб. : ООО "БМикро", 2002. – 448 с.

УДК 657.21

Панфілова О. А.

Студент 1 року магістратури
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто поняття поточних зобов'язань підприємства, склад поточних зобов'язань. Наведено основні завдання організації обліку поточних зобов'язань.

Аннотация. Рассмотрено понятие текущих обязательств предприятия, их состав. Приведены основные задачи организации учета текущих обязательств.

Annotation. The article considers the concept of current liabilities of the company, their composition. The main objectives of the organization taking into account current commitments are determined.

Ключові поняття: зобов'язання, поточні зобов'язання підприємства, організація обліку зобов'язань, короткострокові кредити, кредиторська заборгованість.

У процесі господарської діяльності підприємств активізуються їх економічні взаємовідносини з іншими суб'єктами ринку, що зумовлюють виникнення поточних зобов'язань. Будучи джерелом формування та фінансування активів, останні виконують важливу роль у господарській діяльності підприємств. Здійснюючи суттєвий вплив на фінансову стійкість і платоспроможність суб'єктів господарювання, поточні зобов'язання потребують ефективного управління грошовими потоками, контролю за фактичним станом розрахунків, особливо під час фінансової кризи. Це можливо на основі достовірної, якісної та адекватної інформації про заборгованість, яка формується в системі бухгалтерського обліку.

В умовах фінансової кризи та недостатньої теоретичної розробки питань визнання поточних зобов'язань, розбіжності щодо їхнього визначення у правовому та обліковому полі, недосконалість методики відображення заборгованостей у реєстрах бухгалтерського обліку і фінансовій звітності характеризують цей вид пасивів як одну з найбільш складних ділянок облікового процесу. Водночас чіткі організація і методика обліку дають змогу забезпечити отримання об'єктивної інформації для аналізу і контролю поточних зобов'язань, проведення якого сприяє ефективному формуванню, підготовці та прийняттю управлінських рішень щодо діяльності підприємства та підтриманню їх фінансової стійкості та платоспроможності на високому рівні.

Багато науковців займалися дослідженням питання щодо обліку кредиторської заборгованості. Велику увагу приділяли цій проблемі як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед них варто

© Панфілова О. А., 2012

визначити праці Белобжецького І. А., Білухи М. Т., Бутинця Ф. Ф. [1], Є. Панченко, Л. Кانیщенко, К. Сурніної, Л. Коваленка, Пилипенко А. А. [2], Отенка В. І., Л. Руденка, Є. Жукова, І. Ємельянова, В. П'ятаквої та ін. Проте залишається коло питань, що потребують подальшого вивчення.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей організації обліку поточних зобов'язань підприємства.

З огляду на мету дослідження, завданнями є визначення поняття поточних зобов'язань, критеріїв їх класифікації, визначення завдань, що постають при організації обліку поточних зобов'язань.

Об'єкт дослідження – поточні зобов'язання підприємства.

Предметом дослідження виступає організація їх обліку.

Методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання визначає П(С) БО 11 "Зобов'язання", а також положення (стандарти) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", 2 "Баланс", 13 "Фінансові інструменти".

Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. Відповідно до П(С)БО 11, з метою бухгалтерського обліку зобов'язання поділяються на: довгострокові, поточні, забезпечення, непередбачені [3].

Згідно з П(С)БО 2 "Баланс", зобов'язання класифікуються як поточні, якщо вони будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або мають бути погашені протягом 12 місяців, починаючи з дати балансу [3].

Склад поточних зобов'язань подано на рисунку.

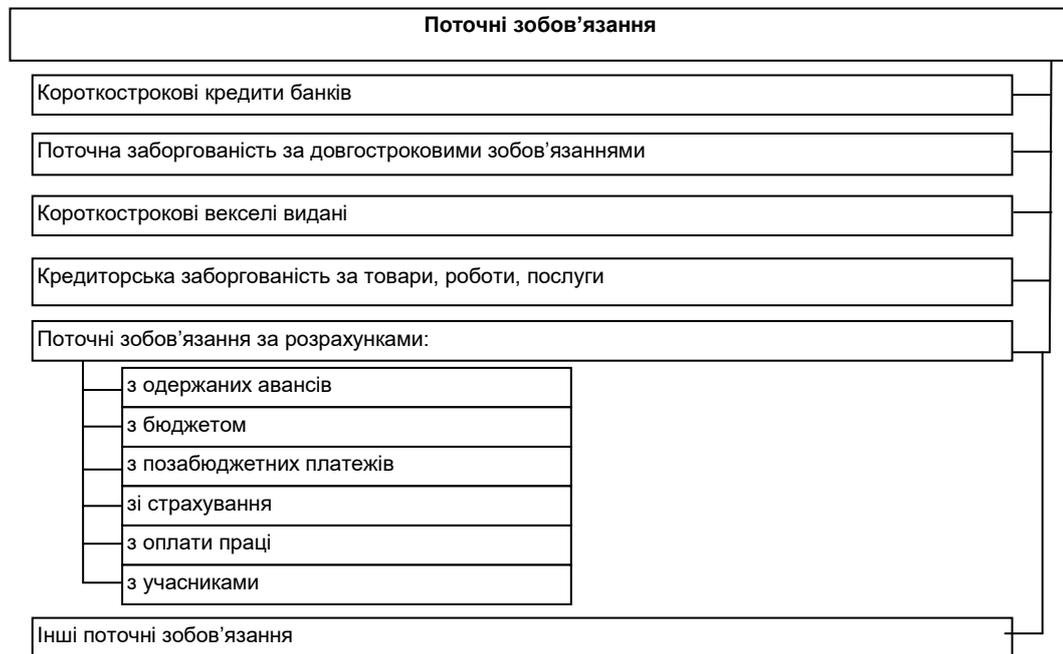

Рис. Склад поточних зобов'язань [1]

Проаналізуємо поточні зобов'язання на основі такого поділу, враховуючи методику ведення первинного, синтетичного і аналітичного обліку та порядок відображення у звітності кожного їх виду.

У сучасних умовах господарювання кредити і позики є одним із головних джерел формування оборотних засобів торговельних підприємств. Проте слід взяти до уваги, що позикові ресурси, зокрема банківські кредити, недешеві. З огляду на це підприємству насамперед потрібно об'єктивно оцінити в них потребу. Кредитування можна уникнути різними шляхами: домовитись із постачальником про відстрочення платежу за роботи і послуги, здійснити продаж власних оборотних чи необоротних активів, які не використовуються, тощо [1].

Банківський кредит надається суб'єктам кредитування всіх форм власності на комерційній договірній основі за умов дотримання принципів: забезпеченості, повернення, строковості, платності, цільового використання. Організація обліку розрахунків з банком повинна забезпечити контроль за одержанням та своєчасним погашенням позик банків. Важливим етапом організації обліку кредитів банку буде забезпечення умов для підготовки необхідного банку пакета документів та кредитного договору. Як правило, до банку подається заява, картка зі зразками підписів, свідоцтво про реєстрацію, установчий договір, форми фінансової звітності, витяги з рахунків підприємства, договори застави та страхування, дозволи, ліцензії та ін.

Організація обліку розрахунків з фінансовими органами – це встановлення на підставі фінансового плану (бюджету) й інших документів переліку платежів до бюджету й видів коштів, що підприємство може отримати; розробка графіка платежів; встановлення наказом по підприємству переліку посадових осіб, які відповідатимуть за правильність розрахунків, своєчасність документального їх

оформлення і представлення банку для здійснення платежів; визначення порядку синтетичного та аналітичного обліку стосовно діючої форми бухгалтерського обліку та його технічних засобів.

Одним із видів поточних зобов'язань є поточна заборгованість за довготерміновими зобов'язаннями, інформація про яку відображається на рахунку 61 за однойменною назвою. Частина довгострокової позики, яка підлягає погашенню в термін 12 місяців, списується на рахунок 61. Завданням організації обліку є своєчасне переведення заборгованості із однієї категорії до іншої.

Сам факт одержання кредитних коштів на рахунок підприємства підтверджується випискою банку. Аналітичний облік за всіма видами позик організовується за позикодавцями (банками) в розрізі кредиту окремо та за строками погашення кредиту.

Вагоме місце в системі розрахункових операцій мають розрахунки з постачальниками і підрядниками. Заборгованість перед ними виникає через розрив у часі моменту переходу права власності на придбані товари, виконані роботи чи надані послуги з моментом їх оплати.

Облік розрахунків із постачальниками і підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги ведеться на рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками і підрядниками". Сам факт укладення господарського договору на цьому рахунку не відображається, хоча він і є джерелом зобов'язань. У момент укладення договору в підприємств уже виникли права і обов'язки, але поки хоча б одне із них не перейде до їх виконання, права і обов'язки не будуть відображені в балансі [1].

Рациональна організація обліку розрахунків з постачальниками та покупцями передбачає такі заходи: вибір форми розрахунків, яка найбільш сприятлива для даного підприємства; розробка картотек різних реквізитів усіх постачальників; формування методики й техніки аналітичного й синтетичного обліку; встановлення порядку документування розрахункових операцій й оперативного контролю за станом розрахунків. Організація обліку з постачальниками повинна забезпечити своєчасну перевірку розрахунків та попередження прострочки кредиторської заборгованості.

Організація аналітичного обліку розрахунків з постачальниками має забезпечити можливість отримання необхідних даних по: акцептованих та інших розрахункових документах, термін оплати яких не настав; неоплачених у строк розрахункових документах за невідфактурованими поставками; прострочених оплатою векселях; отриманих комерційних кредитах. Аналітичний облік слід організувати окремо за кожним контрагентом у розрізі кожного документа (рахунку) на сплату. Оперативний контроль розрахунків з постачальниками слід здійснювати підрозділами з обліку матеріалів.

Організовуючи облік розрахунків за претензіями, необхідно встановити порядок їх оформлення первинними документами; визначити умови додержання юридичних норм при оформленні первинних документів; організувати роботу претензійної комісії.

Одним із важливих етапів організації обліку поточних зобов'язань є організація обліку зобов'язань з розрахунків. Організація обліку з розрахунків буде мати свої особливості та завдання для різних ділянок облікової роботи. Так, організація обліку розрахунків з підзвітними особами передбачає встановлення переліку посад, яким дозволяється видача грошей під звіт; оформлення наказом по підприємству (щоквартально) ліміту підзвітних сум для кожного структурного підрозділу підприємства й підзвітної особи; розробку порядку видачі грошей й представлення авансових звітів; розробку методики й техніки обробки авансових звітів, їх синтетичного й аналітичного обліку.

Облік праці та заробітної плати слід розглядати як одну з підсистем у загальній інформаційній системі обліку й контролю. Її організація передбачає вирішення таких завдань: облік особистого складу підприємства й контроль за його рухом та якісним складом; облік робочого часу й виробітку працівників, контроль за використанням робочого часу й виконанням норм; облік заробітної плати й розрахунків з робочими й службовцями, а також контроль за оплатою праці й додержанням планів; організація роботи облікового апарата.

Організація обліку і контролю заробітної плати складатиметься з вибору та впровадження в практичну діяльність методів, способів, прийомів збору й обробки інформації, а також технічних засобів обліку й оргтехніки, які найбільш відповідатимуть конкретним умовам підприємства й дозволять з мінімальними витратами та у встановлені строки отримати інформацію, необхідну для управління виробництвом.

До основних передумов раціональної організації обліку праці слід віднести наявність кваліфікованих обліковців та засобів механізації обліку, детальне планування праці, наявність нормативних матеріалів з обліку праці тощо. Питання організації обліку праці досить широке і має бути висвітлене в окремій статті.

Отже, можна систематизувати та узагальнити для всіх видів поточних зобов'язань такі завдання організації обліку:

забезпечення процесу обліку зобов'язань кваліфікованими обліковцями та засобами механізації обліку;

установлення наказом по підприємству переліку посадових осіб, які відповідатимуть за правильність розрахунків, своєчасність їх документального оформлення;

визначення порядку синтетичного та аналітичного обліку;

вибір, упровадження методів, способів, прийомів збору й обробки інформації;

своєчасна перевірка розрахунків та попередження прострочки кредиторської заборгованості;

розробка графіків платежів;

розробка картотек реквізитів, систематизація інформації про кредиторів.

Головною метою організації обліку є насамперед створення системи інформаційного забезпечення системи управління. Першочерговими завданнями організації обліку поточних зобов'язань є раціоналізація самого обліку, забезпечення керуючого апарата оперативною інформацією про стан поточної кредиторської заборгованості підприємства для прийняття зважених управлінських рішень.

Варто відзначити, що, незважаючи на велику увагу зі сторони науковців до питання організації обліку зобов'язань підприємства, багато питань залишаються спірними і потребують подальшого вивчення та вдосконалення.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 3-тє вид., доп. і переробл. – Житомир : ЖІТІ, 2001. – 672 с. 2. Пилипенко А. А. Організація обліку і контролю : підручник / Пилипенко А. А., Отенко В. І. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. – 424 с. 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання" : затв. Міністерством фінансів України від 31.01.2000 р. № 20 // Все про бухгалтерський облік. – 2009. – № 10(1527). – 51 с.

Малишко В. В.

УДК 658.152

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Проаналізовано підходи щодо визначення складових власного капіталу на основі різних класифікацій визначення сутності власного капіталу.

Аннотация. Рассмотрены подходы к определению составляющих собственного капитала на основе различных классификаций определения сущности собственного капитала.

Annotation The various approaches to determine the components of equity based on the classification of different approaches to determining the nature of equity are regarded.

Ключові слова: власний капітал, елементи власного капіталу, структуризація.

Власний капітал підприємства виступає основним чинником виробництва, є вихідною точкою створення господарюючого суб'єкта, а також гарантом фінансової стійкості підприємства. Вирішення проблем управління власним капіталом як основним джерелом, що сприяє ефективній діяльності та підвищенню конкурентоспроможності підприємства, неможливо без оптимізації процесу обліку господарських операцій з власним капіталом. Багатогранність підходів до визначення поняття власного капіталу спричинила наявність в економічній літературі великої кількості напрямків класифікації власного капіталу підприємства, що призводить до розбіжностей у тлумаченні методик бухгалтерського обліку власного капіталу. Вирішення питання структуризації власного капіталу дозволяє оптимізувати систему обліку та управління власним капіталом підприємства.

Різні аспекти формування структури власного капіталу та її впливу на організацію обліку досліджуються в працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: Р. Антоні, М. Аокі, Л. Бернстайна, Й. Бетге, Ю. Бріггема, Д. Гарнера, Р. Коха, Л. Алексєєнко, І. Бланка, Ф. Бутинця, Ю. Воробйова, В. Сопка.

Метою роботи є дослідження шляхів оптимізації процесів управління власним капіталом підприємства шляхом створення ефективної концепції структуризації власного капіталу.

З огляду на зазначену мету в роботі вирішуються такі завдання:

дослідження та узагальнення підходів щодо визначення елементів власного капіталу;

структуризація елементів власного капіталу для досягнення належного рівня аналітичності інформації в процесі управління власним капіталом на підприємстві.

Об'єктом дослідження виступає категорія "власний капітал підприємства"; предметом – сукупність складових елементів власного капіталу на основі із різних класифікаційних ознак.

Під структурою капіталу розуміють термін, який характеризує його складові елементи. При визначенні структури власного капіталу перш за все необхідно виходити з джерел його формування. Виділяють три основні джерела: внески засновників, нерозподілений прибуток, безоплатно одержані активи та суми дооцінки необоротних активів. Саме ці джерела власного капіталу й складають загальну базову структуру капіталу будь-якого підприємства. Багатогранність факторів, які впливають на структуру власного капіталу, спричинила наявність в економічній літературі великої кількості напрямків класифікації власного капіталу підприємства [1].

© Малишко В. В., 2012

З огляду на підходи різних вчених щодо сутності власного капіталу та з урахуванням міжнародної практики ведення бухгалтерського обліку, відповідно до якої власний капітал розглядається як капітал, вкладений акціонерами компанії, що включає два джерела: вкладений капітал – інвестиції акціонерів компанії та накопичений нерозподілений прибуток, реінвестований у бізнес, вважається можливим навести загальну структуру власного капіталу підприємства, згідно з якою власний капітал підприємства складається з таких елементів.

1. Капітал власників – це сума капіталу внесеного засновниками. Ця сума складається з двох частин:

зареєстрований – сума власного капіталу згідно з установчими документами за винятком неоплаченого та вилученого капіталу;

незареєстрований, тобто додатково вкладений засновниками – це результат від продажу акцій власної емісії або додаткові внески засновників на збільшення зареєстрованого капіталу підприємства після прийняття рішення про таке збільшення, але до державної реєстрації цих змін тощо.

2. Капітал, створений у процесі діяльності, тобто отриманий у результаті діяльності суб'єкта, (окрім результату від продажу акцій власної емісії); це сума резервного капіталу та нерозподіленого прибутку або мінус непокриті збитки.

3. Інший додатковий, не вкладений власниками капітал формується за рахунок безоплатно отриманого майна, індексації майна тощо.

Крім того, до власного капіталу належать відокремлені від нього складові: страхові резерви; цільове фінансування і цільові надходження; забезпечення майбутніх витрат і платежів [2].

З фінансово-економічної точки зору на основі мінливості можна розділити постійні та змінні складові власного капіталу. Постійним є статутний капітал, що відображається в балансі в постійному розмірі та залишається незмінним до рішення загальних зборів товариства про його збільшення чи зменшення. Саме необхідність обов'язкового рішення загальних зборів щодо його зміни дає можливість визнавати його (умовно) постійним. Іншу частину складає перемінна складова власного капіталу, яка звичайно змінюється із року в рік та до якої відносять резервні капітали та фінансові результати господарської діяльності.

За ступенем прозорості для зовнішніх користувачів власний капітал можна поділити на номінальний, який відповідає вартості розподілених серед власників майнових часток, та розрахунковий. Якщо до номінального капіталу додати інші змінні частини, такі, як додатковий та резервний капітали, резерви, сформовані за рахунок прибутку та фінансові результати за звітний період, отримаємо розрахунковий власний капітал.

Враховуючи економічну природу власного капіталу, у його структурі доцільно виділити такі складові: вкладений та накопичений капітал, що дає можливість визначити його як об'єкт бухгалтерського обліку [3].

Використовуючи загальноприйняте у міжнародному та вітчизняному обліку сприйняття власного капіталу як частини в активах підприємства, залишається після вирахування його зобов'язань та, сприймаючи власний капітал як зобов'язання (заборгованість) перед власниками підприємства, доцільно розглядати власний капітал як модифіковану величину заборгованості підприємства його засновникам у розмірі вартості активів, які ним забезпечуються; тобто структурними елементами власного капіталу виступають статутний капітал та модифікуючі елементи капіталу підприємства.

Модифікація першопочаткової заборгованості підприємства його засновникам, що характеризує власний капітал (у вигляді статутного) на дату реєстрації юридичної особи, здійснюється за двома напрямками:

шляхом реінвестування прибутку, отриманого у результаті діяльності підприємства на основі сформованого статутного капіталу; це спонукує до появи таких складових власного капіталу, як нерозподілений прибуток (непокриті збитки) та резервний капітал;

за переоцінку необоротних активів, що з'явилися на підприємстві як внесок засновників у статутний капітал або в процесі діяльності підприємства на основі сформованого статутного капіталу, чи безкоштовним отриманням підприємством при його діяльності за існуючого статутного капіталу; це призводить до наявності інших складових власного капіталу, якими є елементи додаткового капіталу.

Вказані напрями змінюють величину власного капіталу, тобто модифікують величину заборгованості підприємства перед його засновниками, яка першопочатково виникла на момент реєстрації суб'єкта господарювання у розмірі, що відповідає величині статутного капіталу [4].

Узагальнюючи різні підходи щодо визначення власного капіталу, вважається можливим навести узагальнену структуру власного капіталу (рисунок).

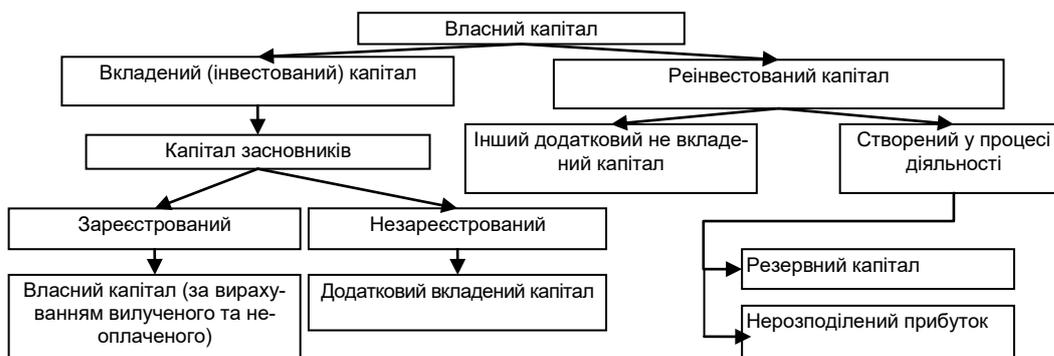

Рис. Загальна структура власного капіталу

Подана на рисунку структура власного капіталу узагальнює підходи різних авторів щодо визначення складових елементів власного капіталу. При цьому слід зазначити, що на наведеному рисунку модифікуючу величину власного капіталу характеризують елементи реінвестованого капіталу та додатково вкладеного капіталу.

Власний капітал становить загальну вартість засобів, отриманих від засновників у різній формі з повною передачею права власності на ці засоби підприємству, або залишених засновниками на підприємству, а також отриманих у процесі діяльності підприємства (як у результаті власної діяльності, так і безоплатно). Різноманітні підходи щодо визначення сутності власного капіталу призводять до різного визначення структури та складових елементів власного капіталу. Наведені підходи щодо визначення складу власного капіталу підтверджують неоднозначність підходів щодо вирішення даного питання.

Питання структуризації власного капіталу є актуальним та не є остаточно розкритим у наукових джерелах. Подальші розробки щодо визначення сутності даного поняття можуть мати істотний вплив на класифікацію елементів власного капіталу.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література. 1. Сопко В. В. Структуризація власного капіталу підприємства з метою бухгалтерського обліку / В. В. Сопко // Економіка та підприємництво : зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів. – 2006. – № 17. – С. 145–150. 2. Бобяк А. П. Організаційно-методичні аспекти обліку власного капіталу на підприємствах / Бобяк А. П. // Теоретичні та прикладні питання економіки. – Вип. 24. – С. 368–374. 3. Варичева Р. В. Власний капітал: функціональний підхід до трактування сутності, напрями класифікації на вітчизняній та зарубіжній практиці / Варичева Р. В. // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 2(52) – С. 37–42. 4. Хмелевська А. В. Власний капітал за атрибутами об'єкта бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / Хмелевська А. В., Незборецька Г. М. // Сталий розвиток економіки : Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – С. 192–194. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_2/192.pdf.

Шинкаренко К. С.

УДК 336.226.11

Студент 1 року магістратури
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У СВІТЛІ НОВОГО ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ

Анотація. Висвітлено нові принципи оподаткування доходів фізичних осіб на основі аналізу змін Податкового кодексу.

Аннотация. Рассмотрены новые принципы налогообложения доходов физических лиц на основе анализа измененный Налогового кодекса.

Annotation. The article, based on analysis of changes in tax code shows the basic principles of the new personal income tax.

Ключові слова: податок з доходів фізичних осіб, Податковий кодекс України.

Податок з доходів фізичних осіб (надалі – ПДФО) відіграє важливу роль у формуванні державного бюджету та стосується кожного члена суспільства. Він є загальнодержавним, встановлюється Верховною Радою України та є обов'язковим на всій території країни. Отже, будь-яке реформування у сфері законодавства, що регулює прибуткове оподаткування громадян, має особливе значення. Актуальність правильного декларування доходів громадян, підвищення їх самосвідомості та ставлення до цього процесу податкових органів зростає. В умовах загального підвищення податкової культури, цілеспрямованості роботи податкових органів розуміння зі сторони платників податків сутності проблеми та добровільної сплати податків зі сторони громадянина набуває широкого масштабу.

Вагомими роботами з теорії оподаткування доходів фізичних осіб є праці класиків Д. Рікардо, Д. Мілля, Дж. Кейнса, А. Сміта, які сформулювали основні принципи оподаткування, проте вони потребують пристосування щодо сучасних економічних умов.

Значний внесок у дослідження питань оподаткування доходів фізичних осіб зробили такі вчені-економісти, як Ловінська Л. Г. [1], М. Кучерявенко, Опарін В. М. [2], Соколовська А. М. [3].

© Шинкаренко К. С., 2012

Однак питання щодо оподаткування доходів фізичних осіб та декларування доходів залишилося не до кінця висвітленим, оскільки у світі нових подій, з появою Податкового кодексу України, були внесені зміни до оподаткування та декларування доходів фізичних осіб.

Метою дослідження є аналіз сутності оподаткування доходів фізичних осіб, впливу змін, зумовлених упровадженням норм Податкового кодексу України щодо ведення обліку доходів фізичних осіб та розрахунку з бюджетом; визначення порядку заповнення і подання фізичними особами декларації про майновий стан і доходи за результатами звітного року; визначення світового досвіду в оподаткуванні доходів фізичних осіб.

Завдання дослідження – визначення сутності оподаткування ПДФО, аналіз змін у ПК України щодо нарахування та сплати ПДФО та особливості процесу декларування.

Об'єктом даної роботи є дослідження доходів фізичних осіб, формування та сплата ПДФО.

Предмет дослідження – зміни в Податковому кодексі України стосовно податку з доходів фізичних осіб.

З прийняттям Податкового кодексу України стосовно ПДФО не відбулося суттєвих змін, однак без уточнень та доповнень не обійшлося. Автор виділяє такі основні зміни в Податковому кодексі, що стосуються оподаткування доходів фізичних осіб:

1. Диференціація ставки податку. Часткове застосування прогресивної шкали ставок оподаткування 15 і 17 %. Стосується тих платників, чий прибуток перевищить десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом за станом на 1 січня звітного податкового року, але тільки в частині його перевищення зазначеної суми. Тому ПДФО складатиметься з двох частин. Доходи нерезидентів (за винятком окремих видів) будуть оподатковуватися за правилами та ставками, передбаченими для резидентів; таким чином, найбільшу ставку щодо оподаткування доходів нерезидентів – 30 % – в Податковому кодексі України скасовано. За ПК Україна виграє як у державу, так і в недержавну лотерею будуть оподатковуватимуться за ставкою 15 %, а з суми перевищення – за ставкою 17 %.

2. Податкова соціальна пільга. Основні зміни стосуються наступного:

загальна ПСП визначається в розмірі, рівному 100 % від розміру прожиткового мінімуму (з розрахунку на місяць), встановленої законом на 1 січня звітного податкового року;

скасовано ПСП у розмірі 200 % загальної ПСП для осіб, які мають трьох і більше дітей. Буде застосовуватися ПСП у розмірі 100 % від загальної ПСП особам, які мають двох і більше дітей віком до 18 років з розрахунку на кожну дитину;

вдови і вдівці тепер можуть отримувати підвищену ПСП (150 % від загальної ПСП) тільки при наявності дитини віком до 18 років: (ПСП надається з розрахунку на кожну дитину);

одночасно отримувати дві ПСП (загальну і на дитину) після 01.01.2011 р. можна буде тільки в одному випадку: якщо працівник має двох і більше дітей віком до 18 років, один з яких – інвалід. В інших випадках платник податків обирає одну ПСП;

учасники бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на яких поширюється дія Закону про статус ветеранів, з 2011 року будуть користуватися підвищеною ПСП у розмірі 150 % від загальної ПСП;

право на ПСП з'явилося і у самозайнятих осіб від здійснення підприємницької діяльності, а також іншої незалежної професійної діяльності, але тільки стосовно доходу, нарахованого у вигляді заробітної плати.

Також дещо інакше викладені в Податковому кодексі України процедура застосування і відмови від застосування ПСП та порядок проведення перерахунку сум нарахованих доходів, утриманого податку.

3. Податкова знижка. Податковий кодекс України замінив поняттям "податкова знижка" термін "податковий кредит", що використовується в Законі про податок з доходів фізичних осіб. Перелік видів витрат, які включаються до складу податкової знижки, наведено в п. 166.3 ПК України.

4. Оподатковані доходи. Нововведення торкнулися доходів, що враховуються до складу оподаткованого доходу, у частині суми пенсій або щомісячного довічного грошового утримання, які виплачуються платнику податку з Пенсійного фонду чи бюджету згідно із законодавством, що не перевищує максимальної величини бази нарахування ЄСВ за станом на 1 січня звітного податкового року.

5. Неоподатковувані доходи. Перелік доходів, що не включаються до загального місячного (річного) оподаткованого доходу, було взято за основу ПК України із Закону про податок з доходів фізичних осіб. Згідно з ПК України, в оподатковуваний дохід не включаються також: сума державної підтримки на будівництво або придбання доступного житла; суми коштів, наданих Всеукраїнськими громадськими організаціями інвалідів та їх спілками платникам податків – учасникам конгресів, симпозіумів, зборів, конференцій, пленумів, з'їздів, фестивалів, виставок, концертів, реабілітаційних заходів, фізкультурно-спортивних заходів та конкурсів, що проводяться такими організаціями.

6. Іноземні доходи. Якщо джерело виплат будь-яких оподатковуваних доходів є іноземним, то сума такого доходу включається до складу загального річного оподаткованого доходу платника податку – їх отримувача, який зобов'язаний за результатами звітного року подати річну декларацію про доходи. Іноземні доходи оподатковуються за ставкою 15 %.

7. Нерухомість. Податковим кодексом України скасовано залежність від площі об'єкта нерухомості з метою неоподаткування доходу, отриманого при продажу об'єкта нерухомості не частіше одного разу протягом податкового року.

При укладенні договору купівлі-продажу нерухомості між фізичними особами функції податкового агента виконує нотаріус. Якщо покупцем є юридична особа або приватний підприємець, то покупець нерухомості виконує всі функції з нарахування, утримання та перерахування до бюджету ПДФО.

8. Оренда нерухомості. Порядок оподаткування доходів фізичних осіб від надання нерухомості в оренду здійснюється відповідно до п. 170.1 ст. 170 ПК України, згідно з яким податковим агентом платника податку – орендодавця – при нарахуванні доходу від надання в оренду нерухомого майна (житла, будівель, споруд та землі) є орендар. При цьому об'єкт оподаткування визначається на основі з розміру орендної плати, зазначеної в договорі оренди, але не меншої за мінімальну суму орендного платежу за повний чи неповний місяць оренди. Доходи оподатковуються при їх виплаті за їх рахунок за ставкою оподаткування 15 %.

9. Рухоме майно. При продажу рухомого майна не частіше одного разу протягом звітного податкового року за умови сплати суми державного мита до бюджету або суми оплати нотаріусу за нотаріальне засвідчення відповідного договору: легкового автомобіля, мотоцикла, моторолера – застосовується ставка 0 %; моторного (парусного) човна – застосовується ставка 5 %. У всіх інших випадках, у тому числі при продажу перерахованих об'єктів більше одного разу протягом звітного періоду, застосовується ставка 5 %. Обмін об'єкта рухомого майна на інший оподатковується за ставкою 5 %. Податковим кодексом України передбачено, що по всіх об'єктах рухомого майна база оподаткування визначається з урахуванням з ціни, зазначеної в договорі купівлі-продажу, але не нижчої за оціночну вартість такого об'єкта.

10. Дивіденди. Згідно з Податковим кодексом України, податковим агентом платника податку при нарахуванні (виплаті) на його користь дивідендів є емітент корпоративних прав або, за його дорученням, інша особа, яка здійснює таке нарахування (виплату). Дивіденди, нараховані емітентом корпоративних прав – юридичною особою – резидентом, остаточно оподатковуються при їх виплаті за їх рахунок за ставкою 5 %. У разі нарахування на користь фізичної особи (у тому числі нерезидента) з акцій або інших корпоративних прав, які мають статус привілейованих або інший статус, що передбачає виплату фіксованого розміру дивідендів чи суми, яка більша за суму виплат, розрахованих на будь-яку іншу акцію (корпоративне право), емітовану таким платником податків, з таких доходів буде сплачуватися ПДФО за ставками 15 і 17 %.

11. Роялті. Закон про податок з доходів фізичних осіб передбачав норму, що резиденти могли нараховувати роялті лише у зв'язку з використанням платником податку права на інтелектуальну (промислову) власність, зареєстровану відповідно до законодавства. Податковий кодекс України скасував дане обмеження. За правилами, встановленими ПК України, тепер усі роялті обкладаються ПДФО. Ставка для роялті передбачена в розмірі 5 %.

12. Благодійна допомога. Згідно з положеннями ПК України, не підлягає включенню до оподаткованого доходу сума нецільової благодійної допомоги, у тому числі матеріальної, яка надається юридичними або фізичними особами на користь платника податку протягом звітного податкового року сукупно у розмірі, що не перевищує суми граничного рівня. Але якщо фізична особа отримала протягом року нецільову благодійну допомогу в сумі більшій, ніж неоподатковуваний мінімум, то за підсумками року вона зобов'язана подати Декларацію про доходи і самостійно сплатити податок з суми перевищення. Податковим кодексом України скасовано звільнення від оподаткування цільової благодійної допомоги платнику, який виховує трьох і більше дітей. Однак така допомога у вигляді плати за навчання або за надання додаткових послуг з навчання інваліда, дитини-інваліда або дитини, у якої хоча б один з батьків – інвалід, дитини-сироти, напівсироти, дитини з багатодітної або малозабезпеченої сім'ї, дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав, не підлягає оподаткуванню згідно з ПК України.

13. Подарунки. Згідно з ПК України, в оподатковуваний дохід не включається вартість подарунка, якщо вона не перевищує 50 % однієї мінімальної заробітної плати (у розрахунку на місяць), встановленої на 1 січня звітного податкового року. Ця пільга не стосується грошових виплат.

Невід'ємною частиною в оподаткуванні доходів фізичних осіб є їх декларування. Щороку після закінчення календарного року в передбачених законодавством випадках пересічні громадяни подають декларацію про доходи, отримані ними за минулий рік. Для одних фізичних осіб – це справа добровільна, для інших – обов'язок. З поглибленням науково-технічного прогресу та розвитком сучасних телекомунікаційних та інформаційних технологій безпосередня подача громадянами декларацій до податкових інспекцій потребує більших затрат коштів і часу, аніж аналогічний процес із використанням сучасних технічних досягнень. Йдеться насамперед про теоретичну і практичну можливість подання фізичними особами декларацій про свій майновий стан та доходи за попередній звітний рік з використанням засобів всесвітньої комп'ютерної мережі Internet. Донедавна зазначений спосіб подання податкових декларацій здавався фантастичним та неможливим з правової точки зору, але з ухваленням Верховною Радою України Законів "Про електронні документи та електронний документообіг" [4] було фактично сформовано організаційно-правові засади електронного документообігу, визначено правовий статус електронного цифрового підпису та нормативно врегульовано відносини, що виникають під час його використання.

Очевидним є те, що податок з доходів фізичних осіб в Україні не виконує своїх основних функцій, оскільки перше місце у формуванні дохідної частини бюджету в нашій країні займає ПДВ [5]. Реалізація електронного подання податкових декларацій дасть змогу зменшити собівартість процесу адміністрування податків, бо передбачає уніфікацію та комп'ютеризацію процесу зчитування та перевірки податковими органами даних, що зазначені в податкових деклараціях, зменшення штату працівників податкових органів, що допомагають громадянам під час заповнення та подання податкових декларацій, створення архіву податкових декларацій в електронній формі тощо.

Електронна податкова звітність є пріоритетним напрямком у розвитку стосунків між органами ДПС та платниками податків, оскільки дозволяє зменшити часові витрати платника податків на подання податкової звітності – зменшити безпосереднє спілкування платників податків з працівни-

ками ДПС (як наслідок, – зменшення проявів корупції в органах ДПС); підвищити дисципліну та своєчасність подання звітності платниками податків.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Ловінська Л. Г. Бухгалтерський облік : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц / Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко. – К. : КНЕУ, 2002. – 370 с. 2. Опарін В. М. Бюджетна система : навч.-метод. посібн. / Опарін В. М. – К. : КНЕУ, 2002. 3. Соколовська А. М. Податкова система держави. Теор. і пр-ка становлення / Соколовська А. М. – К. : Знання-Прес, 2004. – 454 с. 4. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 5. Податкові системи країн світу та України. Облік і звітність : навч.-метод. посібн. / під загальною редакцією Н. М. Ткаченко. – К. : Алеута, 2004. – 554 с. 6. Про податок з доходів фізичних осіб : Закон України від 22.05.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 7. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 8. Лист ДПАУ від 03.02.2011 р. № 2919/7/17-0717 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dpa.dn.ua/s/208/1698>.

УДК 657.3

Галкина Т. Е.

Студент 1 року магістратури
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСНОВНЫЕ ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ

Аннотация. Рассмотрены проблемы управления финансово-хозяйственной деятельностью предприятий в условиях переходной экономики. Выделены основные факторы внутренней и внешней среды, которые влияют на формирование бюджета предприятия. Проанализированы основные преимущества и недостатки бюджетирования.

Анотація. Розглянуто проблеми управління фінансово-господарською діяльністю підприємств в умовах перехідної економіки. Виділено основні чинники внутрішнього і зовнішнього середовища, що впливають на формування бюджету підприємства. Досліджено основні переваги та недоліки бюджетування.

Annotation. The problems of management financially-economic activity of enterprises are considered in conditions of transitional economy. The basic factors of internal and external environment, which influence forming enterprise budget, are selected. Basic advantages and lacks of budgeting are selected.

Ключевые слова: бюджет, бюджетирование, механизм бюджетирования, внешняя и внутренняя среда.

В условиях трансформации отечественной экономики, которая сопровождается высокими темпами инфляции, нестабильностью действующего законодательства, сложностью процесса бюджетирования, многие предприятия вынуждены искать более выгодные методы управления финансово-хозяйственной деятельностью. Для улучшения процесса управления на предприятиях многие авторы предлагают использовать бюджетирование, которое позволит согласовать деятельность подразделений внутри предприятия и подчинить ее общей стратегической цели.

Большой вклад в разработку теоретических и методологических основ бюджетирования внесли Т. Бень, М. Билык, В. Бочаров [1], Дж. Фостер, Хорнгрен Ч. Т. [2], Хруцкий В. Е. [3] и др.

Целью данной работы является исследование теоретических аспектов системы бюджетирования для дальнейшего ее использования, а также выделение основных преимуществ и недостатков.

Задачи исследования – рассмотреть использование бюджетирования как одного из инструментов управления, выявить основные недостатки, которые мешают построению целостного механизма.

Объект исследования составляет внедрение бюджетирования и его влияние на управление предприятием.

Предметом исследования являются бюджетные показатели, его элементы и факторы влияния.

Бюджет – это правильное распределение денежных средств, которыми располагает любой хозяйствующий субъект. Бюджет, в первую очередь, организует и контролирует все движение денег. Это самый действенный способ, при помощи которого можно организовать планирование дальнейшей деятельности. В мировой практике бюджетирование – это элемент менеджмента, ориентированный на управление предприятием, представляющий собой методологию планирования, учета и контроля денежных средств и финансовых результатов [3; 4].

Бюджетирование (англ. *budgeting*) – это инструмент, а также методика или подход организации к эффективному достижению целей, планированию и контролю своей деятельности, анализу персональной ответственности и распределению полномочий [5]. Внедрение бюджетирования помогает создать целостную и достаточно эффективную систему управления. Причем правильно поставленная система должна помогать не только решать задачи оперативного управления, но и достигать стратегических целей, которые ставит руководство компании. На основании этого бюджетирование на предприятии можно рассмотреть с двух сторон: с одной стороны, это процесс составления финансовых планов и смет, а с другой – управленческая технология, предназначенная для повышения финансовой обоснованности принимаемых управленческих решений.

Внедрение бюджетирования позволяет руководству планировать финансово-хозяйственную деятельность с расчетом на достижение определенного результата, то есть четко определить цели и установить поддающиеся измерению контрольные показатели деятельности. Кроме того, появится возможность направить деятельность всех подразделений на достижение целевого финансового результата, распределив функции управления между руководителями подразделений, вследствие чего улучшится информационный обмен и взаимодействие структурных подразделений между собой. Бюджет, как и любой план, должен быть основан на целях, которые необходимо достичь в будущем, другими словами, тактика предприятия, конкретизированная по направлениям. Любой процесс имеет положительные и отрицательные стороны, и бюджетирование не является исключением.

Среди преимуществ можно выделить: осуществление мотивации коллектива предприятия для достижения высокого уровня эффективности и максимального финансового результата; возможность координирования работы предприятия в целом, что позволяет направить работу компании на один результат и облегчает управление; возможность внесения корректировок с помощью; выполнение организующей роли, способствует развитию процессов взаимосвязей; оперативное прогнозирование обеспеченности предприятия денежными средствами, улучшение ликвидности; оперативное управление ресурсами предприятия, оборотными средствами, повышение эффективности их использования.

Основными недостатками внедрения бюджетирования являются: увеличение объема бумажной работы с учетом постоянных корректировок; затраты времени; сложность, которая заключается в необходимости найма высококвалифицированного сотрудника или же обучения старого, приобретение дорогостоящего программного обеспечения; малая вовлеченность исполнителей в процесс принятия решений; отсутствие четкого распределения прав и обязанностей между работниками предприятия.

По мнению автора, недостатком внедрения системы бюджетирования на предприятии можно считать то, что система бюджетирования имеет свои сложности, а именно: это цели, которые преследует собственник предприятия, и под руководством другого человека данная система не будет столь эффективной даже с учётом опыта других наиболее успешных компаний; не стоит следовать их системе управления, необходимо разрабатывать собственную, только тогда деятельность компании будет эффективной, что принесет максимальный желаемый результат. Однако процесс (механизм) бюджетирования непосредственно находится под влиянием внешних и внутренних факторов. Изучение основных факторов позволит сформировать оптимальные условия для функционирования механизма бюджетирования.

Так, под механизмом бюджетирования понимают совокупность взаимосвязанных и взаимозависимых элементов: бюджетной структуры, системы, модели и процедуры, в результате взаимодействия которых обеспечивается последовательная реализация бюджетирования как технологии управления [6].

Внутренние факторы – это ситуационные движущие силы внутри предприятия. К основным внутренним факторам можно отнести [7]: цели организации – формируются с учетом рыночной конъюнктуры на основе имеющихся и потенциальных возможностей; структура организации – формируется под выбранные цели таким образом, чтоб обеспечить необходимый уровень гибкости и мобильности организационных действий; система технологий – направлена на обеспечение конкурентоспособности продукции по техническим и экономическим параметрам; персонал (человеческие ресурсы) – нанимают с учетом квалификации и согласованности их мотиваций с целями организации, их способности к саморазвитию; организационная культура – идентификация индивидуальных и организационных целей и их согласованность.

Во внешней среде предприятия выделяют такие факторы: поставщики, посредники, потребители, конкуренты, государственные органы управления, средства массовой информации, местное население, законодательство.

Таким образом, внутренние и внешние факторы обуславливают выбор целевых показателей предприятия и имеют определенные ограничения, которые необходимо учитывать при построении механизма бюджетирования, а также при новом бюджетном цикле.

Таким образом, рассматривая бюджетирование как систему управления предприятием, следует обратить внимание не только на методологические основы, но и практический опыт внед-

рення этой системы, выявления проблем, с которыми может столкнуться предприятие. Что касается механизма бюджетирования, то он должен быть четко структурирован, чтобы обеспечить системность решения задач в процессе деятельности предприятия.

Внедрение бюджетирования на предприятии позволит повысить финансово-экономическую эффективность при решении следующих проблем: осуществление взаимосвязи системы бюджетирования и системы управления на предприятии; система бюджетов наиболее часто ограничивается уровнем предприятия и обобщенными бюджетными показателями; существующая модель бюджетирования в основном направлена на финансовую деятельность, в то время как операционная деятельность является основной для формирования финансовых результатов.

Научн. рук. Писарчук О. В.

Литература: 1. Бочаров В. В. Коммерческое бюджетирование. Финансовые ресурсы. Системы управления финансами. Виды бюджетов / Бочаров В. В. – СПб. : Питер, 2003. – 378 с. 2. Хорнгрен Ч. Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Фостер ; пер. с англ; под ред. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 416 с. 3. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Настольная книга по постановке финансового планирования / В. Е. Хруцкий, В. В. Гамаюнов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2007. – 464 с. 4. Савчук В. П. Финансовый менеджмент предприятий / В. П. Савчук. – К. : Максимум, 2001. – 505 с. 5. Афанасьев М. П. Модернизация государственных финансов : учебн. пособ. / М. Афанасьев, И. Кривошов. – 2-е изд. – М. : ГУ ВШЭ, 2007. – 439 с. 6. Шеремета О. В. Механізм бюджетування на підприємстві / О. В. Шеремета // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – Одеса, 2008. – Вип. 31. – С. 442–448. 7. Стадник В. В. Менеджмент : посібник / В. В. Стадник, М. А. Йохна. – К. : Академвидав, 2003. – 464 с.

УДК 657.44

Барабаш А. П.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Досліджено поняття та сутність фінансового результату підприємства і розглянуто його складові.

Аннотация. Проанализированы понятие и сущность финансового результата предприятия и рассматриваются его составляющие.

Annotation. The article deals with the concept and nature of the financial results of the company and its components are considered.

Ключові слова: фінансова звітність, фінансові результати, доходи.

Одержання високих фінансових результатів є основною метою діяльності кожного господарюючого суб'єкта. У фінансових результатах знаходять пряме відображення всі сторони діяльності підприємства: рівень його технології та організації виробництва, ефективність системи управління, контролю за рівнем витрат та рівнем реалізаційних цін, особливості господарського механізму та державне регулювання розвитку певної галузі з огляду на її значення для розвитку економіки країни. Функціонування підприємства, незалежно від виду його діяльності і форми власності, в умовах ринку визначається його здатністю приносити прибуток. В умовах ринкової економіки прибуток є найважливішим фактором стимулювання виробничо-господарської діяльності підприємства і створює фінансову основу для його розширення, задоволення соціальних і матеріальних потреб трудового колективу.

Дослідження проблеми фінансових результатів у період економічної кризи стає ще більш актуальним, оскільки від одержаного підприємством прибутку залежить рівень оплати праці працівників, динаміка надходження коштів до бюджетів різних рівнів, насиченість ринку відповідною продукцією в міру її потреби тощо.

Вивчення наукових праць і практика господарської діяльності свідчать про те, що досі багато теоретичних положень, пов'язаних з організацією та методикою аналізу фінансового результату підприємств, потребують суттєвого вдосконалення.

© Барабаш А. П., 2012

Формуванню поняття фінансових результатів підприємства присячені роботи вчених Башняніна Г. І., Бланка І. О., Бутинця Ф. Ф., Горелкіна В. Г., Грінко А. П., Ковальова В. В., Кравченка Л. І., Лігоненко Л. О., Любушина Н. П., Мазараки А. А., Менделевича А. М., Мочерного С. В., Оспіщева В. І., Риндіна М. Н., Савицької Г. В., Савчука В. П., Сопка В. В., Солонатіна А. Н., Солошенко Л. Ю., Столярова Я. С., Ушакової Н. М., Фатхутдінова Р. А., Шеремета А. Д., Янчевої Л. М. та ін. Однак поняття "фінансовий результат" різні вчені трактують по-різному, тому слід більш докладно розглянути сутність фінансового результату.

Метою дослідження є розкриття змісту економічних понять фінансових результатів, їх формування в умовах ринкової економіки як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Об'єкт дослідження становить процес формування фінансового результату діяльності підприємства та його основних складників доходів і витрат.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні і практичні аспекти формування фінансового результату підприємства.

У виробничо-фінансовій діяльності суб'єктів господарювання бере участь велика кількість взаємопов'язаних організаційних, трудових, матеріальних і фінансових факторів. Мета кожного суб'єкта господарювання – якомога ефективніше використати ці фактори. Ефективність використання факторів виробництва, зрештою, виявляється у фінансових результатах діяльності суб'єктів господарювання. Економічний підсумок виробничої діяльності суб'єктів господарювання, що виражається у вартісній (грошовій) формі, є фінансовими результатами [1]. Фінансові результати діяльності підприємств характеризуються такими економічними показниками, як валовий і чистий дохід, прибуток. Розглянемо зміст цих показників як економічних категорій у таблиці.

Таблиця

Аналіз ключових економічних категорій

Термін	Визначення	Джерело
Фінансовий результат	Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. Збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати	П(С)БО 3 [1]
	Приріст або зменшення капіталу організації в процесі фінансово-господарської діяльності за звітний період, який виражається у формі загального прибутку або збитку	Манько С. О. [2]
	Виражений у грошовій формі економічний підсумок господарської діяльності організації в цілому та її окремих підрозділів	Азріліян А. Н. [3]
	Виражений у грошовій формі економічний результат господарської діяльності підприємства, об'єднання, організації в цілому чи його окремих підрозділів	Борісов А. Б. [4]
	Це економічний підсумок виробничої діяльності господарюючих суб'єктів, виражений у вартісній (грошовій) формі	Тютюнник Ю. М. [5]
	Становить різницю між загальною сумою доходів і витратами на виробництво і реалізацію продукції, тобто його формування відбувається внаслідок взаємодії багатьох компонентів як з позитивним, так і з негативним значенням	Філімоненков О. С. [6]

Економічну категорію "фінансовий результат", як видно з таблиці, різні науковці трактують по-різному, проте вкладають однаковий зміст у своє трактування. Отже, узагальнюючи всі розглянуті визначення, слід зазначити, що фінансовий результат – це економічний підсумок виробничої діяльності суб'єктів господарювання, який виражається у вартісній (грошовій) формі.

Фінансовим результатом може бути прибуток або збиток. Прибуток є найважливішим показником, який узагальнено характеризує виробничо-фінансову діяльність підприємства. В отриманому прибутку відображається виконання таких важливих якісних показників, як підвищення продуктивності праці, зниження собівартості та підвищення якості продукції, використання виробничих фондів. Прибуток є основним джерелом розширення основних і оборотних фондів, дієвим фактором, який стимулює (шляхом створення та використання фондів економічного стимулювання) до досягнення якомога вищих показників виробництва, джерелом доходів державного бюджету [4].

У зв'язку з цим однією з головних проблем сучасного бухгалтерського обліку, як в практичному, так і в науковому аспектах стає трактування та визначення фінансового результату діяльності підприємства, зокрема таких понять, як прибуток і збиток. Велика кількість визначень і підходів до дефініції суті фінансових результатів вимагає чіткого законодавчого формулювання та обґрунтування сутності вищезазначених категорій. Законодавство України, яке регулює господарську діяльність суб'єктів підприємництва і порядок організації бухгалтерського обліку і звітності, з одного боку, і систему оподаткування прибутку – з другого, під "прибутком" визначає два різних економічних явища [4].

Прибуток є економічною категорією. Суть його в багатьох літературних джерелах зводиться до того, що це частина вартості додаткового продукту, додатковий продукт, виражений у коштах, частина чистого доходу, одна з його форм тощо [4].

Прибуток як економічна категорія є грошовим вираженням вартості реалізованого чистого доходу, основною формою грошових накопичень суб'єктів господарювання. Він характеризує дохідність підприємства, окупність вкладених витрат і використаного майна в результаті здійснення відповідних заходів.

Сума отриманого прибутку – це показник, який характеризує результативність діяльності підприємства, тобто є фінансовим результатом його підприємницької діяльності [4].

За рахунок прибутку формуються в значному обсязі бюджетні ресурси держави, здійснюється фінансування розширення підприємств, соціально-культурних заходів, матеріальне стимулювання працівників тощо. Унаслідок цього в отриманні прибутку мають бути зацікавлені не тільки трудові колективи підприємств, а й держава. Прибуток як кінцевий фінансовий результат діяльності суб'єктів господарювання формується в результаті взаємодії багатьох компонентів як з позитивним, так і негативним значенням. Загальний прибуток підприємства – це кінцевий результат діяльності підприємства.

Основною складовою загального прибутку є прибуток від реалізації товарної продукції. На його величину впливають як чинники, що не залежать від діяльності підприємства (зміни державних регулюючих цін, природні, транспортні умови тощо), так і ті, що належать до компетенції підприємств. Отже, роблячи висновок з таблиці, збитки – це перевищення витрат, понесених підприємством у процесі господарської діяльності над отриманими доходами, які відображаються в пасиві балансу підприємства і зменшують його власний капітал. Таким чином, слід зазначити, що переважна більшість із наведених визначень кожної економічної категорії різними авторами мають однакове значення, хоча подані вони з різних точок зору.

На сьогодні існує низка питань теорії та практики обліку і аналізу фінансових результатів підприємства, що недостатньо досліджені та потребують детальних наукових розробок з урахуванням сучасних умов діяльності підприємств.

Наук. керієн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати", затв. Наказом МФУ від 31.03.99 № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>. 2. Маляревський Ю. Д. Фінансовий облік : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Маляревський Ю. Д., Тютюнник П. С. – Х. : ВД, "ИНЖЕК", 2003. 3. Баканов М. И. Теория экономического анализа : учебное пособие / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. – М. : Финансы и статистика, 2007. – 416 с. 4. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 2003. – 895 с. 5. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Ч. I / Тютюнник Ю. М. – Полтава : ПДАА, 2009. – 406 с. 6. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навчальний посібник / Філімоненков О. С. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : МАУП, 2004. – 288 с. 7. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>. 8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затв. Наказом МФУ від 31.03.99 № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>. 9. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств : навчальний посібник / Гадзевич О. І. – К. : Кондор, 2007. – 180 с. 10. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Савицкая Г. В. – М. : ЮНИТИ, 2000. – 668 с.

УДК 657.471.12

Хорошаєва І. І.

Студент 1 року магістратури
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Анотація. Розкрито сутність та етапи організації обліку оплати праці, визначено законодавчі, нормативні й первинні документи організації обліку розрахунків з персоналом з оплати праці; удосконалено схему оплати праці на підприємстві.

Аннотация. Раскрыты сущность и этапы организации учета оплаты труда, определены законодательные, нормативные и первичные документы организации учета расчетов с персоналом по оплате труда; усовершенствована схема оплаты труда на предприятии.

© Хорошаєва І. І., 2012

Annotation. The essence and the periods of organizing accounting of remuneration of labor were investigated; legislative, normative and original documents of organizing accounting with stuff in the question of remuneration of labor were determined, a scheme of remuneration in the enterprise was improved.

Ключові слова: організація обліку, оплата праці, розрахунки з персоналом, первинні документи.

Праця є необхідною складовою частиною процесу виробництва, а її оплата – основним джерелом доходів робітників фірм, підприємств й основним стимулятивним фактором для них. Перехід до ринкової економіки зумовив реформування бухгалтерського обліку, що, у свою чергу, вимагає удосконалення організації обліку на підприємствах. Тому актуальність даного дослідження зумовлена певними змінами документальної та нормативної бази оплати праці.

Питанням обліку заробітної плати та розрахунків з персоналом у своїх працях приділяють значну увагу численні українські вчені, зокрема: Бачинський В. І. [1], Бутинець Ф. Ф. [2, с. 500], Куцик П. О., Озеран В. О. [3]. Значний внесок у питання з обліку розрахунків з працівниками внесли Пилипенко А. А., Отенко В. І. [4, с. 305], В. Рожнов [5], Ткаченко М. Т. [6] та ін. Однак результати дослідження даних публікацій показали, що вирішення питання структуризації обліку з оплати праці потребує більш глибокого опрацювання.

Мета дослідження – розкрити сутність та етапи організації обліку, доповнити схему організації обліку з оплати праці.

Завдання дослідження: розглянути діючу систему оплати праці, наукові праці щодо вивчення питань обліку заробітної плати та її оплати; на підставі вивчених джерел згрупувати дані та доповнити процес організації обліку праці та її оплати.

Об'єктом дослідження є облік та організація оплати праці.

Відповідно до ст. 1 Закону України "Про оплату праці", заробітна плата – це винагорода, обчислена зазвичай у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [7]. Основною функцією заробітної плати є мотивування працівників до ефективної та продуктивної праці.

Система оплати праці в Україні регулюється Кодексом законів про працю (КЗпП) та системою угод, що укладаються на відповідних рівнях (державному, регіональному, місцевому). Згідно з КЗпП України, основою організації оплати праці є тарифна система оплати праці, яка охоплює тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів, тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники) [8].

Згідно з Інструкцією зі статистики заробітної плати, Фонд оплати праці складається з основної, додаткової, інших заохочувальних і компенсаційних виплат та виплат, що не входять до фонду оплати праці [9].

Показники, які характеризують використання праці на підприємстві, можна згрупувати за такими критеріями: для складання державної звітності; для розрахунків з робітниками та службовцями.

Як зазначалось вище, організація оплати праці в Україні здійснюється згідно з чинними нормативно-правовими актами. Водночас вона становить систему використання праці працівників, що, у свою чергу, забезпечує його функціонування з метою досягнення корисного ефекту.

Складовими цієї системи є такі показники: державне та колективно-договірне регулювання; механізм визначення індивідуальної заробітної плати, а саме: кваліфікація; нормування праці; умови праці; стан трудової дисципліни; мотивація праці, зокрема участь у розподілі доходів [1].

Отже, можна зробити висновок, що організація оплати праці є одним із найважливіших інструментів, що визначає взаємозв'язок між кількісними та якісними аспектами (міра праці) та прожитковим мінімумом (міра оплати праці).

На підприємствах України застосовують дві форми оплати праці: погодинну і відрядну.

З 1 січня 2009 р. набув чинності Наказ Держкомстату України "Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці" [10], який затвердив нові типові форми для ведення кадрового обліку, обліку використання робочого часу і розрахунків з працівниками із заробітної плати. Детальніше дані форми будуть розглянуті нижче.

Важливою складовою обліку праці та заробітної плати є його документальне оформлення [2]. Згідно з рисунком, на систему оплати праці впливають Закон України "Про оплату праці", КЗпП, що визначає її економічні та правові аспекти. Дана система передбачає регулювання оплати праці і на рівні підприємства. Регулювання передбачає розроблення, затвердження й застосування угод на державному, галузевому рівнях, а також розробку внутрішніх нормативних документів, до яких слід віднести: колективний та трудовий договори, посадові інструкції. Згідно зі складеними документами підприємство розробляє штатний розпис, у якому зазначені усі посади та оклади робітників на підприємстві.

Основою організації оплати праці є тарифна система, де враховані схеми посадових окладів, тарифні сітки та ставки. Після розробки зазначених документів і вибору форми та системи оплати праці, на основі яких діятиме підприємство, настає час безпосередньої організації обліку, що включає первинний, поточний та підсумковий облік. У процесі обліку оплати праці виділяють такі етапи: облік особового складу та використання робочого часу; облік виробітку продукції і заробітної плати [2].

Первинний облік праці та її оплати. Дана стадія обліку починається з обліку особового складу працівників, що здійснює відділ кадрів (див рисунок).

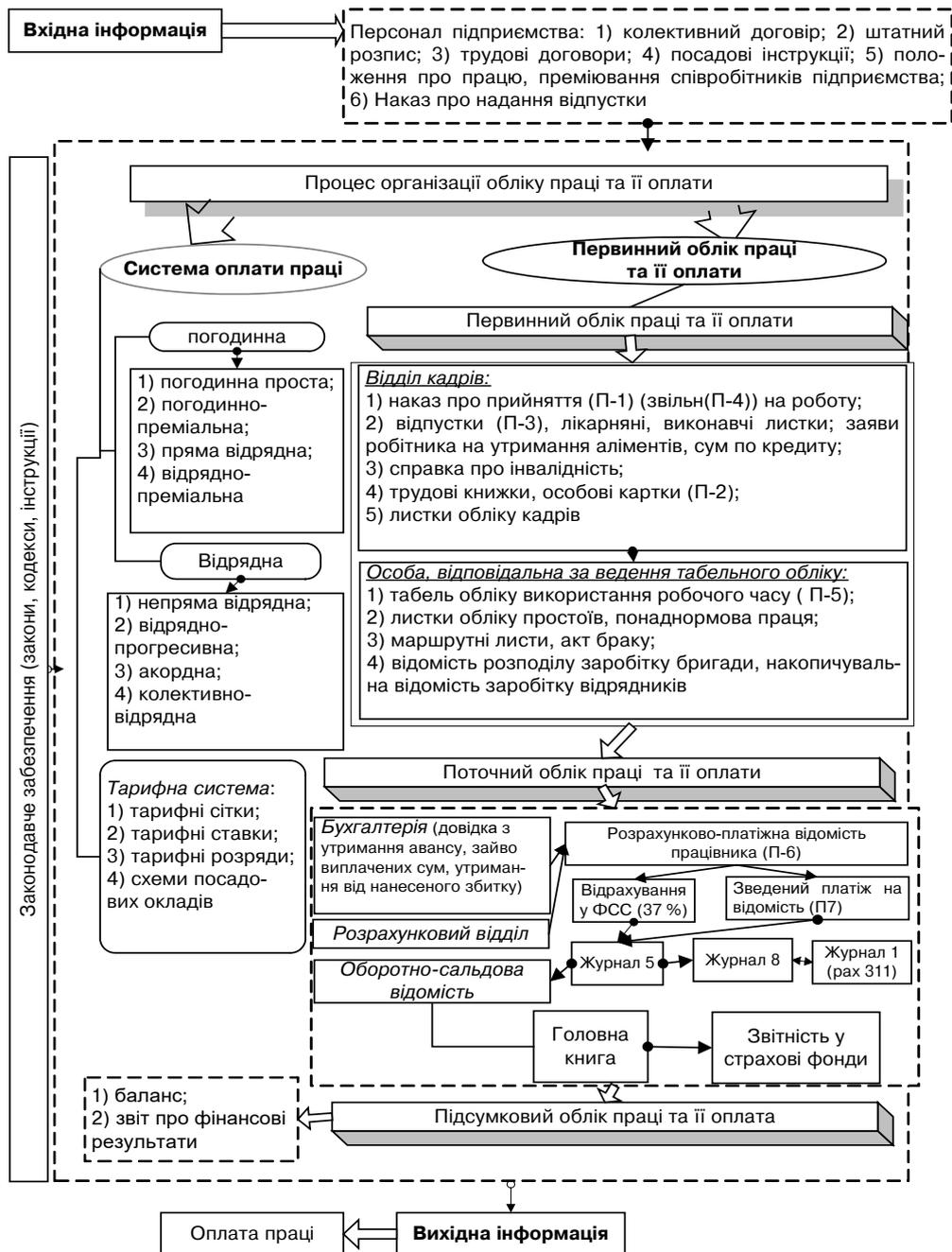

Рис. Структурна схема організації обліку праці та її оплати

Обліку підлягають усі працівники підрозділів незалежно від робіт, які вони виконують, та посади, що обіймають. При цьому застосовуються типові форми первинного обліку, до яких відносяться Наказ (розпорядження) про прийняття на роботу (П-1). На підставі наказу відділ кадрів заповнює особову картку працівника (П-2) та робить відповідні записи у трудову книжку. Відділом кадрів також видається наказ (розпорядження) для надання відпустки (П-3), що є підставою для здійснення відмітки відділом кадрів в особовій картці працівника; заява працівника на утримання аліментів, сум по кредиту. Наступним кроком бухгалтерія розраховує розмір плати за відпустку. До її повноважень відноситься розробка та впровадження в дію наказу (розпорядження) про припинення трудового договору (контракту) (П-4), за яким бухгалтерія робить розрахунок із працівником [6].

Наступним етапом організації обліку праці є облік використання робочого часу, контроль за станом трудової дисципліни на підприємствах реалізується за допомогою табельного обліку, що здійснюється особою, на яку покладено відповідні зобов'язання (табельником). На підставі даних, які табельник отримує з виробничих підрозділів підприємства та відділу кадрів, він веде табель обліку використання робочого часу (П-5), де позначає кількість відпрацьованих годин, виходів, прогулів. Розрахунок використання робочого часу і є підставою для нарахування заробітної плати [11].

На стадії поточного обліку нарахування заробітної плати працівникам відбувається після того, як до бухгалтерії будуть передані документи, що підтверджують виробіток працівників, а саме: змінно-добові завдання, маршрутні листи, акт про брак, лист обліку простоїв. Відрахування із заробітної плати внесків у Фонд соціального страхування здійснюються у встановленому порядку у розмірі 37 %, після чого із заробітної плати ще утримують податок з доходу фізичних осіб. Після цього проводяться розрахунки з оплати праці в типових розрахунково-платіжних відомостях (№ П-6 та № П-7) [6]. На основі даних форми П-7 та вже відрахованих коштів у ФСС заповнюється реєстр синтетичного обліку – Журнал-ордер 5 (далі Ж-О). На підставі Ж-О 5 заповнюються Ж-О 8, який невід’ємно пов’язаний з рахунком 311 (Ж-О 1). Дані Ж-О 5 є підставою для перенесення даних до оборотно-сальдової відомості та Головної книги. На підставі Головної книги заповнюється звітність у страхові фонди. Після чого складається фінансова звітність, де також знаходиться відображення інформація щодо нарахованих сум з оплати праці ("Звіт про фінансові результати" ф. 2) та заборгованості перед працівниками з її оплати ("Баланс" ф.1), яка є відображенням підсумкового обліку оплати праці [11].

Таким чином, за результатами дослідження автором на основі схеми, наведеної Пушкарем М. С. [12] та Бутинцем Ф. Ф. [2], системи оплати праці була запропонована узагальнена схема організації обліку праці та її оплати з метою забезпечення раціональної та ефективної системи організації обліку та контролю цієї ділянки облікової роботи.

Питання нарахування заробітної плати, а також бухгалтерського обліку оплати праці займають особливе місце в роботі бухгалтерії кожного підприємства. Це одна з найважливіших і найскладніших ділянок облікової роботи, що вимагає отримання точних і оперативних даних. Облік оплати праці дозволяє прослідити зміни в чисельності працівників, робочого часу, заробітної плати за видами виплат і категоріями працівників, преміями, розрахунках з кожним працівником підприємства. На підставі цих даних здійснюється контроль за використанням фонду оплати праці, співвідношенням зростання продуктивності праці та середньою заробітною платою. Удосконалення організації оплати праці працівників набуває значення у зв'язку з їх провідною роллю в економічному зростанні України у контексті забезпечення відтворення робочої сили, виконання заробітною платою її функцій, ліквідації негативних соціальних та економічних наслідків стримування росту заробітної плати.

Наведені теоретичні розробки сприятимуть удосконаленню механізму оплати праці працівників на сучасних засадах управління, підвищенню ефективності використання людського капіталу і поліпшенню діяльності підприємств.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бачинський В. І. Бухгалтерський облік (загальна теорія) : навч. посібн. / В. І. Бачинський. – К. : Вид-во "Магнолія 2006". – 478 с. 2. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 7-ме вид., доп. і переробл. – Житомир : ПП "Рута", 2006. – 832 с. 3. Бухгалтерський облік на ринках споживчої кооперації : навч. посібн. / за ред. В. О. Озерана, П. О. Куцика, А. М. Волошина. – Львів : Вид-во ЛКА. – 306 с. 4. Пилипенко А. А. Організація обліку і контролю : навч. посібн. / А. А. Пилипенко, В. І. Отенко. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. – 424 с. 5. Рожнов В. Організаційно-нормативні документи підприємства / В. Рожнов // Заробітна плата. – 2006. – № 1. – С. 9–14. 6. Ткаченко Н. Узагальнення методичних підходів до організації обліку оплати праці / Н. Ткаченко // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 5. – С. 31–36. 7. Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – Вип. 17. – 121 с. 8. Кодекс законів про працю в Україні від 10 грудня 1971 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>. 9. Інструкція зі статистики заробітної плати, затверджена Наказом Міністерства статистики України від 13 січня 2004 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 10. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці : Наказ Держкомстату України від 05.12.2008 р. № 489 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. 11. Катеринець Н. Облік праці за новими формами / Н. Катеринець // Дебет-Кредит. – 2009. – № 5. – С. 3–4. 12. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Вид-во "Карт-бланш", 2002. – 628 с.

Федь В. М.

УДК 657.21

Студент 1 року магістратури
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Анотація. Досліджено важливість правильної організації обліку дебіторської заборгованості та визначено заходи з її удосконалення.

© Федь В. М., 2012

Аннотация. Исследована важность правильной организации учета дебиторской задолженности и определены мероприятия по ее совершенствованию.

Annotation. The importance of proper accounting of receivables and certain measures for its improvement has been studied.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, дебітор, управління дебіторською заборгованістю, кредитна політика, оборотність дебіторської заборгованості, середній термін неоплачених платежів.

Актуальність даної теми полягає у тому, що фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від наявності та ефективного управління дебіторською заборгованістю. Нестабільність економічної ситуації в Україні призводить до погіршення стану розрахунків між підприємствами, істотного збільшення ризиків реалізації на умовах відстрочки оплати.

Питанням обліку дебіторської заборгованості в останні роки присвячено багато праць зарубіжних та вітчизняних науковців, серед них такі вчені, як Кияшко О. М. [1], Коблянська О. І. [2], Н. Матицина [3], Н. Чебанова [4], Т. Чупир [4], В. Чупир [4] та багато інших. Але це питання залишається відкритим і потребує подальшого дослідження та впровадження в практичну діяльність обліку підприємств.

Метою даного дослідження є визначення важливості правильного обліку дебіторської заборгованості для ефективної роботи підприємства та пошук шляхів удосконалення системи управління дебіторською заборгованістю.

Для досягнення мети дослідження необхідно виконати такі завдання, як розгляд сутності дебіторської заборгованості, політики управління дебіторською заборгованістю та визначення заходів щодо підвищення ефективності такого управління.

Об'єкт дослідження складають теоретико-методологічні та організаційно-практичні питання організації обліку на підприємствах в Україні.

Предметом дослідження є особливості обліку дебіторської заборгованості на підприємствах.

У процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба в проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. Відвантажуючи виготовлену продукцію, підприємство, як правило, не отримує оплату одразу, тобто відбувається кредитування покупця. Таким чином, протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу за соби підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [5]. Дебіторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи.

Впливає на процеси зростання дебіторської заборгованості політика підприємства у розрахунках з покупцями: неправильне встановлення строків і умов надання товарних кредитів, невраховані ризики; ненадання знижок при достроковій оплаті покупцями рахунків може призвести до різкого зростання дебіторської заборгованості. А несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості призводить до неможливості погашення кредиторської заборгованості, необхідності використання залучених коштів [2, с. 28].

Саме тому належна організація обліку дебіторської заборгованості сприяє ефективному управлінню її розмірами і термінами на підприємстві та посиленню контролю за своєчасним здійсненням розрахунків.

Проблемам із відсутністю коштів у покупця можна запобігти, якщо при підписанні договорів постачання керівництво підприємства ретельно вивчатиме характеристику клієнтів щодо мети придбання продукції та їх платоспроможності. Якщо продукція придбана для реалізації, то вірогідність своєчасної сплати грошових коштів вища, ніж у випадку, коли замовник придбаває продукцію для власних потреб.

Специфікою побудови обліку дебіторської заборгованості є обов'язкова деталізація кожного виду заборгованості та відображення стану розрахунків у фінансовій звітності. Побудова бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості повинна забезпечувати у будь-який час повну інформацію про стан та оцінку боргових вимог, що є можливим при дотриманні принципів побудови обліку [3, с. 50].

Таким чином, можна зазначити, що саме політика управління дебіторською заборгованістю визначає ефективність роботи підприємства. Тому керівництво підприємства повинно звертати увагу на три основних моменти [4, с. 370]:

управління потребою у грошових коштах, що необхідні протягом сезонних циклів;
упровадження кредитної політики;
фінансування дебіторської заборгованості.

Протягом року підприємство має нерівномірну потребу у коштах через сезонні коливання. Для деяких підприємств такі коливання значні, для інших – менш вагомі.

Кредитна політика – сукупність правил, що регламентують надання комерційного кредиту та стягнення дебіторської заборгованості. Існує два основних критерії, що впливають на кредитну політику підприємства – оборотність дебіторської заборгованості та середній термін неоплачених платежів [4, с. 370].

Оборотність дебіторської заборгованості обчислюється як відношення загальної суми продажів (доходу) на середню дебіторську заборгованість за період [4, с. 371].

Середній термін неоплачених платежів – це відношення кількості днів у році на оборотність дебіторської заборгованості [4, с. 371].

Фінансування дебіторської заборгованості – це вибір гнучкої системи використання дебіторської заборгованості. Підприємство самостійно обирає фінансову політику відносно дебіторської заборгованості. Можна виділити такі варіанти: традиційних розрахунок грошима, передплата, акредитив, бартер, вексель, консигнація, факторинг [4, с. 372].

Для вдосконалення системи управління дебіторською заборгованістю відповідно до умов функціонування саме українських підприємств можна запропонувати такі заходи:

- 1) упровадження детальної класифікації дебіторської заборгованості за термінами її непогашення;
- 2) проведення аналізу платоспроможності підприємств-дебіторів;
- 3) встановлення граничної суми кредиту для кожного клієнта залежно від його фінансового стану;
- 4) продаж продукції у кредит переважно перевіреним, надійним та стабільним партнерам;
- 5) встановлення системи знижок при достроковій та своєчасній оплаті покупцями рахунків;
- 6) нарахування резерву сумнівних боргів для покриття сумнівної та безнадійної заборгованості;
- 7) упровадження заходів контролю за своєчасністю повернення боргів, таких, як відправлення попереджувальних листів, телефонні дзвінки, індивідуальні візити;
- 8) розробка плану повернення боргів, призначення відповідальних осіб та контроль за його виконанням;
- 9) включення до договорів з клієнтами штрафних санкцій за несвоєчасну оплату рахунків;
- 10) використання факторингу;
- 11) проведення аналізу дебіторської заборгованості підприємства;
- 12) посилення мотивації працівників, які відповідальні за розрахунки з клієнтами.

Критерієм якості управління дебіторською заборгованістю є збільшення рентабельності капіталу, що може бути досягнуто шляхом лібералізації кредитної політики та збільшенням продажу або жорсткої кредитної політики та прискорення обертання дебіторської заборгованості. Усе залежить від стратегічних орієнтирів компанії та специфіки конкретного бізнесу [1, с.193].

Таким чином, можна зробити висновок, що організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє своєчасному надходженню грошових коштів з боку дебіторів, упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій з дебіторами. На підприємстві з метою отримання повної й оперативної інформації щодо різних видів дебіторської заборгованості, які складають значну частку у структурі оборотних коштів, доцільно забезпечити організацію цієї ділянки обліку із залученням відповідних фахівців, тому що від правильної політики підприємства щодо ведення дебіторської заборгованості залежить його доля у майбутньому.

Організацію обліку дебіторської заборгованості потрібно постійно вдосконалювати, не існує чітко виділених засобів підвищення її ефективності, тому це питання потребує подальших досліджень.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Кияшко О. М. Необхідність облікового забезпечення управління дебіторською заборгованістю / Кияшко О. М. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3(93). – С. 190–196. 2. Коблянська О. І. Методологічні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості / Коблянська О. І. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2005. – № 77–78. – С. 28–34. 3. Матицина Н. Дебіторська заборгованість: нові облікові підходи / Матицина Н. // Економіст. – 2005. – № 11. – С. 50–52. 4. Чебанова Н. Організація бухгалтерського обліку / Чебанова Н., Чупир Т., Чупир В. – Х. : Фактор, 2008. – С. 370–372. 5. Дебіторська заборгованість : П(с)БО 10, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.

Сергєєва А. О.

УДК [657.1: 006.322]-021.261(477)

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Проведено аналіз вітчизняної системи бухгалтерського обліку на відповідність міжнародним стандартам, виявлено суттєві розбіжності, запропоновано та обґрунтовано основні напрями її вдосконалення з урахуванням на економічних тенденцій у світі.

Анотация. Проведен анализ отечественной системы бухгалтерского учета на соответствие международным стандартам, определены существенные расхождения, предложены и обоснованы основные направления её усовершенствования, исходя из экономических тенденций в мире.

© Сергєєва А. О., 2012

Annotation. The analysis of national accounting system in comparison with the international standards has been made; most substantial differences between the two are revealed; possible improvements going along with worldwide economic tendencies are proposed.

Ключові слова: національна система бухгалтерського обліку (НСБО), Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), стандартизація, гармонізація, глобалізація.

У зв'язку із бажанням нашої держави стати активним суб'єктом міжнародного ринку із привабливим інвестиційним кліматом (вихід на світові ринки товарів, послуг та цінних паперів, залучення вітчизняними підприємствами іноземного капіталу), багатовекторністю її зовнішньої політики (пріоритетність євроінтеграції) виникає потреба у послідовному, детальному реформуванні національної системи бухгалтерського обліку згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності. Усе це зумовлює актуальність даної теми та вимагає детального дослідження НСБО для виявлення недоліків, що стримують конструктивне співробітництво з іноземними контрагентами.

Метою даної статті є дослідження ступеня відповідності НСБО МСФЗ на сучасному етапі та визначення напрямів удосконалення вітчизняної системи обліку.

Дослідженням доцільності такого реформування та питанням гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні з МСФЗ займалися провідні вчені-економісти: В. Моссаковський, С. Голов, Ф. Бутинець, В. Костюченко, В. Швець, В. Пархоменко та інші, однак на даному етапі поки що не було досягнуто консенсусу щодо найбільш ефективних шляхів упровадження МСФЗ в Україні, що вимагає подальшого доопрацювання.

Глобалізаційні процеси у світі і, як наслідок, дедалі більша взаємозалежність держав в економічному, соціально-культурному аспектах, більш тісні коопераційні зв'язки призводять до стандартизації ряду процесів у багатьох сферах діяльності сучасної людини. Для продуктивного та конструктивного співробітництва необхідні єдині правила, стандарти, які б координували та регламентували діяльність країн, що зацікавлені у такому співробітництві. Чітко визначені рамки, спільна основа проведення будь-якої діяльності значно спрощують процес її проведення, а отже, змінюють структуру й обсяг витрат, пов'язаних із цим процесом.

Ефективність діяльності окремих підприємств у сукупності впливає на ефективність функціонування держави як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, що говорить про необхідність аналізу економічних процесів насамперед на мікрорівні.

Для отримання комплексної оцінки фінансового стану та результатів функціонування окремих суб'єктів підприємницької діяльності було запроваджено бухгалтерський облік, що регламентує порядок подання фінансових звітів, де відображається найважливіша економічна інформація, аналіз якої дозволяє виявити сильні та слабкі сторони компанії. Особливого значення дедалі більше набуває стандартизований підхід до визначення основ ведення бухгалтерського обліку у світі, що разом із глобалізаційною експансією є достатньо послідовним явищем.

Такий стандартизований підхід став основою створення Міжнародних стандартів фінансової звітності (International Financial Reporting Standards), розроблених Комітетом із міжнародних стандартів фінансової звітності. Гармонізація українського бухгалтерського обліку з МСФЗ справляє значний вплив на ефективність зовнішньоекономічної діяльності нашої держави, однак ситуація у світі показує, що гармонізованої системи інколи буває недостатньо для досягнення максимально можливого корисного ефекту від співробітництва з іноземними суб'єктами господарської діяльності – необхідна більш жорстка регламентація і стандартизація методів ведення обліку, створення єдиної інформаційної бази.

На сьогоднішній день головним нормативним документом, що регулює порядок ведення бухгалтерського обліку на Україні, є "Закон про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" № 996-XIV від 16 липня 1999 року [1].

Загалом зміст українських стандартів відповідає міжнародним, але існує ряд відмінностей. Деякі розбіжності є вагомими й негативно впливають на трактування національної звітності іноземними контрагентами, а деякі справляють незначний вплив на загальне розуміння економічного стану підприємства. Розглянемо головні відмінності:

- 1) у МСФЗ є такі стандарти, яких немає в українських;
- 2) в українських стандартах є стандарти, яких немає в МСФЗ (наприклад, ПСБО 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва");
- 3) облікова політика підприємства, виходячи з МСФЗ, не повинна змінюватися, якщо на це не буде вагомих причин. Виходячи з українських стандартів, облікова політика повинна змінюватися відповідно до змін законодавства;
- 4) у фінансову звітність, створену за МСФЗ, повинні включатися тільки ті облікові одиниці, які можуть істотно впливати на прийняття управлінських рішень, а в українських стандартах є положення, що регламентують форми і правила заповнення фінансової звітності;
- 5) порядок визнання доходів та витрат;
- 6) відсутність конкретного формату звітності (з набором показників і послідовністю їх розміщення) та плану рахунків у МСФЗ [2].

Реформування бухгалтерського обліку в Україні – процес довготривалий, який розпочався ще у 1998 році (Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 1998 р. № 1706) і триває й до сьогодні [3]. Необхідність реформ спричинена такими факторами: незавершеністю реформ системи бухгалтерського обліку в Україні, необхідністю підвищення конкурентоспроможності національної економіки в процесі поглиблення міжнародного поділу праці, необхідністю зниження трансакційних витрат; необхідністю модернізації вітчизняної економіки задля підвищення добробуту населення.

Згідно зі "Стратегією застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні" від 24 жовтня 2007 р. № 911-р передбачалося досягнення до 2010 року таких результатів:

- 1) адаптація законодавства України з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності до законодавства Європейського Союзу;
- 2) удосконалення методології бухгалтерського обліку для малих підприємств;
- 3) підвищення рівня прозорості фінансової звітності суб'єктів господарювання України;
- 4) поглиблення міжнародного співробітництва у сфері бухгалтерського обліку щодо ефективного запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності;
- 5) удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- 6) покращення системи корпоративного управління [4].

У зв'язку із тим, що практична реалізація даних завдань затрималась у часі і не стала достатньо ефективною, постала проблема констатації відкорегованих цілей та розробки нових стратегічних завдань на найближчий час, що є основою Постанови Кабінету Міністрів України від 17.03.2011 № 2052-р "Про продовження строку виконання заходів із застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні". Цей документ визначає нові часові межі для досягнення поставлених завдань – 2012 рік [5].

Першочерговою метою, на думку автора, має стати підвищення рівня обізнаності вітчизняних економістів, підприємців із практикою використання МСФЗ у світі, роз'яснення ключових аспектів ведення такого обліку, адже на даному етапі рівень компетентності багатьох фахівців не відповідає належному. Саме відсутність необхідних знань у сфері міжнародного обліку стала перешкодою в ефективній реалізації стратегії до 2010 року.

Для вирішення цієї проблеми можуть бути застосовані такі заходи:

- 1) здійснення перекладу актуальної редакції МСФЗ;
- 2) інформаційна підтримка застосування МСФЗ (проведення прес-конференцій та Інтернет-конференцій; підготовка тематичних матеріалів у спеціалізованих вітчизняних та іноземних ЗМІ тощо);
- 3) формування інформаційно-аналітичної бази із питань застосування МСФЗ;
- 4) підвищення кваліфікації бухгалтерів (проведення практичних семінарів, удосконалення навчальних планів, розробка концепції базового професійного навчання і підвищення кваліфікації бухгалтерів та аудиторів);
- 5) проведення науково-практичної конференції з обговорення застосування МСФЗ в Україні;
- 6) створення ефективної системи контролю за якістю фінансової звітності, складеної за МСФЗ.

Таким чином, удосконалення НСБО має розпочинатися із розширення інформаційної бази та підвищення рівня компетентності вітчизняних економістів щодо провідних бухгалтерських тенденцій у світі. Ефективне застосування МСФЗ на практиці буде досягнуто лише за рахунок узгоджених дій Міністерства фінансів, Національного банку, професійних організацій та інших зацікавлених суб'єктів.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>. 2. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://financier.ua/>. 3. Про затвердження Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів : Постанова КМУ від 28 жовтня 1998 р. № 1706 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>. 4. Стратегія застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні : Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minfin.gov.ua/>. 5. Канцуров О. А. Применение международных стандартов финансовой отчетности в Украине: Международная конференция: Перспективы развития бухгалтерского учета, аудита и анализа в контексте евроинтеграции / Канцуров О. А. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://minfin.gov.ua/>.

Федоренко К. А.

УДК 336.225

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

Анотація. Розглянуто проблеми реформування спрощеної системи оподаткування.

Аннотация. Рассмотрены проблемы реформирования упрощенной системы налогообложения.

© Федоренко К. А., 2012

Annotation. The problems of reforming the simplified system of taxation have been considered.

Ключові слова: спрощена система оподаткування, Податковий кодекс, суб'єкт малого підприємництва.

Актуальність дослідження полягає в тому, що реформування спрощеної системи оподаткування має особливе значення для створення сприятливого бізнес-середовища в Україні в частині державної підтримки малого бізнесу. Ця система забезпечила динамічний розвиток малого підприємництва та стабільні надходження до бюджету, що свідчить про адаптованість та прийнятність її для значної категорії суб'єктів підприємницької діяльності [1].

Проблема оподаткування суб'єктів малого підприємництва досліджується такими ученими-економістами, як Іванов Ю. Б., Соколовська А. М. Автором також використано загальні дослідження економістів-фахівців у податковій сфері: Князева В. Г., Опаріна В. М., Пушкарьової В. М., Черніка Д. Г., Федосова В. М.

Мета роботи: проаналізувати текст прийнятого Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України" (щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва) від 20.10.2011 р. і виявити переваги та недоліки нововведень для суб'єктів малого підприємництва.

Завдання: проаналізувати недоліки чинного законодавства та необхідність прийняття Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України" (щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва) від 20.10.2011 р., розглянути текст закону, виявити переваги та недоліки нововведень для суб'єктів малого підприємництва.

Об'єктом дослідження є чинні норми діючого законодавства щодо суб'єктів малого підприємництва.

Предметом дослідження є Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України" (щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва) від 20.10.2011 р.

За 11 років існування спрощеної системи оподаткування кількість платників єдиного податку збільшилась майже в 14 разів (з 95 до 1 304,5 тис. осіб), а надходження до бюджету від сплати єдиного податку зросли в 32 рази (з 127 млн грн у 1999 році до 4 107,6 млн грн у 2010 році). При цьому, суб'єкти-"спрощенці" створили понад 1,2 млн робочих місць [2].

Ураховуючи позитивний досвід застосування спрощеної системи оподаткування, можна відзначити певні недоліки, зокрема:

не відповідав умовам сьогоднішнього граничний обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) для реєстрації платником єдиного податку (для юридичних та фізичних осіб), а також розмір ставок єдиного податку для фізичних осіб не переглядався з 1998 року, незважаючи на те що в економіці постійно відбувалося зростання індексу інфляції, мінімальної заробітної плати, споживчих цін тощо;

прийнято ряд законів, норми яких внесли суттєві зміни в порядок сплати "спрощенцями" внесків на загальнообов'язкове пенсійне страхування і створили проблему подвійного оподаткування та відчутного фінансового навантаження, особливо на фізичних осіб-підприємців;

відсутнє чітке визначення бази оподаткування єдиним податком, що призводить до зловживань з метою мінімізації податкових платежів;

використання суб'єктами господарювання (у тому числі й іноземцями, нерезидентами) спрощеної системи оподаткування для мінімізації податкових платежів.

Невтішним є той факт, що у 2009 р. спостерігалось різке скорочення найманих працівників у "спрощенців". Така ситуація пов'язана із колізією у законодавстві про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та положеннями Указу Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" [3].

Єдиним шляхом розв'язання цієї проблеми було розроблення закону про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва. Саме тому, 20 жовтня 2011 р. Верховною Радою України був ухвалений Закон "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України" (щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва) [1].

Закон запроваджує правові засади функціонування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва. З цією метою вносяться відповідні комплексні зміни до Податкового кодексу України.

Основним завданням закону є комплексне вдосконалення спрощеної системи оподаткування з урахуванням змін у податковому законодавстві і підприємницькому середовищі, забезпечення її відповідності сучасним напрямкам податкової політики держави, запобігання ухиленню від оподаткування тощо.

Зокрема, закон передбачає, що фізичні і юридичні особи можуть застосовувати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва за критеріями, які визначені відповідно до розміру мінімальної заробітної плати, упорядкувати види діяльності, при здійсненні яких дозволяється застосовувати спрощену систему оподаткування [4].

Так, відтепер суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяються на 4 групи платників єдиного податку, класифікацію яких наведено в таблиці.

Класифікація груп платників єдиного податку

	1 група	2 група	3 група	4 група
Суб'єкти господарської діяльності	Фізичні особи – підприємці	Фізичні особи – підприємці	Фізичні особи – підприємці	Юридичні особи – суб'єкти господарювання
Використання найманої праці	Не використовують працю найманих осіб	Кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах не перевищує 10 осіб	Кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах не перевищує 10 осіб	Середньооблікова кількість працівників не перевищує 50 осіб
Вид діяльності	Роздрібний продаж товарів з торгівельних місць на ринках та/або господарська діяльність з надання побутових послуг населенню	Надання послуг, у тому числі побутових, населенню та/або платникам єдиного податку, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства	Усі види діяльності, які не суперечать чинному законодавству	Усі види діяльності, які не суперечать чинному законодавству
Обсяг доходу	Не перевищує 150 000 гривень	Не перевищує 1 000 000 гривень	Не перевищує 3 000 000 грн	Не перевищує 5 000 000 гривень
Ставка ЄП	Від 1 до 10 відсотків розміру мінімальної заробітної плати	Від 2 до 20 відсотків розміру мінімальної заробітної плати	3 відсотки від доходу – у разі сплати податку на додану вартість; 5 відсотків від доходу – у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку	
Податковий період	Календарний рік	Календарний квартал	Календарний квартал	Календарний квартал
Строки сплати ЄП	Шляхом здійснення авансового внеску не пізніше 20 числа (включно) поточного місяця		Протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації за податковий (звітний) квартал	
Строки подання податкової декларації	Протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного року	Протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу	Протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу	Протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу
Ведення обліку	Ведеться книга обліку доходів шляхом щоденного, за підсумками робочого дня, відображення отриманих доходів		Платники податку на додану вартість ведуть облік доходів та витрат, інші ведуть книгу обліку доходів	Використовуються дані спрощеного бухгалтерського обліку щодо доходів та витрат
Застосування реєстраторів розрахункових операцій	Не застосовують	Не застосовують	Не застосовують	Застосовують

Відповідно до змін збільшився перелік видів діяльності, що забороняється здійснювати суб'єктам господарювання, які є платниками єдиного податку. Також замість терміна "виручка" введено новий термін "дохід", розрахунок якого дещо відрізняється від розрахунку виручки. Так, наприклад, відтепер у дохід не включаються такі види доходу, які раніше підлягали зарахуванню до виручки:

- сума отриманого страхового відшкодування;
- доходи, отримані від реалізації основних фондів;
- суми фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, отриманої та поверненої протягом 12 календарних місяців з дня її отримання, та суми кредитів;
- суми коштів (аванс, передплата), що повертаються покупцю товару (робіт, послуг) – платнику єдиного податку та/або повертаються платником єдиного податку покупцю товару (робіт, послуг), якщо таке повернення відбувається внаслідок повернення товару, розірвання договору або за листом-заявою про повернення коштів;
- відсотки банку по депозитному рахунку.

Необхідно відмітити, що даний закон має деякі недоліки. Наприклад, згідно з законом спрощена система оподаткування не поширюється на діяльність у сфері організації, проведення азартних ігор (пункт "1" підпункту 291.5.1 пункту 291.5 статті 291). Однак Законом України "Про заборону

грального бізнесу в Україні" (№ 1334-VІP від 15 травня 2009 року) гральний бізнес в Україні заборонено. Крім того, у Законі зазначається, що спрощена система оподаткування не поширюється на такий вид діяльності, як "управління підприємствами" (пункт "7" підпункту 291.5.1 пункту 291.5 статті 291). Такий вислів потребує більш детальної конкретизації, оскільки при практичному застосуванні може тлумачитися неоднозначно [5].

Не повною мірою узгоджується з принципами податкового законодавства України вимога, згідно з якою спрощена система оподаткування не поширюється на фізичних та юридичних осіб-нерезидентів. Зокрема, принцип рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації передбачає забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу" (пп. 4.1.2 п. 1 ст. 4 розділу І ПК України) [5].

Проте необхідно відмітити значне зменшення податкового навантаження на суб'єктів малого підприємництва – юридичних осіб, адже рівень оподаткування суб'єктів малого підприємництва – юридичних осіб – пропонується зменшити у декілька разів – відповідно з 6 та 10 відсотків (за чинними нормами) до 3 та 5 відсотків бази оподаткування залежно від режиму сплати ПДВ. Такі зміни можуть бути викликані бажанням держави підтримати суб'єктів малого підприємництва та виведенням з тіньової економіки значних сум доходів, які до цього приховувались.

Закон "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України" (щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва) має свої недоліки та переваги. Тому пропонується перегляд тексту закону, та доведення його до відповідності нормам усіх діючих нормативно-правових актів України.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Концепція проекту Закону України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" від 22.04.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 2. <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 3. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва : Указ Президента України із змінами та доповненнями від 24.06.1999 р. № 746/99. 4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України (щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва) : Закон України від 20.10.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 5. Висновок КМУ на проект Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України" № 8521 від 16.05.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 657.37:006.322

Макарова Є. І.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕХОДУ УКРАЇНИ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Анотація. Розглянуто проблеми, з якими зіткнулися українські підприємства під час переходу до міжнародних стандартів фінансової звітності.

Аннотация. Рассмотрены проблемы, с которыми столкнулись украинские предприятия во время перехода к международным стандартам финансовой отчетности.

Annotation. The problems of Ukrainian enterprises in the process of conversion to International Financial Reporting Standards have been considered.

Ключові слова: МСФЗ, Закон "Про бухоблік", облік.

Бухгалтерський облік є інформаційною базою для складання не тільки фінансової звітності, а й податкової, управлінської, статистичної, інших видів звітності. Формування достовірної звітності – це одне з найважливіших питань, оскільки економічні і правові важелі створюють низку проблем, що стримують цей процес. З отриманням державного суверенітету в Україні розпочалися широкомасштабні економічні реформи. Відмінність у системах господарювання вимагає перегляду системи обліку

та звітності суб'єктів господарської діяльності. Нові методи господарювання висувають нові вимоги до якості та способів подачі інформації, яка є основою для прийняття управлінських рішень.

Питаннями МСФЗ у країні займаються такі професійні установи, як Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України (ФПБАУ) та Українська консалтингова мережа (УКМ) ФПБАУ, значний внесок у розробку зазначених питань зробили вчені Петраченко О. А., Франко Ю. П., Яковенчук О. О. та ін. Однак залишається невирішеним ряд питань щодо етапів переходу підприємств до використання МСФЗ при веденні обліку.

Актуальність переходу до Міжнародних стандартів фінансової звітності обумовлена такими факторами:

розширення як вертикальних, так і горизонтальних господарських зв'язків призвело до активізації самостійності суб'єктів господарювання, яким для прийняття рішень необхідна якісна інформація, що повно та вірогідно відображає всі економічні процеси;

стійка тенденція щодо збільшення кількості підприємств, що займаються міжнародним бізнесом;

вихід українських підприємств на міжнародні фінансові ринки, що вимагає надання фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів;

потреба у значних іноземних капіталах, тому що використання міжнародних стандартів дає можливість іноземним інвесторам адекватно оцінювати свої вигоди від капіталовкладень у компанію; поступова інтеграція в європейський економічний простір.

Ці фактори стали підставою для здійснення реформи системи бухгалтерського обліку і звітності. У нових умовах господарювання завданням бухгалтерського обліку є переорієнтування на інтереси споживачів облікової інформації – інвесторів, тому що до цього часу вони обслуговували тільки потреби державних фіскальних органів.

Згадка про міжнародні стандарти вперше зустрічається в Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" (далі закон про Бухоблік). Так, у ст. 1 цього Закону під національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку розуміється нормативно-правовий акт, затверджений Міністерством фінансів України, що визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, які не суперечать міжнародним стандартам [1], хоча донедавна розшифровки поняття "Міжнародні стандарти" Закон про бухоблік не містив. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", розроблений у цілях реалізації Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні виправив це, доповнивши ст. 1 Закону про бухоблік абзацом чотирнадцятим такого змісту: "міжнародні стандарти фінансової звітності – прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності" [2].

Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі – МСФЗ) включають:

– Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS);

– Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS);

– Інтерпретації, розроблені Комітетом з інтерпретації міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRIC) або раніше діючим Постійним Комітетом з інтерпретації (SIC).

МСФЗ – це ефективний інструмент підвищення прозорості та зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для визначення доходів і витрат, оцінювання активів і зобов'язань [3].

Для полегшення введення МСФЗ в Україні було вдосконалено нормативно-правову базу, зокрема було прийнято Закон України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС" (остання редакція від 8 липня 2011 року) [4]. Цей Закон визначає механізм досягнення Україною відповідності критеріям набуття членства в Європейському Союзі і вказує на пріоритетні сфери, у яких здійснюється адаптація законодавства України, зокрема до них віднесений бухгалтерський облік.

Із прийняттям змін до Закону "Про бухоблік" МСФЗ є не просто базою для розробки національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Починаючи з 1 січня 2012 року вони будуть обов'язковими до безпосереднього застосування низкою вітчизняних суб'єктів господарювання, а також можуть бути використані при підготовці фінансової звітності всіма іншими.

Однак ряд питань щодо провадження МСФЗ залишається невирішеним. Так, наприклад, не зовсім зрозуміло, з якого саме звітного періоду (за 2011 чи 2012 рік) фінансову звітність потрібно/можна складати із застосуванням МСФЗ. Виходячи з положень п. 2 Закону "Про внесення змін до Закону про бухоблік", цей Закон набирає чинності з дня опублікування, крім пп. 3 і 4 п. 1, що діють з 1 січня 2012 року. Водночас граничним терміном подання річної фінансової звітності є 9 лютого року, наступного за звітним (для фінансової звітності за 2011 рік – це 09.02.2012 р.) [2].

Залишається незрозумілим, які МСФЗ застосовувати для складання фінзвітності. Згідно з вимогами, що висуваються ч. 1 ст. 121 Закону про бухоблік, для складання фінансової звітності МСФЗ підлягають застосуванню тільки у випадку, коли "офіційно оприлюднені на веб-сайті Міністерства фінансів України" [1]. Проте на офіційному сайті Мінфіну викладено неактуалізований текст (виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, зі змінами станом на 1 січня 2009 року) МСФЗ, що, як відомо, постійно вдосконалюються та змінюються. Тому перед підприємствами, які зобов'язані або самостійно вирішили застосовувати МСФЗ, у повсякденній практиці напевно виникне дилема: яким варіантом МСФЗ керуватися при складанні фінансової звітності – застарілою редакцією, розміщеною на сайті Мінфіну, або ж останньою переглянутою їх версією, щоб дійсно забезпечити порівнянність їх фінансової звітності зі звітами іноземних компаній. Незрозуміло також, з яких джерел підприємства повинні дізнатися про відповідність МСФЗ Закону про бухоблік. Якщо Мінфін не оновить редакції МСФЗ та наполягатиме на застосуванні варіанта, що

опубліковано на його офіційному сайті, підприємствам, для яких складання звітності за МСФЗ не є обов'язковим, немає сенсу складати на їх базі свою фінансову звітність, оскільки, щоб отримати фінансову звітність, насправді складену за МСФЗ, їм доведеться займатися трансформацією даних звітності, підготовленої за застарілою версією МСФЗ, або ж паралельно вести облік фінансово-господарських операцій відповідно до чинних приписів МСФЗ.

Щодо загальних проблем, пов'язаних із впровадженням МСФЗ, можна виділити такі. Так, введення обліку за міжнародними стандартами в компанії вимагає абсолютно нових знань і практичних навичок роботи бухгалтерів та працівників фінансових служб. Виникає необхідність у навчанні та підвищенні кваліфікації співробітників компанії. Кожне конкретне підприємство веде власний управлінський облік, згідно з яким визначає витрати і доходи, а ті форми, що держава визначила для ведення обліку, підприємство складає чисто формально, та не завжди правдиво.

Варто зазначити той факт, що МСФЗ орієнтовані тільки на комерційні підприємства, створені та функціонуючі для отримання прибутку. Отже, МСФЗ жодним чином не регулюють складання звітності некомерційними організаціями, а саме: громадськими, бюджетними, благодійними та ін. Чинні міжнародні стандарти також не призначені для застосування підприємствами малого та середнього бізнесу, що значно звужує сферу їх розповсюдження. МСФЗ не прийнятні для використання середніми, а тим паче малими підприємствами через високі, порівняно з доходами та оборотами підприємств, витрати на складання комплексу звітності за вимогами міжнародних стандартів [2].

Отже, процес впровадження МСФЗ в Україні залишається недостатньо описаним та висвітленим. Ряд положень потребує додаткового роз'яснення. Так, для ефективного використання МСФЗ вітчизняними підприємствами необхідно додатково визначити звітний період, що буде потребувати обов'язкового надання звітності за МСФЗ. Слід постійно оновлювати версію МСФЗ на сайті Мінфіну, адже вона є базою для складання звітності. Також є важливим впровадження системи підготовки кадрів, які зможуть компетентно працювати з МСФЗ. Вирішення цих питань дозволить використовувати всі можливості МСФЗ повною мірою.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 2. Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" : Закон України від 12.05.2011 р. № 3332-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 3. Картузова Т. В. Необхідність переходу України на міжнародні стандарти фінансової звітності / Картузова Т. В. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20.9. – С. 176–179. 4. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 339.727.2:336.71(477)

Мороз Ю. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Анотація. Досліджено питання ролі, входження й ефективного функціонування іноземного капіталу в банківській системі України, а також позитивне та негативне значення цих процесів. Запропоновано заходи зі зменшення негативного впливу іноземного капіталу на банківську систему України.

Аннотация. Исследованы вопросы роли, входа и эффективного функционирования иностранного капитала в банковской системе Украины, а также позитивное и негативное влияние этих процессов. Предложены мероприятия по уменьшению негативного влияния иностранного капитала на банковскую систему Украины.

Annotation. Questions of a role, an input and effective functioning foreign capital in bank system of Ukraine, and also positive and negative influence of these processes are investigated. Ways for reduction negative influence of the foreign capital on bank system of Ukraine are offered.

Ключові слова: банк, банківська система, іноземний капітал, регулювання та контроль іноземного капіталу в банківській системі.

Актуальність теми обумовлена тим, що вітчизняна економіка в умовах економічної та політичної нестабільності потребує підвищення рівня конкурентоспроможності та надійності через укріплення її банківського сектору. Необхідною в цих умовах вбачається участь іноземного капіталу у розбудові банківського сектору задля переймання передового досвіду, методів роботи та стандартизації головних аспектів банківської діяльності [1].

На сьогоднішній день спостерігається активна інтеграція іноземного капіталу впливових фінансових установ до національної банківської системи України. Присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Водночас слід зважати на низку фінансових ризиків, пов'язаних зі швидким зростанням частки іноземного банківського капіталу. Вони можуть призвести до втрати суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, можливого посилення нестабільності, несподіваних коливань ліквідності банків, імовірного відпливу фінансових ресурсів.

Дослідженням розвитку банківського капіталу та проблемам залучення іноземного банківського капіталу присвячено праці вітчизняних та зарубіжних учених Базилевича В. Д., Барановського О. І., Буковського І. В., Вітлінського В. В., Гейця В. М., Корнєєва В. В., Новицького В. Є. та ін. У своїх працях вони досліджували суть поняття іноземного банківського капіталу, визначали його класифікацію, а також регулювання потоків іноземного капіталу та його участь у банківській сфері.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних і методичних засад розвитку національної банківської системи під впливом входження іноземного капіталу, обґрунтування практичних рекомендацій щодо регулювання та контролю доступу іноземного капіталу в банківську систему України.

Об'єктом дослідження є процеси входження та функціонування іноземного капіталу в банківській системі України в умовах лібералізації фінансово-кредитної сфери.

Предметом дослідження стали теоретичні, методичні та практичні питання регулювання і контролю за функціонуванням іноземного капіталу в банківській системі України.

При аналізі використовувалися теоретичні та емпіричні методи дослідження економічних явищ. Теоретичні методи (гіпотезико-дедуктивний, системно-структурний аналіз) були застосовані при визначенні економічної сутності банківського капіталу та його місця в структурі ресурсів банку. Емпіричні методи дослідження (порівняння, спостереження, аналіз) використовувались у процесі аналізу впливу іноземного капіталу на банківську систему України при різних масштабах його присутності. Методологічною основою роботи є системний підхід до аналізу взаємозв'язку економічних явищ та процесів, творче осмислення праць українських та зарубіжних учених з питань функціонування іноземного капіталу в банківській системі.

На сьогодні з певністю можна стверджувати, що українська банківська система вже значною мірою інтегрована у світовий фінансовий ринок. Говорячи про прихід іноземного капіталу в банківську систему України, треба дотримуватись того принципу, що допуск філій іноземних банків на фінансовий ринок України має задовольняти перш за все національні інтереси. Слід зазначити, що іноземні інвестори приходять на український банківський ринок не з метою підвищити його капіталізацію, а з метою збільшення активних операцій та отримання прибутку. Причини в тому, що філії не є окремими самостійними юридичними особами, а лише структурними підрозділами іноземних банків, діяльність яких регулюється іноземним законодавством і які абсолютно непідконтрольні Національному банку України. Як наслідок, необхідний прихід філій іноземних банків на фінансовий ринок України може призвести до того, що переважна частина банківських операцій буде сконцентрована у цих установах.

Отже, іноземний банківський капітал – це сукупність інститутів, які повністю або частково створені за рахунок іноземного капіталу, здійснюють свою діяльність на території країни і сприяють розвитку банківської системи [2].

Наразі іноземний капітал в Україні представлений 23-ма країнами. Найбільшу частку в загальній сумі становить капітал Росії (9,7 %), Кіпру (20,3 %), Австрії (20,3 %), Франції (12,3 %), Нідерландів (8,2 %), Польщі (7,9 %), Швеції (6,1 %) [3]. Що ж до наймасштабніших операцій іноземних банків і українських, то можна відмітити: придбання шведським Swedbank ТАСКомерцбанку, німецьким Комерцбанком українського банку "Форум", консолідацію австрійського банку "Райффайзен" та українського "Аваль" в єдиний орган банківської системи Райффайзен Банк Аваль [4].

Найбільша частка іноземних активів контролюється інвесторами з колишніх метрополій – Росії (12 %) та Австрії (35 %). Спільність історичного минулого і геополітичні амбіції урядів даних держав безперечно відіграли свою роль у процесі захоплення українського банківського ринку. Решта великих банків з іноземним капіталом належить французьким, італійським, угорським, німецьким, шведським інвесторам, що свідчить про особливу зацікавленість у контролі над українським банківським бізнесом фінансових інститутів з Європейського Союзу [3].

Присутність іноземного капіталу у банківській сфері України може мати як позитивні, так і негативні моменти. Серед позитивних відзначимо: залучення іноземних інвестицій, зростання реального рівня рентабельності банківської системи, зменшення кількості проблемних банків через їх консолідацію із закордонними банками, розширення обсягів кредитування населення.

В Україні немає суттєвих законодавчих бар'єрів входження іноземного капіталу в національну банківську сферу. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 р. значно розширює можливості проникнення філій іноземних банків [5]. Так, за станом на 1 лютого 2011 р. в Україні діяли 55 банків з іноземним капіталом із 195 зареєстрованих, у тому числі 20 – зі 100 % іноземного капіталу. Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків за роки (2010 – 2011) зростає з 35,8 до 40,6 % – на 4,8 %, тобто іноземний капітал усе швидшими темпами впливає на банківську систему нашої держави [3]. Іноземний банківський капітал представлений групою учасників, до якої входять: Raiffeisen International, UniCredit Group, BNP Paribas, Eurobank EFG Group,

Commerzbank Auslandsbanken Holding AG, ABH Ukraine Limited, Уряд та ЦБ Росії, Erste Group, Volksbank AG, Intesa San Paolo, Calion Group, Societe Generale Group та ін. За два останні роки іноземним інвесторам вдалося взяти під контроль майже всіх основних лідерів вітчизняного банківського ринку: Райффайзен Банк Аваль (8,7 % ринку), УкрСиббанк (7,06 %), ОТПБанк (3,5 %) [4].

До негативних наслідків функціонування банків з іноземним капіталом в Україні можна віднести такі факти:

1) діяльність філій іноземних банків може створювати додаткові ризики для банківської системи, серед основних слід виділити ризик банкрутства материнського банку, ризик спекулятивної діяльності, політичний ризик;

2) іноземні банки можуть нав'язувати модель деформованого розвитку, коли цілі іноземних банків не збігаються з соціально-економічними пріоритетами країни;

3) можливий неконтрольований відтік капіталу з країни, погіршення конкурентоспроможності українських банків, ризик залежного розвитку [6].

Сьогодні немає потреби протистояти процесам глобалізації у фінансовій сфері. Але можна й потрібно протистояти і протидіяти впливу негативних факторів, притаманних цим процесам на нинішньому етапі їх розвитку. Необхідно управляти процесами входження іноземних банків на вітчизняний фінансовий ринок, регулювати їх діяльність у тих напрямках, які відповідають інтересам вітчизняної економіки, забезпечують стабільність функціонування вітчизняної банківської системи. Збільшення частки іноземного банківського капіталу у банківській системі України має відбуватися поступово – відповідно до створення сприятливих внутрішніх умов розвитку банківського сектору та підвищення конкурентоспроможності національного банківського капіталу [7].

Отже, зростання кількості банків з іноземним капіталом має більше позитивних наслідків, сприяючи поглибленню економічної інтеграції України з розвинутими країнами. Але слід враховувати, що головною проблемою у діяльності філій іноземних банків є недосконалість законодавства у частині визначення інструментів впливу за необхідності на діяльність філії, що не є юридичною особою.

Таким чином, необхідно запровадити моніторинг доступу іноземного банківського капіталу на основі національних пріоритетів розвитку і розробити раціональну стратегію державного управління процесом входження іноземних банків в Україну, яка полягає в тому, щоб максимально інтегрувати іноземні банки в українську економіку, орієнтуючи їх на виконання пріоритетних національних завдань. Реалізація таких заходів дасть змогу нейтралізувати або принаймні мінімізувати негативні наслідки збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України, а також сповна скористатися перевагами такої присутності для подальшої розбудови національної економіки.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Барановський О. Іноземний капітал на ринках банківських послуг України, Росії та Білорусі / Барановський О. // Вісник НБУ. – 2007. – № 9. – С. 12–15. 2. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України / Геєць В. // Дзеркало тижня. – 2007. – № 26 (605). – С. 124–126. 3. Статистичні дані [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.merit.com.ua>. 4. Офіційна Інтернет-сторінка Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. 5. Про банки та банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 6. Смовженко Т. Управління процесом зростання участі іноземних інвесторів у роботі банківської системи України / Смовженко Т., Другов О. // Вісник НБУ. – 2008. – № 1. – С. 16–19. 7. Крилова В. В. Перспективи консолідації банківського сектору України / Крилова В. В., Крилова А. А. // Вісник Української академії банківської справи. – 2008. – № 1(24). – С. 76–80. 8. Шаповалов А. Присутність іноземного капіталу в банківському секторі України / Шаповалов А. // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 4. – С. 2–7. 9. Матвієнко В. Вплив іноземного капіталу на інвестиційний клімат в Україні / Матвієнко В., Матвієнко П. // Вісник НБУ. – 2008. – № 10. – С. 37–38.

УДК 658.15:005.332.4

Репная А. В.

Студент 1 року магістратури
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ФИНАНСОВОЕ СОСТОЯНИЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И ЕГО РОЛЬ В КОНКУРЕНТНОЙ БОРЬБЕ

Аннотация. Проанализировано финансовое состояние предприятия как один из наиболее объективных и достоверных источников информации, используемых в целях конкурентной борьбы.

Анотация. Проаналізовано фінансовий стан підприємства як одне із найбільш об'єктивних і достовірних джерел інформації, що використовуються з метою конкурентної боротьби.

© Репная А. В., 2012

Annotation. A financial condition of the enterprise, as one of the most objective and reliable sources of information used for the purposes of competitive struggle have been analysed.

Ключевые слова: финансовое состояние, финансовые ресурсы, конкурентоспособность, конкурентная борьба.

Успешная хозяйственная деятельность предприятия в долгосрочной перспективе возможна лишь при соответствующем финансовом состоянии, которое характеризуется рядом показателей, отражающих наличие и использование его денежных ресурсов. Для оценки такого состояния требуется всесторонний анализ всех без исключения аспектов финансовой деятельности хозяйствующего субъекта.

В настоящее время опубликовано множество изданий по различным аспектам анализа и оценки финансового состояния. В данной работе делается попытка изменить общепринятое представление о целях финансового анализа и подчеркнуть его роль в конкурентной борьбе. Недостаточность освещения данного вопроса в экономической литературе подтвердила актуальность выбранной темы исследования.

Существенный вклад в развитие и совершенствование методов анализа финансового состояния сделали: Базилинская О. Я., Доля В. Т., Крамаренко Г. О., Литвин Б. М., Пертяева З. Ф., Подольская В. О., Прокопенко И. Ф., Савицкая Г. В., Стельмах М. В., Шадрина Г. В., Яриш О. В. и др.

Целью данной работы является рассмотрение понятия финансового состояния и обоснование значимости его анализа в конкурентной борьбе.

Достижение поставленной цели предусматривает решение следующих задач: изучить и уточнить сущность понятия "финансовое состояние предприятия"; рассмотреть основные виды и направления анализа финансового состояния; выявить ключевые особенности финансового состояния; сформулировать методы обобщения результатов анализа финансового состояния; обосновать необходимость применения финансового анализа в конкурентной борьбе.

Объектом исследования является финансовое состояние предприятия. Предметом исследования выступает анализ финансового состояния, как источник информации, используемый в целях конкурентной борьбы.

В условиях жесткой конкуренции руководство хозяйствующего субъекта, отвечающее за принятие решений, должно иметь полное представление о возможностях, сильных и слабых сторонах конкурентов и потенциальных партнеров по бизнесу. Информация о состоянии конкурирующих фирм дает возможность оценить тенденции развития рынка, а также во время скорректировать собственные планы.

Конкурентная разведка представляет собой сбор информации о других участниках рынка с использованием законных средств при разработке стратегии и продвижении своего предприятия. Для руководителей такая информация является наибольшей ценностью, а успех во многом определяется способностью ее собирать и анализировать.

Одним из наиболее простых и доступных средств получения объективной и достоверной информации об эффективности деятельности какого-либо хозяйствующего субъекта является проведение анализа его финансового состояния. Главным направлением практической реализации анализа является мониторинг изменений во внутренней среде субъекта, выявление возможностей повышения эффективности функционирования в будущем, определение места в рыночной структуре путем сопоставления собственных результатов с результатами конкурентов.

Анализ финансового состояния – важнейший этап разработки долгосрочной программы развития предприятия. Он позволяет дать реальную оценку собственных финансовых ресурсов и определить возможности и направления их использования.

В экономической литературе нет однозначного определения финансового состояния предприятия.

К примеру, Подольская В. О. под финансовым состоянием понимает способность предприятия финансировать свою деятельность, которая характеризуется обеспеченностью финансовыми ресурсами, необходимыми для нормального функционирования предприятия, целесообразностью их размещения и эффективностью использования, финансовыми взаимоотношениями с другими юридическими и физическими лицами, платежеспособностью и финансовой устойчивостью [1].

Шадрина Г. В. в своей работе дает более лаконичное определение финансового состояния предприятия и считает, что "это показатель его финансовой конкурентоспособности, то есть кредитоспособности, платежеспособности, выполнения обязательств перед государством и другими предприятиями" [2].

Доля В. Т. под финансовым состоянием понимает его способность (или неспособность) финансировать свою деятельность и вести своевременные расчеты с поставщиками, банками, страховщиками, бюджетом и другими контрагентами [3].

В процессе исследования было выявлено, что большинство авторов сводят сущность финансового состояния к совокупности показателей, отражающих наличие, размещение и использование финансовых ресурсов. Безусловно, такая формулировка данного понятия абсолютно верна, но хотелось бы подчеркнуть, что финансовое состояние представляет собой не только совокупность фактических значений определенных параметров, но и результат прошлых действий и событий, которые привели к наличию последних. Автором предлагается уточнить определение финансового состояния предприятия следующим образом: финансовое состояние – это результат хозяйственной деятельности предприятия, позволяющий оценить способность предприятия непрерывно функционировать, выполнять все свои обязательства, эффективно использовать капи-

тал в границах допустимого риска, обладать необходимым уровнем ликвидности, платежеспособности, финансовой устойчивости.

По данным исследования, проведенного в 2001 году специалистами Шеффилдского университета, 42 % средних и малых предприятий Европы используют финансовые показатели своих конкурентов для оценки собственного бизнеса, а 74 % предприятий считают такой анализ эффективным [4].

Принято выделять два вида финансового анализа: внутренний и внешний.

Внутренний анализ проводится работниками предприятия. Его информационная база включает любую информацию предприятия, полезную для принятия управленческих решений. Этот анализ заключается в определении основных факторов, влияющих на результаты работы предприятия, политики выплаты дивидендов, а также политики финансирования и управления рисками.

Результаты внутреннего анализа используются для планирования, контроля и прогнозирования финансового состояния. Его цель – установить равномерное поступление денежных средств и разместить собственные и заемные средства таким образом, чтобы обеспечить стабильное функционирование предприятия, получение максимальной прибыли и недопущение банкротства.

По мнению Шадриной Г. В. [2], финансовый анализ, основывающийся на данных финансовой отчетности, носит характер внешнего, то есть проводимого за пределами предприятия. Аналитики, проводящие внешний анализ финансового состояния, не имеют доступа к внутренней информации предприятия, и поэтому он менее детализирован и более формализован.

Нужно отметить, что внешний анализ финансового состояния основан главным образом на относительных показателях, так как абсолютные показатели в условиях инфляции практически невозможно привести в сопоставимый вид. Существует несколько основных направлений такого анализа.

Чем выше устойчивость предприятия, тем более оно независимо от неожиданного изменения рыночной конъюнктуры и, следовательно, тем меньше риск оказаться на грани банкротства. Для обеспечения финансовой устойчивости предприятие должно обладать гибкой структурой капитала, уметь организовать его движение таким образом, чтобы обеспечить постоянное превышение доходов над расходами с целью сохранения платежеспособности и создания условий для самофинансирования [5].

Анализ платежеспособности предприятия и ликвидности баланса. Платежеспособность характеризует возможность предприятия своевременно погашать свои обязательства наличными денежными ресурсами. При внутреннем анализе платежеспособность прогнозируется на основании изучения денежных потоков, внешний же анализ базируется на показателях ликвидности. При этом под ликвидностью понимают степень покрытия долговых обязательств предприятия его активами, срок превращения которых в денежную наличность соответствует сроку погашения платежных обязательств [5].

Анализ эффективности использования собственного и заемного капитала. В процессе анализа определяется насколько оптимальна структура капитала по составу и источникам образования, какую долю занимают собственные средства, а какую – заемные. Необходимость в собственном капитале обусловлена требованиями самофинансирования предприятий. Он является основой самостоятельности и независимости. Однако нужно учитывать, что финансирование деятельности предприятия только за счет собственных средств не всегда для него выгодно. От того, насколько оптимально соотношение собственного и заемного капитала, во многом зависит финансовое состояние предприятия.

Анализ показателей рентабельности. Рентабельность является относительным показателем экономической эффективности. С ее помощью можно оценить степень эффективности использования предприятием своих материальных, трудовых и денежных ресурсов.

При проведении анализа необходимо учитывать несколько особенностей финансового состояния, таких как динамичность, относительность и противоречивость.

Во-первых, речь идет о том, что в условиях быстро меняющейся среды, порой достаточно непредсказуемой, финансовое состояние хозяйствующего субъекта просто не может оставаться неизменным. Поэтому для оценки тенденций деятельности предприятия принято использовать горизонтальный и трендовый анализ.

Во-вторых, насколько бы не были высоки значения финансовых показателей сравнительно с нормативными значениями, они могут оказаться достаточно низкими относительно соответствующих значений у конкурентов. Поэтому для эффективного управления руководители должны учитывать не только динамику финансовых показателей своей компании, но и анализировать данные конкурентов.

В-третьих, важно понимать, что среди огромного количества взаимосвязанных и взаимозависимых финансовых показателей достаточно трудно определить их приоритетность и оценить с их помощью наиболее эффективный способ размещения собственных и заемных финансовых ресурсов. В связи с этим возникают некоторые противоречия в финансовом состоянии. К примеру, чтобы обладать определенной финансовой независимостью, предприятию необходимо иметь достаточный объем собственного капитала, который обычно направляется на финансирование необоротных и части оборотных активов. Подобное использование капитала приводит к снижению платежеспособности и уменьшению уровня ликвидности. С другой стороны, вложив финансовые ресурсы в абсолютно ликвидные активы, можно увеличить уровень ликвидности, но при этом значительно снизится эффективность использования капитала. Чтобы увеличить доходность предприятия, можно осуществить капитальные инвестиции за счет заемного капитала, но в то же время его привлечение негативно скажется на уровне финансовой независимости. Таким образом, за счет даже незначительных изменений в способах размещения и использования финансовых ресурсов можно добиться перехода предприятия с одного типа финансового состояния к другому.

Чтобы оценить и обобщить результаты анализа финансового состояния конкурентов, автором предлагается использовать метод рейтинговых оценок, что позволит не только выделить ведущих участников рынка, но и определить положение собственного предприятия в отрасли, а также перспективы развития. Для наглядности представления рекомендуется построить радар конкурентоспособности, основанный на расчете интегральных показателей конкурентоспособности.

Подводя итог, можно сказать, что важность анализа финансового состояния предприятий в конкурентной разведке заключается в способности оценить с его помощью относительную устойчивость конкурентов в отрасли, определить их сильные и слабые стороны, способность к противостоянию возможным рискам, а также сопоставить собственные результаты деятельности с результатами конкурентов и среднеотраслевыми стандартами. Кроме того, это позволяет формировать соответствующую финансовую политику и разрабатывать мероприятия, направленные на повышение эффективности использования финансовых ресурсов предприятия. Можно с уверенностью утверждать, что использование анализа финансовых результатов в конкурентной борьбе – это первый шаг в определении дальнейшей стратегии предприятия и установлении четких задач на будущее.

Таким образом, в ходе исследования автором было сформулировано новое понятие финансового состояния предприятия, рассмотрены его основные направления и выявлены ключевые особенности. Кроме того, для обобщения результатов анализа финансового состояния было предложено использование метода рейтинговых оценок и построение радара конкурентоспособности.

Научн. рук. Пилипенко А. А.

Литература: 1. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / Подольська В. О., Ярш О. В. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с. 2. Шадрин Г. В. Экономический анализ / Шадрин Г. В. – М., 2005. – 161 с. 3. Доля В. Т. Экономический анализ : учебн. пособ. / Доля В. Т. – 2-е изд., доп. и перераб. – К. : Кондор, 2007. – 224 с. 4. Нетесова А. Бенчмаркинг финансовых показателей [Электронный ресурс] / Нетесова А. – Режим доступа : www.fd.ru/number.htm?id=13615). 5. Давлюд Г. Г. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия : автореферат дипломной работы на присвоение квалификации экономист [Электронный ресурс] / Давлюд Г. Г. – Режим доступа : www.phlygnikova.ru/dlia_diplomnikov_byhgalterov/avtoreferat/index.html).

Брихаров Є. І.

УДК 657.24 (477)

Студент 1 року магістратури
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАННЯ ОЦІНКИ ГУДВІЛА ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто основні проблеми оцінки гудвіла підприємств в Україні. Запропоновано на базі світової практики застосовувати певні підходи до методів розрахунку внутрішнього гудвіла.

Анотация. Рассмотрены основные проблемы оценки гудвила предприятий в Украине. Предложено на базе зарубежного опыта применять определенные подходы к методам расчета внутренне созданного гудвила.

Annotation. The main problems of estimation of goodwill of enterprises in Ukraine are examined. It is offered on the base of foreign experience to apply the certain approaches to near the methods of calculation of internal goodwill.

Ключові слова: гудвіл, нематеріальний актив, ринкова вартість, балансова вартість.

У XXI ст. найбільш дорогими брендами є компанії, що працюють у сфері інформаційних технологій, продуктом діяльності яких є нематеріальний актив. На сьогодні ця тенденція набула таких обертів, що навіть промислові компанії збільшують свій баланс не за рахунок матеріальних активів, а за рахунок "бренда". Промисловий потенціал України на висоті, проте лише цього замало, тому тема відповідності світовим тенденціям, підтримки розвитку брендингу загалом та гудвіла зокрема є досить актуальною.

Питання оцінки гудвіла досліджували В. Діба [1], Л. Городянська [2], Бомжо В. П. [3], однак гудвіл дотепер є рідким явищем обліку українських підприємств.

© Брихаров Є. І., 2012

Мета дослідження – виявити й оцінити можливі проблеми щодо запровадження обліку гудвіла на підприємстві.

Завдання дослідження полягає у розгляді проблеми організації методик обліку гудвіла, а також запропонуванні нововведень щодо вдосконалення запровадження його обліку.

Об'єктом дослідження є оцінювання гудвіла підприємства.

Предмет дослідження – методики оцінки гудвіла підприємства.

Оцінка гудвіла необхідна при купівлі-продажу підприємства, злитті-поглинанні або прийнятті управлінських рішень щодо вартості підприємства (компанії), і визначають його як різницю між купівельною ціною підприємства як придбаного майнового комплексу в цілому та вартістю за бухгалтерським балансом усіх його активів і зобов'язань, якщо передбачається, що сторони угоди знають, за що покупець переплачує певні кошти, однак розкриття причин цього не є обов'язковим [4, с. 30].

Гудвіл може змінюватися під дією сукупності різних чинників, які можуть бути позитивними або негативними. Залежно від наявності перших або других чинників гудвіл можна розділити на позитивний і негативний. Негативний гудвіл (бедвіл) може складатися через некваліфікований персонал, нездатність порозумітися з владою в регіоні, незадоволеність державних органів, наявність судових процесів [1, с. 30].

Одна з методик оцінки гудвіла при придбанні підприємства визначає його вартість різниці між вартістю придбання підприємства та вартістю його ідентифікованих активів, що наведені в балансі підприємства, тобто:

Вартість гудвіла = Вартість придбання підприємства – (Вартість основних засобів + Вартість запасів + Вартість нематеріальних активів) [2, с. 42].

В Україні при обліку гудвіла необхідно враховувати такі основні два моменти, пов'язані з придбанням: придбане підприємство ліквідується; придбане підприємство не ліквідується, а стає дочірнім підприємством інвестора [2, с. 43–44].

Якщо підприємство внаслідок придбання його чистих активів іншим підприємством ліквідується, то покупець починаючи з дати придбання повинен відобразити в балансі активи і зобов'язання придбаного підприємства і будь-який гудвіл, що виникає в результаті придбання. У подальшому облік балансової вартості гудвіла, його амортизації здійснюється на рахунках обліку підприємства-покупця. Коли ж придбане підприємство не ліквідується, а продовжує здійснювати свою діяльність під контролем покупця (головного підприємства), то гудвіл показується не в окремому балансі покупця, а в консолідованому балансі групи за статтею "Гудвіл при консолідації", який підлягає амортизації протягом строку очікуваної його дохідності. Записи з нарахування амортизації гудвіла не показуються в обліку головного підприємства, а є коригувальними і впливають на показники лише консолідованої звітності [3, с. 15].

Амортизація гудвіла в обох вищезгаданих випадках здійснюється відповідно до вимог П(С)БО 19.

Первісна (балансова) вартість гудвіла зменшується щомісячним рівномірним нарахуванням амортизації протягом терміну корисного його використання, але не більше 20 років. Строк корисного використання гудвіла визначається з урахуванням прогнозованого строку діяльності підприємства; нормативно-правових актів або контрактів, що впливають на строк корисного використання, зміни попиту на продукцію (роботи, послуги) підприємства тощо. Якщо гудвіл на кінець року не відповідає ознакам активу, то він списується з включенням залишкової вартості до витрат [5].

В Україні нерідко як балансова, так і ринкова оцінки вартості підприємства штучно занижуються або збільшуються з різних причин. Перевищення ринкової вартості угод унаслідок помилкової оцінки гудвіла на основі завищених прогнозних значень доходів у багатьох великих зарубіжних компаніях стало впродовж останнього десятиріччя тенденцією, що змушує їх переоцінювати гудвіл і списувати значні кошти у вартості активів. В Україні із поширенням практики утворення негативного гудвіла, тобто із придбанням підприємства за вартістю, нижчою від ринкової, можна говорити або про відсутність інтелектуальних активів у складі капіталу, або про нехтування їх оцінки, що відповідає створенню умов для доведення підприємства до банкрутства [2, с. 42–43].

Враховуючи зазначене вище, а також те, що не всі елементи внутрішнього гудвіла визнаються активами, у світовій практиці склалася певні підходи до методів розрахунку внутрішнього створеного гудвіла, серед яких можна виділити такі:

1) метод надлишкових прибутків, який використовують під час передпродажної оцінки гудвіла. Він ґрунтується на порівнянні рентабельності чистих активів підприємства з середньою рентабельністю чистих активів на фінансовому ринку або по галузі;

2) альтернативний метод, який передбачає розрахунок величини гудвіла як різниці між вартістю підприємства з припущенням, що воно має у власності невідчутні активи та використовує їх у діяльності, та вартістю підприємства з припущенням, що воно не є власником тих самих невідчутних активів;

3) метод вартості торговельної марки (дохідний), за яким гудвіл розраховують через дисконтування прогнозованих і постпрогнозованих потоків прибутку, генерованих гудвілом;

4) оцінка гудвіла за допомогою показника ділової активності, для чого до показника середньорічного обсягу продажу застосовують коефіцієнт, який визначають емпірично, виходячи з аналізу угод купівлі-продажу за однорідними підприємствами;

5) залишковий метод, за яким оцінюють вартість придбаного гудвіла за міжнародними та національними стандартами обліку, тобто гудвіл дорівнює різниці вартості придбання і справедливої вартості придбаних чистих активів;

6) розрахунок коефіцієнта Д. Тобіна, який відображає співвідношення ринкової вартості компанії та відновлювальної вартості її активів [3, с. 15–17].

Найбільша відмінність оцінки гудвіла в Україні від світової полягає в тому, що бухгалтерський облік не дозволяє повністю оцінити нематеріальні складові внутрішнього гудвіла підприємств, що викликає істотні відмінності між бухгалтерською оцінкою вартості підприємств та їх ринковою ціною. Навіть за стандартами обліку оцінити можна лише гудвіл, який виникає в разі придбання: відповідно до П(С)БО 19 "Об'єднання підприємств", гудвіл – це перевищення частки придбання над справедливою вартістю ідентифікованих активів і зобов'язань на дату придбання; справедлива вартість – сума, за якою може бути здійснений обмін активу або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами [5].

Щодо оцінки внутрішнього гудвіла, то це питання є проблематичним, оскільки за вітчизняними та міжнародними стандартами не визнаються активами більшість складових гудвіла.

У якості модифікації оцінки внутрішнього гудвіла пропонується включати у статтю "гудвіл": витрати на дослідження, витрати на підготовку та перепідготовку кадрів, витрати на підвищення ділової репутації підприємства, на створення торгових марок та ін., які відповідно до П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" не визнаються активами, хоча витрати на них збільшують інтелектуальний та інформаційний капітал фірми.

Усе це призводить до суттєвих відхилень між реальною ціною, яку хоче отримати продавець, та ціною активів, що зазначені у балансі, тому потенційний інвестор повинен за власні кошти проводити серйозні маркетингові дослідження, щоб встановити реальну ціну компанії. Запропонована модифікація статті 065 "гудвіл", яка була б розписана за статтями розходів на неї, суттєво поліпшила б відносини між продавцем та інвестором.

На сьогодні інвесторам надають консервативні оцінки поточної вартості підприємства та його здатності до створення багатства загалом. Тому необхідно забезпечити бухгалтерській звітності більш надійну інформацію про такі нематеріальні активи. Цього можна досягти розширенням діючої моделі обліку та забезпеченням добровільного розкриття керівництвом ймовірного впливу нематеріальних активів на майбутню дохідність компанії.

Дані дослідження не є достатніми: потребує більш детального дослідження організація гудвіла підприємства та знаходження нових методів його правильного відображення для підвищення ефективності діяльності підприємства.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Диба В. Концепції гудвіла та інтелектуальний капітал / Диба В. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 3. – С. 30–34. 2. Городянська Л. Гудвіл та відтворювані інтелектуальні ресурси / Городянська Л. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 5. – С. 42–49. 3. Бомжо В. П. Кількісна оцінка ділової репутації підприємства / В. П. Бомжо, Г. С. Сінько // Економіка, фінанси, право. – 2009. – № 5. – С. 15–17. 4. Плотникова Л. А. Нематеріальні активи: обзор международного опыта и перспективы развития / Плотникова Л. А., Кастин А. Э. // Международный бухгалтерский учет. – 2006. – № 4. – С. 30–381. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 "Об'єднання підприємств" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

Лук'янчук О. О.

УДК 657.2:[336.77:332.2](477)

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ

Анотація. Розглянуто облік іпотечного кредитування, притаманні цій галузі проблеми та шляхи їх вирішення.

Аннотация. Рассмотрены учет ипотечного кредитования, присущие данной отрасли проблемы, а также пути их решения.

Annotation. Record mortgage lending, the inherent problems of the industry and ways of its solution are considered.

Ключові слова: іпотека, кредит, план рахунків, іпотечне кредитування.

Основною метою створення національної системи іпотечного кредитування є формування ефективних ринкових механізмів залучення довгострокових фінансових ресурсів у фінансово-

© Лук'янчук О. О., 2012

кредитну сферу. Застосування сучасних фінансових інструментів дає змогу розраховувати на вдосконалення системи іпотечного кредитування, що дасть змогу поступово знизити вартість іпотечних кредитів для населення та суб'єктів господарювання, а також збільшити строки кредитування. Іпотечне кредитування є одним із суттєвих важелів керування економікою країни, що обумовлює актуальність поширеного використання іпотеки в структурі банківських послуг. Незважаючи на недосконалу законодавчу базу, останнім часом обсяг іпотечних кредитів у кредитному портфелі банківських установ має стійку тенденцію до зростання. Через це актуальними стають проблеми, пов'язані з обліком іпотечного кредитування.

Актуальність дослідження даної проблеми обумовлює широке відображення її у науковій економічній літературі. Результати досліджень проблем іпотечного кредитування зазначені в наукових працях О. Євтуха, С. Тігіпко, О. Кіреєва, О. М'якишевської, О. Мартинів, І. Павлової, Н. Гришук, С. Кручок, Н. Задарей, С. Башлая та ін.

Метою даної статті є безпосереднє дослідження проблем у сфері обліку іпотечного кредитування, а також пошук їх вирішення.

Завдання дослідження – вивчення методик, які використовуються в процесі іпотечного кредитування, дослідження перспектив та проблем розвитку іпотечного кредитування в Україні, розгляд можливих шляхів подолання таких проблем.

Об'єкт дослідження становить іпотечне кредитування в Україні.

Предметом дослідження є облік операцій іпотечного кредитування в установі банку.

Обсяг іпотечних кредитів у докризовий період у кредитному портфелі банківських установ мав стійку тенденцію до зростання. У кризовий період більшість програм іпотечного кредитування були призупинені, але на сьогоднішній день іпотечне кредитування активно відновлюється найбільшими банками України. Незважаючи на те що проблемам іпотечного кредитування за останні роки була присвячена достатньо велика кількість наукових робіт, до проблем саме обліку такої операції зверталися дуже рідко. Здебільшого, всі публікації стосуються економічного змісту іпотеки та правового регулювання іпотечного кредитування та іпотечних ринків в Україні. Тому основною метою статті є аналіз стану та перспектив безпосередньо обліку операцій з іпотечного кредитування [1].

Іпотечний кредит – правовідносини, які виникають на підставі договору про іпотечний кредит між кредитором і боржником з приводу надання коштів у користування зі встановленням іпотеки.

Іпотека – вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника у порядку, встановленому законом [2]. Вартість предмета іпотеки визначається за угодою сторін або шляхом експертної оцінки у випадках, встановлених законом чи договором.

Фінансовий облік кредитних операцій банку, у тому числі іпотечного кредитування, здійснюється відповідно до Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затвердженої постановою Правління НБУ від 27.12.2007 р. № 48 [3]. У даній інструкції зазначено, що банк оцінює надані кредити, в тому числі і іпотечні, під час первісного визнання за справедливою вартістю, включаючи витрати на операцію, і відображає в бухгалтерському обліку відповідно як актив.

Для відображення в обліку операцій з надання іпотечних кредитів, нарахування і сплати відсотків за ними, нарахування резерву використовуються відповідні рахунки, визначені Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України затвердженою постановою Правління НБУ від 17.06.2004 р. № 280 [4].

Відображення в бухгалтерському обліку нерухомого майна, що є предметом іпотеки, здійснюється за позабалансовими рахунками групи 952 "Іпотека" Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України відповідно до обумовленого договором іпотеки чіткого та однозначного визначення предмета забезпечення та його цільового призначення. Для обліку предмета іпотеки використовуються рахунки: 9520 А "Земельні ділянки"; 9521 А "Нерухоме майно житлового призначення"; 9523 А "Інші об'єкти нерухомого майна". За дебетом рахунків проводяться суми вартості предмета іпотеки для забезпечення виконання зобов'язання боржника. За кредитом рахунків проводяться суми вартості предмета іпотеки в разі припинення основного зобов'язання, реалізації предмета іпотеки відповідно до законодавства України, набуття іпотекодержателем права власності на предмет іпотеки, визнання іпотечного договору недійсним, знищення (втрати) переданої в іпотеку будівлі (споруди), за умови невідновлення її іпотекодавцем, наявності інших підстав, передбачених законодавством України [2].

При оформленні іпотечного кредиту до документів, які є стандартними при оформленні кредитних операцій (кредитного договору та розпорядження на перерахування кредитних коштів) складається іпотечний договір. Іпотечний кредит реалізується під час виконання договору про іпотечний кредит, який повинен бути складений у письмовій формі і підлягає нотаріальному завір'енню. Облік іпотечних договорів, як і договорів застави, ведеться на позабалансових рахунках групи 980 "Документи за розрахунковими операціями" у сумі 1 гривні, реєстрація договору відбувається за дебетом рахунку [2].

Визнані банком доходи від наданих іпотечних кредитів відображаються в бухгалтерському обліку із застосуванням принципу нарахування та відповідності згідно з прийнятою банком обліковою політикою. Разом з тим бухгалтерський облік нарахованих доходів здійснюється не рідше одного разу на місяць за кожною операцією (договором) окремо. Процентні доходи за кредитами, у тому числі й іпотечними, визнаються за рахунками процентних доходів за класом 6 із застосуванням методу ефективною ставки відсотка [5]. При цьому нарахування процентів за фінансовими ін-

струментами здійснюється за номінальною процентною ставкою, що передбачена умовами договору (випуску), і відображається за рахунками з обліку нарахованих доходів і за класом 2, у якому містяться синтетичні рахунки для обліку нарахованих доходів за іпотечними кредитами.

Згідно з листом НБУ ввелися рахунки з обліку іпотечних кредитів, а саме: групи рахунків 208 "Іпотечні кредити, що надані суб'єктам господарювання", 212 "Іпотечні кредити, що надані органам державної влади", 213 "Іпотечні кредити, що надані органам місцевого самоврядування" та 223 "Іпотечні кредити, що надані фізичним особам". Відповідно були введені рахунки, на яких відображаються процентні доходи за іпотечними кредитами, а саме: 6029 "Процентні доходи за іпотечними кредитами, що надані суб'єктам господарювання", 6033 "Процентні доходи за іпотечними кредитами, що надані органам місцевого самоврядування", 6046 "Процентні доходи за іпотечними кредитами, що надані фізичним особам" [6].

На дату здійснення операції з іпотечного кредитування у банку виникає зобов'язання з кредитування, яке він відображає на позабалансовому рахунку таким чином:

Дебет: Рахунки для обліку наданих зобов'язань з кредитування;

Кредит: Контррахунок – на суму зобов'язань за цим договором.

Зобов'язання з кредитування за позабалансовими рахунками можна не відображати, якщо на дату операції (у день виникнення в банку зобов'язання з кредитування) кредит надається в повній сумі.

Визнання зобов'язання з кредитування за позабалансовими рахунками здійснюється до часу його погашення, закінчення строку виконання або строку дії договору. Бухгалтер банку відображає списання відповідної суми зобов'язання з позабалансових рахунків такими бухгалтерськими проводками:

Дебет: Контррахунок;

Кредит: Рахунки для обліку наданих зобов'язань з кредитування [2].

Такі бухгалтерські проводки є основою ведення бухгалтерського обліку іпотечного кредитування. Однак використання запропонованих рахунків не є безперечно ефективним способом бухгалтерського обліку іпотечного кредитування. Адже кожна установа банку залежно від розмірів банку, об'ємів надання послуг іпотеки, кількості користувачів та кожного окремого випадку складання договору з іпотечного кредитування має свої особливості, які необхідно враховувати. Їх урахування може та покликане суттєво полегшити роботу з обліку для банку. Зокрема, одним із можливих напрямів доробки є більш детальне відображення в плані рахунків користувачів іпотечних кредитів, наприклад за метою їх отримання як для суб'єктів господарювання, так і для фізичних осіб. Крім того, одним із можливих вирішень проблеми недостатності деталізації бухгалтерських рахунків для відображення іпотечного кредитування є використання 8 класу рахунків в установі банку. Дане положення надає можливість керівництву банку самостійно обирати зручну для нього систему класифікації бухгалтерських рахунків. Одним із варіантів такої класифікації є класифікація рахунків за надійністю наданих іпотечних кредитів. Це обумовлено високим ступенем ризику даних операцій для банку, адже вони відносяться до кредитів із значними сумами та значними термінами погашення. У зв'язку з цим установа банку може класифікувати рахунки, використовуючи 8 клас, а також такі групи рахунків, як "Іпотечні кредити поточного погашення", "Іпотечні кредити під контролем", "Іпотечні кредити сумнівного погашення", "Іпотечні кредити, безнадійні за погашенням". Це лише один з можливих варіантів класифікації 8 класу рахунків задля зручності відображення в обліку іпотечних кредитів, кожна установа банку має змогу розробити власну класифікацію, виходячи із власних потреб [7].

Отже, можна зробити висновок, що на даному етапі одним із головних завдань розвитку іпотечного кредитування все ще залишається створення законодавчої бази, яка б відповідала прогресивним міжнародним стандартам і враховувала позитивний досвід запровадження відповідного законодавства в інших країнах. Крім того, важливим напрямком розвитку є надання установам банку достатньої самостійності задля розробки зручних для них механізмів обліку. Це дасть змогу створити належний клімат для розвитку іпотечного кредитування та його обліку.

Як напрямки подальших досліджень доцільно розглядати врахування міжнародного досвіду іпотечного кредитування та адаптування цього знання до умов, характерних для України, враховуючи обмежену платоспроможність населення, порівняно високу інфляцію, недовіру як з боку кредиторів та інвесторів, так і з боку позичальників іпотечних кредитів.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. М'якишевська О. Іпотечні цінні папери – дієвий інструмент рефінансування діяльності кредитора / М'якишевська О. // Ринок цінних паперів України. – 2005. – № 5–6. – С. 41–45. 2. Про відображення в бухгалтерському обліку іпотечних кредитів : Лист НБУ від 25.01.2006 р. № 12-111/115-830 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.nau.ua>. 3. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затверджена постановою Правління НБУ від 27.12.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>. 4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджена постановою Правління НБУ № 280 від 17.06.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>. 5. Іпотечне кредитування: проблеми та перспективи розвитку в Україні : інформаційно-аналітичні матеріали / за заг. ред. канд. екон. наук Кіреєва О. І. – К. : Центр наукових досліджень НБУ, 2004. – 104 с. 6. Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати : Закон України від 19.06.2003 р. № 979 // ВВР. – 2004. – № 1. – С. 1–3. 7. Мартинів С. Іпотечне кредитування набирає обертів / Мартинів С. // Діловий вісник. – 2005. – № 3(130). – С. 12–14. 8. Про іпотеку : Закон України від 05.06.2003 р. № 898 // ВВР. – 2003. – № 38. – С. 313–314.

Студент 1 року магістратури
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ

Анотація. Розглянуто особливості формування місцевих бюджетів в Україні та досліджено світовий досвід. Виявлено можливості застосування світової практики формування місцевих бюджетів в Україні.

Аннотация. Рассмотрены особенности формирования местных бюджетов в Украине и исследован мировой опыт. Выявлены возможности применения мировой практики формирования местных бюджетов в Украине.

Annotation. The features of formation of local budgets in Ukraine and the world experience have been studied. The possibility of global practices of local budgets in Ukraine have been revealed.

Ключові слова: місцевий бюджет, бюджетна система, доходи, видатки місцевого бюджету.

Бюджет є обов'язковою умовою ефективного функціонування будь-якої держави, і розвинені зарубіжні країни пройшли значний шлях, який вимірюється сторіччями, завдяки чому кожна країна напрацювала свою схему бюджетних відносин.

Прагнення до побудови в Україні ефективної системи взаємовідносин між органами різних рівнів у бюджетній сфері і бажання уникнути економічно необґрунтованих рішень актуалізує вивчення як позитивного, так і негативного світового досвіду у формуванні місцевих бюджетів.

Багато учених приділяють увагу питанню формування місцевих бюджетів. Серед них відомі праці: Куценко Т. Ф., Опаріна В. М., Огня Ц. Г., Федосова В. М., Футало Т. В. та ін. [1 – 3].

Метою даної статті є виявлення можливості застосування світової практики формування місцевих бюджетів в Україні та визначення нових шляхів наповнення дохідної частини місцевих бюджетів.

Місцеві бюджети мають особливі риси, а саме:

по-перше, статус – місцеві бюджети затверджуються рішенням представницьких органів влади, але не мають юридичного статусу закону;

по-друге, сфера дії – юрисдикція місцевого бюджету поширюється на певну обмежену територію і немає жодної сили поза її межами. Сферу дії також розглядають стосовно юридичних та фізичних осіб, які відповідно функціонують чи проживають на цій території;

по-третє, пріоритетна соціальна спрямованість;

по-четверте, наявність відносин міжбюджетного перерозподілу коштів.

Якщо проаналізувати виконання місцевих бюджетів, можна виділити такі проблеми формування місцевих бюджетів в Україні:

високу концентрацію фінансових ресурсів на державному рівні, що знижує значення місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих для населення завдань;

низьку частку закріплених за територіями податкових платежів та домінуючою роллю регулюючих доходів у структурі податків та зборів до місцевих бюджетів;

діючу практику формування місцевих бюджетів, при якій збережений механізм централізованого встановлення нормативів відрахувань від бюджетоутворюючих доходів, хоча вони й знаходяться у протиріччі з принципами бюджетної децентралізації;

тенденцію встановлення видатків по вертикалі бюджетної системи без відповідного підкріплення дохідної бази, що призводить до дотаційності раніше самодостатніх місцевих бюджетів.

Науковці відзначають, що основними напрямками вдосконалення формування місцевих бюджетів в Україні є такі [1; 2; 4]:

об'єктивне бюджетне планування, яке б забезпечило реальні надходження до бюджету;

складання та виконання цільових бюджетних програм;

підвищення ефективності та прозорості використання бюджетних коштів;

забезпечення дієвого бюджетного контролю на кожній стадії бюджетного процесу;

дотримання строків складання, розгляду, затвердження, виконання та складання звітів про виконання державного бюджету;

зменшення до мінімуму політичних факторів під час бюджетного процесу.

Структура бюджету та його формування у кожній країні мають свої національні особливості. У більшості країн місцеві бюджети не включаються до державних чи федеральних бюджетів. Місцеві органи самоврядування самостійно визначають напрямки використання коштів своїх бюджетів. Ці бюджети містять видатки на фінансування підприємств й організацій місцевого господарства, на фі-

нансування здійснюваних місцевими органами заходів у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури, соціального забезпечення, на утримання місцевих органів влади та управління.

Так, у Великобританії бюджет планується із залишків коштів на кінець бюджетного року, враховуються надходження поточного року і планується залишок на кінець звітного року. Планування здійснюється на п'ятирічний період у цінах поточного року з відповідним коригуванням. Місцеві бюджети у частині видатків складаються з двох основних розділів: бюджети поточної діяльності (функціональний) та бюджети нового будівництва (інвестування). Джерела доходів поділяються на внутрішні – доходи від муніципальної власності, місцевого господарства, податкові, та зовнішні – дотації, кредити (як державні, так і приватні).

У США близько 40 – 60 % доходів регіональних бюджетів-штатів та територіальних одиниць формуються за рахунок трансфертів. Найбільш залежні від федеральної допомоги міста Анкоридж – на 71,3 %, Вашингтон – 40,8 %, а найменш – Йонкерс (Нью-Йорк) – на 1,7 % [5].

У Японії діють два бюджетні рівні – державний та місцевий. Місцевий, у свою чергу, поділяється на префектурний та муніципальний. Особливістю бюджету Японії є те, що невикористані кошти переходять у наступний бюджетний рік. Податкові надходження становлять у державному бюджеті більше половини надходжень. Значну частину надходжень забезпечує випуск державних цінних паперів.

У Німеччині після об'єднання західної і східної частин спостерігається нерівність бюджетної забезпеченості між землями: близько 73,0 % податкових доходів стягуються на рівні федерації, а обсяг переданої фінансової допомоги з федерального бюджету перевищує 20 % доходів земель. Разом з тим у Канаді, де з 12 суб'єктів федерації лише два характеризуються істотно меншою бюджетною забезпеченістю, у федеральний бюджет стягується тільки 48,2 % податкових доходів, обсяг фінансової допомоги становить близько 15 % доходів. У результаті цього і в Німеччині, і в Канаді досягається основна мета міжбюджетного регулювання – здійснюється бажане вирівнювання бюджетної забезпеченості суб'єктів федерації [6].

Найбільша питома вага у доходах бюджету всіх рівнів розвинутих держав належить податкам, які досягають у доходах центральних бюджетів 80 – 90 %, а в США – понад 95 %. У бюджетах членів федерації та місцевих органів влади питома вага податків перевищує 50 % [6].

У світі є ряд держав, в яких місцеві бюджети наділені дуже високою фінансовою автономією, тобто практично не залежать або слабо залежать від бюджету центральної адміністрації. Це – Ісландія, США, Люксембург, Австрія, Швеція. У зазначених країнах фінансова автономія місцевих бюджетів знаходиться в інтервалі від 99,2 до 72,8 %. У Німеччині, Японії, Франції, Фінляндії, Бельгії і Данії фінансова автономія місцевих бюджетів коливається від 68 до 56 %. Основу їх фінансової автономії складають місцеві податки і місцеві надбавки до загальнодержавних податків [7].

Частка субсидій у доходах місцевих бюджетів коливається від 23 (США) до 40 % (Японія). Необхідно відмітити, питома вага таких надходжень у структуру місцевих бюджетів в унітарних країнах є вищою, тоді як у федеративних вона значно менша. Так, в Італії, Канаді, Португалії трансферти складають від 62 до 80 % поточних доходів місцевих бюджетів [8].

Слід зазначити, що ефективність системи міжбюджетних відносин у розглянутих країнах досягається в результаті забезпечення адекватності дохідних джерел видатковим потребам усіх рівнів бюджетів. Сума власних доходів бюджету і переданих трансфертів дозволяє повністю виконати встановлені видаткові зобов'язання. Розподіл фінансової допомоги характеризується прозорістю і стабільністю механізму вирівнювання [6].

Аналіз зарубіжного досвіду формування місцевих бюджетів дозволяє зробити такі висновки та пропозиції:

по-перше, необхідно надати місцевим органам влади більше автономії щодо використання коштів у соціальній сфері. Вирішення проблем соціального характеру має бути перенесено на рівень місцевих рад. Це забезпечить більш дієвий контроль за розподілом ресурсів, раціональний відбір пріоритетів розвитку, поставить фінансування розвитку соціальної сфери у залежність від зростання ефективності виробництва в регіоні. Важливим кроком є розширення переліку місцевих податків і зборів для підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів;

по-друге, значну увагу слід приділити вдосконаленню системи міжбюджетного вирівнювання. Практика довела, що механізм застосування підходів щодо встановлення нормативів відрахувань від загальнодержавних податків і зборів має багато недоліків: їх застосування негативно впливає на формування дохідної частини місцевих бюджетів, позбавляє органи місцевого самоврядування стимулів до збільшення доходів. Зарубіжний досвід свідчить про необхідність зміни механізму міжтериторіального фінансового вирівнювання.

Наук. керієн. Шумська Г. М.

Література: 1. Огонь В. М. Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реструктуризації / В. М. Огонь // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 3–11. 2. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Т. Ф. Куценко. – К. : КНЕУ, 2002. – 256 с. 3. Футало Т. В. Місцевий бюджет та його роль в умовах демократизації суспільства / Т. В. Футало // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 4. – С. 278–283. 4. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України : навчальний посібник // Пасічник Ю. В. – К. : Знання-Прес, 2006. – 607 с. 5. Сунцова О. О. Зарубіжний досвід формування доходів місцевих бюджетів / О. О. Сунцова // Науковий вісник Академії ДПС України. – 2002. – № 2. – С. 115–123. 6. Дробозина Л. А. Финансы : учебник для вузов / под ред. проф. Л. А. Дробозиной. – М. : ЮНИТИ, 2001. – 527 с. 7. Миргородська Л. О. Финансові системи зарубіжних країн : навч. посібн. / Л. О. Миргородська. – К. : ЦУЛ, 2003. – 240 с.

Зміст

Кривенко А. І. Використання баз даних для автоматизації роботи залізничних кас.....	3
Дудниченко Е. В. Особенности классификации банковских рисков. Методы их оценки.....	5
Журавлёва К. К. Использование наставничества и коучинга в процессе трудовой адаптации.....	8
Шевчук А. В. Оцінка якості трудового життя.....	10
Беженарь О. А. Аутплейсмент как метод высвобождения персонала.....	12
Скрипник К. І. Формування системи маркетингу персоналу на підприємстві.....	15
Комар Л. Ю. Розробка методики планування персоналу.....	17
Вовк К. Я. Особливості організації корпоративної культури в банку.....	21
Скаска И. Н. Технологии эффективного подбора персонала в современных условиях.....	23
Маркарян Ю. Е. Переваги і недоліки системи підбору персоналу на підприємстві.....	25
Шершнёва Ю. В. Экономическая сущность понятия "социально-трудовые отношения".....	27
Светличная Д. И. Причины и последствия неудовлетворенности работников качеством трудовой жизни.....	29
Чуйко М. А. Нестандартная мотивация персонала на предприятии.....	32
Солоцких В. В. Аналіз організації робочого місця менеджера з персоналу.....	34
Стецюра Г. Ю. Атестація персоналу: нетрадиційні методи.....	35
Алексеева О. И. Проблемы развития современной системы оплаты труда на предприятиях Украины.....	37
Мордовець А. В. Перспективи використання аутсорсингу на вітчизняних підприємствах.....	39
Куцай О. В. Амортизаційні відрахування як джерело відтворення основних засобів підприємства.....	41
Мироненко Л. М. Аналіз банків України за надійністю депозитних внесків.....	44
Волковська Я. В. Визначення необхідності нарахування резерву сумнівних боргів.....	47
Бацура І. І. Особливості відображення облікових операцій із використанням акредитивів у комерційному банку.....	49
Чегринець К. В. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методи оцінки.....	51
Костишин К. В. Фонд гарантування вкладів: діяльність і перспективи розвитку.....	55
Борисова А. К. Відображення в обліку капіталу підприємства.....	57
Бублик М. О. Тенденції розвитку банківської системи України.....	60
Юрченко А. Д. Инвестиционные услуги банка.....	62
Хардіна Л. В. Особливості побудови управлінського обліку в банках.....	64
Кібкало А. С. Сучасний стан обліку основних засобів.....	66
Березенська М. В. Проблематика банківського фінансування аграрного бізнесу в Україні.....	69

Цветаш Ю. О. Банковская система в Украине.....	70
Коротя А. С. Рентабельність комерційного банку та фактори, що впливають на її рівень.....	73
Гаврюкова А. Г. Шляхи вдосконалення оплати праці в системі мотивації бюджетних установ.....	75
Лоза С. А. Місце конкурентної розвідки в процесах управління дебіторською заборгованістю та її стягнення.....	77
Білівія К. І. Формування власного капіталу комерційних банків.....	80
Ковбасюк Т. І. Визначення обліково-аналітичної складової доходів комерційних банків України.....	83
Тронько А. В. Депозитна політика та шляхи її вдосконалення.....	85
Цапова М. С. Формування власного капіталу банку.....	86
Бараннік Ю. А. Відображення в обліку депозитних операцій комерційного банку.....	89
Чадченко О. С. Особливості організації обліку розрахунків з оплати праці в бюджетних установах.....	91
Бойко І. Ю. Особливості відображення в обліку лізингових операцій.....	93
Стороженко Ю. А. Контрольно-облікові процедури банківських операцій в іноземній валюті.....	95
Бахир Ю. В. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні.....	98
Стенько Т. В. Особливості інноваційного процесу на малих підприємствах в Україні.....	100
Чебукіна Т. М. Сучасний стан і перспективи розвитку депозитної бази комерційних банків України.....	102
Тьо Ю. В. Облік доходів та витрат комерційного банку як самостійної фінансової кредитної установи.....	104
Гречко Є. М. Обліково-економічні проблеми собівартості послуг підприємств теплопостачання.....	106
Черныш Е. А. Роль депозитної політики в деятельности коммерческих банков.....	109
Сергієнко Н. В. Проблеми управління банківською системою України на сучасному етапі розвитку.....	111
Кирилова А. С. Особливості діяльності банківської системи на фондовому ринку України.....	113
Носова І. В. Особливості управління ризиками на малому підприємстві.....	115
Сенча Я. В. Особливості обліку розрахунків з оплати праці при використанні пластикових карток.....	118
Нікітенко Г. М. Проблемні питання використання спеціальних субрахунків в обліку будівельної організації.....	120
Богдан І. О. Значущість упровадження збалансованої системи показників для підвищення ефективності управлінських рішень на підприємстві.....	122
Алейнікова Н. М. Особливості діяльності комерційних банків України на фондовому ринку.....	124
Лактіонова Д. В. Відображення в обліку доходів і витрат підприємств.....	125
Ражановська А. В. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу на рівні регіону в Україні.....	128
Лімар Т. В. Кредитування розвитку малого підприємництва в Україні.....	130
Колтунова Л. Г. Особенности амортизации основных средств.....	132

Кривенко А. І. Напрямки вдосконалення електронного документування.....	135
Панфілова О. А. Основні завдання організації обліку поточних зобов'язань підприємства.....	137
Малишко В. В. Визначення структури власного капіталу як елемент підвищення якості управління власним капіталом підприємства.....	140
Шинкаренко К. С. Особливості оподаткування доходів фізичних осіб у світлі нового Податкового кодексу.....	142
Галкина Т. Е. Основные преимущества и недостатки бюджетирования в системе управления предприятием.....	145
Барабаш А. П. Визначення сутності та поняття фінансового результату підприємства.....	147
Хорошаєва І. І. Удосконалення системи організації обліку операцій з оплати праці.....	149
Федь В. М. Значення ефективної організації обліку дебіторської заборгованості.....	152
Сергеева А. О. Проблеми впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні.....	154
Федоренко К. А. Проблеми реформування спрощеної системи оподаткування.....	156
Макарова Є. І. Проблеми переходу України до міжнародних стандартів фінансової звітності.....	159
Мороз Ю. В. Вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи в Україні.....	161
Регная А. В. Финансовое состояние предприятия и его роль в конкурентной борьбе.....	163
Брихаров Є. І. Актуальність питання оцінки гудвіла підприємств в Україні.....	166
Лук'янчук О. О. Організація та шляхи вдосконалення обліку іпотечного кредитування.....	168
Кайдаш Н. П. Особливості формування місцевих бюджетів в Україні та у світі.....	171